

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**ANLAM ARAYIŞI, ALTERNATİF KUTSALLIKLAR,
İHTİYACA UYARLANMIŞ İTİKATLER: TÜRKİYE'DE
YENİ ÇAĞ İNANIŞLARI VE PRATİKLERİ**

Doktora Tezi

Tezi Hazırlayan
Burcu DOĞAN KOÇAK

İstanbul, 2024

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**ANLAM ARAYIŞI, ALTERNATİF KUTSALLIKLAR,
İHTİYACA UYARLANMIŞ İTİKATLER: TÜRKİYE'DE
YENİ ÇAĞ İNANIŞLARI VE PRATİKLERİ**
Doktora Tezi

Tezi Hazırlayan
Burcu DOĞAN KOÇAK

Öğrenci No
2020054001

ORCID ID
009-009-5349-3447

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Burak KESGİN

İstanbul, 2024

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “**Anlam Arayışı, Alternatif Kutsallıklar, İhtiyaca Uyarlanmış İtikatlar: Türkiye’de Yeni Çağ İnanışları ve Pratikleri**” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yaralandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 13/12/2023

Burcu DOĞAN KOÇAK

TEZ ONAYI

İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü *Sosyoloji Doktora* öğrencisi **2020054001** numaralı **Burcu KOÇAK**'ın hazırladığı “*Anlam Arayışı, Alternatif Kutsallıklar, İhtiyaca Uyarlanmış İtikatler: Türkiye’de Yeni Çağ İnanışları ve Pratikleri*” konulu DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI Lisansüstü Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca 13.12.2023 günü saat 16:00’da Taksim yerleşkesinde yüz yüze yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezinin **KABUL**’üne **OYBİRLİĞİ**’yle karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Bu*** KE*** (Danışman) (İstanbul Beykent Üniversitesi)		
Dr. Öğr. Üyesi Bu*** TE*** ÇA*** (Üye) (İstanbul Beykent Üniversitesi)		
Dr. Öğr. Üyesi Fa*** AL*** (Üye) (İstanbul Beykent Üniversitesi)		
Doç. Dr. Mu*** PO*** (Üye) (İstanbul Ticaret Üniversitesi)		
Doç. Dr. Me*** Be*** ME*** (Üye) (İstanbul Ticaret Üniversitesi)		

Adı ve Soyadı : Burcu DOĞAN KOÇAK
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Burak KESGİN
Derecesi ve Tarihi : Doktora, 2024
Alanı : Sosyoloji
Anahtar Kelimeler : Yeni Çağ İnanışları, Şifa, Anlam, Benlik, Sosyalleşme.

ÖZ

ANLAM ARAYIŞI, ALTERNATİF KUTSALLIKLAR, İHTİYACA UYARLANMIŞ İTİKATLER: TÜRKİYE’DE YENİ ÇAĞ İNANIŞLARI VE PRATİKLERİ

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de Yeni Çağ İnanışları alanında eğitim veren, faaliyetler düzenleyen kurumların incelenmesi ve bu kurumlara kimlerin hangi nedenlerle katıldığının anlaşılmasıdır. Araştırma, nitel araştırma yöntemi ile derinlemesine mülakat ve katılımlı gözlem tekniklerinden yararlanılarak yürütülmüştür. Bir yıldan fazla süren saha araştırması boyunca 15’den fazla eğitime katılmış, 250’den fazla kişiyle görüşülmüş, 76 kişi ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Bu noktada Yeni Çağ İnanışları ile ilgili eğitim ve faaliyetlere katılan kişilerin çoğunluğunun 35-45 yaş aralığında, orta ve üst gelir düzeyine sahip, iyi eğitilmiş bireylerden oluştuğu ve kadın katılımcı oranının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların hayatlarına anlam katma, sorularına yanıt, sorunlarına çözüm bulma, kendilerine maddi-manevi bir fayda sağlama amaçlarıyla bu eğitim ve faaliyetlere katıldıkları sonucuna varılmıştır. Öte yandan grup katılımlarının kişilere sosyalleşme imkânı verdiği anlaşılmıştır. Bu noktada konunun geniş bir çerçeveden anlaşılabilmesi için Goffman’ın Dramatürjik yaklaşımı ile Bourdieu’nün habitus, alan, sermaye, oyun ve illusio kavramlarından yararlanılmıştır. Diğer taraftan Yeni Çağ İnanışları ile ilgili eğitim ve faaliyet düzenleyen kurumların ticari bir boyutu olduğu, ticari kuruluşlara benzer biçimde bir kurumsal kimlik ve yönetim şekli sergileme çabasında oldukları ve katılımcıların çok büyük bir oranının ileride bu alanda meslek sahibi olmak istemeleri ve bunun için sertifika veren kurumları tercih etmeleri Yeni Çağ İnanışlarının bir pazar olarak gelişim göstermekte olduğuna işaret etmektedir.

Name and Surname : Burcu DOĞAN KOÇAK
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Burak KESGİN
Degree and Date : PhD, 2024
Major : Sociology
Key Words : New Age Beliefs, Healing, Meaning, Self, Socialization.

ABSTRACT

SEARCH FOR MEANING, ALTERNATIVE SACRAMENTS, BELIEFS ADAPTED TO NEEDS: NEW AGE BELIEFS AND PRACTICES IN TÜRKİYE

The aim of this study is to analyze the institutions providing educations and activities based on New Age Beliefs in Türkiye as well as the participants main motives to join these institutions. The research has been conducted using phenomenology, in-depth interview and participant observation techniques, which are qualitative research methods. The field researches have lasted more than a year. During this period more than 15 trainings were attended, over 250 people were met and in depth interviews were conducted with 76 of them. According to the obtained results, the majority of the participants of these trainings and activities are between the ages of 35-45, have middle and upper income levels, are well-educated and the women outnumber men. Participants are in the pursuit of meaning in their lives, are searching answers to their questions, wish to find solutions to their problems, with an overall aim to provide both spiritual and material benefits for themselves. It has been also understood that group participation gives people the opportunity to socialize and express themselves openly. Goffman's Dramaturgical approach and Bordieu's concepts such as habitus, field, game, illusio and capital will help us to have a better understanding on the subject. On the other hand, these institutions tend to have a commercial dimension including a corporate identity and management approach similar to industrial companies. The fact that a large majority of the participants wishes to be a part of the New Age Beliefs professionally and prefers institutions with certification indicates that the sector is developing as an industry.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR	vii
SÖZLÜK.....	viii
GİRİŞ.....	1

1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	5
1.2. Araştırmanın Yntemi ve Kuramsal Çerçeve.....	7
1.2.1. Araştırmanın Evreni ve Çalışma Grubu	8
1.2.2. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri	9
1.2.3. Araştırmacının Rolü	10
1.2.4. Araştırmanın Soruları	11
1.2.5. Araştırmanın Veri Analizi	12
1.2.6. Araştırmanın Kolaylaştırıcıları ve Sınırlılıkları	13
1.2.7. Etik	14
1.3. Kuramsal Çerçeveyi Bourdieu ve Goffman'dan Dramatürji ve Bourdieu'den Habitus, Alan ve Sermaye Kavramları Bağlamında Değerlendirmek.....	15

2. YENİ ÇAĞ İNANIŞLARINA GENEL BAKIŞ

2.1. Yeni Dini Hareketler ve Yeni Çağ İnanışları	21
2.1.1. YÇİ'nin Tarihsel Temelleri ve Ortaya Çıkışı.....	27
2.1.2. Yeni Çağ İnanışlarının Gelişme ve Yaygınlaşma Süresinde Temel Kavramlar	30
2.1.2.1. Modernite, Sekülerleşme ve Bireyin yükselişi.....	30
2.1.2.2. Küreselleşme- Postmodernite	37
2.1.2.3. Anlam Arayışı-Ontolojik Güvenlik.....	41
2.2.1. Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi.....	45
2.2.2. 1980-2000 Arası Dönem	48

2.2.3. 2000'ler	57
2.2.4. Türkiye'de Yeni Çağ İnanışları Yazını ve Araştırmaları	59
2.3. Endüstri ve Meslek Olarak Yeni Çağ İnanışları.....	68
3.YENİ ÇAĞ İNANIŞLARINDA TEMEL KAVRAM, İNANÇ VE	
PRATİKLER	
3.1. Yeni Çağ İnanışlarında Temel Kavramlar.....	77
3.1.1. Yeni Çağ İnanışlarında Tanrı Algısı	77
3.1.2. Spiritüalizm	79
3.1.3. Holizm / Bütünsellik	80
3.1.4. Senkretizm- Eklektizm	82
3.1.5. Deneyim	83
3.1.6. Kişisel Gelişim-Düşünce Gücü	84
3.1.7. Karma	87
3.1.8. Meditasyon	88
3.1.9. Çakra	89
3.1.10. Aura	92
3.1.11. Reenkarnasyon	93
3.2. Kadim Öğreti ve İnanışların Güncel Yorumları	94
3.2.1. Tasavvuf	95
3.2.2. Budizm	98
3.2.3. Konfüçyanizm-Daoizm (Taoizm)	100
3.2.4. Nümeroloji-Ebced	101
3.2.5. Nefes Terapisi.....	102
3.2.6. Yoga	102
3.2.7. Astroloji/Yıldızname/ Kova Çağı.....	106
3.3. Şifa.....	110
3.3.1. Tamamlayıcı Tıp	113
3.3.2. Enerji ile Şifa.....	117
3.3.3. Bioenerji	120
3.3.4. Reiki	122
3.3.5. NLP	124
3.3.6. Theta Healing (Teta Şifalanma)	126

3.3.7. Ho'oponopono.....	129
3.3.8. Access Bars	131
3.3.9. EFT-Emotional Freedom Techniques (Duygusal Özgürleşme Teknikleri)	
.....	133
3.3.10. Sedona Method/Letting Go Method (Bırak Gitsin Metodu)	134
3.3.11. Regresyon Terapisi.....	135
3.3.12. Aile Dizimi/ Aile Konstelasyonu	137
3.3.13. Kas Testi- Kinesiyoloji.....	139
3.3.14. Renk Terapisi	139
3.3.15. Melek Şifa	140
3.3.16. Kristallerle Şifa.....	143

4. BULGU- GÖZLEM

4.1. Bulgular	152
4.1.1. Demografik Özellikler.....	152
4.1.1.1. Cinsiyet Dağılımı	152
4.1.1.2. Yaş.....	159
4.1.1.3. Medeni Durum	160
4.1.1.4. Eğitim	161
4.1.1.5. Ekonomik Durum	162
4.1.2. Din-Kutsal İlişkileri.....	164
4.1.3. Pandemi Süreci Etkileri.....	175
4.1.4. YÇİ Eğitimlerine Katılım Sebepleri.....	176
4.1.4.1. Şifa Arayanlar.....	183
4.1.4.2. Bedenle İlgili Vurgular.....	187
4.1.4.3. Yeni Bir Kimlik/ Benlik	190
4.1.4.4. Sosyalleşme-Aidiyet.....	196
4.1.4.5. Yeni Bir Meslek Edinmek/ Mesleklerine Katkı Sağlamak İsteyenler ...	200
4.1.5. Moda-Popülerlik.....	206
4.1.6. Piyasa-Ekonomik Değerlendirmeler	210
4.2.Gözlem	216
4.2.1. Transformatif Nefes Terapisi.....	217
4.2.2. Mindfulness.....	221

4.2.3. Bioenerji	223
4.2.4. Theta Healing/ Temel Seviye Basic DNA	229
4.2.5. Koçluk	231
4.2.6. Reiki	235
4.2.7. Access Conciousness.....	237
4.2.8. Kas Testi/ Kinesiyoloji	240
4.2.9. NLP	240
4.2.10. Yeni Ay Ritüeli	247
4.2.11. Aile Dizimi/Aile Konstelasyonu	249
4.2.12. Yoga	252
4.2.13. Tasavvuf Yaz Okulu.....	252
SONUÇ	257
KAYNAKÇA.....	268
EKLER	
EK- 1. Görüşme Onam Formu.....	292
EK- 2. Sorular	293

TABLÖLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Toplam Katılımcı Cinsiyet Dağılımı	153
Tablo 2. Çalışma Grubu Genel Cinsiyet Dağılımı	153
Tablo 3. Çalışma Grubu Eğitimciler Cinsiyet Dağılımı	153
Tablo 4. Başörtülü Katılımcı	155
Tablo 5. Katılımcıların Yaş Dağılımı	159
Tablo 6. Katılımcıların Medeni Durumları	160
Tablo 7. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri	161
Tablo 8. Katılımcıların İnançla İlgili Değerlendirmeleri	164
Tablo 9. Katılımcıların Yeni Çağ İnançlarını Tanımlamaları	167
Tablo 10. Dinî Kavramların Kullanılma Sıklığı	169
Tablo 11. Şifa Aranan Konular	183
Tablo 12. Katılımcıların Yeniçağ İnançlarının Benlik ve Kimlik Üzerindeki Etkilerini Değerlendirmeleri	190
Tablo 13. Katılımcıların Kendilerine İlişkin Eğitim Öncesine Göre Değişim Bildirimleri	194
Tablo 14. Katılımcıların Aile ve Çevresi ile ilişkilerine Dair Değişim Görüşleri ..	195
Tablo 15. Katılımcıların Yeni Çağ İnançları Eğitimlerini Tavsiye Etmesi	195
Tablo 16. Katılımcıların Arayışlarını Sürdürmeye Yönelik Görüşleri	196
Tablo 17. Katılımcıların Meslek Olarak Yeni Çağ Öğretileri ile İlgilenmeye İlişkin Değerlendirmeleri	200
Tablo 18. Sertifika veya Kurs Belgesi Almanın Katılımcılar Tarafından Önemliliğine Dair Görüşleri	204
Tablo 19. Katılımcıların Sertifika Almak İsteme Amaçlarının Değerlendirilmesi .	204
Tablo 20. Yeni Çağ İnançlarının Moda ve Popülerlik Unsurlarını Cezbetmesi	206
Tablo 21. Yeni Çağ İnançlarının Piyasa ve Ekonomi ile İlişkisinin İncelenmesine Ait Bulgular	210
Tablo 22. Katılımcıların Yeni Çağ Öğretilerini Ekonomik Açıdan Değerlendirmeleri	214

Tablo 23. Yeni Çağ Öğretileri Katılımcılarının Bütçe Bildirimlerine İlişkin Bulgular	214
Tablo 24. Katılımcıların, Yeni Çağ İnançları Öğretilerine İlişkin Özel Ürün Gereksinimini Değerlendirmeleri	214
Tablo 25. Katılımcıların Eğitimlere Nasıl Yöneldiklerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi	216



KISALTMALAR

ABD :	Amerika Birleşik Devletleri
akt. :	aktaran
APA :	American Psychology Association (Amerikan Psikiyatri Birliği)
ed. :	editör
çev. :	çeviren
DSÖ :	Dünya Sağlık Örgütü
EFT :	Emotional Freedom Techniques (duygusal özgürleşme teknikleri)
GETAT :	Geleneksel ve tamamlayıcı tıp
HİS :	Herkes İçin Spor
IYA :	International Yoga Association (Uluslararası Yoga Birliği)
IYF :	International Yoga Foundation (Uluslararası Yoga Federasyonu)
MYK :	Mesleki Yeterlilik Kurumu
NCCAM :	Amerikan Ulusal Sağlık Merkezi
NLP :	Neuro-Linguistic Programming (duyu-bilişsel programlama)
s. :	sayfa
TDK :	Türk Dil Kurumu
vb. :	ve benzeri
vd. :	ve diğerleri
WHO :	World Health Organisation
YÇİ :	Yeni Çağ İnanışları
YDH :	Yeni Dini Hareketler

SÖZLÜK

Astroloji: Dünya dışı gezegenlerin dünyaya yaptığı etkileşimlerin incelenmesi, yıldızlara ve gezegenlerin konumlarına bakarak bireysel ve kolektif bazda dünya üzerinde nasıl etkileşimler, tecrübeler yaşanacağı, yaşanabileceği öngörüsünde bulunan bir yorum sanatıdır.

Aura: İnsanların vücudunu, fiziksel bedenini çevreleyen çeşitli renklerde algılanan elektromanyetik alana aura denir.

Çakra: Çakralar, en basit anlatımla Hint ve Uzakdoğu coğrafyalarında süptil yani fiziksel bedenimizin etrafında olan gözle görülemeyen enerjisel bedenimizde var oldukları söylenen “enerji merkezleridir”. Sanskritçe tekerlek anlamına gelen sözcük YÇİ için temel sözcüklerinden biridir.

Eklektizm: Birbirinden bağımsız, ilgisiz hatta bazen tezat gibi görülebilecek farklı görüşlerin içinde yer alan birçok unsurun bir şekilde, bir “seçmecilikle” bir araya getirilerek kullanılmasından ve farklı bir yapı oluşturmaktan bahsedilmektedir.

Ezoterik: içsel, tinsel farkındalığa sebep olan, geniş, farklı öğreti ve pratik yelpazesine sahip olan bir akımdır.

Gnostik: “his, ilham veya meditasyon ile ulaşılan bilgi” anlamındaki “gnosis” sözcüğünden türetilmiştir.

Holizm: Bütünsellik. Modern düşünce sistemindeki düalist yaklaşıma; beden-zihin-ruh, maskülen-feminen, birey-toplum, insan-doğa, yaratıcı-yaratılan vb. birçok ikiliğe de karşı çıkarak hepsinin bütünü parçası olduğunu, evrende olan her şeyin birbiriyle bağlantılı olduğunu ifade etmektedir.

Meditasyon: Latince “meditatio” kelimesinden türetilmiş olan kelime “derin düşünme” anlamında kullanılmaktadır.

Mistik: Gizemli.

New Age: Ruhsal konulara ilişkin bireysel eklektik yaklaşımla nitelendirilen çağdaş Batı Kültüründe yirminci yüzyıl sonlarında ortaya çıkan ve sınırları ve alt gruplarıyla geniş bir uygulama ve inanç alanına işaret eden ve alternatif ruhsal hareketlerin üst başlığı ve türsel bir terimdir.

Okültizm: Zihnin idrak edemediği, anlayışın veya bilinen gerçekliğin sınırları ötesindeki şey. Gizli ve gizemli bir doğaya dair bilgi.

Senkretizm: Senkretizm, bir arada yaşayan farklı kültür, felsefe ve inanç yapılarına sahip insanların kendi gelenek ve görüşlerinin özelliklerini kaybetmeden, kaynaştırarak elde edilen yeni yapıya verilen isim olarak değerlendirilebilir.

Spiritüalizm: Latince nefes, ruh anlamına gelen “spiritus” kelimesinden türeyerek dilimize “ruhçuluk” olarak çevrilse de “spiritüalizm” kavramı maneviyatı, hayatın manevi yönlerini temsil etmesi anlamıyla evrensel olarak daha yaygın kullanılmaktadır. Maneviyat, yaşamdaki anlam duygusunun arayışı.

GİRİŞ

Yeni Çağ İnanışları¹, eski ve yeni öğretilerin iç içe geçtiği, spiritüel, mistik, ezoterik, okült öğelerin yanı sıra bilimsel bilgilerin, kadim geleneklerin ve dinî söylemlerin harmanlandığı, sınırları belli olmayan, eklektik ve senkretik bir şemsiye tanım olarak değerlendirilmektedir. Kolay değişebilen, uyumlanabilen yapısıyla hem sosyal bilimciler hem uygulayıcılar YÇİ'yi tanımlamakta zorlanmaktadır. Alanla ilgili literatüre bakıldığında, *alternatif kutsallıklar*, *kutsalın yeryüzüne inmesi*, *dünyevileşme hareketleri*, *kişiye özgü inanış formları*, *patchwork (yamalı) inanışlar*, *yeni dalga ruhsallıklar*, *yeni spiritüellikler*, *küresel spiritüalizm*, *dinsiz maneviyat*, *seküler maneviyat*, *neopaganizm* gibi çeşitli şekillerde tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. Burada bahsi geçen öğreti ve uygulamalarla ruhsal ve bedensel huzura ermenin, sorulara yanıtlar bulmanın, hayatı daha anlamlı kılmmanın doğru uygulamalarla maddi-manevi bolluğa ulaşmanın mümkün olduğu üzerinde durulmaktadır. YÇİ, bireyi merkeze alarak, kişisel tecrübe, deneyim, iyi oluş hâlini öne çıkartarak bir değişim, bir uyanış zamanı, bir ruhsal gelişim süreci olarak değerlendirilmektedir. YÇİ'de sıkça üzerinde durulan “*human potential*” olarak belirtilebilecek insanın içindeki potansiyeli ortaya çıkartmasına, “kendi cevherini bulmasına”, “farkındalığını yükseltmesine” yardımcı olmak amacıyla oluşturulmuş, “kendi olma bilincini” aşıl原因an psikolojik yaklaşımlara sıkça yer verilmektedir.

Yeni Çağ İnanışlarında inançlar ve görüşler arasındaki ayrışma ve kutuplaşmaların çözüm getirmediği düşünülerek çoğulcu bir yaklaşımla farklılıklar benimsenme yoluna gidilmiştir. Çeşitliliğin büyük bir zenginlik oluşturduğu üzerinde durulmuş, ilahi ve profan arası hatlar silikleşmiş ve böylece her türlü farklı bilgi, inanç ve yaklaşım kucaklanarak sentezlenmiştir. “Ya o ya bu” nun yerini “ve” almış, seçim yapmak yerine birleştirmek tercih edilir hâle gelmiştir. Bilgi Çağı olarak da adlandırılan yüzyılımızda sadece bilimsel değil sezgisel bilgi de önem kazanarak tüm insanlığın ortak kaynaklarına atıfta bulunulan bir hakikat görüşü ortaya çıkmıştır. Tek bir hakikatin ve dolayısıyla takip edilebilecek tek bir doğru yolun olmadığını belirten postmodern yaklaşım, vurguladığı görecelilikle YÇİ'ye uygun bir ortam hazırlamış ve bu hareketlerin genel olarak postmodern dönem inanışları olarak da isimlendirilmesine

¹ Bundan böyle YÇİ kısaltması kullanılacaktır.

yol açmıştır. Sevgi, barış, hoşgörü, holistik yaklaşım, baskı karşıtı olma ile insanların, inançların, dinlerin kardeşliği sıkça vurgulanmaya başlanmıştır. YÇİ böylelikle bilimsel, kutsal, manevi, dünyevi birçok farklı unsuru bünyesinde barındırarak her türlü farklı ihtiyaca hitap eden ve herkesin kendisine uygun bir şeyler bulabileceği *açık büfe* inanış, öğreti ve uygulamalar ile günümüz insanının hem aklına hem ruhuna hitap eden yöntemler sunmaktadır.

YÇİ'nin kökeninin Aydınlanma Çağı'na ait görüşlere dayandırılabilceği görölmektedir. Bu dönemle birlikte hayatı algılama şekli değişmiş, birey olma olgusu ortaya çıkmış, insan aklı merkeze alınmıştır. İnsanın duyu organlarıyla deneyimleyip akıl süzgecinden geçiremedikleri hurafe olarak değerlendirilmiş, bilimin sundukları dışında bir gerçeklik yok sayılmış; geleneksel öğretilere, dinin toplumsal ve kültürel boyunduruğuna karşı çıkmıştır. Her geçen gün bilime, bilgiye, araştırmaya verilen önem artmış; yeni buluşlar ve icatlar birbirinin peşi sıra gelmeye başlamıştır. Kişinin kendi aklını kullanma ve aklına güvenme cesaretini göstermesine yapılan vurgu ile “sapere aude” dönemin mottosu hâline gelmiştir.

Weber, rasyonelleşmeyle birlikte dünyanın büyüünün bozulduğunu savunurken; Beck'e göre, yirminci yüzyılda inançlar ve gelenekler büyülerini kaybetmiş, bilim ve teknoloji büyüü hâle gelmiştir. Benzer şekilde Adorno ve Horkheimer'a göre önceleri dine atfedilen tapınma ve koşulsuz kabul hâli, Aydınlanma sonrası yerini akıl ve bilime bırakmış; Aydınlanma bir mithosa dönüşmüştür. Bu kez de bunlar sorgusuz sualsiz kabul edilerek âdetâ kutsallaştırılmıştır. Kendi aklının, kapasitesinin ve geliştirmekte olduğu teknolojinin büyüüne kapılan insan, dünyayı tamamen rasyonel algılamaya başlamış; tam bir irrasyoneliteye dönüşene kadar rasyonalitenin peşinden gitmiştir. Sanayi Devrimi, bilimsel ve teknolojik ilerlemelerle birlikte daha önce eşi görölmemiş düzeyde bir refah, bolluk, sağlık ve uzun ömür elde edilse de bu süreç beraberinde hayal kırıklıklarını da getirmiştir. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte hızla ivme kazanan teknoloji ile savaş meydanları hiç olmadığı kadar yıkıcı olmuştur. Bu durum, bireyin hayatında derin varoluşsal boşlukların oluşmasına, ontolojik kaygıların yükselmeye başlayıp boşta kalan maneviyat dünyasının huzuru için arayışların baş göstermesine ortam hazırlamıştır. Çağdaş hayatın getirileri ile kronikleşmiş sorunlarla uğraşan

çağdaş insana Yeni Çağ İnanışları “acil çözüm” önerileri sunmaya aday gözükmektedir.

Dünyanın birçok yerinde yoğun ilgi gören; medyada, filmlerde, televizyon programlarında, YouTube kanallarında, sosyal medyada ve kitapçıkların geniş bölümlerinde sıklıkla yer verilen YÇİ “daha fazlasını yapabilme tasavvuru” ile “şimdi” kelimesinin büyüğü ve gücü ile hayatı nasıl daha iyi yaşayacağımız üzerine “yol gösteren” söylemlerle karşımıza çıkmaktadır.

Bu hareketlerin yansımaları tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de görülmektedir. Ülkemizde metafizik konulara ilgi Cumhuriyet Dönemi sonrası başlamış olsa da özellikle 1960’lı yıllardan itibaren gündemde kendine yer edinen YÇİ, 2000’li yıllar sonrasında çeşitli söylemleriyle hayatın farklı alanlarına nüfuz ederek toplumda etkilerini göstermeye başlamıştır. Son yıllarda Türk toplumunda da bu söylemlerin günlük dile geçtiğine; sıkça kullanılan enerji, frekans, anda kalmak, düşünce gücü, olumlama, imgelem gibi kavramların hayatımızda yer ettiğine şahit olmaktadır.

Araştırma boyunca eğitim merkezlerinin incelenmesinin yanı sıra katılımcı ve öğretmenlerin bireysel yaklaşım ve yorumlarının anlaşılması ve bir “topluluk” olarak bu merkezlerdeki genel tutumun aydınlatılması da amaçlanmıştır. Bu yaklaşımdan yola çıkarak, Erving Goffman’ın geliştirmiş olduğu “Dramaturji” yaklaşımı esas alınarak kişilerin çeşitli ortamlarda ve durumlarda sergilemiş oldukları davranış kalıpları, sözlü, bedensel iletişim şekilleri ve karşılıklı etkileşimleri incelenmeye çalışılmıştır. Böylelikle bu eğitimlere katılan kişilerde bir habitus oluştuğu ve bunların içselleştirilip tekrarlanmasına bağlı olarak çeşitli alanların meydana geldiğini söylemek mümkün gözükmektedir. Bunun yanı sıra eğitim kurumları ve öğretmenlerin “yeni kültür aracıları” olarak değerlendirilebileceği görülmüştür. Bu kavramla ifade edilmek istenen “yeni bir hayat tarzı oluşturma, kimlik, tecrübeler ve ruhsal zenginlik göstergeleri inşa etme konusunda çağdaş kültürde yeni entelektüellerin oluşumudur”. Bu kişiler günümüz toplumunda eğilim ve talepleri hem yaratma hem karşılama konusunda önemli bir yer tutmaktadırlar.

Bu çalışma, başlıca beş bölümden oluşmaktadır. Öncelikle ilk bölümde araştırmanın yöntemi, amacı, önemi, evren ve çalışma grubu, veri toplama teknikleri, sınırlılıkları, soruları, etik bölümü açıklanmış ve çalışmanın teorik/kuramsal çerçevesi irdelenmiştir. İkinci bölümde araştırma konusunun oluşum süreci ve bununla ilgili olarak kavramsal çerçeve incelenmiştir. Ardından Türkiye’de YÇİ’nin gelişim süreci ve alanın sektör olarak değerlendirilmesi ile ilgili değerlendirmelere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde YÇİ’nin temellerini oluşturan inanış, felsefe ve öğretiler açıklanmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölüm araştırmanın bulgu ve gözlemlerine ayrılmış, elde edilen bulgular literatür ile birlikte değerlendirilerek ele alınmış ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Beşinci ve son bölümde ise sonuçlar ve yorumlar yer almaktadır.

1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın metodolojisi ve kapsamı açıklanmış, çalışmanın önemine değinilmiştir. Araştırmanın evreni ve çalışma grubu, veri toplama teknikleri, araştırmacının araştırma süresindeki rolü, sorulan sorular ve araştırmanın veri analizi açıklanmıştır. Araştırmanın kolaylaştırıcıları ve sınırlılıklarının yanı sıra çalışmanın etik duruşu ifade edilmiştir. Son olarak çalışmanın kurumsal çerçevesini oluşturan Pierre Bourdieu ve Erving Goffman'ın kuramlarına değinilmiştir.

1.1.Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

YÇİ ile ilgili araştırmalara bakıldığında zaman bunların genel olarak milletlerarası alan yazında bulunduğu, ülkemizde bu alanla ilgili çeşitli çalışmalar olmasına rağmen Batı literatürüyle kıyaslandığında sayılarının oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. YÇİ'ye ve kişisel gelişim çalışmalarına son yıllarda ülkemizin farklı kesimlerden bir yönelme olduğu gözlemlenmektedir. Bu çerçevede “Yeni Çağ İnanışları” şeklinde isimlendirilebilecek oluşumların özünün ve Türkiye'deki akislerinin araştırılması önemlidir. Çalışmamızın odak noktası olan YÇİ'ye ilişkin sınırlı sayıda bilimsel araştırma yapılması nedeniyle araştırmamızın alan yazına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Türkiye'de yapılmış olan çalışmalar, konuyu bireysel bazda incelemiş, eğitim ve seansların gerçekleştiği merkezlerdeki karşılıklı iletişim ve etkileşim boyutu üzerinde durulmadığı saptanmıştır. Özellikle 2000 yılından sonra her geçen gün sayısı artan eğitim merkezlerinin kişilere bir sosyalleşme imkânı, kendini istediği şekilde ifade edebilme olanağı ve bir aidiyet duygusu sağladığı görülmüştür. Funk'un (2013, s.215) da belirttiği gibi bu merkezler hem bir topluluk içinde olma hem de kişilerin benlik geliştirme motivasyonlarına karşılık vermektedir. Pandemi süreciyle eğitim ve seansları online olarak düzenleyen bu merkezlerin bulundukları iller dışında Türkiye'nin dört bir yanından ve yurt dışında bulunan vatandaşlarımızdan da yoğun talep gördüğü gözlemlenmiştir. Bu merkezlerin çoğu birer kurumsal şirket gibi organize edilmiş ticari oluşumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çeşitli eğitim merkezlerinde, farklı eğitimlere katılan kişilerde kendilerini olmak istedikleri “ideal benliğe” doğru değiştirme arzusu ile yeni bir benlik oluşturma

süreci YÇİ ile ilgili akademik çalışmalarda ele alınmamıştır. Öte yandan ileriye dönük maddi beklentiler ve bu alanlarda meslek sahibi olmak niyetiyle eğitime katılanların oranının oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Bu merkezlerde verilen sertifikaların önemi de katılımcılar tarafından üzerinde durulan bir konu olmuştur. Kişilerin fiziksel, ruhsal ve zihinsel iyi oluşlarına katkı sağlama iddiasında olan bu uygulamaların bir yandan bir endüstri de oluşturduğu (Funk, 2013, s.212-216) görülmektedir. Katılımcıların gerek benlik inşa süreçlerine gerek yeni bir meslek elde etmelerine ilişkin bulgular sayesinde çalışmanın YÇİ ile ilgili araştırmalara farklı bir boyut kazandırması umulmaktadır.

Bunun yanı sıra yapılmış olan çalışmaların en fazla birkaç YÇİ alanıyla sınırlı kaldığı ve konu dâhilindeki diğer alanların kapsamlı bir şekilde incelenmediği, birçoğunun kısa dipnotlar şeklinde açıklandığı fark edilmiştir. Bu sebeple bu araştırmada YÇİ'nin talep gören farklı birçok yaklaşımı detaylı bir şekilde incelenmeye ve tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu yaklaşımın konuya bir bütünlük sağlayarak alana ilgi duyan, araştırmak isteyen kişilere kolaylık sağlayacağı, farklı yaklaşımlar arasındaki bağlantı ve ayrışmaların görülmesine imkân sunacağı ve mevzunun daha geniş bir çerçeveden anlaşılmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmamız boyunca YÇİ ile ilgili kaleme alınan eserlerde mevzu bahis öğretilerin kurumsal dinlerin yerini almaya aday olduğuna, bunlara seküler yaklaşımda olan insanların daha yoğun bir şekilde ilgi gösterdiğine, “dindar/muhafazakaâr” kişilerin alanla ilgilenmediklerine ve hatta çoğu zaman eleştirel yaklaştıklarına yönelik sonuçlar elde edildiği gözlemlenmiştir. Öte yandan daha ziyade gençler arasında rağbet gördüğü, orta yaş üstünün ilgi alanından uzak olduğu şeklinde sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Bu araştırmada YÇİ'ye olan ilginin kişilerin dindarlık veya muhafazkârlıklarından² bağımsız olarak daha ziyade kültürel bir yaklaşım olarak ele alındığı, böylelikle İslami ve çağdaş unsurların birlikte yeşerdiği “karışım kimliklerin” (Taslaman, 2011, s.247) ortaya çıktığını görmek mümkündür. Bu sebeple araştırma kapsamında “başörtülü”³ olarak ayrı bir kategori açma gerekliliği katılım oranının

² Katılımcıların kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadelerden yola çıkılmıştır.

³ Her ne kadar kişilerin dini inançları öznel bir değerlendirmeye tabi olsa da kadınlarda başörtüsü kullanımı dini inançlarının toplumsal alana taşımalarının bir göstergesi ve bir yaşam biçimi olarak değerlendirilebileceğinden böyle bir kategori önemli görülmüştür.

yüksekliğinin anlaşılması açısından gerekli görülmüştür. Kendini “son derece dindar veya muhafazakâr” olarak tanımlayan insanların oranının azımsanmayacak düzeyde olduğu, orta yaş ve üstü kişiler arasında oldukça rağbet gördüğü ve hatta asıl ilginin bu yaş grubu arasında olduğu saptanmıştır.

1.2. Araştırmanın Yntemi ve Kuramsal Çerçeve

Çalışma, nitel yöntem benimsenerek hazırlanmıştır. Nitel çalışma metodu, yorumlayıcı modelin temel teması olan, içinde bulunduğumuz evreni açıklamaktan ziyade anlama ve yorumlama temelli bir yöntemdir (Kümbetoğlu, 2019, s.28). Nitel çalışmalarda araştırma yapılan konunun kendi bağlamında derinlemesine bir şekilde anlaşılması amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.69). Grup içi dinamikler, bireyler arası etkileşimle oluşan anlamlar, bireylerin tutum, davranış, değer, duygu ve tecrübe gibi daha öznel yönleriyle ilgili detaylı verileri bu yöntemle elde etmek mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2010, s.31-39). Nitel çalışmalarda ana erek, sayılar ve deneyle neticelere ulaşmak değildir; araştırmanın konusuna ilişkin okurlara betimsel, detaylı ve realist bir resim sunmaktır (Şimşek ve Yıldırım, 2016, s.48).

Doğa bilimleri açıklamaya yönelikken birebir tekraralanabilirliği olmayan toplumsal hadiseler sadece anlamaya çalışarak ve yorumlayarak ele alınabilir. Özellikle 1960’lardan sonra sosyal dünyanın bireyden, içinde bulunduğu gruptan ve öznel yaklaşımdan bağımsız olarak değerlendirilemeyeceği görüşü önem kazanmaya başlamıştır. Bu görüşe göre bireyin sosyal dünyaya yüklediği anlamlar kavranmadan sosyal dünyayı anlamak mümkün değildir (Berg ve Lune, 2019). Toplumsal dünya ve günlük hayat anlamlarla doludur. Hem bireylerin davranışları anlamlar içermekte hem insanlar birbirlerinin karşılıklı olarak davranışlarına anlamlar yüklemekte hem de ortak algılarla, paylaşılan tecrübeler ve bilgi stoklarıyla dünyayı değerlendirmektedirler (Kaya, 2019). Bireyler kendi öznel değerlendirmeleriyle dünyayı yeniden oluştururlar, dolayısıyla toplumsal hayatı anlamak için olguların bir araya getirildiği nesnel bir yaklaşım ile gözlem ve açıklamanın yetersiz kalacağından anlama ve yorumlama önem kazanmaktadır (Anderson, 1991 Akt., Kümbetoğlu, 2019, s.28). Konuyla ilgili değerlendirmelerin Bourdieu ve Goffman’ın kuramsal yaklaşımları çerçevesinde değerlendirmek araştırmaya rehberlik etmektedir. Bireyin

kimliğini oluşturup şekillendirmesi ve eğitim merkezlerindeki etkileşimlerin değerlendirilmesi açısından Goffman'ın Dramatürji kuramı hem bireysel hem öznelere arası iletişim, etkileşim ve kişilerin kendilerini sunum şekillerini anlamamız açısından önemlidir. Öte yandan tüm bu eğitim merkezlerinde katılımcıların bulundukları ortamlarda ortak davranış kalıpları geliştirmeleri ve sürdürmeleri Bordieu'nün altını çizdiği “oyunun oynandığı” alan ve habitus kavramlarına işaret ederken bu merkezlerde edindikleri bağlantılar onlara sosyal sermaye de sağlamaktadır. Yİ ile ilgili eğitimler olarak kendilerine manevi veya maddi katkı sağlamak isteyen kişilerin yanı sıra eğitmen veya danışman olarak bir meslek sahibi olmak isteyen katılımcıların oyunun kurallarını bilerek, kabul ederek ve bir beklenti ile oyuna yani eğitim kurumlarına katılmakta ve burada illusio kavramı (Bourdieu, 2006, s.77) karşılık bulmaktadır.

1.2.1. Araştırmanın Evreni ve alışma Grubu

Nitel araştırmalarda amaçlı bir şekilde seçilmiş nispeten küçük örneklere derinlemesine odaklanılır zira az sayıda insandan gelen derinlemesine bilgiler bir olguyu ve çeşitliliği, farklılığı keşfetmek açısından daha yararlı olabilir (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2017). Tüm nitel çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da genel bir sonuç elde etme amacı aranmaksızın araştırma evreninde olası çeşitlilikleri, farklılıkları ortaya koyabilmek amaçlanmıştır. Katılımcıların seçim süresince, çalışmanın konusuyla ilgili temel kriterlerle uyumlu (Neuman, 2012, s.320), bu kriterlerle ilgili tecrübe sahibi olan ve dolayısıyla bilgi ve yaşanmışlıklarını aktarabilecek katılımcıların sürece dahil edilmesi hedeflenmiştir (Patton, 2018, s.245).

Bu çalışmada değerlendirilmek istenen grubu tam temsil kabiliyeti olan, homojen, rastlantısal olmayan ve amaca uygun örnekleme seçim tekniğinden yararlanılmıştır (Kümbetoğlu, 2019, s.97). Öncelikle araştırmacının kişisel tanışıklığı olan bireylere ulaşılmış, buradan hareketle kartopu tekniğiyle belirlenen kriterler doğrultusunda çalışma grubunu oluşturacak kişilerin, veri doğgunluğuna ulaşılınca dek genişletilmiştir. Tarafsızlığın korunması açısından araştırmacının şahsi tanışıklığı olan kişilerden elde edilen veriler çalışmaya dahil edilmemiştir.

Araştırmanın evreni, YÇİ'den en az birisine ilgisi olan ve bunun için eğitmen veya katılımcı olarak eğitim merkezlerine devam eden ve YÇİ konusunda eğitmen olmayı amaçlayan kişilerden oluşmaktadır. Bu evren YÇİ'ye ilgi gösteren söz konusu spesifik gruptur. Araştırmanın çalışma grubu ise merkezi İstanbul'da olan, YÇİ'nin alanı olduğu düşünülen konulardan bir veya birkaçında eğitim veren, seans düzenleyen eğitmenlerin yanı sıra bu eğitim, seminer, seans ve kurslara katılım gösteren, bunun için zaman ve para ayıran katılımcılardan oluşmaktadır. Bireysel çabalarla uygulayan ve eğitim sürecine yeni başlayan, daha önceden YÇİ'nin herhangi bir dalıyla ilgilenmemiş olan kişiler⁴ araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir.

1.2.2. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırmada, araştırma konusu ile ilgili detaylı verilere ulaşabilmek maksadıyla “derinlemesine görüşme” ve “katılımlı gözlem” teknikleri kullanılmıştır. Bu tekniklerle, araştırılan topluluğu dışarıdan tanımlamak yerine “içeriden” bir bakış açısıyla değerlendirme olanağı elde edilirken açık uçlu soruların sorulması ile de konunun her yönüyle anlaşılması mümkün olmaktadır. Kümbetoğlu'nun da belirttiği üzere bu teknikler, araştırmacıya doğrudan anlaşılamayabilecek, zamanla ortaya çıkabilecek anlamların, niyetlerin ve tutumların fark edilebilmesini sağlarken katılımcıların hem kendi içlerinde hem çevrelerindeki durum, olay ve olguları nasıl anlamlandırdıklarının anlaşılmasına olanak vermektedir (Kümbetoğlu, 2019, s.71-72). Derinlemesine görüşme tekniği ile araştırılan konunun tüm yönlerini kapsamak, sosyal dünyadaki olguların özüne inmek, katılımcılarla yüz yüze ve birebir ilişki kurarak detaylı veri sağlamak mümkün olabilmektedir (Tekin, 2006, s.101). Bu tekniğin seçilmesindeki bir diğer amaç ise araştırmacının araştırma sürecine birebir dâhil olarak görüşmeleri amaca uygun yönlendirebilmesi, katılımcılara gerekli görülen zamanlarda daha detaylı sorular yöneltebilmesi, açıklama yapması ve katılımcıların araştırma konusu ile ilgili algı ve kavrayışlarının kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına olanak tanımasıdır.

⁴ Alanla alakalı süregelen bir ilginin anlaşılması açısından bir yıldan daha az süredir ilgilenen kişiler araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

Bu araştırmada ayrıca doğrudan gözlem tekniği kullanılmıştır. Bir topluluk ancak onun yaşantısının içinde yer alarak, katılımcılarla birlikte aynı ortama dahil olup onlarla vakit geçirerek anlaşılabileceğinden araştırmanın çok yönlü ve detaylı bir aktarımının yapılabilmesi için (Sönmez ve Alacapınar, 2011, s.106) bu tekniğin fayda sağlayacağı düşünölmüştür.

Yarı yapılandırılmış soru rehberi ile açık uçlu sorular sorularak katılımcıların değerlendirmeleri derinlemesine anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma boyunca 250’den fazla kişiyle görüşölmüş, bunlardan 76’sı ile derinlemesine mülakatlar gerçekteştirilmiştir. Bu sayıda durulmasının sebebi veri doygunluğuna ulaşıldığının anlaşılmasıdır. Çeşitli eğitim, seminer, seans, toplantı, çalıştay ve faaliyetlere katılarak katılımlı gözlem yapma imkânı da bulunmuş ve görüşmeler buralardaki eğitmen ve diğer katılımcılar ile gerçekteştirilmiştir. Oluşturulan soruların anlaşılabilirliğinin ve amaca uygunluğunun tespiti için üç pilot görüşmenin ardından sorular son şekline ulaştırılmış ve görüşme süreçleri böylece başlamıştır.

Katılımcıların aktardıkları hiçbir değeriklik yapılmadan, yorum katılmadan olduğu şekliyle aktarılmaya çalışılmıştır (Lewis, 2009). Metin içinde kendi ifadeleri ve cümleleriyle konuya yaklaşımları detaylı bir şekilde sunulmaya çalışılmıştır. Burada okuyucunun katılımcıların söylemlerine doğrudan ulaşmaları, verileri değerlendirmeleri hedeflenmiştir (Merriam, 1995).

1.2.3. Araştırmanın Rolü

Bu araştırmada araştırmacı, yukarıda değinilen katılımlı gözlem ve derinlemesine mülakat teknikleri ile araştırmaya dâhil bir pozisyonda yer almaktadır. Bu çalışma türü, çalışılan grubu dışarıdan tanımlama ve anlama girişiminden öte grubun içinde bizzat yer alarak grup içindeki bireylerin kendilerini ve oluşumu nasıl değerlendirip tanımladıklarını kendi ifadeleriyle anlamak ağıısından diğer araştırma çeşitlerinden farklılaşır. Anlamlar ve değerlendirmelerle yüklü bir araştırma alanı olduğundan her bir katılımcı ile birebir, uzun saatler süren görüşmelerden elde edilen veriler mümkün olduğu kadar araştırmacının kendi değer yargıları, varsayımları ve görüşlerinden bağımsız bir şekilde katılımcıların kendi ifadeleriyle aktarılmaya çalışılmıştır.

Araştırmacı 1 yıldan fazla süren saha çalışması boyunca birçok eğitim, seminer, online derse katılmış olduğundan araştırma dâhilindeki tüm konuları bizzat “içerden” değerlendirme imkânı bulmuştur. Tüm eğitimler öncesinde araştırmacının pozisyonu hem danışmanlara hem diğer katılımcılara açıklanmıştır. Görüşülen tüm katılımcılar, “görmeye alışık oldukları” bir simaya daha rahat açılmışlar ve her türlü soruya detaylı bir şekilde, içtenlikle cevap vermişlerdir. Katılımcı görüşmeci tarafından anlaşıldığını ve onaylandığını hissediyor ise karşılıklı görüşme ve etkileşim çok daha renkli bir anlatının çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Bu noktada positionality yani konumsallık meselesi oldukça önemli. Araştırmacının araştırma sürecine bu kadar dâhil olduğu çalışmalarda “rollerin karışması” riski diğer araştırmalara göre daha yüksektir. Uzun süre bir arada bulunmanın etkisiyle açılan WhatsApp gruplarından yazışmalar, eğitimler dışı konuyla ilgili paylaşımlar ve bilgi aktarımları şeklinde başlamış olsa da zamanla sosyal aktivitelere evrilmiştir. Araştırmacının pozisyonu bu noktada oldukça kritiktir, zira hem içerden hem dışardan birisi olarak davranmaya, rolleri birbirine karıştırmamaya çalışarak doğru bir denge yakalamaya çalışılmıştır. Kimi zaman araştırmacı kimliğin ağır basması sebebiyle bazı sosyal buluşmalardan uzak durulmak istenmesi karşı tarafta hafif de olsa gönül kırgınlıklarına yol açabilmiştir. Aslında bu tutum bile kişilerin bu eğitim merkezlerinde sosyal çevre geliştirmelerinin ve kendilerini gerçekten de bir arkadaş grubu ortamında değerlendirmelerinin açık göstergesi olarak görülebilir.

Görüşülen tüm katılımcılarla çok verimli bağlantılar oluşturulmuştur. Hepsi yardımcı olmak için gönüllü olmuş ve tez yazım süresince sık sık mesaj ve telefon ile iletişim kurarak araştırmacının ilgisini çekebilecek veya faydalı olabileceğini düşündükleri bilgi ve konular paylaşmaya devam etmişlerdir.

1.2.4. Araştırmanın Soruları

Araştırma boyunca katılımcıların diledikleri gibi cevaplayabilecekleri, tercih ettikleri kavramları kullanarak kendilerini ifade edebilecekleri, herhangi bir sınırlama ve kısıtlama olmayan açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Açık uçlu sorulara verilen cevaplar, araştırmacıya dünyayı katılımcıların gözüyle anlama fırsatı verir; sınırlandırmalar olmaksızın kişilerin bakış açılarını yakalama olanağı tanır (Patton,

2018, s.21). Görüşmecinin araştırılan konuyla ilgili kapsamlı bir bilgi edinebilmesi için ön görüşmelerde katılımcılara araştırma öncesinde belirlenmiş olan yarı yapılandırılmış bir görüşme rehber formu kullanılmıştır (Kümbetoğlu, 2019, s.75).

Ek II’de detaylı bir şekilde yer alan sorularla çözüme ulaştırılması hedeflenen konuların ana hatları aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

YÇİ’nin ülkemizdeki karşılığı anlaşılmalı, katılımcıların sosyal ve demografik nitelikleri ile YÇİ’nin hangi toplumsal kesimde daha fazla rağbet gördüğü ortaya konmaya çalışılmıştır. Kendi ifadeleriyle kendilerini dindar, seküler, inançlı vb. nasıl tanımladıkları ve bu hareketleri bir inanç, felsefe, düşünce, uygulama vb. nasıl konumlandıkları; onlarda bu yönelimi uyandıran sebepler, temel motivasyonları, ilgilerini çeken alanlar, devam etmelerini sağlayan faydalar anlaşılmalı çalışılmıştır. Son olarak ise tüm bu yaklaşımların ekonomik piyasaya hizmet eden “tüketim unsuru” olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin yanı sıra alanla ve eğitimlerle ilgili bir eleştirilerinin olup olmadığı yine katılımcıların gözünden aktarılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın amacı YÇİ ile ilgili olarak toplumun genel yaklaşımını anlama veya YÇİ ile hobi şeklinde ilgilenen kişilerin değerlendirmelerine yer vermek değildir. Eğitim merkezlerine en az bir yıldır katılım sağlayan kişiler hedef alındığından katılımcıların alana olan ilgisi göz önünde bulundurularak daha spesifik sorular sorulmaya çalışılmış ve buna uygun olmayacak soruların sorulmasına gerek görülmemiştir.

1.2.5. Araştırmanın Veri Analizi

Bu çalışmada verilerin analizinde betimleyici bir yöntem kullanılmıştır. Araştırma boyunca gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler detaylı bir okuma sürecinden sonra mülakatlar ile elde edilen veriler, nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analiz yöntemi ile incelenerek detaylandırılmıştır. İçerik analiz yöntemi ile veriler sınıflandırılıp özetlenmiş ve tablo hâline getirilmek üzere sözel veriler kategorize edilmiştir. Kendi içinde anlamlı bir bütünlük oluşturan bu bölümler, araştırmacı tarafından isimlendirilerek kodlanmıştır (Neuman, 2012, s.668). Kavramların incelenmesi sonucunda birbirleriyle ilişkilerinin ortaya çıkarılmasının ardından kodların ortak yönleri bulunarak bir araya getirilmiş ve bu ilişkiler daha

kapsamlı bir üst tema ile açıklanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.237). Benzer anlamlara sahip veriler aynı kodlar altına yerleştirilecek temalar, örüntüler ve ilişkiler belirlenmiştir (Akarsu ve Akarsu, 2019). Ortak temalar ve ilişkileri tanımlamak için tekrar eden kelime ve ifadeler karşılaştırılarak elde edilmiştir. Son basamakta ise veri analizi sonucunda elde edilen kodlar ve temalar özetlenmiştir. Bulgular araştırma kapsamı dâhilinde benzer literatür araştırmalarında elde edilmiş bulgularla kıyaslanmış ve yorumlanmıştır.

1.2.6. Araştırmanın Kolaylaştırıcıları ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında yapılan ön görüşmelerde araştırmacının şahsen tanıdığı kişiler aracılığıyla katılımcılara ulaşılması araştırma sürecinde önemli bir avantaj sağlamıştır. Katılımcıların tanışıklıkları olan kişilerle görüş ve düşüncelerini, olumlu-olumsuz yaşadıkları şahsi tecrübelerini daha rahat paylaştıkları görülmektedir. Özellikle nitel araştırmalarda karşılıklı tanışıklık ve güven duygularının araştırmanın seyrini ve sonuçlarını olumlu yönde etkilediği göz önünde bulundurulduğunda tüm bu bahsedilenler araştırma sürecine katkı sağlamaktadır (Akarsu ve Akarsu, 2019). Araştırmacının kendisinin de konuyla ilgili uzun yıllardır çeşitli ortamlarda bulunması, tüm eğitim süreçlerine bizzat katılması karşı tarafta bir önyargı/çekince yaratmaksızın ortak paydalarda buluşulmasını sağlamış; katılımcılardan önemli destek görülmüştür. Öte yandan araştırmacı “içerden” biri olması vesilesiyle tüm eğitim ortamlarında bulunarak tüm süreçleri en doğal hâlinde gözlemlene imkânı bulmuştur.

Nitel araştırmaların doğası gereği araştırmaların uzun sürmesi ve verileri derlemenin zahmetli olması gibi olası sorunlarla karşılaşmıştır. Bunun yanı sıra nitel araştırmalarda elde edilen verilerden ulaşılan sonuçların genellemeye tabi tutulması oldukça güçtür. Burada amaç, sonuçların sınırlandırılmasını ve analitik genellemelere ulaşılabilmesini sağlamaktır. Ortama, zamana ve duruma göre farklılık gösterebilecek sosyal olayların inceleme konusu olduğu nitel araştırmalarda kesin bir yargıya varmak oldukça güçtür. Bunların yanı sıra araştırma evrenini temsil edebilecek oranda örnekleme ulaşmak da imkânlar dâhilinde olamayacağından genellemelerden bahsetmek yine zordur (Karataş, 2015, s.71). Araştırma sonuçları, çalışmaya dâhil etmek için seçilen katılımcıların verdikleri cevaplar ile sınırlıdır. Ayrıca bu çalışma,

veri toplama işleminde kullanılmış olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin ve katılımlı gözlem yönteminin olası sınırlılıklarını içermektedir. Araştırmaya dâhil edilen katılımcılar ile yapılan mülakat sonucunda elde edilen bilgiler, katılımcıların ifade ettiklerini araştırmacının anlayıp aktarabilme yeteneği ile sınırlıdır.

Uzun süren, oldukça maliyetli olan bu eğitimlere katılmak da bir diğer sınırlayıcı unsurdur. Hem zaman hem masraf açısından oldukça talepkâr olan bu eğitimlere katılım, araştırmacının vakit ve bütçe ayırmasıyla da sınırlıdır.

1.2.7. Etik

Bu çalışmada akademik bir araştırmanın gerektirdiği tüm etik kurallara riayet edilmiştir. Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü tarafından 02.08.2022 tarihli ve 74966756-250 sayılı etik onay yazısı alındıktan sonra görüşmeler başlatılmıştır. Katılımcılara detaylı bir şekilde paylaştıkları bilgilerin ne amaçla nerede ve ne şekilde kullanılacağı anlatılmıştır. Katılımcılar süreci uygun gördükten sonra mülakat sürecine başlamadan önce çalışma ile ilgili bilgilerin ve prosedürün yer aldığı bir onam formu⁵ sunulmuştur.

Araştırma boyunca görüşülen herkese, yapılan araştırmanın amacı, elde edilen bilgilerin nerede nasıl kullanılacağı ile ilgili detaylı bilgiler verilmiş; onayları alınmış, diledikleri zaman görüşmeyi sonlandırıp verdikleri bilgilerin iptalini isteyebilecekleri açıklanmıştır. Katılımcıların isim ve kişisel bilgilerinin sadece görüşmecide kalacağı başka herhangi bir üçüncü şahıs veya kurumla paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Bunların yanı sıra mahremiyete, görüşülen kişilere ve üçüncü şahıslarda rahatsızlık oluşturabilecek bir söyleme yer verilmemesine dikkat edilmiş; katılımcı ve görüşmeci arasında eşit bir tutum sergilenmesine (Kümbetoğlu, 2019, s.187) özen gösterilmiştir.

Elde edilen tüm veriler, yorumlanma süresince mümkün olduğu kadar elde edildiği şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. Araştırmacının kendisine ait olmayan hiçbir fikir sahiplerine bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapılmadan sunulmamıştır.

⁵ Ek I'de yer almaktadır.

1.3. Kuramsal Çerçeveyi Bourdieu ve Goffman'dan Dramatürji ve Bourdieu'den Habitus, Alan ve Sermaye Kavramları Bağlamında Değerlendirmek

Erving Goffman (1922-1982); sosyal yapılar, kurumlar gibi makro seviyedeki ilişkilerden ziyade küçük gruplar arasındaki mikro seviye iletişim ve etkileşim şekillerine odaklanmıştır. Erving Goffman'ın eserlerinin ana unsuru olan benlik kavramı, bireyin kişiliği ile alakalı kavrayışları ve kendini algılama şeklidir. Birey, benlik aracılığıyla kendisinin farkına varır; diğerlerinden farklı kendine özel bir alan yaratır; toplum içinde kendine yer edinir (Demirbilek, 2015, s.68).

Goffman, geliştirdiği etkileşim teorisi ile bir topluluk içinde bulunan kişilerin karşılıklı etkileşim ilişkilerinin nasıl gerçekleştiğini anlamaya çalışır. Ona göre sosyal ortamın bağlamı bu etkileşim şekillerini etkilemektedir. İnsanların bir arada bulundukları her yerde dramaturjik yaklaşımın rutinlerini görmek mümkündür. İlk karşılaşma anından itibaren kişiler, oluşturmak istedikleri izlenim doğrultusunda karar vererek bir sonraki adımdaki benlik sunumlarının ritüellerini oluştururlar (Thio, 1996, s. 135-136).

Goffman, “Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu” adlı eserinde İskoçya’da bulunan Shetland Adası’nda yaşayan halk üzerinde yaptığı gözlemleri aktarmıştır. Burada bireyler; günlük yaşamda, toplumsal hayatın herhangi bir ortamında iletişimde bulunurken çeşitli etkileşimlerde bulunduklarını ve benliklerini farklı yollarla sunduklarını ortaya koymaktadır. İnsanların diğerleri üzerinde iyi izlenim bırakmak için sergiledikleri davranışlar ise izlenim yönetimi ya da benlik sunumu kavramlarıyla açıklanmaktadır. En az iki kişinin bir arada bulunmasıyla oluşan karşılıklı etkileşim şekillerini etkileşim ritüelleri ismiyle incelemektedir. Kişiler arası iletişim ve etkileşimi incelerken, tiyatrodaki kullanılan kavramlara yer vererek dramaturjiyi geliştirmiştir. Hayatı ve yaşananları bir tiyatro sahnesine ve bir oyuna benzetmek çok eskilere dayansa da Goffman, bu yaklaşımı teorik bir çerçeveye oturtmuştur. Araştırmalarında benlik üzerine odaklanırken, sahne önü ve sahne arkası olmak üzere bölgeler/alanlar, rol, vitrin, dekor, aksesuar, maske, izleyici, yönetmen, performans, takım gibi kavramlarla iletişim, etkileşim boyutlarını ve şekillerini incelemiştir.

Hayatın farklı alanlarında diğerleriyle bir araya geldiğimizde farkında olarak veya olmayarak karşı tarafa çeşitli iletiler ilettiğimizi belirten Goffman, bunları performans olarak isimlendirmiştir (Goffman, 2009, s.33). Aynı zamanda bir benlik sunumu olan performansta kişinin fiziksel, psikolojik ve sosyal konumunun etkilerini görmek mümkündür. Performans esnasında sözlü ifadelerimizin haricinde duruşumuz, kıyafetlerimiz, aksesuarlarımız, beden dilimiz ve tavrımız da karşı tarafa birtakım mesajlar göndermektedir (Macionis, 2003, s.147); kişiler, ilk bakışta bunlar üzerinden bir fikir sahibi olurlar. Tüm bu özellikler aktörün kişisel vitrinini oluşturmaktadır. Goffman, vitrini doğuştan gelen ırk, cinsiyet gibi sabit özellikler ve konuşma şekli, ifadeler gibi kişinin sonradan elde ettiği özellikler olmak üzere ikiye ayırmaktadır (Goffman, 2009, s.35). Aktörün vitrini ile ortaya koyduğu performansı ile amaçladığı performans arasında bir uyum olmalıdır. Bu noktada “seyirci”, verilen mesajlarla bu genel tutum arasında bir uygunluk arayışındadır. Uygunluk sağlandığında verilen mesajlar seyirci tarafından kabul görmeye yöneliktir, aksi takdirde performans başarıya ulaşamayacaktır. Performansı sergileyen “aktör”, karşı tarafı ikna etme arzusundadır (Goffman, 2009, s.29) ve en temel görevi, performans süresince oluşturduğu etkiyi kontrol etmektir. Performans, tek bir kişiyle sergilenebileceği gibi bir takım hâlinde birden fazla aktörle de sahneye konabilir Goffman’a göre bir takımdaki kişiler, ortak bir hedef ve amaç uğruna bir arada oldukları için sahne önünde birbirlerine destek olur; birbirlerinin açığını kapatır, sırlarını açık etmez; karşılıklı sadakat ve takım ruhuyla hareket ederler. Goffman bu durumu “dramaturjik bağlılık” olarak ifade eder. Dramaturjik disiplin ise performansı sergileyen aktörün seyircisine karşı uygun olmayacak tutum ve davranışlardan kaçınmasıdır.

Goffman’a göre benlik iki yönlü bir bileşimdir; birincisi, toplumsal konuma yerleştirilen resmî benliktir. Resmî benliğin toplum tarafından belirlenmiş çeşitli roller, performanslar ve kostümlerle gerçekleştirilmesi beklenir. Diğer bileşen ise daha ziyade duyguları ile hareket eden, performans içinde rol oynayan, izlenim yaratan benliktir (Waters, 2008, s.54). Benliğin gelişiminde bireyin içinde bulunduğu sosyal yapının tutum ve ortak tecrübelerinin, etkilerinin yanı sıra kişinin üstlendiği toplumsal rollerin, statülerin de payı vardır (Goffman, 2009, s.19-20).

Goffman, dramaturjik yaklaşımında benliği açıklarken onun sabit olmayıp ortama, duruma, zamana ve kişiye göre farklılık göstereceğine değinir. Birey, tıpkı bir

aktörün sahnede performans sergilemesi gibi karşısındaki insanlara “benlik sunumu” gerçekleştirmekte; bir başka ifade ile “izlenim yönetimi” sergilemektedir. Burada ifade edilmek istenen, karşı taraf üzerinde oluşturulmak istenen izlenimin yönlendirilmesi ve yönetilmesidir. Kişi “sunmak istediği” benlikle seyirci karşısındayken sahne önündedir. Sahne önünde, bir diğer ifadeyle ön bölgedeyken tıpkı rolüne çalışmış bir aktör gibi sözler, tavırlar, kıyafet ve aksesuarlar amaca uygun bir şekilde seçilmiştir. Sahne arkası ise kişinin “rolden soyunduğu” ve düşünmeksizin doğal hareket ettiği özel alanıdır.

Stockard, danışmanlık gibi bazı mesleklerde izlenim yönetiminin büyük önem arz ettiğinin, karşı tarafa “güvenilir” ve bilgili olduğu mesajı verilmeye gayret edildiğinin, “olması gereken” imajın oluşturulmak için çaba sarf edildiğinin altını çizerek (Stockard, 1997, s.107).

Aktör, içinde bulunduğu ortamı ve çevreyi göz önünde bulundurarak bir durum tanımlaması, bir “çevre çözümlemesi” yapar ve izleyicinin genel profiline en uygun olan performans şeklini seçer. Aktörün seçtiği tavır, dil, hitap şekli izleyici ile ne kadar uyumlu olursa performans o denli başarıya ulaşır. Böylece izleyicinin performans karşısındaki tutumu aktörün başarısını ortaya koyar (Demirbilek, 2015, s.71).

Goffman’ın kuramı araştırmamızda katılımcıların hem kendi kimliklerini oluşturma süreci hem de eğitim merkezlerinde bir topluluk olarak karşılıklı iletişim ve etkileşim örüntülerini anlamamız açısından bize rehberlik sağlamaktadır. Bireylerin farklı ortamlara girdiklerinde kendilerini karşısındakilere sunma şekilleri, oluşan karşılıklı iletişime göre şekil almaları ve ifade biçimlerini oluşturmaları, bulundukları ortamı gözlemleyerek değerlendirmeleri üzerinde durulmaktadır. Öte yandan eğitmenlerin, eğitimlerine katılan kişilerin genel profiline göre performans şekilleri oluşturmaları, kendi aralarında bir takım olarak hareket etmeleri araştırmanın özüne ışıktır tutmamıza yardımcı olmaktadır.

Bourdieu ise 1960’larda kısa bir süreliğine ABD’de bulunmuş ve burada çalışmalarında oldukça etkilendiğini belirttiği Goffman ile bir araya gelme imkânı bulmuştur. Bourdieu’nün Goffman’ın Fransa’da tanınırlığının artmasında önemli bir rolü olduğunu belirtmek mümkündür (Swartz, 2015, s.26).

Bourdieu sosyolojisinde önemli bir yeri olan “habitus” kavramının kökenine bakıldığında bunun, Aristoteles tarafından kullanılmış olan “hexis” sözcüğünün Thomas Aquinas tarafından habitus olarak tercüme edilmesine dayandığı görülmektedir. Hexis sözcüğünü Aristoteles, “eğitimle sağlanmış olan ve bireylerin eylem kapasitesinin temelini oluşturan fiziksel maharet ve davranış” şeklinde açıklamıştır. Bourdieu’nün habitus kavramına getirdiği tanımlamalardan biri onun “*belli bir durumda yapılması gerekli olan şeye ilişkin bir tür pratik kavrayış*” olduğudur (Bourdieu, 2015, s.42). Ona göre kişiler önce bulundukları ortamın şartlarını içselleştirir, ona uygun yatkınlıklar oluşturur, daha sonra da buna uygun davranarak dışsallaştırır ve devamlılığı sağlarlar.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere habitus, bir yaşam tarzı oluşturur; diğer yaşam tarzlarından farklılaşan unsurları vardır ve aynı habitusu paylaşan insanlar zevkleri, tercihleri, beğenileri, tüketme alışkanlıkları gibi ayrıştırıcı pratikleriyle mevcut habitusun yeniden üretimini de sağlarlar. Kişilerin estetik değerlendirmeleri, öznel olmaktan ziyade mensubu bulundukları sınıfla bağlantılı olan bir toplumsal oluşum olarak değerlendirilmektedir. Bourdieu’ye göre kültür ve sınıfın kişilerde fizyolojik ve psikolojik yansımalarını görmek mümkündür. Kişinin bedeni ait olduğu sınıfın beğeni ve zevklerini yansıtmaktadır.

Bourdieu sosyolojisinde bir diğer önemli kavram “alan”dır. Alan ve habitus arasında karşılıklı bir ilişki mevcuttur. Aynı habitusa sahip insanların paylaştıkları ortak deneyimler sonucunda alanların oluşumu ve devamlılığı sağlanır. Aynı alandaki insanlar o alanın kurallarını kabul eder ve ona göre davranırlar, alana girmek için sahip olunması gereken birtakım özelliklerin kişide olması beklenir. Bir alanın devamlılığının olması için o alanda bulunmak isteyen, o alana önem ve değer atfeden habituslara sahip kişilerin olması gerekmektedir. Aynı alandaki kişilerin ortak çıkarları olduğu söylenebilir. Alan, kendi belirlenimlerini içine girenlere dayatmaktadır. Mesela bilim insanı olmak isteyen birisi o alandaki bilimsel sermayeyi edinmek ve o bilimsel çevrenin habitusunu kabullenmeli, bir diğer ifadeyle alanın kurallarına uymalıdır (Wacquant, 2016, s. 63). Bourdieu, alanı zaman zaman oyun metaforuyla da değerlendirmiş ve kişinin bir oyuna girmeden önce oyundan elde edebileceğini göz önüne alıp, değer gördükten sonra oyunun kurallarını da bilerek oyuna dâhil olduğunu belirtmiştir. Tüm katılımcılar sahip oldukları sermaye türlerine göre oyunda çeşitli

rollerle bulunmaktadırlar. Oyunun işlemlerini sağlayan ve zamanla dönüştüren dinamikler de yine oyunun özgül mantığı çerçevesinde anlaşılabilir. Her oyunda farklı bir meziyetin daha önemli olması gibi her alanda da farklı bir sermaye daha avantajlı olmaktadır. Burada ortaya çıkan bir diğer kavram ise “illusio”dur. Bu kavramla ifade edilmek istenen “oyunun oynanmaya değer” olduğunun, oyuna katılarak birtakım faydalar elde edileceğinin düşünülmesidir (Bourdieu, 2006). Yani kişileri oyuna yönlendiren orada olmaları gerektiğini düşündüren şeylerdir.

Sermaye, Bourdieu için ekonomik olmanın çok ötesinde anlamlar taşımaktadır. Kavram maddi, kültürel, sembolik, toplumsal iktidar biçimlerini içine alacak şekilde genişletilmiştir. Bourdieu ve Wacquant, “Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar” (2014) isimli eserlerinde toplumsal sermayeyi “*bir bireyin ya da bir grubun, kalıcı bir ilişkiler ağına, az çok kurumlaşmış karşılıklı tanıma ve tanınmalara sahip olması sayesinde elde ettiği gerçek ya da potansiyel kaynakların toplamıdır.*” şeklinde izah ederken bunun özellikle toplumun daha elit kesimlerinin belirli konumları muhafaza edebilmeleri için de önemli olduğuna değinmektedirler. Belirli bir ortamda elde edilen sosyal sermaye bireye o grup içinde bir destek mekanizması da sağlar. Bu yönüyle toplumsal sermaye, insanların bir araya gelmeleri ve karşılıklı tanışıklıklarından oluşan bir toplumsal bağlamda değerlendirildiğinden araştırmamız açısından da önemlidir.

Araştırma süresince eğitim merkezlerindeki katılımcıların bulundukları ortamlarda belirli ortak davranış, konuşma ve tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir. Bu noktada Bourdieu’nün habitus kavramı kişilerin dahil oldukları oyunun ve bulundukları alanın gerekliliklerini içselleştirdiklerini ve bu içselleştirdikleri tüm davranış kalıplarını tekrardan karşı tarafa yansıtarak bir alan oluşturup onun devamlılığını sağladıklarından bahsetmek mümkündür. Bourdieu’nün belirttiği üzere alan ve habitus kavramlarının birbirini desteklediği, birinin diğerinin oluşumunu ve sürdürülmesini sağladığı görülmektedir. Katılımcılar eğitim merkezlerinde tanıştıkları ve eğitimlere beraber devam ettikleri kişilerle bağlantılar kurmakta, bunu sürdürmekte ve bu ilişkilerin çoğu zaman arkadaşlığa, dostluğa evrildiği gözlemlenmektedir. Bu noktada tüm eğitim merkezlerinin katılımcılarına sosyal sermaye sunduğuna, aldıkları sertifikaların ve kendilerine sağladıkları katkıların simgesel sermaye özelliği taşıdığına da değinilebilir. Öte yandan katılımcılarımızın en az bir yıldır YÇİ ile

ilgilileniyor olması, bu eğitimlere vakit ve para ayırmaları ve büyük bir çoğunluğunun bu alanda bir meslek sahibi olma arzularının olması katılımcıların “oyunun kuralını” bildikleri ve bir amaç, bir beklenti ile “oyuna katıldıklarını” söylemek Bourdieu’nün *illusio* kavramıyla mümkün gözükmemektedir.

Goffman ve Bourdieu kuramlarıyla spesifik bir grup içindeki tutum ve davranış kalıplarının anlaşılabilmesi açısından bize ışık tutmaktadır. Bireylerin belirli bir ortama girmelerindeki amaç, oradan beklentileri, karşılıklı etkileşim ve iletişimleriyle hem kendilerinin hem diğerlerinin değişim ve dönüşümü, ortamın genel “havasıyla” uyumlu davranış kalıpları ve bunların tekrarlanması sonucu oluşan ortak alan bu çalışmada öne çıkmaktadır.



2.YENİ ÇAĞ İNANIŞLARINA GENEL BAKIŞ

Literatürde tüm Yeni Çağ İnanışlarının YDH'nin devamı, bir alt kolu olarak değerlendirilmesi sebebiyle öncelikle YDH'lerin nasıl ortaya çıktığı, ardından YÇİ'lerin oluşum ve popülerleşme süreçleri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde YDH'nin ne olduğuna dair açıklamalar ile, bu kavramın oluşumundaki toplumsal süreç ve değişimler kronolojik bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. YÇİ ve YDH temel olarak benzer toplumsal değişim dönemlerinin tezahürleridir. Bu noktada hem aralarındaki benzerlikler hem de yaklaşımlardaki farklılıklar aydınlatılmaya çalışılmıştır. Literatür incelendiğinde, YÇİ'nin toplumsal alanda yansımalarının gözükmemesinin temelinde modernleşme, sekülerleşme ve küreselleşme süreçlerinin etkisi olduğu belirtilmektedir. Tüm bunların bir getirisi olarak birey algısının yükselmesi ile kişinin kendisini merkeze alması sonucu toplumsal, inançsal birçok yapının değişime uğraması söz konusu olmuştur. YÇİ'nin oluşumunu etkileyen bu kavramların yanı sıra popülerleşmesinde payı olan postmodernite ve insanın temel güdülerinden olduğu kabul edilen anlam arayışı birlikte değerlendirilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Alanın Türkiye'ye de ne zaman, nasıl karşılık bulduğunun açıklanması açısından dünyadaki değişim süreçlerinin ülkemize yansımaları ve Türkiye özelinde tarihsel süreç açıklanmaya çalışılmıştır. Son olarak YÇİ'nin ekonomik olarak nasıl değerlendirilip konumlandırılabilirliğinin tartışılması hedeflenmiştir.

2.1. Yeni Dini Hareketler ve Yeni Çağ İnanışları

“Yeni dinî hareketler” terimi, teolojik bağlamda ele alınması gereken bir olgu gibi görülse de iktisadi, teknolojik, politik ve kültürel gelişimlerden etkilenip beliren ve topluma etkide bulunan bir husustur. Ayrıca yaklaşımlar her ne kadar spiritüel alana yönelik olsa da kendilerini bazen dinsel, bazen felsefi, bazen de bilimsel oluşumlar şeklinde tanımlamaktadırlar (Possamai, 2019). Kirman'a (2010, s.48-57) göre YDH ile ilgili tanımlamaları teolojik ve bilimsel olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Teolojik tanımlamalar inanç eksenli, din adamları tarafından yapılan tanımlamalar olup, YDH'yi kurumsal dinlerden sapan kültler olarak konumlandırmakta ve olumsuz yargılar içermektedir. Burada bu oluşumların; liderleri tarafından beyin yıkama, bireysel ve toplumsal tehlike oluşturma vb. tarafları üzerinde durulmaktadır. Bilimsel tanımlamalar ise yanlı bir tutumu bertaraf etmek adına değer yüklü kült kavramı yerine

objektif bir yaklaşımı belirtmek adına Eileen Barker tarafından geliştirilen Yeni Dini Hareketler tanımını kullanmayı tercih eder.

YDH, Avrupa’da 1950 senesinden sonra sanayileşen toplumlarda “küresel bir olgu” olarak ortaya çıkmış ve 1970 sonrası dünya genelinde yayılmaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkmaları ve üyelerine hayatın anlamı gibi büyük sorulara cevap bulmalarını sağlamak amacıyla dinî ve felsefî görüşler sunmaları, “yeni bir hayat tarzını” aşılama, aşkın bilgi, huzur, manevi doyum gibi vaatlerinin olması, mistik deneyimlerden bahsetmeleri “yeni” ve “dinî” terimlerini açıklar niteliktedir (Kirman, 2010, s.64). Öte yandan çoğunlukla hitap ettiği kesim olan daha iyi eğitilmiş, açık dünya görüşüne sahip orta sınıfın tarih akışına baktığımızda oldukça yeni bir toplumsal katmanı kapsaması dolayısıyla da “yeni” olarak değerlendirilebilmektedir (Arweck, 2006, s.30- 31).

Bryan Wilson, “*Religion in Sociological Perspective*” (Sosyolojik Perspektifte Din) (1982) isimli eserinde YDH’nin çeşitli özelliklerinden bahsetmiştir. Bu özellikleri; Orta ve Uzak Doğu ülkelerindeki öğretileri içermek, geleneksel Hristiyanlıktan farklılaşma, kendilerine özgü yaşam biçimleri ile üyelerin yeni “kimlikler” oluşturmaları, kendilerine göre ahlak kodları, davranış normları, ritüeller barındırmaları, karizmatik bir lidere sahip olma ve ona sorgusuz bağlılık, akli melekeler yerine sezgisel bir bilinç hâlinin önemsenmesi, yeni üyeler çekmek için çalışmalar yapma, iyi eğitilmiş orta sınıf üyelere sahip olma ve 1950 sonrası ortaya çıkmış olma şeklinde sıralamaktadır (s.121-147).

Harvey Cox’a (1979, s.10) göre temelde iki grupta incelenebilecek olan YDH’nin ilki Hristiyanlık içindeki akımları⁶ değerlendirirken ikincisi doğudan gelen akımları⁷ kapsamaktadır. Bu hareketlerin içinde ayrıca dinî unsurlar içermeyen, kutsallığa atıfta bulunmayan, “insan potansiyelini geliştirme” kategorisinde

⁶ Adventist akımlar, Yehova Şahitleri, Yedinci Gün Adventistleri (çocuk vaftisti, Pazar ayini, yılbaşı kutlamaları gibi Hristiyanlığa sonradan giren uygulamalara karşı çıkarlar), Mormonlar, Moonculuk (Unification Church), The Family (Children of God), vd. Genellikle “intihtar kültürleri” olarak anılanlar da bu grubun içinde değerlendirilmektedir. En bilinenleri ve kamuoyuna mal olmuş olanlar: Peoples Temple, Branch Davidian, Solar Temple ve Heaven’s Gate tarikatleridir. İntihtar kültürlerinde çoğunlukla dünyanın sonunun yakın olduğuna ve korkunç kıyamet gününden kaçıp, cennete ulaşmak için liderlerinin belirttiği zamanda intihtar edilmesi gerektiğine inandırılırlar. Detaylı bilgi için Ali Köse’nin “Milenyum Tarikatları” isimli eserine bakılabilir.

⁷ Hare Krishna, Sai Baba, Transandantal Meditasyon (Hinduizmin batılılar için basitleştirilmiş versiyonu), Osho Hareketi, Ananda Marga, Brahma Kumaris vd. Birçok yaklaşımda Tasavvuf inancı da doğudan gelenler içinde değerlendirilmektedir.

değerlendirilebilecek oluşumlar da mevcuttur⁸. Bryan Wilson, "An Analysis of Sect Development" (Tarikat Gelişiminin Analizi) (1979) adlı çalışmasına göre hareketler; "dünyayı reddeden"⁹, "dünyayı onaylayan"¹⁰ ve "dünya ile uzlaşan" olmak üzere üç kategoride incelenebilir¹¹ (Wallis, 1984, s.48). "Dünyayı reddeden hareketler" diğerlerinden daha dindardırlar; takip edilen bir lider, guru veya peygamber olduğuna inanılan karizmatik kişiliklere bağlılık ve itaat esastır. Üye sayılarını çoğaltmak amacıyla misyonerlik çalışmaları yaparlar. Bu dünyanın geçici olduğuna inanılır; maddesel, dünyevi unsurlardan uzak durularak "öte dünyaya" hazırlık yapılır. Kişilerin mevcut hayatlarıyla ve sosyal çevreleriyle tüm bağlantıyı keserek "yeni ailelerinin" parçası olmaları; tüm vakit, emek ve maddi olanaklarını buraya vakfetmeleri beklenir (Köse, 2008, s.181). "Dünyayı onaylayan" yaklaşımda geliştirilen bir teoloji veya ahlak sistemi ön plana çıkmaz, dünyevi hayatla bağlantı devam ederken toplumun normları kabul edilir ve bireylerin her türlü potansiyelini açığa çıkartmak maksatlı teknikler öğretmeyi hedeflerler (Wallis, 1984, s.36-58). Burada temelde bireysel inançlar hâkimdir. "Dünya ile uzlaşan" grupların temel yaklaşımı, insanların manevi dünyasında bir boşluk olduğu yönündedir. Bu yaklaşımlarından dolayı kişilerin daha dinî bir ortamda yaşamalarını önerirler ve genellikle Batı ülkelerinde hâlihazırda mevcut kurumsal dinlere eleştiri yöneltmek yeni yorumlar katarlar (Köse, 2011, s.22).

Bunların yanı sıra bireyleri YDH'ye yönlendiren 2 teorik yaklaşımdan söz edilmektedir. Bunlardan ilki kendi hayatlarından, dünyaya bakış açılarından ve mensubu oldukları inanç sisteminden memnun olmayan ve yeni bir arayış içine giren kişileri ifade etmek için kullanılan "ideolojik mahrumiyet"; diğeri ise bir gruba

⁸ Scientology, teknolojik din olarak da adlandırılmaktadır, e-meter ile engram yani uyaranların beyinde bıraktıkları iz temizlenebilmekte ve ideal insana dönüşmek mümkündür tabi bu oldukça masraflıdır. NLP, Landmark Education, Insight, Access bar, Theta Healing, Hoponopolo, Sedona Method, Scientology, Reiki, bioenergy, EFT, Yaşam Çiçeği, Feng Shui vb. kişisel gelişim kökenli olan hareketler olarak kabul edilmektedir (Barrett, 2001, s.12-13).

⁹ Belirgin şekilde dindar ve grup dayanışması içinde olup seküler yapılanmayı reddederler. Bunlara örnek olarak Hare Krishna, Moonculuk ve Tanrı'nın Çocukları örnek olarak verilebilir. Cemaat hayatı içinde bağlı oldukları liderler vardır, genel olarak dış dünyadan, çevrelerinden, ailelerinden bir kopuş vardır ve çoğunlukla her türlü ilişki grup içinde yaşanmaktadır (Wilson, 1979, s.122-150).

¹⁰ Kurumsal dinlere ait olduğu düşünülen birçok özellik bulunmamaktadır. Bir teoloji veya ahlak sistemleri yoktur. İnançları bireysel temellidir. Bu dünyada bireylere fayda sağlayacak tekniklerin öğretilmesi, kişinin her açıdan daha iyi olması hedeflenmektedir. 3HO (health, happy, holly), Divine Light Mission, Transendental meditasyon bunlara örnek olarak gösterilebilir.

¹¹ Küresel kapitalizm çağında "dünyayı onaylayan" bakış açısı daha fazla ilgi görür zira dünya genelinde yaşam süresinin ve kalitesinin artmasıyla "bu dünyaya" yönelmek daha cazip gözükmektedir (Turner, 2017, s.332).

mensup olan kişilerin diğer kişilerle bağlantı kurarak onları oluşumun içine çekmelerini ifade etmek için kullanılan “sosyal ağ teorisi”dir (Köse, 2011, s.19-20). Sosyal ağ teorisine göre girilen ortamda bulunan diğer kişilerle kurulan ilişkiler, arkadaşlıklar bireylere bu ortamları cazip kılmaktadır.

Literatürde YDH’nin devamı olarak değerlendirilen YÇİ, tanımlanması oldukça güç bir kavramdır. Özellikle gündeme gelmeye başladığı 1960’lı yıllardan beri uzlaşa sağlanabilecek bir tanımlama oluşturulamamıştır (Aydın, 2008). YÇİ, çeşitli akademisyenler tarafından zaman zaman din, felsefe, inanç sistemi, düşünce yapısı, dünya görüşü, öğretiler bütünü, spiritüel inanışlar, manevi hayat tarzı gibi farklı yaklaşımlarla ele alınmıştır (Başkaya, 2006). Aşkın bir kutsal yerine bireyi merkeze alarak oluşturulan bir kutsallık şekli ve buna uygun olan felsefe, görüş, uygulama ve pratiklerin bütünü olarak değerlendirilebilir. Hristiyanlık, Yahudilik ve Müslümanlık içinde bulunan birçok öğreti ile Uzak Doğu mistisizmi¹², Batı okültizmi, neopaganizm, Hinduizm, Budizm, Şamanizm gibi farklı felsefe ve inançların görüş ve pratiklerinin iç içe harmanlandığı gözlenebilmektedir. YDH’den ayırtıran çeşitli özellikleri vardır bunlar: çoğu zaman bir kurucusu olsa bile takip edilen belirli bir liderinin olmaması, birbirinden farklı birçok görüş ve öğretinin birlikte rahatça uygulanabilir olması, her inanış, pratik ve öğretiden kişilerin kendilerine göre parçaları birleştirebilmeleri, herhangi bir zorunluluk, koşul ve bağlanma olmaması, çeşitli gruplarla olabileceği gibi bireysel olarak da takip edilip uygulanabilir olmaları, katılımcılar kendilerini herhangi bir alanda geliştirdikten sonra uzmanlaşıp meslek edinebilmeleri, kurumsal dinlere aidiyet hissedenlerin inançlarıyla çelişmemesi¹³, kişisel iyi oluşun merkeze alınması,

¹² Mistisizm, Yunanca sırla ilgili anlamına gelen “mystikhos” kelimesinden türetilmiştir. Amaç bilinmeyi açıklayarak mutluluk ve huzura ulaşmaktır. Bu süreçteki yöntemleri de gizemlidir. Tanrının kendi içinde aranması deneyimi olarak da ifade edilebilir (Hançerlioğlu, 2010, s.334).

¹³ 2017 yılında ABD’de PEW Research Center’ın gerçekleştirmiş olduğu araştırma verilerine göre yetişkin Amerikalıların %62’sinin YÇİ’nin en azından bir alanıyla ilgili olduklarını ve kurumsal dinlere bağlılık belirtenlerin hiçbirisinin bu pratiklerin dinleriyle çeliştiğini düşünmedikleri belirtilmiştir (Gecewicz, 2018). Fransa’da 2021 verilerine göre hiçbir doğaüstü inancı olmayan kişilerin oranı %51’e %49 ile inançlı olan kişileri geçmiştir. Belirli bir inanca mensup olmadığını belirten yaklaşık 20 milyon kişinin bir bölümü (%47) bir Tanrı’ya veya bir enerjiye inançları olduğunu belirtmiştir (Gautier, 2022). Yine PEW Researches’ün gerçekleştirdiği araştırmaya göre dünya genelinde önümüzdeki yıllarda kurumsal olmayan farklı inançların artışta olacağı; 2015 yılında kendisini “tamamen inançsız” olarak tanımlayan kişilerin (1.2 milyar) 2060 yılında farklı sebeplerle olsa da dünya nüfusu oranına bakıldığında özellikle Avrupa Kuzey Amerika, Yeni Zelanda ve Avustralya’da gerileyeceği öngörülmektedir (Pew Research Center, 2017).

ayrıştırıcı değil bütünleştirici bir yaklaşım sergilemeleri, hiçbir inanış ve öğretiyi bir diğerinden üstün tutmamaları, kutsal kabul edilen bir kitap vb. olmaması sayılabilir.

Yeniçağ düşüncesi bilimsel kavramlara dayanarak, meşruluğunu sağlarken, bir yandan da ezoterik kadim bilgilere atıfta bulunarak geçmiş, günümüzü ve geleceği birleştirir (Frankl, 1966). Dolayısıyla kavram yeni olsa da temellerinin oldukça eski ve köklü olduğunu söylemek mümkündür (Hanegraaf, 2000). YÇİ; inançların, ritüellerin, eski ilkel öğretilerin, spiritüel ve mistik olguların yeni bir biçim kazanması ile çağımız toplumlarına sunulmuş şekli (Paker, 2011, s.62), 20. yüzyılın sonlarına doğru maneviyat arayışlarının bir sonucu olarak klasik spiritüel inançlardan beslenen eklektik hareketlerin ortak adıdır. Birbirinden az çok farklılaşan birçok alt öğretiyi ve grubu kapsayan bir ortak kavram olarak bilim, ekoloji, psikoloji ve maneviyatla ilgili konulara yoğunlaşmakta ve bunları “yeni” yorumlarla insanların ihtiyaçlarına göre seçilebilecekleri bir alana dönüştürmektedir (Garnoussi, 2013, s.63). Yeni Çağ öğretilerine Batı’da ezoterik, yeni gnostik¹⁴ dünya görüşleri/dinleri ya da psiko-organizasyonlar gibi isimlendirmeler yapılırken Türkiye’de genellikle hareket, grup, ekol, akım, sekt,¹⁵ tarikat, kült¹⁶ ve mezhep¹⁷ gibi nitelendirmeler yapılmaktadır (Kirman, 2010, s.49). YÇİ genel kanının aksine akıl dışı veya bilim dışı değildir, modernitenin ve bilimin getirilerini kullanan bir akım, modern dünyanın tıkanma noktalarına yapılan bir “by-pass” işlemidir (Kozanoğlu, 1997, s.36).

Toplumda majör değişimlerin olduğu süreçlerde, insanlar onları rahatlatacak, güven ve huzur hissini sağlayacak, yaşadıklarına anlam verebilmelerine yol gösterecek arayışlara yönelmektedirler. Bu durum YDH, YÇİ ve çeşitli mistik hareketlerin oluşumuna uygun zemin oluşturmaktadır (Orenstein, 2002). Schüle (2008, s.57) de

¹⁴Gnostik: “his, ilham veya meditasyon ile ulaşılan bilgi” anlamındaki “gnosis” sözcüğünden türetilmiştir (Eliade, 2016, s.24).

¹⁵Sektler kültürel olarak hâkim dinî kurumlardan türemekle birlikte az ya da çok farklılaşmış, bağımsız ve kehanetsel söylemleri olan örgütlü gruplardır. Görece küçük olduklarından üyeleri arasında yakın ilişkiler vardır. Yerleşik dini kurumların yetersiz olduğunu vurgulayan bir karizmatik lider söz konusudur. Bir sektte güçlü bir kimlik duygusu vardır, “bizden birisi” algısı ile aidiyet duygusuna vurgu yapılır (Kurt, 2012, s.290). Ana akım gelenekten farklı öğretiler, ilkeler ve pratikler de önerebilirler ama ana gelenekteki temel anlayışların topyekün reddini göstermez (Kirman, 2010, s.87).

¹⁶Burada genellikle pejoratif bir yaklaşım vardır.

¹⁷Türkçeye mezhep olarak çevrilmiş olan “denomination” sözcüğü İslam’daki mezhep tanımlamasından farklı bir yaklaşımı temsil eder. Burada kastedilen genel olarak toplum içinde hâkim dinî geleneğe uygun olan örgütlü dinî gruplardır ve üyelerinden kurumsal yapılara oranla daha düşük oranda bağlılık beklerler (Kurt, 2012, s.288).

aynı düşüncede olduğunu şu cümleyle ifade etmiştir: “*Paradigmaların değiştiği, insanın değerlerini yeniden gözden geçirmeye zorlandığı tarihsel kırılma noktalarında mistik hareketler ortaya çıkar.*” İnsanların birtakım kırılma zamanlarında bütünleştirici mekanizmalara ihtiyaç duymaları, hâlihazırda mevcut kurumlardan bu desteği göremediklerinde alternatif oluşumlara yönelmeye meyilli olmaları tüm YÇİ’lerin filizlenmesi için uygun şartların hazırlanmasını sağlamıştır.

Stark ve Bainbridge (1996)’e göre 1950’lerden sonra özellikle ABD’de toplumsal yapıyı etkileyen birçok sosyal değişim olmuştur. Bunların arasında yükseköğrenim görenlerin sayısının artması, eğitimde geçen zamanın uzamasıyla gençlerin ailelerinden çok akranlarıyla vakit geçirerek yeni bir “gençlik kültürünün” oluşması, aile bağlarının azalarak bireyselliğin ve özgürlük taleplerinin yükselişi, gelişen teknoloji ile üretimdeki artışla birlikte ekonomik bir refah dönemine geçiş, toplumsal norm ve değerlere alternatif sunan farklı siyasal hareketlerin de oluşmuş olması sayılabilir. Robert Bellah (1976, s.333-352), YDH ve YÇİ’nin ortaya çıkışını “modernitenin krizi ve yeni bir manevi bilinç halinin yükselmesi” olarak tanımlar. 1960’lı yıllarda ABD’de özellikle gençlerin mevcut düzene, materyalist bakış açısına, dünyadaki eşitsizliklere karşı çıkışı; yaşadığı huzursuzluk, belirsizlik, tatminsizlik ve arayış (Enroth, 2005, s.10) karşısında ihtiyaç duyduğu rehberliği Doğu’dan gelen gurularda bulmaya çalışması ile oluşan “karşı kültür hareketi” bir tepki olarak nitelenebilir (Glock, 1976, s.355). Tüm bunların haricinde küreselleşme ile birlikte çeşitli kültürlerin etkileşimi de bu tür hareketlerin oluşumunu desteklemiştir (Ak, 2008). Bu yeni durum, modernleşme ve sekülerleşmenin de etkileri ile “insan aklına verilen aşırı önemin” toplum genelinde oluşturduğu bir tepki, bir eleştiri olarak okunabileceği (Cox, 1979, s.100) gibi bir yandan da modernitenin doğal bir getirisi olarak değerlendirmek de mümkündür (Davie, 2005, s.182).

Berger’a (2002, s.23) göre tüm YDH ve YÇİ’nin kökenleri “anlam arayışı kavramında” aranmalıdır. Maneviyatını yaşayamama sıkıntısı çeken, manevi dünyasında boşluklarla boğuşan, “ontolojik daralma” (Merter, 2012, s.282) ve “manevi aidiyetsizlik depresyonu”¹⁸ yaşayan çağdaş insanların bir mana arayışıyla ruhi boşluk sorunlarının aşılması noktasında YDH ve YÇİ bir telafi aracı olma

¹⁸ Spritüel no-mans-land depression (Merter, 2012).

niteliğindedir. Bir başka deyişle YDH ve YÇİ'nin çağdaş dünyanın sosyal ve ekonomik sorunlarından uzaklaşmak isteyenlere cazip gelmekte olduğu söylenebilir.

Keskin değişim süreçlerinde insanlar arası ilişkilerin gayrişahsileşmesi birincil ilişkilerin egemen olduğu cemaat benzeri oluşumlara ilgiyi de artırmıştır. Çağdaş hayatın getirilerinden, sebep olduğu kaos ve kargaşadan uzaklaşmak isteyen insanlar, bu tür gruplara kimi zaman farklı bir hayat tarzı arayışı, kimi zaman güvenli bir ortam isteği, bazen de mevcut düzenin değiştirilmesi amacıyla oluşturulan “kolektif eylemler” (Türkdoğan, 1997, s.24) olarak görüp katılmaktadırlar. Bireylerin bir yandan özgürlük arayışları öte yandan da bir cemaatin içinde olmanın verdiği güven ihtiyacı da aranmaktadır zira çoğu zaman özgürlük ve güvenlik birbiriyle çatışan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Bauman, 2016, s.11).

Wright da benzer konulara değinir; sosyal ve kültürel değişimleri geleneksel arabulucu kurumların çöküşüne, kurumsuzlaşmaya ve hukuki değişikliklere bağlar (Wright, 2007). Ferdi ve sosyal sıkıntılara, problemlere “burada ve şimdi” şeklinde acil çözüm arayışları, söz konusu akımların hızla yaygınlaşmasına yol açmıştır. Yönelimlerdeki sebepler farklılık arz etse de ortak payda, kişilerin hayatlarında bir sıkıntı sebebiyle gerilim hissetmeleridir. Bu gerilimler, kişilerin hayatlarında arayışlara girmelerine ve “tutunacak bir dal” aramalarına sebep olmaktadır.

2.1.1. YÇİ'nin Tarihsel Temelleri ve Ortaya Çıkışı

YÇİ bünyesindeki öğretilerin çoğunun içindeki öğelerin kadim uygarlıklara dayandığı söylene de oluşumunu tetikleyen ve bilinirliklerini arttıran çeşitli olaylar ve isimler vardır. Kavramın belirli bir kurucusu olmasa da yaklaşımın oluşumunda varlıklı Rus bir ailenin mensubu olan Helena Blavatski'nin rolü önemlidir. Çocukluğundan beri farklı olduğu, “gaipten” bilgiler aldığı düşünülen Blavatsky, yaşamının ilerleyen yıllarında çeşitli ülkelere seyahatler gerçekleştirerek kadim öğretileri araştırmıştır. Daha sonraki yıllarda Henry Steel Olcott ile birlikte Yeni çağ inanışları için temel gösterilebilecek olan “Teosofi Derneği”ni 1875'te kurmuştur. Helena Balavatsky ve Henry Steel Olcott önderliğinde kurulan Teosofi Derneği, Doğu'nun mistik öğretilerinin Batı'da tanınmasında ve aura, çakra, reenkarnasyon, astral beden gibi literatürün günlük dile yayılmasında etkili olmuşlardır. Blavatsky,

madde ve ruh arasındaki keskin ayrımı gidermek istemiş; “Isis Unveiled” (Peçesiz İsis) (1877) ve “The Secret Doctrine” (Gizli Doktrin) (1888) isimli eserleriyle spiritüel konuları mistik ve gizemli öğelerden, medyumluktan, ruh çağırma seanslarından ayırarak daha derin ve disiplinli bir araştırma alanına çevirmek için çalışmalar yürütmüştür (Albanese, 2000). Blavatsky, Antik dünyada yer alan bilgilerin tüm dünyadaki dinlerin özünü barındırdığını ve yakın bir gelecekte insanlığın farklı bir çağa gireceğini, Kova çağının tüm kâinat ve insanlık için değişim zamanı olduğunu (Blavatsky, 2020) savunmaktadır. Bu sebeptendir ki Teosofi Hareketi ile Blavatsky, kendi döneminde birçok kişiyi etkilemiş ve Yeni çağ görüşlerinin öncülerinden olmuştur (Albasan, 2006).

İlerleyen yıllarda yaklaşım, Alice Ann Bailey,¹⁹ Marilyn Ferguson, Ingo Mörrth, Ina-Maria Greverus ve Gisela Wela tarafından geliştirilmiş ve popülerleşmesi sağlanmıştır. Peru doğumlu Carlos Castenada’nın 1968 yılında yayımlanan ve çok satanlarda üst sırada yer alan, bir şamanın hayatının anlatıldığı, mistik sırlarla bezeli “*The Teachings of Don Juan: A Yaqui Way of Knowledge*” (Don Juan’ın Öğretileri) isimli eseri akımın yakın dönemde öncüsü kabul edilmektedir. 1970’li yıllarda “*Revelation: The Birth of a New Age*” (Vahiy: New Age’in Doğuşu)(1976) isimli eseriyle Spangler, metafizik ve okült alanlarla ilgilenen birçok öncü ismi bir araya getirerek akımın bilinirliğinin de artmasını sağlamıştır. Harekete duyulan ilgi arttıkça Yeni Çağ ile ilgili eserler yayımlayan kitapevleri kurulmaya, videolar çekilmeye ve malzemeler satılmaya başlanmıştır (Gordon, 2023).

Bu süreçte yeni çağ inançlarının temelini hazırlayarak gündeme gelmesindeki bir diğer önemli husus ise özellikle Amerika’nın dünyanın çeşitli bölgelerinden yoğun göç almasıyla birlikte “yeni kıtaya” gelenlerin inançlarını, kültürlerini, felsefelerini de beraberlerinde getirmeleriyle oluşan “kültürler ve inançlar birleşimidir” (Albanese, 2000, s.45). Amerika’ya göçen insanların yeni başlangıçlar, yeni umutlar ile yola çıkmaları; karanlık günleri, dertleri arkalarında bırakmaya çalışmaları ile birlikte ABD’de eski düzenin baskıcı sistemlerine karşı tepkili olan bir topluluk da meydana gelmiştir. 1782 yılı itibarıyla ABD’nin ambleminde kullanılan “novus ordo seclorum”²⁰ cümlesinde de olduğu üzere geçmişi geride bırakıp yeni bir düzene geçiş

¹⁹ “Arcane School” isimli spiritüel eğitimlerin verildiği merkezin kurucusu.

²⁰ Latince “yeni dünya düzeni” anlamına gelen kavram

arzusu ABD'nin kurucularına kadar giden tarihî bir geçmişe sahiptir. Yaşadıkları bölgelere, New York, New England, New Haven gibi isimler vermeleri geride bırakılan vatana özlemin yanı sıra bu yeni topraklarda yeniden doğarak yeni umutların, yer yüzü cennetine ulaşmanın bir dışavurumudur (Eliade, 2017, s.126). ABD'nin anayasasında da yer alan “mutluluğu arama hakkı”, Amerikan gençlik kültürüne de işlemiştir. Bu bakış açısının da yeni çağ inançlarının ABD’de filizlenmesinde payı olduğu ileri sürülebilir.

ABD’de 1968 gençliği olarak da isimlendirilen dönem gençlerinin yayılmakta olan YÇİ’ye yoğun ilgileri olmuştur. Dönemin ABD hükümetini ve onun savaş yanlısı tutumunu eleştiren, özellikle Vietnam Savaşı’nı kınayarak bölgeye asker gönderilmesine karşı çıkan gençler daha barışçıl bir yaklaşım izlemişler; dünyada savaş yerine sevgi ve hoşgörünün olması için çeşitli gösteriler, protestolar yaparak bir döneme damga vurmuşlardır. Bu dönem gençliği, barışçıl ve sakin tabiatı sebebiyle özellikle Uzak Doğu’dan gelen öğretilere sıcak yaklaşmış; uygulamalarını benimsemişlerdir. Gençlerin düşüncelerine ve duygularına tercüman olan çeşitli müzik grupları da şarkılarında yeni çağ öğretilerine atıfta bulunan şarkı sözleriyle daha geniş kitlelerin ilgi duymasına olanak sağlamıştır. Bu dönemde özellikle ABD’de hükümetlere karşı yapılan protesto ve gösterilerin pek de kâr getirmediği anlaşılnca bireysel değişim ve dönüşüme yönelme süreci başlamıştır. Human potential olarak isimlendirilen çalışmalar, insanın toplumsal baskılardan uzaklaşarak kendi “özüne ulaşması”, kendi “benliğini” bulması, keşfetmesi ve hatta yaratması üzerine yoğunlaşmıştır. Böylece bireyin kendisini değiştirip dönüştürmesiyle toplumsal bir değişimin de mümkün olabileceği görüşü yayılmaya başlamıştır. Dönemde baskın olan Freudyen psikanaliz yerini Wilhelm Reich’ın geliştirdiği yöntemlere bırakarak bastırılan duygu ve düşüncelerin açığa çıkartılması aracılığıyla özgürleşmek hedeflenmiş, bu amaçla çeşitli yöntemler geliştirilmiştir²¹.

²¹ Esalen Institute, ETS yöntemi

2.1.2. Yeni Çağ İnanışlarının Gelişme ve Yaygınlaşma Süresinde Temel Kavramlar

Yukarıda belirtildiği üzere YÇİ'nin benimsenip yayılmasında etkili olan toplumsal değişmeler söz konusudur. İnsanların yüzlerce yıl sürdürmüş oldukları yaşam tarzları zaman içinde özellikle bilim ve teknoloji alanında yapılan ilerlemelerle değişimlere uğramış; bu süreç ekonomik yapı ile birlikte insanların hayatlarının her alanında farklılaşmayı, geleneksel düzenlerden kopuşu zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda modernite, küreselleşme, sekülerleşme-desekülerleşme, postmodernite, bireyin yükselişi ve bireysel inançlar kavramlarının açıklanması yeni çağ inanışlarının gelişimine ışık tutmak açısından önemli görülmektedir. Bu makro değişimlerin kişilerin öznel hayatlarına yansımaları ise bireylerin hayatlarında bir anlam arayışının artmasının yanı sıra ontolojik kaygıların su yüzüne çıkmasına sebep olmuştur. Tüm bu süreçlerin YÇİ'nin kişilere cazip gelmesine yol açtığı düşünülmektedir. Bu noktada Türkiye'de benzer süreçlerden geçmiş olmakla birlikte ilerleyen bölümlerde daha detaylı üzerinde durulacağı gibi ülkemize has olan ve Batı literatüründen farklı bir şekilde değerlendirilmesi gereken durumlar da ortaya çıkmaktadır.

2.1.2.1. Modernite, Sekülerleşme ve Bireyin yükselişi

Kelime olarak “modern”, Latince “hemen”, “şimdi” anlamlarına gelen “modo/modernus” kelimelerinden türemiştir (Kızılçelik ve Erjem, 1996). Modernite; sekülerlik, bireycilik ve akılcılıktan oluşan üçlü sacayağı üzerinde temellenir. Tek boyutlu bir süreç değil; politik, kültürel, ekonomik ve sosyal olmak üzere dört boyutta değerlendirilebilir. Rönesans, Reform ve Aydınlanma, modernitenin özellikle Batı'da oluşumunun başlıca süreçleridir. Özellikle bilim ve teknolojide büyük gelişmelerin sağlandığı, maddi refahın arttığı bir döneme işaret etmekle birlikte kültür, sanat ve demokrasinin anlamlarını dönüştürmede de etkili olmuştur.

Modern; geleneksel yerine yeniyi, eskisinden farklı olanı, gelişmiş, ilerlemiş temsil eder. Temellerini her şeyin merkezine akli ve bilimi koyan, insanın kendi aklını kullanarak, her şeyi sorgulayarak, baskıcı dini dogmalardan kurtularak özgürleşeceğini savunan Aydınlanma felsefesinden alır (Kızılçelik ve Erjem, 1996). Bilime, bilimsel eğitime ve endüstriye duyulan bu aşırı güvende “mesihliği anımsatan

bir tür dinsel iyimserlik” bulunabilir; temel hedef insanın sonunda özgür, mutlu, refah içinde ve güçlü olmasıdır (Eliade, 2017, s.64).

Modernite ve sekülerleşme çoğu zaman birbiriyle ilintili değerlendirilen kavramlar olmuştur zira her ikisinde de “kutsal alan” ve “dünyevi alan” ayırımına gidilmiş, rasyonel değerler ön plana alınmıştır. Her ikisi de “dünyevileşme” sürecine işaret etmektedir. İlerleyen bölümlerde görüleceği üzere zaman içinde ikisine de eleştiriler yükselmiş ve çoğu zaman net ayrımlardan kaçınan yaklaşımlara yönelinmeye çalışılmıştır. Latince “seaculum” kelimesinden türeyen seküler kavramı; çağ, dönem, zamanın ruhu anlamına gelmektedir. Zaman ve mekân kavramlarına atıfta bulunarak “bu anı ve bu dünyayı” temsil eder.

Seküler kavramı, ilk olarak Protestan-Katolik din savaşlarının ardından kiliseye ait olan zenginliklerin devlet otoritelerine teslimi sırasında kullanılmıştır. Kavram ilk kullanıldığı zamanlar değerden bağımsız bir kavramken zamanla bakış açısına ve ideolojilere bağlı olarak olumlu-olumsuz değerlendirmeler almıştır (Kurt, 2012, s.254). Batı’da kilise ile çatışmalar sonucu kilise ile devletin ayrılması sürecini temsil ederken Türkiye’de devlet tarafından şekillendirilen bir sürece işaret etmektedir (Türkmen, 2000, s.14). Sekülerleşme, rasyonel düşünce, modern tıbbın gelişmesi, doğanın kontrol edilebilmesi, internet gibi bilimsel gelişmelerin yanı sıra endüstriyel kapitalizm ve kentleşme süreçlerinden meydana gelen bir süreç olarak değerlendirilebilir (Ertit, 2015, s.18).

Dinin “öleceği” ve “dinî kurum ve sembollerin toplumsal anlamını ve etkisini kaybedeceği” gibi kesin yargıları savunan sosyal bilimcilerin bu görüşleri son yüzyılda yaşanan gelişmelerle birlikte sorgulanmaya başlanmış, özellikle 1980’lerden itibaren, sosyoloji literatüründe birtakım yeni ve farklı iddialar ortaya atılmıştır (Kahraman, 2010). Dünyanın artık seküler yapısından uzaklaşarak de-seküler bir yapıya doğru evrildiği tezi savunulur olmuştur. De-sekülerleşme, bir diğer ifadeyle “dünyanın kaybolan büyüsunü geri kazanması” olarak da ifade edilebilecek bu yaklaşım, özellikle YDH ve YÇİ’ye olan ilginin artışı ile yakından ilgili görülmüştür (Dawson, 1998, s.63)²². De-sekülerleşmeyi “doğüstü hayata”, kutsal olana dair sembol, uygulama ve

²² Wilson ise bunun tam aksini savunarak, tüm bu hareketleri marjinal olarak tanımlamış ve aslında günümüzde kurumsal dinlere inanmanın artık pek de mümkün olamaması sebebiyle ortaya çıktıklarını ki bunun da sekülerleşmenin doğrudan kanıtı olduğunu belirtmiştir (Wilson, 1979, s.96).

kavramların günlük hayatta etkilerinin tekrar gün yüzüne çıkması olarak değerlendirmek de mümkündür (Ertit, 2019). Stark ve Bainbridge’e (1996) göre sekülerleşme, “dinin çökerticisi değil dinî değişimin habercisi, dindarlık formlarının yeniden şekillenmesidir”. Dinin tesirinin değil sadece dünyevi otoritesinin kaybı olarak değerlendirilmelidir. Bu söylemler de-sekülerleşmeyi destekler niteliktedir.

Katı sekülerleşme yaklaşımlarına olduğu gibi modernleşme süreçlerine eleştirel tutumların olduğunu görmek de mümkündür. Modernitenin yabancılaşma, hegemonya, anomi gibi kavramların da gündelik hayatta yer edinmesine sebep olduğu (Swingewood, 1998, s.136) belirtilmektedir. Weber’in hem kendi zamanı hem de gelecek için karamsar bir tutum benimsediği, modernitenin getirileri olan rasyonalizmi ve bürokrasiyi “demir kafese” benzetirken, “*Bizi bekleyen bir kutup gecesinin buzlu karanlığı ve zorluklarıdır.*” ve “*Gelecekteki yaz mevsiminin açacak çiçekleri yok.*” sözlerinde rahatlıkla okunabilir (Akt., Arslan, 2015, s.65).

Daniel Bell’in belirttiği gibi başta makro değerlendirilebilecek nükleer silahlar, ekolojik sorunlar, küresel problemlerin yanı sıra bireysel bazda da çağdaş insan, daha önce benzeri olmayan bir şekilde tehlikelerle çevrili bir “risk toplumunda” yaşamaktadır (Beck, 1992). Öte yandan büyük gelişme ve ilerlemelere rağmen hâlâ bazı hastalıklara çözüm bulunamaması, daha önce bilinmeyen farklı virüslerin çoğalması ve ciddi sağlık tehditlerinin oluşması, silahların yıkıcı etkisinin artması, mahremiyetin ortadan kalkması, siber saldırılar vb. ile Giddens’in “risk yoğunluğu” olarak adlandırdığı (1990) bu süreç insanlarda güvensizlik ve belirsizlik duygularını yükseltmiştir (Eco, 1997).

Giddens, “The Consequences of Modernity” (Modernitenin Sonuçları) isimli eserinde moderniteyi bir “süreksizlik” olarak açıklamış, kendisinden önceki geleneksel kurumlardan bir kopuş olarak değerlendirmiştir (Giddens, 1998, s.83). Geleneksel toplumlarda topluluk, cemaat, aile mensubiyeti yaklaşımları; zamanla yerini bireyselliğe, bireysel olarak elde edilen başarının önemine bırakmıştır. İnanç, ahlak, değerlerle ilgili konularda da aynı durum söz konusu olup bunların toplum ve gelenekler tarafından şekillendirilmiş kalıplarının kabulü yerine referans noktasız kalan kişinin kendi doğruları ile şekillendirmesi yoluna gidilmiştir. İnsanın doğa üstünde denetim ve hâkimiyetini de hedefleyen modernite bu yaklaşımıyla insan merkezci (antroposentrik) bir tavidir. Bu durum; materyalizme, tüketim

çılgınlığına, geleneksel toplumların ve kültürel kodların zayıflamasıyla toplumun çözülmesine, ailelerin parçalanmasına, köksüzlüğe, evsizliğe, yabancılaşmaya yol açtığına ve bir “değer erozyonu” oluşturduğuna dair bir eleştiri de içermektedir.

Berger ve Luckman’ın “Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi” isimli eserlerinde de değindikleri gibi modern çağı ve sonrasını temsil eden ana kavram “çoğulculuktur”. Modern çoğulculuğun küresel yayılışıyla her türlü olanak ve seçenek artmış, tüm ürünler, fikirler, inanışlar ve öğretiler kişilerin beğenisine sunulmuştur (Berger ve Luckman, 2022, s.68-74). Seçeneklerin fazlalaşması insanlarda kararsız kalmaya bağlı olarak bir huzursuzluk ve bir şeyleri kaçırıyor olma duygusuna yol açmaktadır²³ (Roubal, 2014, s.113).

Berger ve diğerlerinin (1973) “The Homeless Mind” (Evsiz Zihin) isimli eserinde modernite, teknoloji ve bilimin önemli getirilerinin olmasının yanı sıra “büyük sorunlar” karşısında bunların yetersiz kalarak insanların kendilerini manevi açıdan evsiz, yurtsuz hissetmelerine sebep olduğundan, teselli kaynağı bulamadıklarından bahsetmiştir. Bu yaklaşımla bağlantılı olarak modernliğin bir tür benliğe de işaret ettiği söylenebilir. Modernite, birey olmaya yaptığı vurgu ile insanı çeşitli baskılardan özgürleştirerek kendi hayatı üzerinde yetkin bir “özneye” dönüştürmüştür; egemenliği bireye vermiştir (Bauman ve Raud, 2018, s.14). Jock Young’a göre “cemaat çöktüğü anda kimlik inşa edilir” (Young, 1999). George Simmel’e göre modernite, bireye bir “tasarımcı rolü” vererek kişiliği bir amaç hâline getirmiştir (Simmel, 2011, s.97-100). İçinde bulunduğumuz süreç, “birey olmak” vurgusu ile kişilerin kendi anlam dünyalarını kendilerinin oluşturması ile birlikte yeni kimlik arayışlarına işaret etmektedir. Kimlik arayışı kargaşa doludur zira bir kimlik oluşturmak farklı olmak anlamına gelmektedir ki bu durum insanları bilinmezliğe ve kaygıya sürükler (Bauman, 2016, s.22).

Kimlik, sosyokültürel yapılardan, zamanın şartlarından bağımsız düşünülemez, her dönemin kendi içinde oluşturduğu bir kimlik modelinden bahsetmek mümkündür. Modern öncesi toplumlarda bir kişinin kendi bireyselliğini içinde

²³ Günlük dile de yerleşmiş olan FOMO (fear of missing out) kişinin karşısında çıkan seçenekler sonucunda seçip yapmasının güçleşmesini ve her durumda aklının diğer seçeneklerde kalmasını ifade etmek için sıkça kullanılmaktadır.

yaşadığı kolektif çevrenin dışında algılayamadığı görülmektedir. Geleneksel toplumlarda birey bir bütünün parçasıyken modern dönemde bireyci eğilimler öne çıkarak kişilerin sosyalliklerinin zayıflamasına sebep olmuştur. Toplumla paylaşılan ortak değerler, erdemler, hedefler azalırken bireyin şahsi iyi oluşu yükselişe geçmiştir. Kendini gerçekleştirmeye yönelik istekler bireyi yüceltirken toplumsalı geri plana atmış, birey topluma karşı birey zafer kazanmıştır ancak bu bir Pirus zaferidir (Bauman, 2014, s.56). Aynı şekilde Wilson da “sekülerleşme cemaatin cemiyete dönüşmesiyle ortaya çıkan bir durumdur” (Wilson, 1979, s.265) sözleriyle sekülerleşmenin bireyleri anlamlı sosyal gruplar hâlinde saran konteksten uzaklaştırmasına ve “komünal bağların erozyonuna” vurgu yapmıştır.

Sennett, “The Fall of Public Man” (2017) (Kamusal İnsanın Çöküşü) isimli eserinde bireysel ilgilerin kamusal olanın önüne geçtiğini belirtmiştir. Kendini her şeyin merkezine koyan birey, dış dünyayı kendi iç dünyasının yansıması olarak algılamakta; kişi, kendisiyle ilgili olmayan şeylere karşı mesafeli kalmaktadır. Bu noktada kimlik arayışını merkeze oturtan, kendi içine dönük olan ve her konuda kendini referans noktası alan kişi, kendi özelini yücelterek toplumsallığı, kamusalılığı zayıflatmaktadır. Bauman da kamusal olanın özel alan tarafından “sömürgeleştirildiğini” belirtmiştir (Bauman, 2001, s.66). Kişiye “aşkın” olanın kişiye “içkin” olana dönüşmesi, bir nevi ona yenik düşmesi söz konusudur.

Toplumsal olarak yaratılan sorunlar bireysel olarak çözülmeye çalışılırken bireysel sorumluluk vurgusu öne çıkmış; bu noktada da eğitmenler, danışmanlar, rehberler çoğalır olmuştur. Böylece “yerinden edilmiş” kimlik, bireysel seçme özgürlüğü ile bireyin uzman rehberliğine bağımlılığına aynı anda girmiştir. Andrew Wernick’e (1996, s.291) göre postmodern birey, kendisini bir metaya dönüştürerek “sunmakta”; kimliğini “bir proje olarak yaratmaktadır”. Bauman’ın (2003, s.197-198) ifade ettiği gibi “yaşam tasarısı” ile birey, kendi özelliklerini geliştirirken diğerlerinin beğenisine sunma imkânı da elde etmektedir. Schultz ise bu yeni birey modelinin maddesel göstergeler haricinde farklı deneyimler kazanma konusunda da oldukça hevesli olduğunun altını çizerler (Schultz, 2001, s.201). Buradan hareketle “kendisini yaratan” birey farklı uygulama, görüş ve dinî tecrübeler de açık bir tavır sergilemektedir (Funk, 2013, s.68-70).

Bireysellikteki bu yükseliş ve bireye atfedilen önemin artışı, kendini din ve inanç konularında da göstermiş; kolektif inançlar yerini bireysel tercihlerle oluşan inançlara ve inanma şekillerine bırakmıştır. Bireyselliğe vurgu ile kişinin aşkın kabul edilen güçlerle de ilişkisi farklılaşarak inançlar, bireyin kişisel gelişim ve refahına hizmet eden unsurlara dönüştürülmüştür. Dinin bireyselleşmesinin kökenleri Aydınlanma Çağı'na kadar götürülse de bireysel yaşanan inançlar modern dönemin getirisi olan oldukça yeni bir kavramdır. Weber'in söylemiyle “*modernite, genellikle tanrılara ve peygamberlere kayıtsız kalmaktadır*”, böylelikle “büyüsü bozulan” dünyada (Weber, 2012) bireyler tanrı veya kutsal ile olan bağlantılarını kurumlar aracılığıyla değil kendi kararları doğrultusunda oluşturmaktadırlar. Bu durum dinî konulara bir çeşitlilik ve çoğulculuk getiren yeni bir alana olanak tanımıştır. Günümüzde dinden bahsedilince artık “cemaatsiz”, kutsal metni, kurumsal bir yapısı olmayan bireysel olarak kabul edilen dinlerin, inançların varlığından da bahsetmek mümkündür. “Religion as a Chain of Memory” (Bir Hafıza Zinciri Olarak Din) isimli eserinde Hervieu-Leger, dinin nesiller boyu aktarımla hayatta kalan bir hafıza zinciri olduğu tezini savunur (2006, s.51). Modern toplumlarda bireyselliğin yükselişiyle birlikte bu zincirin halkaları kopmakta, kolektif hafızanın kaybı yaşanmakta, kişiler kendilerini geleneklerine, eski nesillere daha az ait hissetmektedirler. Modern dönem, naif inançlara, kolektif anlatılara sekte vurmuş, insanlar da kendi anlam dünyalarını oluşturmak ve ontolojik güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak için “kendi inanç paketlerini” kendileri oluşturmak durumunda kalmışlardır (Bridger, 2001, s.9). Günümüz insanı, Marcel Gauchet'nin söylemiyle (1985) “değişimin zorunluluğunun” baskısı altındadır (Gauchet, 1985). Ona göre bu baskı, kurumsal yapılara aidiyeti zorlaştırarak bireyselliğin yükselişini ve yeni kutsallık arayışlarının meydana gelişini tetiklemiştir. Öte yandan “anda kalma” vurgusu ve modern çağın hızı ile geleneksel yapıların günlük ritmi bozularak “hafıza kurumları” yok olmaya yüz tutmuş; bu da insanların geçmiş yaşamışlıklarla ve tecrübelerle bağlarına, kolektif hafızaya zarar vererek gelecek tasavvurlarını ve ihtiyaç duydukları anlam sistemlerini kendilerinin yaratmasını zorunlu kılmıştır, dolayısıyla inanma modern toplumlarda kendimizin sebep olduğu bir karar vermedir (Hervieu-Leger, 2006, s.52,55).

Kolektif paylaşımlarda oluşan bu boşluk, farklı telafi mekanizmalarının ortaya çıkmasına sebep olarak insanlığın tarih boyunca kesinlik atfettiği değerleri tehdit

etmiştir. YÇİ'ler “yönünü yitirmiş” ve telkine açık hâle gelmiş insanlara (Funk, 2013, s.51) kendilerini yeniden yaratmaya yönelik pratikler sunan çeşitli araçlar olarak tutunacakları değerler sunmakta ve insanlara bir rahatlama hissi vermektedirler (Köse, 2014, s.51). Parsons (1974), bu durumu “özelleştirilen din”²⁴ ve “dışavurumcu devrim” olarak isimlendirir. Dışavurumcu devrim, popüler kültürdeki subjektif bireycilikle, hayat tarzlarındaki ve değerlerdeki tercihin önemiyle yakından ilişkilidir; bu kavram çağdaş spiritüellik analizinin vazgeçilmez bir unsuru olmaya devam etmektedir (Turner, 2017, s.109). Bireylerin, kendilerini sürekli ve bilinçli bir biçimde yeniden keşfetme ve yeniden biçimlendirmede olduğu gibi bir dini veya dinler kombinasyonunu seçmede de özgür olmaları gerektiğinin bir tezahürüdür.

Robert N. Bellah ve diğerleri (2007) “Habits of The Heart” (Kalp Alışkanlıkları) isimli kitaplarında inançların kamusal ve birleşik yönünün nasıl daha özel ve çeşitli bir yapıya büründüğünü anlatırken, Sheila Larson isimli bir kişiden söz ederler. Buna göre “Sheilaism”, bireyin kendi iç sesini dinleyerek bireysel inançlarından oluşan, çeşitli öğretilerden kendisine uygun olduğunu düşündüklerinden yararlandığı yeni bir inanç şeklidir.

Funk (2013, 73), günümüz insanı şu şekilde tanımlamıştır:

“Kendi dinselliğinin ve maneviyatının yaratıcısı olmak ister o. Dinle bir ilgisi olmadığı söylenemez, tam tersine gündelik ve kaçınılmaz dünyayı, verili gerçekliği ve kendiliğini daha yüksek bir gerçekliğe ve manevi bir kendiliğe taşıyarak aşkınlaştırmak istemektedir aktif ben-odaklı karakter. Özellikle yaşama sanatı söz konusu olduğunda aktif ben-odaklı karakterin sınırsızlık arzusu özel bir önem kazanmaktadır. Doğrudanlığı deneyimlemek, anın tadını çıkarmak, burada ve şimdiyi yaşamak, zamanın ve mekânın sınırlarını dinsel ve spiritüel egzersizlerle, pratiklerle aşmak istemektedir. Son yıllarda ezoterizme, Zen Budizmi ve Sufizme duyulan ilginin artmasında postmodern insanın “mistik” şeylere duyduğu hayranlığın da payı vardır.”

Özgür ve özerk olmaya büyük önem atfeden günümüz insanının en önemli özelliği kendisi olmak ve kendisini ifade edebilmek (Aydemir, 2020, s.70-73) olduğundan kimlik oluşturma süreci bir proje niteliği kazanmakta, bir tür kimlik

²⁴ Kutsal şemsiye

açgözlülüğü (Kozanoğlu, 1997, s. 43-45) oluşmaktadır. Rose’a göre günümüz insanı kendini o kadar köksüz ve yalnız hissetmektedir ki çözümü kendisiyle uğraşmakta bulmuştur (Rose, 1999, s.220). Bir tür “yamalı bohça kimliğe” sahip olan çağdaş insan, kendi özgüllüğünü kurmak isterken öte yandan aidiyet duygularını da aramaktadır. Bu durum kişilerin onları yönlendirecek, rehberlik edecek şahıslara, danışmanlara ve merkezlere daha açık hâle gelmesine sebep olmuştur (Funk, 2013, s.51). Kişisel gelişimden spiritüel rehberliğe, evlilik uzmanlarından yaşam koçlarına kadar genişleyen bu yelpaze ile içinde bulunduğumuz dönem bir “danışman patlaması” çağıdır (Bauman, 2013, s.265). Bunlar aynı zamanda “kişilik çalıştırıcıları”, “kişilik kurucuları” ya da “spiritüel danışmanlık” şeklinde de isimlendirilebilir (Funk, 2013, s.34-35).

Adorno, New Age ve astrolojiyi analiz ederken “secondary community-ikincil topluluk” ve “secondary superstition-ikincil batıllık” olmak üzere iki kavram kullanmaktadır. Buna göre ikincil topluluk ile kast edilen, çağdaş toplumlarda bireylerin doğrudan bağlantıya geçerek bir topluluk oluşturmamaları sebebiyle artık “arabulucu mekanizmalara” ihtiyaç duymalarıdır (Köse, 2017, s.263). Adorno’nun “new age kültürleri” olarak nitelediği bizim çalışmamız kapsamında YÇİ olarak adlandırdığımız sistemler devreye girmektedir. İkincil batıllık ise çağdaş yaşamda, rasyonel dünyada yeri olmayan batıl inançlara, bir takım kadim uygulamalara ve pratiklere ve çoğu zaman bunların bilim ile uyum gösterdiği savunulan özelliklerine atıfta bulunularak günümüz hayatında yer almaları olarak değerlendirilebilir (Adorno, 2009, s.249).

2.1.2.2. Küreselleşme- Postmodernite

Küreselleşme ile ilgili tanımlamalarda kavramın siyasi ve ekonomik yönü üzerinde durulsa da küreselleşme, özellikle toplumların kültürel yaşantıları üzerinde dönüştüren bir etki yaratmaktadır. Literatür incelendiğinde küreselleşme farklı disiplinlere göre farklı perspektiflerden ele alınabilecek bir olgu olsa da hepsinde karşılıklı etkileşimin artışına ve hızına vurgu yapılmaktadır.

Küreselleşme, dünyanın küçülmesi; uzak ve yakın arasındaki mesafenin ortadan kalkması; ulusların, halkların, kültürlerin, inançların, bir bakıma her şeyin

yakınlaşması ve birbirleriyle etkileşimleri olarak ifade edilebilir. R. Robertson (1992), buna “dünyanın tek bir yere sıkışması”, D. Harvey (1998) ise “zamansal ve mekânsal düzlemin daralması” adını vermektedir. Giddens’a göre (2010a) “modernleşmenin doğal bir getirisi” olan küreselleşme, “dünyada yeni ve farklı etkileşim biçimlerinin oluşmasıdır”. Sayılan tüm bu alanlarda ve bireysel boyutlarda karşılıklı, yoğun ve karmaşık etkilerin, etkileşimlerin olduğundan söz edilebilir. Araştırma konularımızla yakından ilgili olması açısından küreselleşmenin kültürel, sosyal ve bireysel yönü üzerinde daha fazla durulmaya çalışılacaktır.

Kültür ve inanç açısından değerlendirildiğinde İbrahimi dinlerin ve onların farklı coğrafyalara yayılmasının küreselleşmenin erken dönem örnekleri olduğu söylenebilir (Turner, 2017, s.279). Küreselleşme, dünya genelinde birleştirici, bütünleştirici hatta benzeştiren bir özellik sergilerken öte yandan da farklı kültürlerin, milletlerin, inançların ve yerelde kalmış uygulamaların²⁵ da gün yüzüne çıkmasına, periferide kalanların merkeze doğru kaymalarına, dünyanın dört bir yanından insanların birbirlerinden haberdar olmalarına olanak sağlamıştır (Monnier, 2010). Böylece diyalektik bir şekilde dünyanın farklı ve çoğu zaman birbirinden çok uzakta olan coğrafyalarında yaşayan insanların günlük yaşam pratikleri, kullanılan sembol ve ritüellerin ortak paydalarda buluşmasını sağlamıştır. Dolayısıyla sosyal yaşamın tüm yönlerindeki karşılıklı etkileşim ve bağlantılar giderek artmaktadır. Küreselleşme sürecinde kültürü oluşturan unsurların genel olarak üç yönde şekillendiği dikkat çekmektedir. Buna göre kültürel unsurlar ya aynılaşır ya marjinal veya köşede kalmış uç unsurlarda kendilerine yer edinir ya da bir melezleşme söz konusu olur.

Postmodernite ise yine üzerinde tam olarak fikir birliğine varılamayan bir kavram olarak İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra literatüre girmiş ve 1980’lerden sonra daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Postmoderniteyi modernizmin sonu olarak kabul edenler olduğu gibi onu modernizmin gelişmiş bir versiyonu olarak kabul edenler de vardır. “Post” eki “sonra olan” anlamına gelebileceği gibi ondan “öte” anlamında da kullanıldığı görülmektedir. Moderniteyi oluşturan unsurlara bir eleştiri, yer yer bir başkaldırı, bir hesaplaşma olarak da değerlendirilebilmektedir. Featherstone (2013) "post" ön ekinin, moderniteden kopuşu temsil ettiğine de dikkat çekerken Best ve

²⁵ Roland Robertson’a göre “glokalleşme” yerel ve küresel arasında bir etkileşimdir (1992, s.174).

Kellner'e göre postmodernite, modern çağın tüm teorilerini ve yöntemlerini reddetmekte veya karşı çıkmakta, bilgiyi bilimle sınırlı kılan görüşü eleştirmektedir (Best ve Kellner, 1998).

Postmodern dönemde reel ile sürreal olan yani gerçeklikle üst gerçeklik karışmış, yapay olan gerçek gibi algılanmaya başlanmıştır. Postmodernizm mutlak bir gerçekliğin olmadığını, hakikat kabul edilenin de değişiklik gösterebileceğini savunur. Bu söylem dönemin "post-truth" olarak da anılmasına sebep olmuş ve hakikat itibarsızlaştırılmıştır (Kurt, 2012, s.273). Tek bir ortak doğru veya hakikat yerine herkesin kendine göre kendisi için geçerli olan farklı farklı hakikatlerden bahsedilir olmuştur. Toplumsal yaşamdaki her şey gerçekliğini yitirerek imaja dönüşmüş, postmodern toplum bir "seyir" başka bir ifadeyle bir "gösteri toplumuna" (Debord, 1992) dönüşmüştür. Baudrillard, bu durumu simülasyon kavramıyla ifade ederken (1998, s.113) aslı yerine göstergeleri konulmuş bir gerçeklikten, bir "hiper gerçeklikten" söz eder. Kavramlar ve kategoriler özgünlüklerini kaybederek birer görüntüye dönüşmekte, özne-nesne arası mesafeler de kaybolmakta, keskin hatlar silinmekte, her şey iç içe geçmektedir (Rosenau, 1998, s.26).

Küreselleşme ve postmodernitede farklı kültürel inançsal kavramlar birbiriyle bir anılır hâle gelmiştir. 1979 tarihli "Postmodern Durum" kitabında J. F. Lyotard, tek bir "büyük anlatıya" karşı çıkarak Nietzsche'nin "hiçbir gerçek yoktur yalnızca yorumlar vardır" (Turner, 2017, s.286) söylemine paralel bir şekilde bu tür anlatıların artık güvenilirliklerini kaybettiklerini savunmuştur. Bu durum YÇİ'lerde olduğu gibi bireylerin kendi anlatılarını, kendi hikayelerini kendilerinin oluşturmalarına yol açmıştır. Bauman'da modernite ve postmodernitede kimlik özelliklerinden bahsederken şu açıklamayı yapmıştır: "*modern dönemde bir kimliğin inşası, sağlam ve sabit özelliklerle donatılması iken postmodern kimlik sabitlemekten kaçınılarak seçeneklerin açık tutulması üzerine kuruludur*" (Bauman, 2014, s.116).

Modern toplumlarda keskin bir ayrım görülürken postmodern öğretinin temel görüşleri arasında çoğulculuk, farklılıklara hoşgörü ve görecelilik (relativizm) öne çıkmaktadır. Mutlak rölativist bir yaklaşımdan hareketle dinlere ve farklı inanışlara karşı daha toleranslı olunduğu gözlemlenmektedir, modernizm için gelenek "öteki"

iken postmodernizm için “öteki” modernizmdir²⁶ (Kurt, 2012, s.275). “Her şey her şeyle uyum sağlayabilir”, “o veya bunun yerine hem o hem bu” dönemin genel yaklaşımını gözler önüne seren söylemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Her şey kişiye, duruma, topluma, zamana göre farklılık göstereceğinden “çokçuluk” benimsenir (Bolay, 2003, s.69).

Postmodernitede bir yandan dinlerin, inançların büyük anlatılarına karşı çıkarken paradoksal olarak yeni inanç formları oluşturarak “dünyayı yeniden büyü” hâle getirmeye çalışır (Bauman, 1988, s.46). Öte yandan küreselleşmenin de etkisiyle farklı kültürler ve inançların birbirleriyle etkileşime girmesini sağlayarak hibrit tecrübelerin oluşumuna da yol açar. YÇİ bünyesindeki eklektik ve senkretik unsurlar da bu sürecin doğal bir getirisi olarak okunabilir (Robertson, 1992, s.25). Benjamin Barber’ın kültürün popülerleşmesini ifade etmek için kullandığı “Mc World Kültürü” ve çok benzer şekilde Ritzer’in (2011) “toplumun McDonalddlaştırılması” olarak tanımladığı süreçte inanç ve değerlerin de birbiriyle karışıp harmanlanmasından ve ortaya “kolay tüketilebilen”, melez ve aslında “günü kurtarmaya”, anlık “açlığı bastırmaya yönelik” oluşumların çıktığından söz edilmektedir. İnanışlara hesaplanabilir, öngörülebilen, basitleştirilmiş özellikler yüklenerek uygulayanların benzer şekilde istedikleri sonuçlara ulaşabilecekleri sistemler geliştirilir. Böylece dünyanın her yerinde aynı standartta “tatlarla” karşılaşmak mümkün hâle gelmektedir.

Kültürel, toplumsal, inançsal yansımaların yanı sıra postmodernite ve küreselleşmenin etkilerini “kimlikler” üzerinde de görmek mümkündür. Lipovetsky, bu dönemi bir “bireycilik devrimi” olarak nitelerken, “makro” kimliklere yapılan vurgunun yerini “mikro” kimliklerin önemli hale gelmesi, kişilerin benliklerini inşa ettikleri sürece geçiş olarak tanımlar (Lipovetsky, 1996 Akt., Possamai, 2002, s.210). Kişilerin temel odak noktası ülke ve dünya meselelerinden uzaklaşarak “dünyanın

²⁶ Söz konusu yaklaşımlar düalist, rasyonel ve pozitivist paradigmayı ve genel olarak modern Batı dünyasına eleştiri içerir; bu noktada geleneksel düzene, kadim uygulamalara bir özlemi de barındırır; bu bir nevi “*nostaljinin metafiziği*”dir (Turner, 2017, s.250). Bir yandan güvenli bulduğu geleneğe sırtını dayarken bir yandan da mevcut gelenekleri tekrar yorumlamak ister ki Niedzwiecki, bu durumu “hafif gelenek” olarak tanımlar. Bu tutum, kişiye bir yandan geleneklere bağlı ve ait olma hissini sağlarken öte yandan kendisini bağımsız ve özel hissetme imkânı sunar (Niedzwiecki, 2011, s.82).

yönetilmesiyle ilgili kaygılardan kişinin kendisini yönetmesiyle ilgili kaygılarına” doğru kaymıştır (Bauman, 2011, s.67). Bauman (2013, s.10), postmodernitenin yenilik, deneyim ve haz peşinde koşan öznelere inşa ettiğini, bireylerin alışkanlıklarını ve sabit taraflarını bir kenara bırakarak akışkan ve dönüşüme açık bir zeminde olmasını bekleyerek tüketim şekillerini de bu minvalde yönlendirdiğini (Bauman, 2013, s.25) ifade etmiştir.

2.1.2.3. Anlam Arayışı-Ontolojik Güvenlik

YÇİ’nin ortaya çıkışında ve kişilerin bu alanlara yönelmesindeki temel unsurların başında çağdaş dönem insanının anlam ve ontolojik kaygılarına çözüm arayışı olduğu yapılan araştırmalar ve görüşmeler neticesinde elde edilen bulgulardandır. İnsanın hayattaki temel yaşama motivasyonunun anlam arayışı olduğunu belirterek yöntemi, “Logoterapiyi”²⁷ bu doğrultuda şekillendiren Victor E. Frankl’a göre insan, anlam peşinde koşan ve anlam olmadan yaşayamayacak olan bir varlıktır²⁸. Abraham Maslow da aynı şekilde “*insanın birincil amacının anlam bulma iradesi olduğunu kabul ediyorum*” demiştir (Frankl, 2022, s.152). Bu noktada insanlar hem kendi bireysel hayatlarında öznel hem de kendilerinin ötesinde, evrende, dünyanın genel düzeninde aşkın bir anlam arayışındadırlar.

Anlam ihtiyacını duygusal ve entelektüel olarak niteleyen Weber’e göre özellikle sıkıntı ve kötülüklerle karşılaşıldığı zaman bu durumun daha fazla ehemmiyet kazanmaktadır. Burada teodise önemli bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Teodise, hayatımızda anlam veremediğimiz, düzeni bozan, insanları elem ve kedere sürükleyen, (ölümler, kazalar, acılar, haksızlıklar) olaylar karşısında “büyük çerçeveden” bakınca farklı anlamlara gelebileceği düşünülen teselli kaynakları olarak nitelenebilir ki bu noktada inançlar, oldukça yararlı ve insanları acılar karşısında daha dirayetli durmaya yönlendiren kaynakların başında gelmektedir (Berger, 2012, s.56).

²⁷ Logoterapi’nin temel üç çıkış noktası vardır: anlam istemi, yaşamın anlamı ve özgür irade. Her insanın bunlara ihtiyacı vardır (Frankl, 2018, s.11).

²⁸ Doll, 220 kişi ile gerçekleştirdiği araştırmanın verilerine göre bireylerin “anamlı hayat” için gerekli gördükleri alanları dört ana başlıkta toplamıştır: Bunlar; psikolojik temeller, sosyal temeller, başarı odaklı hedefler, dinî ve felsefî temellerdir (Doll, Akt., Bahadır, 2002).

Geleneksel toplumlarda din adamları ve filozoflar hem gündelik hayatla hem daha “büyük sorularla” ilgili olarak anlam üretme konusunda önemli rol oynamışlardır. Bu dönemde anlam bireyin içine doğduğu toplum tarafından sağlanırken çağdaş toplumlarda, özellikle 1980’lerden bu yana bireyselliğin yükselmesiyle birlikte, kişilerin kendi anlam mekanizmalarını kendilerinin oluşturması gerektiğine yönelik beklenti kişilere ağır bir sorumluluk yüklemiştir. Daha öncesinde bireyler için anlam kelimesinin referans noktasını oluşturan din ve aile bağlarının eskisi kadar kuvvetli olmaması veya olamaması tüm sorumluluğu bireyin omuzlarına bindirmiştir. İnsanın aklını, ruhunu kurcalayan tüm sorulara çoklu cevaplar verilebiliyor olması, inançların seçenekler arasından tercih edilebilir hale gelmesi ve bu seçeneklerin çokluğu âdeta bir anlam ve deneyim enflasyonu oluşturarak yüzeyselleşmeye sebep olmuş (Roubal, 2014, s.114), değerler ve anlamlar ortak paydadan yoksun kalmışlardır.

Berger ve Luckman’a (1995) göre anlam, sosyalleşen bireyin bilincinde inşa edilir; anlam, kendi kendine oluşmaz; mutlaka, her zaman bir referans noktası vardır. Geleneksel toplumlardaki anlam stokları nesilden nesle aktararak yaşam toplulukları, bir süreklilik ve ortak paylaşımlar yaratarak göstermiş oldukları istikrar, bireylerini görece anlam krizinden koruyabilmiştir. Giddens da buna “rutinin önemi” kavramı ile değinmiştir (Giddens, 1984, s.282). İstikrarlı, rutin bir düzende, nesiller boyu süregelen topluluklarda bireyler kendilerini daha güvende hissetmişler ve “bir şeylerin zaten doğru yapıldığına” dair duydukları inançlarını pekiştirmişlerdir. Ancak çağdaş toplumlarda durum değişmiş, bireyler yoğun bir şekilde maruz kaldıkları farklı görüş ve söylemlerden seçerek uygun gördüklerini kendi deneyim depolarıyla birleştirmek ve bu şekilde bir anşam üretmek durumunda kalmışlardır.

Çağımızda yaşanan, kişinin varoluşundan bir anlam çıkaramaması olarak ifade edilebilecek olan “noöjenik nevrozun” (Frankl, 2022, s.10) gittikçe yaygınlaştığı görülmektedir. Kişilerin anlam istencinin bir şekilde çağdaş hayat şartları, bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, kapitalist düzendeki rekabet, yoğun çalışma vb. sorunlar dolayısıyla engellenmesi çeşitli ruhsal ve manevi problemlerin temelini teşkil etmektedir. Günümüzde kişilerin psikolog ve psikiyatristlere başvurma sebeplerinin başında “varoluşsal boşluk” denen duygunun yarattığı sorunlar ve anlamsızlık sıkıntısı gelmektedir. Hayatın, yapılan işlerin anlamsızlığı ve varoluşsal boşluk duygularının

yanı sıra nihilizmin sosyojenik yani toplumsal kökenli nevroz olduğunu ve gün geçtikçe arttığını söylemek mümkündür (Frankl, 2018, s.20). Bu durum ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde daha yoğun görülmekle birlikte görece geride olan ülkelere de azımsanmayacak oranlardadır. Burada başlıca etken küreselleşme, medya ve özellikle internetin yaygınlaşması dolayısıyla her kesimden insanın birbirinden haberdar olması, etkilenmesi olarak değerlendirilebilmektedir (Frankl, 2014, s.127).

Bilimsel, teknolojik ve iletişim dünyasındaki hızlı ilerlemelerle maddi olarak artan refah ortamı ile kişilerin anlam dünyaları, iç huzur ve mutlulukları aynı yönde ilerlememiştir. Bireyler, önceleri görülmemiş imkânlarla ve bolluğa rağmen mutlu olamamış, huzursuzluk hissederek anlam yüklemeye çalıştıkları şeylerde anlam bulamayarak “varoluşsal fröstrasyon” ile farklı arayışlara yönelmişlerdir (Frankl, 2022)²⁹. Eski geleneklerde olduğu gibi insanlara ne yapmaları gerektiği, neye mecbur oldukları söylenmeden, dayatılmadan bireyselliğe ve özgüllüğe yapılan vurgu ile her bir bireyin, kendi doğrularını ve kendi değer mekanizmasını kendisinin keşfetmesi beklense de kişilerin ne istedikleri, neye gerçekten ihtiyaç duyduklarını çözmelerinin ve kendi iç seslerini duymalarının oldukça zor olduğu anlaşılmaktadır (Frankl, 2014, s.128). Hâl böyleyken çoğunlukla geçmişe özlem duyan insan, ne bugünün sağladığı imkânlardan, özgürlüğünden, bireyselliğinden vazgeçebilmekte ne de kendisini anlamlı bir dünyanın içinde bulabilmektedir. Bu çelişkilerle boğuşurken çoğunlukla modern psikoloji ve psikiyatride çözüm arayan insanlara kimi zaman bu yöntemler hitap etmemekte kimi zaman da ilaç vb. kullanımına karşı çıktıklarından alternatif yollar aramaktadırlar. Farklı çözümler arayanlardan bir kesim YDH, tarikat vb. oluşumlara yönelerek buralardaki sınırlara, kalıplara, yönlendirilmeye, normlara, başka insanlar tarafından tasdik edilmeye ihtiyaç duyarlarken (Berger, 2011, s.23), bir kısım da YÇİ bünyesinde değerlendirilen farklı terapötik uygulamalar, yoga,

²⁹ ABD’de bir üniversitede intihar girişiminde bulunan 60 öğrenci üzerinde yapılan araştırmaya göre katılımcıların %85’i, sebep olarak “hayatın anlamsızlığına” vurgu yapmışlardır. Bunların %93’ü aktif bir sosyal hayata, maddi imkânlarla ve aileleriyle düzgün ilişkilere sahiptirler. Genel olarak bu tarz araştırmalardan elde edilen verilerle insanların sosyoekonomik durumları düzeldiğinde her şeyin yoluna gireceği miti artık geçerliliğini kaybetmiştir. Görüldüğü üzere “insanlar araçlara sahiptir ama amaçtan yoksundur” (full of means without meaning), ne için yaşayacakları konusunda sorgulamaları oluşmaktadır. Sıkça orta yaş krizi olarak betimlenen olgu aslında bir “anlam krizidir”.

mindfulness, meditasyon gibi zihinlerini sakinleştirip ruhlarını dinginleştirecek pratik ve uygulamalara yönelmektedirler.

Ontolojik güvenlik ise varlıkla, bu dünyada olmakla, varlığa olan güven ile ilgili olarak açıklanabilecek bir kavramdır ve Giddens'a (1990, s.92) göre “*çoğu insanın kendi öz kimliklerinin sürekliliğine ve çevredeki toplumsal ve nesnel eylem ortamlarının sabitliğine duydukları güvene işaret etmektedir*”. Burada süreklilik önemli bir kavram olarak karşımıza çıkar; kişilerin ailelerinin, çevrelerinin, toplumun geçmişten bugüne belirli bir düzende ve rutinde ilerliyor olması kişide “güven içinde” olduğu hissini uyandırır. Bu sebeptendir ki ani bireysel ve toplumsal değişimler, kişinin alışageldiği bu süreklilik durumunu sekteye uğratacağından hem bireysel hem toplumsal açıdan bir ontolojik güvenlik sorunu oluşturmaktadır. Giddens gibi birçok kuramcının özellikle 21. Yüzyılda daha önce eş benzeri görülmemiş bir hızla ortaya çıkan değişimlerle ve değerlerin kaybıyla birlikte ontolojik bir güven sorununa vurgu yaptıklarını görmek mümkündür.

Hayatının bir döneminde tüm insanlar; “ben kimim”, “neden buradayım”, “bu dünyanın amacı ne”, “neden varım” benzeri sorular sormuşlardır. Bu soruların temelinde varoluşsal ve felsefi kaygılar bulunmaktadır (Flanagan, 2016, s.44). Bu noktada belirsizliklerin yoğun olduğu dünyada birey, bu kaygılardan hareketle çeşitli arayışlar ve baş etme stratejileriyle güvenliğini yeniden tesis etme çabasına girmektedir. Bu süreçte hâlihazırda kişilerin kendilerini bağlı hissettikleri kurumsal dinlere olan ilgilerinin artabileceği gibi eklektik ve senkretik maneviyatlara, farklı öğreti ve felsefe arayışlara ilginin artışı da söz konusu olabilmektedir (Aydın, 2008).

İnanç sistemleri, bireylere hem yaşamı anlamlı kılma hem de ontolojik güvenlik açısından referans noktaları sağlamaktadır. Bireyler hem bireysel hem toplumsal olarak risk altında olduklarını hissettikleri müddetçe ontolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla manevi alanlara ve arayışlara daha fazla yönelmektedirler (Şengör, 2019, s.50).

Literatür incelendiğinde tüm toplumsal değişim süreçlerinin bireylerin yaşantısına, hayata bakışlarına ve yaşananları değerlendirme şekillerine de yansıdığı görülmektedir. Birey içinde yaşadığı toplumdan bağımsız düşünülemez olduğundan her çağın getirilerinin, dönemin ruhunun bireylerin öznel dünyalarında tezahürlerini

görmek mümkündür. YÇİ'nin temelleri yukarıda bahsedildiği üzere Aydınlanma çağı ile başlayan akılcılık ve bireyin yükselişine dayanmış, modernite, sekülerleşme, postmodernite gibi süreçlerden geçerken adım adım gelişmeye, ilerlemeye ve dönemin getirileri ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmeye devam etmiştir.

2.2. Türkiye’de Yeni Çağ İnanışları

Batı toplumlarında ortaya çıkan tüm yenilikler gibi YÇİ de kısa zamanda kendisine ülkemizde karşılık bulmuştur. Batı toplumlarında çağdaş spiritüel hareketlerin ortaya çıkışında yaşanan toplumsal değişimler, aynı oranda ve şekilde olmasa da ülkemizde de etkili olmuştur. Batı’dan gelen YÇİ akımlarının Türkiye’de ne zaman tam olarak yaygınlaştığına dair net bir tarih vermek mümkün olmasa da günümüzde Türk toplumunda farklı kesimlerden insanların ilgisini gün geçtikçe artarak çektiğini söylemek mümkündür.

2.2.1. Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi

Türkiye’de genel olarak modernleşme kavramının “batılılaşma” ile eş anlamlı kullanıldığı görülmektedir. Bu durum aslında aynı anlama gelmeyen kavramların birbirinin yerine geçmesine ve beraberinde özellikle toplumsal açıdan çeşitli sorunlar getirmesine sebep olmuştur. Osmanlı’nın son dönemleri itibarıyla “Batılılaşmaya” çalışılmış olması birtakım gelenek, görenek, örf, adet ve ananelerin ihmal edilmesine, yerlerine yenilerinin konmaya çalışılmasına yol açmış, vatandaşlarda çeşitli kimlik, aidiyet bunalımları (Ahıska ve Yenal, 2006, s.422) baş gösterirken geleneklerin erozyonuna, inançların sallanmasına, bize ait olan değerlerin bertaraf edilerek yerlerini batıdan gelen ithal değerlere bırakılmasına sebep olmuştur. Bu “yeni değerlerin” birçoğu toplum geneli tarafından benimsenmemiş, tepki uyandırmıştır. Zira Mardin’e göre “bir ideoloji ve kimliğin süreklilik göstermesi için arkasında köklü bir felsefenin de yer alması gerekmektedir” (Mardin, 1995) ancak bizim tarihimize bakıldığında bu değişiklik talepleri Batı ülkelerinde olduğu gibi tabandan gelmemiştir. 1950’ye kadar dine, inanca ve kutsal olana dair görüşler geri plana atılmış, inanç merkezli bir dünya görüşü yerine modern ve seküler bir dünya görüşü benimsenmesi istenmiştir (Mert,

1994). 1950’de dini tandanslı söylemlere yer veren Demokrat Parti’nin yükselişini bu sürece verilen tepkinin neticesi olarak okumak mümkündür.

Karpat, 1996 tarihli “Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller” isimli eserinde batılılaşmanın Osmanlı İmparatorluğu’nun zayıflamaya başladığı dönemde politik olarak daha güçlü olan batılı ülkelere ayak uydurma süreci olduğundan bahsetmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte çağdaş bir ulusal devlet oluşumu için dini eğilimler geri plana itilirken özgür ve çağdaş birey algısı yerleştirilmeye çalışılmıştır. Devletin uyguladığı laik politikalarda toplumun pozitivist, hurafelerden uzak, akla, bilime dayalı bir yol izlemesi istenmiştir. Devletin bu tutumu halkın bir bölümü, özellikle muhafazakâr kişiler tarafından hoşnutsuzlukla karşılanırken eğitim seviyesi düşük ve şehirlerden uzak yaşayan vatandaşlarda İslami değerlerin ve yaşam şeklinin devam ettirildiği görülmüştür. Aynı eserde Karpat’a göre 1950’lerde dinin tekrar toplumsal alanda varlık hissettirmesinin doğal bir getirisi olarak din, manipölasyon nesnesi olarak kullanılır hale gelmiş, çeşitli gruplar, tarikatlar oluşmuştur.

Şerif Mardin’e göre de Türkiye’nin modernleşme ve sekülerleşme süreçlerinin kökleri Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türk kimliği dinden bağımsız bir şekilde oluşturulmaya çalışılmış, yazı, eğitim, dil, kadın hakları gibi birçok alanda köklü değişimler yapılmıştır. Sekülerleşme süreci Türkiye’deki yaşam şeklinde büyük dönüşümler oluşturmuştur. Yine Mardin’e göre dinin hayatın merkezinden uzaklaşması kişilerin hayatlarında bir “anlam kaybına” sebep olmuştur. Dolayısıyla ilerleyen dönemlerde gerçekleşen dini canlanmanın temel sebeplerinin başında dinin sağladığı manevi tatmini, sosyal değerleri, psikolojik ihtiyaçları sağlayabilecek alternatif yaklaşımların üretilmemiş olması bulunmaktadır (Mardin, 1995, s.82).

Batı da olan tüm gelişmeleri Osmanlı’nın son dönemlerinden beri yakından takip etmeye ve bünyesine katmaya meyilli olan ülkemizin özellikle okumuş ve Batı’yla bağlantısı olan belirli bir kesimi, çeşitli fikir akımlarını, inanç sistemlerini ve uygulamalarını da yakından takip etmiş; toplumsal inanç, gelenek ve âdetlerle ters düştüğü yerlerde de uyumlandırmıştır. 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı’nın üst orta

sınıflarında³⁰ ruh çağırma gibi birtakım aktivitelerin âdeta bir eğlence hâline geldiği ve Batı’da yayımlanan birçok eserin Türkçeye çevrildiği öte yandan alanla ilgili Türkçe eserlerin³¹ de kaleme alındığı belirtilmektedir (Soyubol, 2021, s.8).

Ülkemizde bu alana duyulan ilginin sebeplerini laik ve seküler Cumhuriyet yapısının dinle arasına mesafe koyması, tekke, zaviye ve Sufi cemaatlere müsaade edilmemesi, Tevhid-i Tedrisat Kanunu gibi bize has konuların yanı sıra dünya genelinde pozitif bilimlere verilen önemle bireylerin inanç dünyalarının geri plana atılması ile oluşan manevi boşluklar olarak da değerlendirmek mümkündür. Bir yandan modernleşmeye ve sekülerleşmeye çalışan genç Cumhuriyet alışageldiği İslami yaşam tarzlarıyla arasına mesafe koymaya çalışırken bir yandan da Batı’dan gelen kültürü tam olarak içselleştirememiştir (Cengiz, Gür ve Küçükural, 2021, s.126). Cumhuriyet’in ilk yıllarında ve ardından İsmet İnönü zamanında uygulanmış olan yoğun sekülerleşme süreci zamanla yumuşamaya başlamış; dinî öğelerin eğitim sisteminde seçmeli olarak yer almasına, bazı türbelerin ziyarete açılmasına müsaade edilmiştir. Bu sürecin ardından Adnan Menderes başkanlığında Demokrat Parti’nin seçimi kazanması, Türkçeleştirilen ve 18 yıl Türkçe okunan ezanın tekrar Arapça okunmasına müsaade edilmesiyle toplum genelinde bir dinî canlanma ve “ılımlı” sekülerleşme süreci yaşanmaya başlamıştır. 1950 sonrası hem kamuoyunda hem entelektüel çevrelerce spiritüel konulara duyulan ilgide bir azalma olduğunun gözlemlenmesi mümkündür. Bu süreçte Sufizm de dahil olmak üzere birtakım dini öğeler yavaş yavaş görünürlüğünü tekrardan kazanmaya başlamış ve Bedri Ruhselman’ın kurmuş olduğu neo-spiritüalizm yavaş yavaş etkisini kaybetmeye başlamıştır (Soyubol, 2019:24). 1980 darbesi sonrası ise komünizm tehlikesine karşı daha milliyetçi ve dinî öğeler barındıran bir yaklaşım benimsenerek okul müfredatına zorunlu din dersleri konmuştur. Bu süreçten bir kesim memnunken başka bir kesim resmî olarak laik söylemler kullanılsa da işin aslının öyle olmadığından, bu değişimlerin Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun düşmediğinden şikâyet etmeye başlamıştır.

³⁰ Çoğunlukla Fransa’da bulunan Türkler ve Levanten tüccarlar (Soyubol, 2021, s.8).

³¹ Örneğin, Peyami Safa “Matmazel Noraliya’nın Koltuğu” isimli eserini kendisinin de sıkça katıldığı ruh çağırma seanslarından esinlenerek kaleme almıştır. Enis Behiç Koryürek ise, “channeling” ile yani aracı olarak Çedikçi Süleyman Çelebi’nin ona yazdırdığını iddia ettiği bir şiir kitabı yayımlamıştır (Soyubol, a.g.e, s.2).

Tarihsel sürece baktığımızda YÇİ'nin temeli ülkemizde yukarıda bahsedildiği üzere spiritüalizme dayandırılabilir. Tabi ki bundan öncesinde de geleneksel şifa yöntemleri, folklorik inanç ve ritüeller sıklıkla görülmekteydi ancak Yeni Çağ kapsamında değerlendirilebilecek belirli bir sistematikte araştırmalar yapan ve alanın öncüsü kabul edilebilecek isim Bedri Ruhselman'dır. Ruhselman, tıp doktoru olduğu ve tıp eğitimi aldığı için çalışmalarında bilimsel ve spiritüel alanı birleştirme çabalarına girmiş, yöntemini "Neospiritüalizm" olarak tanımlamıştır³². Kendisinden sonra E. Arıkdal ve R. Kayserilioğlu alanla ilgili çalışmaları sürdürerek ruhlarla iletişime geçtiklerini, özellikle "Beyti Dost" isimli bedensiz varlığın kendilerine yol gösterdiğini belirtmişlerdir (Biçer, 2006). Dolayısıyla Ruhselman'ın çalışmaları dönemin seküler yapısına uygun bir şekilde ruh, madde, bilim, inanç gibi konuların tartışılabildiği bir zemin hazırlamıştır (Soyubol, 2021, s.10-11). 1960'lı yıllarda Dr. Mahmut Görkey tarafından Hindistan çıkışlı olan ve hem ABD'de hem Avrupa'da ilgi ile karşılanmış olan "Transsandantal Meditasyon Merkezi" kurulmuştur (Aydın, 2010, s.155). Yine aynı zamanlarda eklektik ve senkretik öğeler içeren ve ruhsal tekamüle odaklanan Dünya Kardeşler Birliği Mevlâna Yüce Vakfı açılmıştır (Pınarbaşı, 2021, s.85).

Ülkemizde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artan sanayileşme, Marshall yardım planı ile tarımsal alanlarda makineleşme iş gücünün şehirlere yönelmesine kapı aralamış ve bundan sonrasında şehirleşme ve onun doğal getirisi olan modernleşme süreci de hızlanmıştır.

2.2.2. 1980-2000 Arası Dönem

YÇİ'nin gelişiminde hızlı sosyo-ekonomik değişim sürecinde çözülen geleneksel yapıların boşluğunu modern yapıların doldurmakta gecikmesinin veya yetersiz kalarak başarısızlığa uğramasının etkisi önemli gözükmektedir. Türkiye'nin

³² Türkiye'de görünmeyen varlıklar ve öte âlemle ilgili hem yurt içi hem yurt dışı araştırmalar yapan "Metapsişik Tetkikler ve İlmi Araştırmalar Derneği" 1950 yılında Ruhselman tarafından kurulmuştur. Bu kuruluş ilerleyen yıllarda BİLYAY Vakfı adını almıştır. Günümüzde hâlen devam etmekte olan "Ruh ve Madde Dergisi" ile "Ruh ve Madde Yayınevi" bu yoldan ilerlemektedir.

sosyal yapısındaki değişim, özellikle 1950 sonrası hızlanan köyden kente göç süreci ile başlayan çarpık kentleşme, fırsat eşitsizliği, şehir şartlarına uyum sağlayamama, eğitim yetersizliği gibi konularla belirgin hâle gelmiştir. Kent ortamı bireylerin ekonomik ve sosyal standartlarını değiştirmenin yanı sıra alışkanlıklarında ve yaşam tarzlarında da değişiklik yapmalarını gerekli kılmış, çeşitli arayışlara girmelerine sebep olmuştur. Kentlerin sunduğu çağdaş yaşam tarzı köy ve kasabalarda sabit, belirli ve komünal bir hayat sürmeye alışmış insanlara bireysellik, özgürlük ve seçme imkânları vererek onları belirsizliğe sürüklemiştir.

Öte yandan 1961’de Almanya ve Türkiye arasında imzalanan iş gücü antlaşmasıyla birçok vatandaşımız Almanya’nın yolunu tutmuş ve belki daha önce doğduğu köyün dışına çıkmamış kişiler bambaşka bir kültürle karşılaşmışlardır. Bu süreç de bireysel, ailevi ve toplumsal değişimlere kapı aralayarak kişilerin yaşam ve inanç dünyaları üzerinde etkisini göstermiştir.

1970’lerden sonra dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de manevi, inançsal söylemlerin genel bir tepki niteliğinde toplumsal hayatın tüm çehrelerinde bir artış gösterdiğini söylemek mümkündür (Aydemir, 2020, 55).

Türkiye 1970’ler boyunca ideolojik kutuplaşma ve şiddetle mücadele etmek zorunda kalmıştır (Şimşek, 2004, s.111). Üst üste gelen darbeler bireylerde korku ve güvensizlik hislerini tetiklemiştir. Politik istikrarsızlık süreci, devlet ve vatandaş arasındaki koruyucu bağların aşınmasına sebep olmuş, çeşitli koalisyonlarla hızla değişen hükümetlerden sonra gelen 1980 darbesi ve sıkı yönetim vatandaşları endişeye sürüklemiştir. ABD’de Reagan, İngiltere’de Thatcher’ın benimsediği, ülkemizde Turgut Özal ile yolu açılmış olan liberal politikaların “*kolektif yapıları reddeden, bireyciliği ve rekabeti kutsayan, toplumsal hayatın örgütlenmesini kendini düzenleyen piyasaya terk eden özelleştirme*” uygulamaları ülkemizde de etkilerini göstermiştir (Kozanoğlu, Gür ve Özden, 2008, 68).

Hızlı nüfus artışı, üniversite eğitim oranlarının yükselmesi ve 1980’lerin neoliberal ekonomik stratejisinin eşitsizlikleri, kopuk ve hoşnutsuz genç nüfuslarla sonuçlanmıştır. 1980 darbesinde gazete ve dergilerde politik endişelerle yayımlanmasından çekinilen haberlerin yerini günlük, önemsiz, magazinел haberler almış, astrolojiye olan ilgi de bu dönemde yükselmiştir.

1980'lere kadar çok sınırlı sayıda birkaç "kolej" dışında okullar ve eğitim devlet kontrolünde olduğundan bu eğitimi alarak yetişen bireylerin algısı, dünya görüşü, birey ve toplum üzerine tasavvurları da çoğu zaman paralellik göstermiştir. Henüz özel sektörün olmaması dolayısıyla kişilerin hayatlarını idame ettirecekleri meslek seçimleri de sınırlı seçenekler arasından olabilmekte ve aileden devam ettirilen bir iş kolu yoksa çoğunlukla devlet dairelerinde görev almak şeklinde olmuştur. Üniversite eğitimi ve çeşitli fakültelerdeki bölümler sınırlı olup dönemin "saygın" kabul edilen, öğretmenlik, mühendislik, doktorluk, avukatlık gibi mesleklere yönelik eğitimler tercih edilmiştir. Bu sayılan mesleklerden herhangi birini icra ediyor olmak övünülecek bir konu olarak değerlendirilmiştir. Bu dönemde bireyin kendi kişisel özelliklerinden, karakterinden, benliğinden ziyade ailesi, memleketi, mesleği onu tanımlamakta ve konumlamakta, dolayısıyla kimlik de bu unsurlar üzerinden oluşmaktadır. Seçeneklerin sınırlı olması, güvence isteğinin daha ön planda olması, toplumsal düzen ve sorumluluklara daha fazla önem verilmesi kişilerin aynı meslekte ve çoğu zaman aynı pozisyonda emekli oluncaya kadar devam etmelerine neden olmakta, kişilerde meslek değiştirme, farklı bir şeyler deneme gibi "maceralara" atılmamaktadırlar.

1980'lerden sonra dünya genelinde yükselişe geçen neoliberal politikalarla özel sektörün hızla gelişmesi ve daha önce belki de bilinmeyen yeni iş kollarının oluşması, özel okulların artması, üniversitelerin açılması, piyasanın talepleri doğrultusunda yeni mesleklere ihtiyaç duyulması ve bu ihtiyacı karşılamak üzere yeni bölümlerin açılması ile Türkiye yepyeni bir döneme geçmiştir. Birey olduğu bilinci aşıl原因an insan, kendine dönmüş, kendi ilgi alanlarını keşfetmeye, kendi mutluluğunu ön plana almaya başlamıştır. Hem eğitim hem iş alanında seçeneklerin de artmasıyla verilene razı olan değil kendi seçtiği yolda giden bireyler oluşmaya başlamıştır. Özellikle kadınlara baktığımızda '80 sonrası üniversite eğitiminin arttığı ve çeşitli mesleklere yönelebildikleri görülmüştür. Daha öncesinde toplumun bireyden ziyade aileye önem vermesiyle kadınlar eğitimlerini sürdürmek yerine aileye odaklı yaşayarak günümüze göre daha genç yaşta evlenip anne olmakta çoğu zaman da ev hanımlığıyla meşgul olmaktaydılar. Çalışan kadın sayısı günümüze oranla oldukça düşük olmakla birlikte "kadınlara uygun" görülen meslekler ve seçenekler de oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla o süreçten sonra kadının hem kendisini algılama şekli hem toplumun kadını konumlandırma şeklinin yavaş yavaş değiştiğini söylemek mümkün gözükmektedir.

Daha önce eşi benzeri görülmemiş bir şekilde TV, medya, seyahat, ticaret gibi sebeplerle yurt dışıyla bağlantılar, Batı’da olan gelişmelerin ülkemizde yoğun bir şekilde hissedilmesine neden olmuştur. Bununla birlikte ithalatın hızla yükseldiği bir döneme geçişle ürünler gibi fikir ve yaşam tarzları da ithal edilmeye başlanmış, fiktörel ve ruhsal alt yapılardan geçmeden olduğu gibi alınmıştır. Kendisini muhafazakâr olarak tanımlayan kesimde daha önce kabul edilmeyen “ithal kutlamalar” artık genele yayılmış ve aileler tarafından bir araya gelmek, hediyeler almak, süslemeler yapmak gibi çeşitli amaçlarla ülke genelinde yaygın bir şekilde görülür olmuştur. Bu süreçte dini, inançları yaşama biçiminin de “şehirleştiği” görülmüştür (Köse, 2014, s.176). Nilüfer Göle’ye göre dindar bireyler, inançları ile çağdaş hayat tarzlarını buluşturmakta ve böylelikle her ikisini de farklı şekillere dönüştürmekte; yeni birliktelikler, bağlamlar oluşturmaktadırlar (Göle, 2012, s.46). Böylelikle bireyler bir yandan İslam dininin telkin ettiği yaşam tarzını sürdürmeye çalışırken öte yandan da tüketim kültürünün dayattıklarına da ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. Türkiye’de özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi’nin ülke yönetimini devralmasıyla birlikte kendisini dindar olarak tanımlayan kişilerin alım gücünün arttığı, tüketim kültürüyle kendi değerlerini harmanladıkları bir sürece girildiği söylenebilmektedir (Tuğal, 2010, s.9). Dinî öğeler piyasanın içinde eritilerek çoğu zaman bir gösteriş unsuruna dönüşmekte, özlerinden uzaklaşmaktadırlar. Bu durum Taslaman’ın “karışım kimlikler” (2011, s.247) kavramı ile ifade ettiği birey yapısının da oluşumunu hazırlamıştır.

1980 ile birlikte Türkiye’de gündelik hayatta büyük ve köklü değişimler olmuştur. Daha öncesinde bireylerin politika ile daha içli dışlı olduğu, çeşitli ideolojilere daha fazla bağlılık göstererek hayatlarına o doğrultuda yön verdiklerini söylemek mümkün gözükmemektedir. 1980 yılında yaşanan darbe ülkenin sadece politik yönünü değil aynı zamanda toplumsal ve bireysel yönünü de değiştirmiştir. Türkiye’de “bireyin doğuşu” Turgut Özal’ın izlediği politikalarla oluşmuş, piyasaların talep ettiği türde bireysel vatandaş kimlikleri oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde bireylerin eski idealist görüşleri yerine materyalist görüşlerin geldiği, başarılı olmanın karşılığının zengin olmak olarak anlaşıldığı bir sürece girildiği görülmüştür (Ahıska ve Yenal, 2006, s.55-59). Devlet politikaları açısından bakıldığında da ekonomik gelişme ve büyümenin diğer tüm alanlardan daha önemli hale geldiği görülmektedir. Dönemin önde gelen kavramlarına bakıldığında para, zenginlik ve iş dünyası diğer kavramların önüne geçmiş, özelleşme ve globalleşme kilit terimler olarak yer almıştır. 1980 öncesi erdem kabul edilen az tüketmek ve mütevazı hayat şekli yerini yoğun bir tüketim ve

gösterişe bırakmıştır. Alışveriş merkezleri yavaş yavaş açılmaya başlamış ve Ritzer’in “tüketim katedralleri” olarak tabir ettiği bu mekanlara kişilerin adeta bir kutsallık atfederek ziyarete gittikleri yerlere dönüşmüştür (Gürbilek, 1992).

Bireyselliğe yönelen vatandaşlar kendi derdlerinin çözümlerini de kendileri bulmaya, sistemin onlara sunduğu “reçetelerden” yararlanmaya çalışmışlardır. Bu süreçte yoğun bir ivme kazanan medya ile birlikte gençlik, güzellik, ince, sağlıklı, zengin olmak sürekli “pompalanmaya” başlamıştır. Sağlıklı yaşam söylemi orta sınıflar nezdinde hegemonik hale gelmiştir ve buna bağlı olarak insanların bedenleriyle olan ilişkilerinin niteliksel olarak değişmesinin de büyük rolü vardır. Disiplin uygulayan güç artık yalnızca devlet olmaktan çıkıp bizzat bireyin kendisi haline gelmiştir. Bu nedenle neo-liberal düzende zengin ve başarılı olmanın yanı sıra sağlıklı ve iyi bir bedene sahip olmak da bireysel bir zorunluluk haline gelmiştir. Zira sağlıklı ve fit bir bedene sahip olmanın kendisi bireyin hayatını, sağlığını ve bedenini kontrol edebildiğine dair öz denetimin en açık göstergesidir. Dolayısıyla yoga gibi uygulamalara olan ilginin spiritüel yönünden çok bedenle ilgili olarak değerlendirilebileceği söylenebilir (Cengiz vd, 2021, s.109). Yine bu dönemde sağlıklı beslenme, diyet, tüketilen ürünlerin içerikleri, sağlıklı pişirme yöntemleri gibi daha önce üzerinde durulmayan beslenme alışkanlıkları üzerinde de durulmuş, vitaminler, zayıflama hapları, cilt kremleri, organik ürünler gibi malzemeler özel ambalajlarla raflarda yerlerini almışlardır. Kilo ile ilgili konular gündelik sohbetlerin vazgeçilmezi haline gelmiş, zayıflık bir takıntı halini almış, ideal güzellik algısı gittikçe daha ulaşılmaz ve yapay hale gelmeye başlamıştır. Kişinin bedeni, giydikleri onun kimliğinin dış dünyaya sunumunu, kişinin sosyal ve kültürel pozisyonunu, geçmişini, eğitimini yansıtan bir nesne halini alarak kişiler tarafından algılanışının temel unsuru olmuştur. Kişinin “başarısı” bedeninin ve onun sunumunun karşı tarafta oluşturduğu etki ile paralellik gösterirken beden üzerinde mesai harcanması, şekle sokulması, “düzeltilmesi” gereken bir şey haline gelmiştir. Foucault (2019)’nun da belirttiği gibi dinlerin ve geleneklerin uygulamış olduğu kişilerin bedenlerini disipline edilmesi ortadan kalkmamış sadece şekil değiştirmiştir. Genel olarak organik beslenmeye ve vücutlarına iyi bakmaya yönelik söylemler bu alana özgü ideal beden kurgusu ve mevcut beden disiplini pratiklerine ilişkin de ipuçları vermektedir. Spiritüel alan içerisinde bedenin merkezi konumu, dinin her daim insan bedenini diyet,

cinsellik, hastalık, giyim ve oruca ilişkin kurallar üzerinden düzenleyen, onaylayan, takdir eden, ayıplayan ve kınayan bir olgu olduğunu düşündüğümüzde yeni bir duruma işaret etmemektedir. Özellikle kadınları hedef alan dergiler zamanla erkeklere, gençlere ve çeşitli ilgi alanlarına göre çoğalmış ve her kesimden insana hitap edebilecek hale gelmiştir.

Ahıska ve Yenal’ın 2006 tarihli “Aradığınız Kişiyi Şu Anda Ulaşılamıyor: Türkiye’de Hayat Tarzı Temsilleri 1980-2005” isimli eserlerine göre yeni bir benlik oluşturma arzusu bir nevi görev halini almaya başlamıştır. 1980 sonrası dönemin Türkiye’de, diğer birçok ülkede olduğu gibi, uzmanlık alanları ve uzmanlaşma konularında bir artışın olduğu gözlemlenmiştir; güzellikten, ruh sağlığına, çocuk yetiştirmekten evlilikle ilgili önerilere kadar farklı birçok alanda “uzmanların” görüşlerine verilen önemin arttığını gözlemlemek mümkündür (Ahıska ve Yenal, 2006, s.46-50). Tüm bunların neticesinde yeterince iyi olamadığını düşünerek bir baskı altında kalan, bir türlü doyuma ulaşamayan, hedefe yaklaştığını sandıkça hedefin daha da uzağına düşen, mutsuz, tatminsiz, çareyi sürekli ve daha fazla tüketmekte bulan bireyler oluşmuştur. Bir yandan mutluluğun formülünün içimizde olduğunu savunurken öte yandan bunun nasıl yapılacağını söyleyen kitaplar, dergiler, yayınlar, web sayfaları, uygulamalar, destek ürünler vb. ile “yardımcı” olmaktadır. Bir yandan sürekli tüketirken öteki taraftan bunun suçluluğunu duyan bölünmüş ruh halleri ortaya çıkmaktadır ki bu da hem bireysel hem geniş çapta toplumsal sıkıntılara yol açmaktadır. Bu noktada her şeyin her şey ile uyumlu olabileceğini savunan, farklı görüş, değer ve gelenekleri bir araya getiren hem bedensel hem ruhsal iyi oluşu hedefleyen YÇİ kişilerin “imdadına” yetişmiştir.

Türk insanı alışageldiği yaşam şartlarının büyük bir hızla değişimine tanık olurken, manevi dünyası bu hıza uyum sağlayamayarak farklı arayışlara, içindeki duygusal çalkantıyı dindirecek çözüm yollarına yönelmiştir. Yeni kentli orta sınıf, yeni hayat tarzlarının oluşumundan, eğitim standartlarının yükselişinin ve gelişen dünya görüşlerinin de etkisiyle dünyanın dört bir yanındaki öğretilerden esinlenerek farklı dinî görüşlere ve dinimsi yapılara ilgi duymaya başlamıştır. Bu durum, Tuğal’ın “*gündelik hayatta modernleşmenin gelenekçilikle huzursuz birlikteliği*” olarak ifade ettiği sürece karşılık gelmektedir (Tuğal, 2010, s.37).

Küresel kapitalist ekonomilerin etkisi ve internetin yayılma hızıyla birlikte Türk halkı Batı’da olan her akımı yüksek bir ilgi ve merakla takip etmiş, özellikle Amerikan sinemasının etkisiyle oluşturulan birçok değer, beğeni, ilgi alanı dönemin gençlerinde bir çekim alanı oluşturmuştur. Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de dinî kurumlara ve dinî figürlere karşı dönem dönem oluşmuş olan tepkiler farklı manevi arayışların doğuşunu ve gelişimini de tetiklemiştir. Geleneksel olarak folklorik inançlarına ve uygulamalarına bağlı Türk halkı, “ithal” uygulamalara kendi gelenek ve göreneklerini bağdaştırmanın yolunu bulmuş; kendi değerleriyle ortak paydalarda buluşturarak bir potada eritmiştir.

Bireysellikteki yükselmenin etkisiyle çocuk yetiştirme pratikleri de değişmiş; aileye, topluma bağlı bireyler yerine kendi iyiliğini ve mutluluğunu düşünen, kendini diğer her şeyden önce tutan bireyler yetiştirilmeye başlanmıştır. Özellikle 1980’lerde doğanların aileleri, darbelerden ve ülkedeki politik istikrarsızlıktan sonra çocuklarını korumak amacıyla daha apolitik ve dünya vatandaşı olabilmeleri için “Batılı” eğitim veren eğitim kurumlarında yetiştirmeyi tercih etmişlerdir. İmkânı olan hemen her aile çocuğunu İngilizce eğitim veren özel okullara göndermeyi uygun bulmuşlardır. Bu sürecin doğal bir sonucu olarak Batılı değerlerle haşır neşir olan bir nesil yetişerek belli bir yaşa geldiklerinde kimi kimlik sorunlarıyla karşılaştıkları görülmüştür.

1990’lardan sonra spiritüel alanlara duyulan ilgi popüler yayın organlarının bu konulara gittikçe daha fazla yer vermesi ile gün yüzüne çıkmıştır. Birçok dergi ve gazetede ek bölümlerde alanla ilgili yazılara yer verilmiş; özel televizyon kanallarında bilinmeyen âlemler, UFO’lar, astroloji, medyumlar vb. konularla ilgili yayınlar yapılarak bunların oldukça ilgi çektiği anlaşılmıştır (Kozanoğlu, 1997, s.38). Aynı süreçte pek çok yayınevi kurulmuş, kişisel gelişim kitapları ve YÇİ ile ilgili söylemlerin yer aldığı sayısız eser Türkçeye çevrilmeye başlanmış, ilerleyen yıllarda karşılaşılan ilgi ile birlikte bu akıma Türk yazarlar da katılmışlardır. Öte yandan tamamlayıcı tıp, enerji ile şifa alanlarında yapılan çeşitli yabancı çalışmalar Türkiye’de ilgi uyandırmıştır. YÇİ’nin çeşitli alanlarında tanınmış olan “gurular” Türkiye’ye gelerek eğitimler, seminerler, söyleşiler düzenlemişlerdir. Bunların çoğu beş yıldızlı otellerde yüksek meblağlar karşılığında gerçekleştirilmiş olmalarına rağmen oldukça yoğun ilgiyle karşılanmışlardır. Yurt dışında merkezleri olan çeşitli YÇİ kuruluşları, Türkiye’ye şubeler açmaya başlamış; birçok kişi yurt dışında

eğitimler olarak Türkiye’ye dönmüş ve eğitim vermeye başlamıştır. Böylelikle gittikçe artan katılımcı ve merkez sayısı ile YÇİ Türkiye’de de kendisine hatırı sayılır bir yer edinmiştir.

28 Şubat darbesinde ise yükselen İslami söylemler dolayısıyla bu sefer Başbakan Erbakan’ın hükümeti istifaya yönlendirilerek Ecevit başkanlığında bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. İlerleyen zamanda gerçekleşen Gölçük depremi ve sonrasında yaşanan 2001 ekonomik krizi vatandaşlarda bir umutsuzluğa yol açmış, bireyler kendilerini her anlamda güvencesiz³³ hissetmeye başlayarak yeni arayışlara yönelmişlerdir. Bu süreçte özellikle Amerika ve Avrupa ülkelerinde filizlenip kendine yer edinmeye başlayan YÇİ Türkiye’ye diğer birçok kavram ve yaşam tarzı gibi “ithal edilmiş”; yer yer coğrafyamızda hâlihazırda mevcut inançlar, görüşler, doğaüstü yaklaşımlarla birleşerek veya eklemlenerek bireylerin kendi yaşam dünyalarıyla uyumlandırılmaya çalışılmıştır.

Bilimde, teknoloji ve iletişim kanallarında ilerlemelerle birlikte aynı alanda özellikle tıpta uzman olan kişilerin farklı görüşlerde olması, birisinin sağlık için tavsiye ettiğini diğersinin yermesi kişilerde kafa karışıklığına sebep olmuş, neye ve kime tam olarak güvenebilecekleri konusunda soru işaretleri yaşamaya başlamışlardır. Bu süreçte uzman kişilerin söylemlerinde önceki dönemlerde olduğu gibi net hatların olmaması, birçoğunun doğal malzemelerden, eski öğretilerden bahsediyor olması, alternatif sağlık yöntemlere de göndermeler yapmaları sık sık enerji, kuantum gibi fizik alanına ait olan kavramların gündelik dilde de kullanılıyor olması YÇİ

³³ 1981’den beri yaklaşık yüz ülkede uygulanan ve çok geniş kapsamlı bir sosyal araştırma projesi olan Dünya Değerleri Araştırması (World Values Survey), ülkelerdeki değer yargıları, inançları vb. çeşitli konularla ilgili ortalama beş yılda bir anketler düzenlemektedir ve sonuncusu olan 7. Dalga 2020 yılında yayımlanmıştır (World Values Survey, 2020). Bu araştırmada 78 ülkeden kişilerle mülakatlar yapılmış ve ülkemizden de 18 yaş üstü, kadın ve erkek yakın sayılarda olmak üzere toplam 2415 kişi ile görüşülmüştür. Araştırmanın Türkiye kolu Prof. Yılmaz Esmer başkanlığında yürütülmüştür. Bireylerin “kendilerini güvende hissetme” oranları incelendiğinde, Türkiye, bireylerin kendilerini en güvensiz hissettiği üç ülkeden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmaya göre güvensizliğin temel sebepleri hızlı kentleşme, gelir dağılımındaki eşitsizlik ve hukuk kurumlarına güvenin tam olmaması şeklinde ifade edilebilir (Çağlar, 2015). YÇİ’lerin oluşum sürecinde bireysel sebepler kadar toplumsal süreçlerin, değişimlerin ve bunalımların, belirsizliklerin, gelecekte duyulan endişenin etkili olduğundan bahsetmiştik. Bu veriler ışığında YÇİ’lere olan ilginin ülkemizde artıyor olması literatür ile uyumlu bir seyir göstermektedir.

görüşlerindeki birleştirici, bütünleştirici yaklaşımla uyum sağlamıştır. Çağın getirileriyle gittikçe bireyselleşen, yalnızlaşan, kendisinden beklenti sürekli artan, anlamı tüketmekte arayan insanlara her şeyle uyumlu olarak kullanılabilen YÇİ söylemleri böylelikle kendine yer edinmiştir.

Globalleşme ve medyanın etkisiyle dünyada olup biten her şeyden anında haber alınabilir olmuş, bir yerde oluşan trendler hızlıca diğer bölgelere yayılmaya başlamıştır. Örneğin Hollywood aktörlerinin yoga yapmaları, gurulardan bahsetmeleri tıpkı kullandıkları ürünler üzerinde reklam etkisi yaratması gibi tüm dünyadaki takipçilerinin ilgisini çeker olmuştur. Yoga ürünlerinin satışları hızla yükselmiş, yeni yoga salonları açılmış, guruların kitapları satış rekorları kırmış, dünyanın dört bir yanında konferanslar, eğitimler düzenler olmuşlardır. Bu örnekler Yeni Çağ akımlarının her biri için çoğaltılabilir niteliktedir ve ülkemiz de bu gelişmelerden nasibini almıştır. 1980’den sonra gazete ve dergilerin yer verdiği astroloji köşeleri de benzer şekilde gittikçe popülerlik kazanarak burçlar hakkında konuşmalar günlük sohbetlerin ana konularından olmuş, “*dolunayın etkisinden dolayı gerginim*” (Kozanoğlu, 1997, s.23) gibi söylemler her ortamda duyulabilir hale gelmiştir.

Öncü (1995) Türkiye’de Yeni Çağ söylemlerinin Türk gelenek, görenek, adet ve yer yer İslam inancına uygun öğelerle birleştirilerek yeniden paketlenmesine değinmiştir. Ülkemizde de dünya genelinde olduğu gibi bu alanlarda “uzman kişiler” yayımladıkları eserlerde, katıldıkları televizyon ve youtube programlarında kişilere beden ve manen iyi olma, “hayatla başa çıkma” ve “hayallerindeki hayatı” yaşama olanağı sunan çözüm önerileri sunmaktadırlar. Yabancı menşeli merkezlerin dışında sadece ülkemizde olan, Türk gelenek görenek ve inançlarımızla harmanlanmış, sentezlenmiş YÇİ’den bahsetmek de mümkündür. Türkiye’de YÇİ’lerin kendilerine yer edinmesinde en önemli etkenlerden birisi birçok yaklaşımın tasavvuf söylemleriyle uyumu sebebiyle coğrafyamıza yabancı gelmemiş olmasıdır. Tüm YÇİ’ler “bağlamsallaşmakta” (contextualised), yer edinmek istedikleri dünya ve kültüre doğal görünen değer sistemlerine uyumlu hale gelmektedir (Sharpe, 1983, s. 140).

Özellikle tasavvufta bulunan “vahdet-i vücud”, “vahdet-i şühud” görüşleri ile panteizm ve pananteizm görüşlerinin uyumundan yola çıkarak tasavvuf ve YÇİ’nin ilkelerinin sentezlendiği eğitimler görmek mümkündür. Enerji ile şifa tekniklerinin

kurşun dökme ritüeli ile birleştirildiği uygulamaları, kendini ve başkalarını affetme çalışmalarına “hakkını helal etme” uygulamalarının eklenmesini,³⁴ olumlama cümlelerinin ‘Esmalarla Olumlamalar’ gibi yeni pratik ve inanışları da bu akımların içinde değerlendirmek mümkün gözükmemektedir (Öztürk, 2015, s.89). Kuran’da geçen, Allah’ın isimleri kullanılarak hem kişilerin inançları ile uyumlu olması sağlanıp, mütedeyyin bireylerin dinen uygun olup olmadığına dair endişeleri bertaraf edilmekte hem de istek ve arzulara daha “etkili” bir şekilde ulaşılması mümkün kılınmaktadır. Bu esmalar kullanılarak şifalanma, korunma, bolluk berekete ulaşmanın mümkün olduğu savunulmaktadır (Öztürk, 2015, s.97).

Melek kartlarının Türk-İslam kültürüne uygun versiyonlarını da görmek mümkündür. Esmalar ve melekler bir araya getirilerek oluşturulan kartlar “Esma-ül Hüsna ve Melek Kartları” (Elçi, 2011) ismiyle bilgilendiren ve kullanım şeklini anlatan kitapçığıyla birlikte 2011’de piyasaya çıkmıştır. Melekleri de Allah’ın yaratmış olması, öte yandan imanın şartlarından birinin de meleklerle iman olması dolayısıyla İslam dinine göre dileklerin melekler aracılığıyla Allah’tan istenmesinde bir sakınca olmadığı düşünülmektedir. Kişi dileğinin konusuna uygun olan esmaları dillendirerek niyette bulunur.

2.2.3. 2000’ler

Ülkemizde YÇİ ile ilgili birçok alanda eğitim veren merkezlerin kurulması 2000 yılından sonra hızla artışa geçmiştir. İstanbul’da başlayan süreç zamanla diğer büyük şehirlere ardından ülkenin dört bir yanına yayılmıştır. Belirli bir alanla sınırlı eğitimler veren merkezler olduğu gibi birçok farklı öğretimi ve uygulamayı bünyesinde bulunduran merkezler de açılmaya başlanmıştır. Karşılaşılan yoğun ilgi karşısında ülke genelinde birçok üniversitedeki sürekli eğitim merkezlerinde bu eğitimlere yer verilmiştir. Başlarda bireysel gelişim ve iyi oluş için alınan bu eğitimler, şirketlerde performans artışı sağlamak maksatlı verilen eğitim ve seminerlere de dönüşmüştür. Bugün yurt dışında olduğu gibi Türkiye’de de birçok kurumsal şirket çalışanlarına düzenli olarak mindfulness, nefes terapisi, NLP, koçluk gibi eğitimler vermektedirler. Daha sonra kendini gerçekleştirme, kişisel gelişim başlığı altında yer alan yaşam

³⁴ Ho’oponopono uygulamasının ülkemizde farklı uygulanma şeklidir.

koçluğu ülkemizde bir sektör hâline gelmeye başlamıştır. Bu alana olan ilgi o kadar artmıştır ki tam sayısı belirlenemese de çok yüksek oranda eğitim merkezi genel koçluk eğitimleri ile başladıktan sonra ilişki koçluğu, eğitim koçluğu, gençlik koçluğu, kariyer koçluğu, yaşam koçluğu, nefes koçluğu vb. çeşitli alt dallarda uzmanlıklar vermeye başlamıştır. Artan bu yoğun ilgi karşısında 29 Haziran 2013 tarihli 28692 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan, “Koç Ulusal Meslek Standardı (Standart Kodu: 13UMS0318-6)” ile Koçluk meslek olarak resmen tanınmış ve 22.07.2015 tarihinde “Mesleki Yeterlilik” kriterlerinin belirlenmesi ve MYK (Mesleki Yeterlilik Kurumu)³⁵ tarafından onaylanmıştır.³⁶

Bunların dışında yoga merkezlerinin sayısı her geçen gün artmaktadır ve bu durum neticesinde yoga, devlet tarafından Herkes İçin Spor (HİS) Federasyonu bünyesine alınmıştır (HİS, 2018). Ülkemizde lokman hekim veya “koca karı ilaçları” olarak bilinen geleneksel tedavi yöntemleri, aktarlardan alınan bitkiler, otlar ve çeşitli yağlarla şifa arayışı da yükselişe geçmiştir. Bu konuda yine televizyon programlarının, ülkece hürmet edilen bazı tıp doktorlarının yaptıkları açıklamaların, yazılan kitapların da payı büyüktür. Tüm alanlarda olduğu gibi internetin ve sosyal medyanın yayılmasıyla YÇİ’ler ve onun öğretilerinin sunmuş olduğu yaşam tarzları popüler kültürde âdeta bir moda hâline gelerek farklı kesimlerden insanların ilgisini çekmiştir (Perşembe, 2004, s.33-44).

Merkezlerin genellikle 2000 yılında açılmaya başladığı, gittikçe yükselen bir ivme gösterdiği, 2009 yılında tekrar bir yükselişe geçtiği ve hâlâ artarak devam ettiği yapmış olduğumuz görüşmelerle belirlenmiştir³⁷. Pandemi ile birlikte kişilerin

³⁵ Mesleki yeterlilik belge ücreti 01.01.2023 itibarıyla 300 TL’dir. Belge ücreti başarılı olduktan sonra MYK belge talebi itibarıyla belirlenmektedir.

³⁶ ACC 320 dolar, PCC 650 dolardır. Her yıl ICF’ye meslek birliği gibi 250 dolar aidat ödenmektedir. Eğitim, koçluktan zaten para kazanıldığı için bu rakamlar sorun olmuyor, diye belirtmiştir. MYK’yı 3500 TL sınav ücreti (koçluk uygulaması +sınav oluyormuş). 3 yılda bir sertifikaların yenilenmesi gerekiyormuş. (Temmuz, 2022).

³⁷ Yeditepe NLP 2009, Boğaziçi Enstitüsü 2013, Nefes Okulu 2009, Nefes Atölyesi 2009, Simmurg 2018, Nevşah institute 2005, Sakarya Üniversitesi SAÜSEM (sürekli eğitim merkezleri) 2003, Nefes ve Yaşam Akademisi 2008, Ebru Şinik 2008, Farkında Nefes 2019, İstanbul Kariyer Polikliniği 2017, S.E.M. Akademi 2018, Sola Unitas 2009, Liderlik okulu 2007, Umut Esen 2005, NLP DAP 2006, Tarkan Küçükaksu 2019, ReikiTürk 2020, Thetahealing 2017, Workshopix 2016, Hera Eğitim 2018, Sui Master Akademi 2013, Orhan Babaoğlu 2019, Saygın Akademi 2018, Reili Yaşam 2015, Neslihan Man 2017, Rana Korkuç 2018, Fitoenerjist 2018, Gamze Çelikcan 2017, re2nefes 2015, Sonsuz Işık 2016, Reyhan İldaş 2020, Funda Öner 2018, Bilinçli Yaşam (Mürüvvet Korkmaz başörtlü) 2020, Dönüşümhane 2019, Trio 2021, Gürcan Arpacıoğlu 2009, Pınar Tekes 2017, Bireysel değişim 2018, Esin Doğuş 2020, Mutlu Gelişim 2016. Bu örneklerin yanı sıra hemen

ontolojik güvensizlik duygularındaki artış, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de YÇİ'ye ilgiyi artırmış ve bu eğitim kurumlarının eğitimlerini online'a çevirmeleriyle her şehirden, her kesimden insan evinde dilediği saatlerde bu eğitimlere bağlanma imkânı bulduğundan pandemi sürecinin tüm YÇİ eğitimlerinde bir artışa sebep olduğunu söylemek mümkündür.

2.2.4. Türkiye’de Yeni Çağ İnanışları Yazını ve Araştırmaları

Ülkemizde akademik çalışmalara bakıldığında çeşitli dinler, dinî oluşumlar, cemaatler ve tarikatlarla ilgili araştırmalar mevcutken³⁸ yeni çağ inançları, pratikleri ve öğretileriyle ilgili çalışmaların oldukça sınırlı kaldığı ve alana duyulan ilginin yavaş yavaş son yıllarda yükselme eğiliminde olduğu söylenebilir.

Araştırmalar dinî eğilimler açısından değerlendirildiğinde çeşitli dindarlık ölçeklerinin ele alındığı çalışmaların yanı sıra kamuoyu araştırmalarının da sıklıkla yapıldığı gözlemlenmektedir. Bunun ilk örneği 1962 yılında yapılmış olan araştırma olup son yıllarda bu araştırmaların sayısı gittikçe artmaktadır (Toplamacıoğlu, 1962). Bunlara örnek olarak Mutlu (1989), Köktaş (1993), Uysal (1995), Onay (2002), Arslan (2003) tarafından yapılan çalışmalar gösterilebilir. Çalışmaların birçoğu dönemsel saptamaları içermekte olup boylamsal araştırmaların sayısının daha kısıtlı olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir³⁹ (Dokur, Duran ve Meydan, 2021, s.739-740). Boylamsal çalışmalara örnek olarak, oldukça uzun süreli ve kapsamlı bir araştırma olan, 2011 ve 2017 yılları arasında gerçekleştirilen A. Toumarkine’nin yürüttüğü *“Türkiye’de yeni dinselilikler: Sekülerleşmiş Bir Müslüman Ülkede Yeniden*

tüm üniversitelerin sürekli eğitim merkezleri eklemek mümkündür. Armut isimli uygulamaya girildiğinde bile sadece theta healing alanında 240 eğitmenin kayıtlı olduğunu ve yılda 420 üzerinden kişinin bu platform aracılığıyla eğitmenlerle bağlantıya geçtiğini görmek mümkündür.

³⁸ Beatrice Hendrich’in “Beyond State Islam: Religiosity and Spirituality in Contemporary Turkey” 2011 yılında kaleme alınmış bu çalışma Türkiye’nin dinî ve spiritüel eğilimlerine ışık tutmaktadır. Burada daha ziyade Türk halkının çoğunlukla benimsediği İslam dini ve çeşitli fraksiyonları ile tasavvuf üzerinde durulmaktadır. Sufizmin yeni çağ kültüründen etkilendiğini de belirtilmektedir (Hendrich, 2011, s.7).

³⁹ Boylamsal çalışmalar uzun süreli araştırmaların gerekli olduğu ve varsa değişimlerin ne yönde seyrettiğini saptamak amacıyla yapılan araştırmalardır. Boylamsal araştırmalara olan yönelimin 2000’li yıllardan sonra arttığı söylenebilir. TESEV’in 2000 ve 2006 yıllarında gerçekleştirdiği iki çalışma Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)’nin 2000 yılında gerçekleştirdiği “Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset” ve 2006 yılındaki “Değişen Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset” isimli araştırmaları ve KONDA’nın 2008 ve 2018 yıllarında gerçekleştirdiği “10 Yılda Ne Değişti?” isimli çalışmalara bakmak mümkündür.

Büyülenme mi?” isimli çalışmada Türkiye ile ilgili çalışan çeşitli yabancı araştırmacıların alanlarıyla ilgili yaptıkları çalışmalarda, Geç Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti’nde oluşan yeni dinselilikler kavramı Doğu Asya öğretileri ile bağlantılı yeni çağ hareketleri bağlamında tanımlanmıştır.

Yeni Dinî Hareketleri ve Yeni Çağ Hareketleri ile ilgili çalışmaların çoğunda yabancı literatürün Türkçeye çevrilerek din sosyolojisi başlığı altında veya ilahiyat fakülteleri bünyesinde aktarıldığı gözlemlenmektedir. Yukarıda değinildiği gibi sosyolojik, antropolojik, psikolojik, siyasi, dinî ve ekonomik birçok farklı açıdan değerlendirilebilecek ve farklı disiplinlerin yaklaşımı ile daha geniş bir yelpazede anlaşılabilecek olan yeni çağ pratikleri, araştırmacının konuyu ele aldığı perspektife göre konumlanmaktadır. Çalışmalar, çeşitli akımların tarihsel çerçevede tanımlanmasını hedeflerken Türkiye’de de görülen bu tür bazı akımların içerdiği inançlar, yaklaşımlar, görüşler ve bu hareketlerin yerel düzeydeki örgütlenme biçimleri hakkında betimleyici bilgiler sunmaktadır.

Çalışmanın yapıldığı disipline göre bu tür hareketlerin sekt, kült, yeni inanç biçimleri, zararlı örgütler vb. çeşitli şekillerde takdim ve tasnif edildiği görülmektedir (Kirman, 2003). Türkiye’de yeni çağ söylemlerine ait olduğu düşünülen değerler ile geleneksel dine ait değerlerin karıştırıldığı söylenebilir (Kara, 2017).

Yeni çağ pratiklerinin inanç ve yaşam tarzı ile ilgili bakış açıları sebebiyle çoğu zaman ilahiyat fakülteleri tarafından ele alınmış olduğunu ancak bu çalışmaların çoğunda da objektif yaklaşımın her daim korunamadığını söylemek mümkündür. Özellikle gençler arasında farklı dinî akımların yayılması ve bunun toplumsal yapı üzerinde oluşturduğu zararlı etkiler üzerinde durulduğu görülmektedir (Kirman, 2003). Biçer’in (2006) Dünya Kardeşlik Birliği Mevlâna Yüce Vakfı üzerine gerçekleştirdiği çalışması bu yaklaşıma örnek gösterilebilir.

Bu bağlamda en eski çalışmanın 1986 yılında Sarıkçıoğlu’nun kaleme aldığı “Sayentoloji Mezhebi Kurucusu ve Öğretisi” isimli Ondokuz Mayıs Üniversitesinin İlahiyat Fakültesi Dergisi’nde yayımlanmış olan makalesi olduğu tahmin edilmektedir (Turan, Akt., Cengiz vd., 2021, s.79).

Mehmet Ali Kirman’ın 2010 yılında Birleşik Yayınlardan çıkan eseri “Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi”, Ali Köse’nin Timaş Yayınlarından “Milenyum

Tarikatları” (2011) ve “Kutsalın Dönüşü” (2014), Günay (2011)’ın “Türkiye’de Yeni Çağ İnançları”, Özkan’ın (2014) “Kıyamet Tarikatları” adlı eserleri dünya genelinde yeni dinî hareketlerin oluşumu, gelişimi, yayılması ve özellikleri ile ilgili aydınlatıcı bilgiler vermektedir. Abdurrahman Kurt, Sentez Yayınlarından çıkan 2012 tarihli “Din Sosyolojisi” isimli eserinde, YDH’lerin toplumun uç kesimlerinde değil tam da merkezinde oluşmasına dikkat çekmiştir. YDH’lerin oluşumundaki sosyal faktörleri Kurt; bireysellikten ve yalnızlıktan mudrip insanların “cemaat ve kollektivizm arayışına” çareler üreterek onlara “alternatif aile birlikleri” sunduklarını ve din tercihiinde rasyonellik, eklektik ve senkretik oluşumların cazibeli hâle gelmesi olarak özetler (Kurt, 2012, s.294-301). YDH ve Yeni çağ hareketlerinin anlaşılması, hitap ettiği demografik yapının ortaya çıkması, hangi kesimden insanların ne sebeple ve ne amaçla bu alanlara yöneldiklerinin anlaşılmasına ışık tutan çeşitli makale ve tezler de kaleme alınmıştır. Yüksek lisans tezlerinde new age/yeni çağ hareketlerinin kökenlerine değinilmiş, Avrupa ve ABD’de yayılma süreçleri üzerinde durularak ülkemizdeki yansımaları ele alınmıştır. Tezlerin bazıları konuyu New Age’in ne olduğunu tanıtmaya amacındayken bazıları New Age içinde bulunan bir öğretiy, pratik veya uygulamadan seçmiş oldukları birisine ait örneklemelerden yola çıkarak elde ettikleri sonuçları paylaşmış ve ülkemizde genellikle eğitilmiş, orta ve üstü gelir seviyesine sahip kendini dindar/muhafazakâr olarak adlandırmayan kişilerin ve erkeklere nazaran kadın katılımcıların büyük oranda fazla olduğuna dair sonuçlar elde edilmiştir. Bu tezlere örnek olarak Uğurlu, (2011), Uysal (2015), Develi (2019), Acar (2019) ve Aydın (2008) sayılabilir. Ayrıca Başkaya (2006), yeni çağ hareketlerini yeni bir kutsallık inşa etme pratiği olarak değerlendirmiş; Mashael (2020) ise özellikle yeni çağa gösterilen ilginin kadınlarda daha yüksek oranlarda olduğu üzerinde durarak yaşları 30-52 arasında değişen 12 kadın ile görüşme yapmış; ataerki özelliklerini sürdüren toplumda bu hareketlerin dışıl yönlerine vurgu yaparak “kadını” olduğu düşünülen özelliklerin şifa boyutu üzerindeki yansımalarını incelemiştir. Bu tezler genel olarak New Age’i tanıtmayı, hareketin bünyesinde bulunan kavram, uygulama, öğretiy ve felsefelerle ilgili bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Benzer amaçlarla yazılmış çeşitli makaleler de mevcuttur. Arslan (2006), Bodur (2000) ile Soyubol (2021) spiritüel akımların özellikle Cumhuriyet sonrası dönemde ülkemizdeki oluşumundan ve etkilerinden bahsetmektedir.

Çoğunlukla modernleşme, sekülerleşme ve kapitalist ekonomi ile ilişkilendirilen hareketlerin oluşumunda siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerin rol oynadığı; neoliberal politikalar ile bireyselleşmenin artmasının, geleneksel yaşam şekillerinin etkisinin azalmasının yoğun etkileri saptanabilmektedir.

Mirza'nın doktora tezinden “Yeni Dinselleşme Eğilimleri ve Maneviyat Arayışları” (2014) ismiyle kitaplaştırılan eserde yazar, bireylerin maneviyat arayışlarının sebeplerini, bu arayışlarda dinin ve sekülerliğin konumunu değerlendirmeye çalışmıştır. Yazar, bu çerçevede YDH ve Yeni Çağ grupları ile birlikte olmuş, 25 yaş üstü 22 kişiyle görüşmüştür. Kendisi, araştırmadan elde ettiği verileri “*mesele din ve inanç kavramı dışında dolaysız bir şekilde modernite ve modernitenin ortaya koyduğu yaşam koşullarıyla ilgilidir*” şeklinde ifade etmiştir (Mirza, 2014, s.67).

TÜBİTAK 1001 programı tarafından desteklenen “Türkiye’de Spiritüel Arayışlar” adlı proje kapsamında 2018-2020 yılları arasında Türkiye’nin çeşitli illerinde yapılan araştırmanın verilerinden yararlanılarak Gür, Küçükural ve Cengiz’in hazırlamış oldukları “Türkiye’de Spiritüel Arayışlar Deizm, Yoga, Budizm, Meditasyon, Reiki vb.” (2021) isimli çalışmada Türkiye’nin ekonomik ve politik boyutları makro bir çerçeveden incelenmiş, kendini seküler olarak tanımlayan kesimin bu alana ilgi duyduğu ve katılımcıların %72’sinin kurumsal dinlerden “hoşlanmadığı” sonucuna varılmıştır. YÇİ ile ilgili olan kişilerin seküler ve dini eğitime mesafeli ailelerde yetişmiş oldukları ve bu bağlamda dinin sağladığı manevi duygular ve kolektiviteden uzak olmaları dolayısıyla alternatif spiritüel arayışlara yöneldikleri üzerinde durulmuştur. “Başörtülü” bir katılımcının katıldığı bir eğitimde kendisine “pek hoşgörülü” davranılmadığı kendi sözleriyle ifade edilmiş ve eğitimlerde üzerinde önemle durulan hoşgörü kavramının her zaman karşılık bulamayabileceğine değinilmiştir. Eserde çeşitli pratikler irdelenmemiş, araştırmacıların tecrübe ettikleri paylaşılmıştır. Toplumsal cinsiyet ve ekoloji bağlantıları üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Katılımcıların çoğunluğu kadın olsa da eğitimcilerin genellikle erkek olduğu ve bir şekilde ataerki toplumsal düzenin bu hiyerarşik düzende okunabileceğine değinilmiştir. Araştırmamızın üçüncü bölümünde göreceğim üzere bu bulgular bizim elde ettiklerimizle uyum göstermemektedir. Burada bahsedildiği şekliyle bir ayırışma ve mesafe bizim araştırmamızda karşılık bulmamıştır.

New Age ile ilgili konuların birçok çalışmada “paranormal konular” olarak ele alındığı görülmüştür, Arslan’ın (2015) “*Paranormalizm ve Din, Paranormal İnançın Sosyolojisi*” isimli çalışmasında Yeni Çağ İnanışlarının büyük bölümünü oluşturan paranormal inançlara sosyal faktörlerin etki ettiğini belirtmektedir. Bu araştırmada, kişilerin yer aldığı sosyal konum ve büyü arasında bir bağlantı olduğu, gelir seviyesi yükselen öğrencilerin büyüye olan meyillerinin de arttığı saptanmıştır. Yine Koruk’un (2017) çalışmasında, farklı eğitim düzeylerindeki insanların paranormal olaylara yaklaşım düzeyleri incelenmiştir.

Gür (2020), tezinde spiritüel konular ile ilgili araştırmalar yaparken hem nitel hem nicel araştırma yöntemlerinden faydalanılabilecek karma araştırma stratejilerinin potansiyellerini sunmayı ve tartışmayı amaçlamıştır.

Bu eserlerin yanı sıra çeşitli karşılaştırmalı dinler ve inançlar tarihi eserleri de yeni çağ pratiklerinin günümüzde geldiği noktanın anlaşılması açısından önemli temel teşkil etmektedirler. Yitik (2009), “Doğu Kökenli Batılı Akımlar” isimli çalışmasında çoğu yeni çağ hareketi olarak kabul edilen inançların temellerini Doğu felsefelerinden almalarına karşın Batı’da farklılaşarak, diğer görüş ve inançlarla harmanlanarak tekrardan dünyanın geri kalanına “sunulduğunu” aktarmıştır. Demirci (2021), “Dinler Tarihi Meseleleri” adlı eserinde inanç sistemlerinin ve dinlerin tespit edilebilen en eski formlarından günümüze seyrini incelemiştir; böylelikle New Age olarak tasvir edilen sistemlerin kökenine de ışık tutmuştur. Yeni Çağ söylemleriyle birlikte tekrar kendine yer edinen şamanizm veya şamanik uygulama ve pratiklerden de çoğunlukla neoşamanizm şeklinde bahsedildiği görülmüştür (Kutlu, 2012). Kadim bilgi ve öğretileri güncel bir bakış açısıyla tekrar yorumlamanın sıklıkla görüldüğü yeni çağ öğretilerinin irdelendiği çalışmalarda ülkemizde şamanizmin de farklı açılardan ele alındığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmalarda şamanizmin bir din olup olmadığı ile ilgili değerlendirmelerin ve Türkler’in geçmişindeki konumunun irdelendiği gözlemlenmektedir (Günay ve Güngör, 2003; Yıldırım, 2004).

Eşzamanlı olarak son 20 yıl içinde tasavvuf ve sufizm ile alakalı hem akademik hem edebi eserlerin sayısında önemli bir yükselme olduğu gözlemlenmekte, alana duyulan ilginin arttığı belirlenmektedir. Tasavvufun ve tarikatların tarihsel değişimleri ile İslam mistisizmindeki dönüşümü inceleyen Mustafa Kara’nın kaleme aldığı

“Metinlerle Günümüz Tasavvufu” (2002), “Tasavvuf Tarihi Çalışmaları Üzerine” (2017), “Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi” (2021) adlı eserlerin yanı sıra Merter’in (2012) “900 Katlı İnsan”, Yalçınoglu’nun (2021) “Kozmolojik, Ontolojik ve Epistemolojik Açısından Tasavvuf” gibi çeşitli eserleri ile tasavvuf ile Doğu öğretilerinin ortak yönleri olduğu tezini savunan farklı eserler de kaleme alınmaktadır. Derin’in (2016) “Tasavvuf ve Budizm Klasiklerinin Kavramlar Üzerinden Karşılaştırılması”, Gümüş’ün “Tasavvuf ve Budizmin Ortak Dili”, Gündoğdu’nun (2017) “Budizm ve İslam Tasavvufunda Zühd”, Yitik’in (2012) “İslam Dini ve Hint Karma-Tenasüh İnancı” gibi çalışmaları buna örnek gösterilebilir. Gür (2018) “modern mevleviler” olarak adlandırdığı eğitilmiş, gelir seviyesi yüksek kişilerce takip edilen mevleviliği bir tarikatten ziyade bugünkü bireysel manevi yol hâline dönüştüren etkenleri incelerken bu “yeniliği” anlamak için yeni dinî hareketler literatüründen faydalanmıştır. Bu anlamda günümüzde yeni çağ hareketlerini benimseyenler ile tasavvuf yolundan ilerleyenlerin ortak birtakım yaklaşımlarını değerlendirmiştir.

Bu dönemde tasavvuf ve Doğu öğretilerinin ortak yönlerini gün yüzüne çıkartmayı hedefleyen eserlerin yanında bir diğer popüler yaklaşım ise inançlar ile çeşitli bilim dalları arasındaki uyumu ortaya çıkartma çabasıdır. Ekletik ve senkretik özellikler taşıdıklarını daha önce belirtmiş olduğumuz yeni çağ öğretilerinde hem farklı görüş ve inançlardaki ortak paydaların vurgulanması hem de bilimsel çalışmalara atıfta bulunulması konu dâhilinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Caner Taslaman’ın (2022) “Kuantum Teorisi, Felsefe ve Tanrı.” ve Nevzat Tarhan’ın “İnanç Psikolojisi: Ruh, Beyin ve Akıl Üçgeninde İnsanoğlu” adlı çalışmaları buna örnek verilebilir.

Konunun tüketim boyutu da ele alınmış ve yeni çağ hareketleriyle oluşan bir “din piyasası” kavramı üzerinde de durulmuştur (Kirman, 2005, Sevinç, 2014). Aydemir (2020), “Postmodern Tüketim Kültürü ve Kutsallık Biçimleri Üzerine Metateorik ve Kavramsal Bir Tartışma: Deneyim Yaşam Tarzı ve Bireysellik Alanı Olarak Spiritüellik” isimli çalışmasında bireyselliğin sergilendiği bir alan olarak kutsallık, spiritüel sembol ve anlamların kültürel tüketimi ve yeniden üretimi ve kutsal, spiritüel anlam, sembol ve pratiklerin meta-nesne olarak tüketim piyasasında yerini almasını irdelemiştir. Araştırmamızda da kişilerin Uzak Doğu felsefelerine ait çeşitli sembolleri, tütsüleri edindikleri; evlerinin dekorasyonunda enerji akışının

kolaylaştırılması maksadıyla Feng-Shui'ye uygunluk aradıkları; cüzdanlarında, yatak odalarında çeşitli doğal taşları bulundurdıkları; çoğunun beslenme, giyinme şekillerine değişiklik getirdikleri ve ekolojiye sıkça vurgu yaparak doğaya, özümüze dönüş konularını vurguladıkları gözlemlenmiştir (Aydemir, 2020, s.53-76). Özbolat'ın (2017) "Postmodern Dünyada Din: Yaygınlaşan Dinsellik, Yüzeyselleşen Dindarlık" isimli çalışmalarında ülkemizde de özellikle Mevleviliğe ait öğeler popüler kültür unsurları hâline gelerek piyasaya sunulmakta ve farklı görüşlerden insanların ortak paydalarda bulunduğu tüketim nesneleri hâlini almaktadır. Kendilerini dindar veya muhafazakâr olarak tanımlayan insanların bir yandan dinlerin genel öğretileri olan sabır, tevazu, yardımlaşma telkinlerinin yanında anı düşünmek, kendine dönmek, önce kendini sevmek ve kendini geliştirmek gibi temalarla empoze edilen tüketim kültürünün farklı söylemleri arasında bir orta yol bulmaya çalıştıkları gözlemlenmektedir.

Tüketim kültüründe hayatta mutlu ve keyifli olmak ile ruhsal dünyanın oluşturulmuş olan modele uygunluk göstermesinin yanı sıra beden de her zaman genç ve zinde olması gerekliliği öne çıkmakta; beden de bir külte dönüşmektedir (Özbolat, 2017, s.269) ki sağlıklı ve zinde beden için çabalamak özellikle yoga, theta healing vb. uygulamalarla sıkça vurgulanmaktadır.

"Spiritüel Ağ-Sosyal Medya ve Yön Değiştiren İnançlar" ismi ile 2021 yılında kitap olarak yayımlanan doktora tezinde Gülenay Pınarbaşı, kadim bir uygulama ve inanış olan astrolojinin günümüz mistisizm öğeleri içinde bir tüketim unsuru olarak görülmesini kültür endüstrisi kuramı bağlamında Facebook'ta yapılan paylaşımlar üzerinden incelemiştir.

Demir'in editörlüğünden derlenen "Mistik Pazarlama" (2011) isimli eser; çeşitli mistik, spiritüel ve manevi unsurların pazarlama alanı ile birleşerek nasıl oldukça kârlı bir sektöre dönüştüğü ve tüketicilerin hem ilgilerinden hem zaaflarından yararlanarak manevi dünyaya ait olduğu kabul edilebilecek unsurların maddiyata dönüştürülmesi ile ilgili makalelerden oluşmaktadır.

Tüm YÇİ'lerde dijital medyanın önemi tartışılmayacak kadar büyüktür. Özellikle pandemi sürecinde kişilerin hayata karşı korkuları, kaygıları, güvensizlikleri dijital hayatın yükselişine paralel olarak ilerlemiştir. Daha önce benzeri yaşanmamış

bir dönemden geçilirken YÇİ'lere olan ilgi artmış, online workshop ve seminerlerle dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen eğitimlere katılma imkânı doğmuştur. Pandemi ile birlikte kişiler, belki hayatlarında daha önce karşılaşmadıkları boyutlarda varoluşsal kaygılarla yüzleşerek bunlara cevapları olduğunu savunan YÇİ'lerle tanışma imkânı bulmuşlardır. Sosyal hayattan kopan ve yalnızlaşan insanların bu süreçte bir şeylere sarılma ve tutunma ihtiyaçlarına YÇİ'ler yetişmiştir. “Dijitalleşen Dünyada Anlam Arayışı: Altın Çağ Şifa Teknikleri Örneği” (2021) isimli makalelerinde Bahadur ve Çapçioğlu, sekülerleşen dünyada bireylerin anlam arayışlarına çareler bulmak üzere farklı inançlara yönelmelerine ve “modern kutsal rehberler” arayışlarına değinmişlerdir; zira bireyin anlam arayışının temelinde inanma güdüsü olduğu görüşü savunulmuştur. Kutsal ve sezgisel konuların kamusal alandan bireysel alana geçişiyle birlikte kişiler, kendilerine uygun olduklarını düşündükleri yaklaşımları benimsemeye başlamışlardır; böylelikle din seçim yapılabilen bir alan hâline gelmiştir. Özellikle günümüzün vazgeçilmez unsuru olan internet ve sosyal medya üzerinden süren bu arayışlara değinmişler ve özelde yaşam çiçeği ile şifa tekniklerini incelemişlerdir.

Paker (2011), “Postmodern Bilgelik: Yeni Çağ Söyleminde Kişisel Gelişim ve ‘Ruhsal Alıştırmalar’” isimli çalışmasında yeniçağ takipçilerinin okuru ve yazarı oldukları İndigo adlı internet dergisinde yayınlanan 29 yazıyı analiz ederek yeniçağ söyleminin temel yorum repertuarını ortaya koymayı hedeflemiştir. Buna göre Yeni Çağ söyleminde temelde tekâmül üzerinde sıklıkla durulduğu ve diğer söylemlerin sıklıkla tekâmül etrafında oluşturulduğu belirtilmiştir. Bunlar; dünyaya geliş nedeni ve yaşam misyonu, bilinç, benlik, tekâmül, kendi içine dönüş, farkındalık, beden ve ruhsallığın bütünlüğü şeklinde özetlenmiştir. Bizim çalışmamız bu bulguları destekler niteliktedir. Bunlara ek olarak evren, enerji, frekans, düşünce gücü, çakra, karma, meditasyon, tefekkür, Tanrı, Allah sözcüklerinin yanı sıra her şeyin aynı kökten aynı özden olduğuna ve tüm dinlerin aslında aynı hedefe giden farklı yollar olduğuna dair benzetmelere sıklıkla yer verilmiştir. Yeniçağ yaklaşımlarına göre beden, ruh, kâinat arasında bir bütünlük vardır ve her şey birbirini kusursuz bir şekilde tamamlar. Her insanın içinde Tanrı'nın bir parçası olan “yüksek benlik” vardır ve hayatı nasıl yaşadığı yaratma potansiyeli olan kişinin kendi ellerindedir. Yaşama anlam katmak temelli bu yaklaşımlarda tekâmül ve kendini geliştirme temeldir.

Şifa alanı ile yapılan çalışmaların yeni çağ pratikleri araştırmalarına göre daha eskiye dayandığını ve bu alandaki çalışmaların çoğunlukla antropoloji, farmakoloji, tıp, tarih gibi disiplinlerin başlıkları altında yapıldığını görmek mümkündür. Şifa ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı da diğer başlıklara göre daha yüksek gözükmektedir. Şar (1988), Dağıstanlı (2010), Yalvaç Arıcı (2021), Gerçeksever (2009), Demir ve Mutlu (2022), Öztürk'ün (2011) çalışmalarının yanı sıra Erten (2020), “Hıristiyanlık'ta, İslamiyet'te Şifa ve Bu Dinlere İnananların Sağlık Konusuna Bakışları” isimli makalesinde “şifa” kelimesi üzerinde durarak bu kavramın İslam ve Hıristiyanlıkta kullanımından günümüze dönüşümünü incelemiştir. İncil ve Kur'an'da bahsi geçen bedensel ve ruhsal şifa yalnız Tanrı'dan beklenmektedir. Budizm ve Hinduizm'de ise şifanın, panteizm, spiritüalizm ve kozmolojiden beslenen yoga ve meditasyon ile geleceğine inanılır (Erten, 2020, s.394). Dolayısıyla kadim inançların çoğunda şifanın bedensel ve ruhsal iyileşmeyi ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir. Bu çerçevede Yeni Çağ İnançlarında da sıkça yer verilen enerji şifacılığının konvansyonel tıp ile de sentezlenerek yeni bir piyasa hâline geldiğine değinilmiştir. Arıcı'nın (2021) tezinde katılımcılardan bir bölümünün enerji şifacılığı eğitimlerinden memnun oldukları, bir kısmının ise İslami inançlara uygun görmedikleri ve rahatsızlık hissettikleri belirtilmiştir. Doğan'ın (2020) “Türkiye’de New Age Hareketi: Şifacı Grupların Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Tabanı Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme” isimli yüksek lisans tezinde Yeni Çağ hareketlerinin oluşum ve gelişim sürelerine değindikten sonra ülkemizde özellikle şifa üzerinde durarak çalışmasını hazırlamıştır. Enerji ve şifa başlığı altına alınabilecek belirli bir öğretinin, uygulamanın veya pratiğin üzerinde duran araştırmalar da gerçekleştirilmiştir. Bunlarda alanla ilgili genel bilgilendirme yapıldıktan sonra şifa, tamamlayıcı tıp, NLP, reiki, yoga, olumlama, yaşam çemberi vb. konulardan birisinin üzerinde durularak tanıtıldığı ve ardından belirlenmiş örneklem ile çalışmalar yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu eserlerden bazıları; Gürsoy (2019), Gürbüz ve Aygöl (2021), Bahadır ve Çapcıoğlu (2021), Biçer ve Balçık (2019), Aytaç (1999) ve Uyulan'dır (2012). Reikiyi bir tedavi yöntemi olarak değerlendiren ve tıp alanı ile bağlantı kuran çalışmalar olduğu gibi Altun ve Özden (2004), Çınar, Karabacak ve Alpar (2014), Çürük (2015) ile Yücel'in (2007) tezinde olduğu gibi Reikinin felsefi ve inançsal boyutu zerinde durarak Yeni Çağ başlığı altında değerlendiren çalışmalar da bulunmaktadır. Benzer

şekilde aynı ayırım yoga ile ilgili çalışmalarda da karşımıza çıkmaktadır. Buna göre yoganın bedensel sağlık kazanmak maksatlı bir uygulama olduğu üzerinde durularak kaleme alınmış çalışmaların yanı sıra Çoban (2005), Güler (2010) onu kadim bir öğreti olarak değerlendiren çalışmalar olduğu da gözlemlenmektedir Yitik (2005), Sevinç (2014).

Aydın (2015) hazırlamış olduğu “İnsanın Anlam Arayışı ile Yeni Çağ İnanışları Arasındaki İlişki” isimli doktora tezinde bu iki kavram arasındaki bağlantıyı araştırmıştır. Araştırmada kişilerin YÇİ biçiminde sahip oldukları dinsel inançların anlaşılması amacıyla “Yeni çağ inanışları ölçeği” olarak isimlendirdikleri 20 sorudan oluşan bir ölçekten yararlanılmıştır. Çalışmasında elde ettiği sonuçlara göre 31-45 yaş arası, evli, eğitim düzeyi yüksek olanların ve erkeklerin hayatlarını anlamlı bulma oranları daha yüksektir. Elde edilen verilere göre hayatında anlam eksikliği yaşayanlar ile yeni çağ inançlarına yönelme arasında bir korelasyon mevcuttur.

Popüler kültüre baktığımızda ise YÇİ ile ilgili son 20 yılda sayısız eser Türkçeye çevrilmiştir. Osho, Deepak Chopra, Carlos Castenada, Joe Vitale, Wayne Dyer, Esther Hicks gibi sayısız ismin yanı sıra Eat Pray Love, Secret gibi birçok bestseller kitap da bu alandan çıkmıştır. YÇİ ile ilgili konularda düzinelerce yayınevi ve dergi (Aydın, 2015, s.77), sayısız kişisel ve kurumsal internet sayfası, YouTube kanalları, bloglar, seminerler, konferanslar, atölyeler, inziva kampları, bireysel ve grup çalışmaları alanın genişlemekte olduğunun göstergeleridir.

2.3. Endüstri ve Meslek Olarak Yeni Çağ İnanışları

Yukarıda anlatılmaya çalışılmış olan özelliklerine bakıldığında YÇİ’nin ekonomik boyutunun da önemli olduğuna değinmek gerekli gözükmektedir. Bir yandan çağdaş toplumlarda ekonomik yapıların değişmesi, gelir düzeyinin artması ile YÇİ’yi ilişkilendirmek mümkünken öte yandan alana duyulan ilginin kendi endüstrisini yarattığından da bahsetmek mümkündür. Bird, YÇİ’nin kendine özgü gelişimsel değerleri ile iş dünyasının çalışma değerleri arasında bir ilişki kurarak bu oluşumları postmodern endüstri kurumlarına benzetir ve iletişim teknolojilerine ait pekçok endüstri şirketiyle aynı pozitif tutumları sergilediklerini savunur. Ona göre; *“YÇİ takipçilerini endüstri şirketlerinin çalışanlarında sağlamaya çalıştığı esneklik ve*

adaptasyona sahip kimseler olarak görürler. Onların kendini geliştirmeye ve kendine hâkim olmaya odaklanmaları, tam olarak iş adamlarının talep ettiği iş disiplini türüdür.” (Bird, 1999, s. 71-97).

Bir yandan gerçekleştirilen eğitimler, seminerler, piyasaya sunulan kitaplar, ürünler öte yandan alanın mesleğe çevrilmeye ve bunun üzerinden para kazanmaya uygun doğası YÇİ’lerin maddi alanla bağlantısını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Daha geniş bir perspektiften değerlendirildiğinde kapitalizmle birlikte yeniden şekillenen üretim ilişkilerinde günlük kullanıma uygun ürünler üretilirken bir yandan da insanların duygularına ve bilincine yönelik ürünler de üretilmeye başlanmıştır (Güngör, 2016, s.19). Diğer bir ifadeyle insana ait, insani tüm duygu ve değerlerin kapitalist dünyada bir ürün karşılığı, bir ederi, bir piyasası olduğundan bahsetmek mümkündür.

Önceleri seri üretime geçişle birlikte ekonomi temelli bir kavram olarak ortaya çıkan tüketim zamanla günlük yaşamın birçok bölümünü, duygusal, inançsal, kültürel boyutlarını da içine alır hâle gelmiştir. Bunun başlıca sebebi Aydınlanma Çağı ile başlayan, Sanayi Devrimi ile devam eden süreçte bilimsel ve teknolojik ilerlemelerle yükselen rasyonalitenin insanların manevi ihtiyaçlarının karşılanmasında eksik kalması ve bu alanların maddesel olgularla doldurulmaya çalışılması olarak özetlenebilir. “Metafizik gerilim” yaşayan çağdaş insan bu açığını tüketime yönelerek maddi doyumla gidermeye çalışmıştır. Tüketim kültürü olarak da isimlendirilebilecek bu süreç, her kişiye tüketebileceği uygun bir şey sunabilmekte; sahte ve geçici de olsa kişilere tüketerek bir “tatmin” sağlayabilmektedir. Kaybetme korkusu yaşayan insan tüketerek rahatlama hisseder çünkü tükettiği şeyin ondan alınması mümkün değildir (Fromm, 2016, s.49).

Günümüz toplumunda insanlar tüketime yönelik hayatlarıyla pasifleşirler, bu pasifleşmeyle çağdaş spiritüellik arasında bir bağlantı vardır. İnançlar ve inançlara göre şekillenen tercihler de endüstrileşme süreci ile metalaşmış ve tüketilebilen popüler kültür ürünleri hâlini almıştır. YÇİ’ nin hem uygulama ve pratiklerinin hem de bunlara uygun olan araç-gereç ve çeşitli ürünlerinin de bu pazarda yerini aldığı gözlemlenmektedir. Çağdaş insanın hayatında temel kaygıların başında yer alan “anlam sorunu” böylece kazançlı bir endüstriye dönüşmüştür (Eagleton, 2022, s.44).

Anı yaşamaya yapılan vurgu ile zaten sınırlı vaktimizin olduğu dünyada bir de ontolojik kaygılar, stres altında bir toplum vb. durumlar eklenince tüketmek başlı başına bir anlam da sağlayabilmektedir. İnsanlar seçim ve tüketme özgürlüklerini inanışlar, pratikler ve öğretiler üzerinde de uygulayarak “manevi tüketiciler” hâline gelmektedirler (Smith ve Denton, 2009, s.73). Sistemin kendi varlığını koruyup sürdürebilmek için bencillik gibi özellikleri desteklemesi gerekmektedir, bu durumda aslında insan için iyi olandan sistem için iyi olana doğru bir kayma söz konusudur.

Kişiyi özgü inançlar, felsefeler, uygulama ve pratikler sunan YÇİ’ler de bu anlamda tüketim kültürü ve devamındaki kültür endüstrisi ile paralellik göstermektedir. Bireyleri yönlendirme gücü de olan kültür endüstrisi, çeşitli semboller ve işaretler kullanarak kişilerde belirli bir kesime, sınıfa, topluluğa aidiyet hissi inşa etmektedir. İnsanlar satın aldıkları ve tükettikleri ürünler doğrultusunda kategorize edilmektedirler; böylece sanayi toplumunda bireylerin kültürleri, inançları ve bunlara atfedilen semboller kültür endüstrisi içinde nesneleşerek “şeyleşmişlerdir”. Modern kültürde, kentli dünyamızdan ortak ve sürdürülebilir semboller ve mitler yaratmakta güçlük çektiğimizden bunları, sembolik anlamın daha zengin ve daha belirgin olduğu eski dönemlerden almaya çalışabiliriz (Turner, 2017, s.132). Geçmişle kurulan bu bağlantı, aynı zamanda “çağdaş mistikler” (Stace, 2004, s.38) ve Fakir Musafar’ın ifadesiyle “modern ilkelerin” günümüz dünyasına ve düzenine bir direnç ve başkaldırı yöntemidir. Eski dönemlerin mitleri, sembolleri tekrar özel bir şekilde yorumlanarak tüketim unsurları haline dönüşebilmektedir (Possamai, 2002, s.202–203). Bu noktada ironik olarak değerlendirilebilecek taraf ise çağdaş toplumlarda bu ilkel direnç biçimlerinin tüketimcilikle ve moda endüstrisiyle kolayca bir arada yürütülebilmesi; sembollerin ve kendini ifade ediş biçimlerinin tüketime, markalara ve modaya dönüştürülebilmesidir. Dolayısıyla kültür bir endüstriye, kültür ürünleri de metaya dönüşmüştür. Böylece farklılıklar törpülenmiş, birbiriyle hiçbir bağlantısı olmadığı savunulabilecek kavram ve görüşler bir potada eritilerek, birbirine benzetilerek daha standart bir hâle getirilmiştir (Bernstein, 2011, s.15). Bunun devamında toplumlar da standardize olmakta ve homojenleşmektedirler; böylelikle kapitalist toplumlarda bireyler kitle iletişim araçlarıyla oluşturulan imgeler doğrultusunda kendi yaşam şekillerini de belirlemektedirler (Güngör, 2016, s.161).

Araçsal akıl, şeylerin, onlara toplumsal ve tarihsel olmak üzere kendilerine özgü niteliklerini veren özelliklerini görmezden gelerek “işe yarar” olmalarıyla yetinir (Bernstein, 2011, s.14). Buradan hareketle kültür endüstrisinin toplumsal hayatın ihtiyaçlarını şekillendirmekte, bunları üretmekte ve yayılmasını sağlamakta olduğu söylenebilir. Kitle iletişim araçları ile birlikte yerel ve küresel olan değer, beğeni ve kavramlar birleştirilip, yeniden “paketlenerek” çeşitli mesajlarla insanlara sunulmaktadır; böylece hem küresel hem yerel ögeler taşıyan inançlar, uygulamalar da bundan payını almaktadır. Kişisel, kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda kendilerine özgü bir paket hazırlarlar. Burada YÇİ ve birey arasındaki ilişki satıcı ve müşteri ilişkisine dönüşmekte, talepler doğrultusunda arzlar oluşturulmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında farklı tüketim ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulmuş bir inanç pazarından bahsetmek mümkün gözükmemektedir.

Berger, “Kutsal Şemsiye” isimli eserinde ekonomideki “laissez-faire” anlayışının kapitalizmde oynadığı rolün inanışlar alanına da tezahür ettiğini, çoğulculuk ile karakterize olan toplumlarda rekabet hâlinde olan dinî grupların ortaya çıkışı arasında paralellik görmüş; bir anlamda ekonomi ve piyasalar ile YÇİ arasındaki bağlantıya da ışık tutmuştur (Berger, 2011, s.199-200). Tüketim toplumu ile farklı inanç sistemlerine olan ilgi arasında bir artışın söz konusu olduğuna değinerek, üretilip, piyasaya sunulan manevi tüketim unsurlarının bir “anlam pazarına” dönüşerek kişilere mutluluk, esenlik, iç huzur ve “bu dünyada cenneti yaşama” vaatleriyle tüketiciler gözünde cazibe kazandığını belirtilmiştir.

Popüler kültür, dinî sembol ve temaları kendisine mal ederek bir tüketim unsuruna dönüştürmekte ve bunların “içlerini boşaltma” konusunda son derece başarılı olmaktadır; zira, "bilgi çağında, inançlar ve inanışlar kurtuluştan çok eğlence sunan boş vakit endüstrisinin bir parçası hâline gelmiştir" (Turner, 2017, s.256). Artık inanışların kendileri birer ürün durumundadır. Kişisel gelişim alanı da şifacılık alanı gibi büyük ve pahalı bir pazara dönüşmüştür. Yayınevleri ve kitapevlerinde en çok rafa sahip olan bölüm kişisel gelişim eserlerinin yer aldığı bölümdür. Her bir inanışın, öğretinin pratiklerini öğrenmek ve geliştirmek belirli ücretler karşılığında kurslar, eğitimler, seminerler, online abonelikler kişilerin tercihinine sunulmaktadır (Öztürk, 2015, s.61).

Douglas ve Isherwood'un 1999'da yayımlanan "Tüketimin Antropolojisi" adlı eserlerinde tüketimin iletişimsel işlevi olduğunu belirtmişlerdir (75). Buna göre tüm ürünler toplumsal ve kültürel boyutta anlam taşırlar. Tüketimin "benlik, toplum ve kültürü oluşturmak için gerçek bir araç" hâline geldiğini belirterek, kişilerin tüketerek bir benlik inşa etmekte ve sürdürmekte (137) olduklarına değinmişlerdir. Bireyler tükettikleri mal ve hizmetlerle hem kendi kimliklerini aktif bir şekilde oluşturmakta, inşa etmekte, hem de diğerlerini tükettikleri üzerinden kategorilendirmektedirler (Elliott, 1997). Tüketerek kimlik oluşturma süreci ile tüketim bir yandan da üretici bir hâl almakta (Goulding, Shankar ve Elliott, 2002), hedeflenen gruplara aidiyet ve diğerlerinden ayrılmayı da temsil etmektedir. Dolayısıyla tüketim ile bireylerin aslında kimlik ve yaşam tarzlarını da seçtiklerini söylemek mümkündür (Perez, Castano ve Quintanilla, 2010). Günümüzde üreticiler piyasaya sundukları kültürel ve manevi içerikli ürünlerle kişilerin yaşam tarzlarını seçip o yönde tüketim yapma imkânını da sağlamaktadırlar, böylelikle hayatın kendisi bir "ürüne bir mala" dönüşmektedir (Funk, 2013, s.42-43). Buradan hareketle Frankfurt Okulu'nun önemli isimlerinden Adorno'nun kültür endüstrisi kuramı,⁴⁰ inançların ve manevi uygulamaların da bu endüstrinin içinde yer aldığını belirtmiş; kültürün tinsel alana işaret eder şekilde okunması gerekliliği üzerinde durmuştur (Kulak, 2017, s.43).

Burada tüketim kültürüyle harmanlanan postmodern dönemin bireysel ve hazcı olarak nitelendirilebilecek farklı bir insan tipi yarattığına değinmek mümkündür. Burada kişilere bir yandan medya aracılığıyla sürekli endişe ve korku pompalanırken bir yandan da bunların "kurtuluş reçeteleri" sunulmaktadır. Böylelikle oluşturulan insan modeline uygun ürünler de piyasaya sunularak tüketim desteklenmektedir. Bu yeni spiritüellik bir tüketim dinidir (Turner, 2017, s.274).

Adorno'ya göre yeni dönemde sistem, öncelikle üreteceği ürüne "ihtiyaç" duyan müşteriyi üretmekte; onların beğenilerini, sahte mutluluk vaatlerini belirlemekte; daha sonra bu doğrultuda ürünleri piyasaya sunmaktadır. Burada önemli olan aslında sürecin kurgusal oluşuna dikkat çekilmesidir. Bu noktada YÇİ'lerin döneme uygun olarak mutluluk reçeteleri sunmaları bu alan kapsamında değerlendirilebilir. Benlik ve kendini gerçekleştirme de bu metalaşmadan nasibini

⁴⁰ Bu kuram, 1980 yılında UNESCO tarafından kültürel mal ve hizmetlerin endüstriyel çapta ve ticari çizgide üretildiği, depolandığı ve dağıtımına sokulduğu yapı olarak tanımlanmıştır.

olarak piyasa kontrolüne girer (Giddens, 2010b, s.246-248); ulaşılması gereken, özenilecek hayat tarzları ambalajlanarak sunulur. Günümüz dünyasının yaşam şartlarının insanlarda oluşturduğu ruhsal ve manevi yalnızlığın çaresinin daha fazla tüketmek olduğuna dair bir inanç aşılanmaktadır (Lash, 1991, s.73). Baudrillard’a göre tüketim toplumlarında öne çıkan “mutluluk” kavramı tüketerek, alınıp satılarak ulaşılabilecek bir tüketim nesnesi hâlini almaktadır. Bunun yansımaları reklamlarda yaratılan “mutluluk imajından” rahatlıkla görülebilmektedir (Baudrillard, 2012, s.47-48). Böylelikle kişiler “tükettiklerinin işaret değeri” ile toplum içindeki konumlarını belirlemiş olurlar. İnsanlar üzerinde etkili olan bu olumsuz duyguları hem oluşturan hem de bunlardan faydalanan küresel kapitalist sistem “kırılgan” bir benlik (Touraine, 2007, 288) yaratarak varlığını kuvvetlendirerek sürdürmektedir. Kişiler stres, kaygı, depresyon gibi rahatsız edici duygulardan kurtulma çabasıyla “kurtuluş reçeteleri” sunan YÇİ’ye yoğun bir ilgi göstermekte, Touraine’in (2007, 288) sözleriyle “*bireysel ve tekil varoluşlarını kurtarmanın yollarını aramaktadırlar*”. Tüm bunlardan dolayıdır ki modern dönemde bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucu insan hayatını, varlığını tehdit eden sorunlar artmış ve çoğu zaman insan, inanışların teselli eden, geleceğe dair güven ve umut veren yapısına belki de eskiye oranla daha fazla ihtiyaç duyar olmuştur (Kirman, 2010, s.122).

Günümüzde her türlü medyada karşılaşılan reklamlarda ürünün herhangi bir özelliğine atıfta bulunulmasından ziyade ona sahip olmanın, o ürünü tüketmenin vereceği haz, yaşatacağı mutluluk ve/veya toplumda sahip olunabilecek itibar ile ilişkilendirilmesi sıkça görülen bir durumdur. Lasch’ e (1991, s.72) göre “reklam daha iyi şeyler için istek uyandırma yöntemidir”. Piyasa, tüketicilerini ihtiyaç duydukları duygu durumuna yönelik bir ürünün mutlaka olduğu mesajını vermekte ve bu tüketim gerçekleştirildiği takdirde kişinin “tatmin” olacağına dair algı oluşturmaktadır. Mutsuzluklarının sebebini o ürüne sahip olmamaları şeklinde algılamalarına sebep olarak daha fazla tüketim amaçlanmaktadır. Böylece sürekli arayış ve beklenti hâlinde olan insanlar tüketimle bitmeyen bir döngüsel ilişki yaşarlar.

Kişilerde yaratılan kaygı, yetersizlik duyguları, geleceğe dair, kendi imajına dair endişe ve “kendisini geliştirmesi” gerektiğine yönelik vurgularla insanlar çeşitli manevi akımlara yönelmektedirler. Günümüzde oldukça popüler olan YÇİ’lerin bir işaret değeri olarak bireylere cazip geldiği söylenebilir, belki de popüler kültürde

olanın gerisinde kalmama güdüsü ve “tüketilen” bu “ürünlerle” toplumsal konumu belirleme çabası olarak da değerlendirilebilir.

Yukarıdaki görüşlerle paralellik gösterecek şekilde Jeremy Carrette ve Richard King (2005), “Selling Spirituality” (Maneviyat Satışı) isimli eserlerinde maneviyatla ekonominin birlikteliğini incelemişlerdir. Bu çalışmaya göre Aydınlanma Çağı, inanç alanlarında seçim özgürlüğünün başlangıcını temsil etmektedir (s.13-14). Zaman içinde neoliberal akımlarla inançlar araçsallaştırılarak, “kültürel sermaye” hâlini alıp, bir piyasaya dönüştürülerek (s.15-16) “kapitalist ruhsallıkların” oluşumuyla spiritüel alan ekonomiye entegre olmuş ve ona hizmet eder hâle gelmiştir (s.20).

Mara Einstein’a göre özellikle ABD’de 2000’lerden sonra manevi arayışlar ekonomi piyasalarının hedeflerinin başında gelmektedir. İnsanlara farklı açılardan çözümler sunmakla birlikte her açıdan sağlıklı olmayı bir “zorunluluk” meselesi yaparak bu alanda sürekli bir tüketime yönlendirmek de söz konusudur. Kişilerin manevi yönleriyle bağlantılı olacak kavramlar, semboller, ürünler ve söylemler birçok kitap, dizi, film, şarkının içinde yer almakta hatta turizm alanına bile sirayet etmiş bulunmaktadır. Öyle ki kişilerin tatil anlayışlarına yeni “spiritüel yolculuk” seçenekleri eklenmiş; uzak destinasyonlar veya birkaç günlük yoga, inziva kampları oldukça ilgi görür olmuştur. Buradan hareketler spiritüel dünyanın kapitalizme uygun bir şekilde ambalajlanarak tüketicilerin beğenisine sunulduğu söylenebilir (2008, s.1-7).

Öte yandan tüketime dayalı kapitalizmde insan bedeninin önemli bir yeri vardır; dış dünyada bedeni aracılığıyla var olan birey için bedeni bir ifade aracıdır (Turner, 2017, s.27); imaj ve göstergenin önemli olduğu günümüz dünyasında beden, kişinin bireysel ve toplumsal konumunu yansıtacağı bir araç hâlini almıştır. Kişinin bedensel sağlığı, görüntüsü, giydikleri, yedikleri, davranışsal alışkanlıkları kişinin sosyal, ekonomik ve kültürel konumlarıyla ilgili dış dünyaya veriler sunmaktadır. Bundan dolayıdır ki belirli bir zümrede olduğunu düşünen insanların tüketim alışkanlıkları da benzerlik göstermektedir. Kendini “üst grupta” gören insanların bedenleri konusunda daha “bilinçli” olmaları, organik beslenmeleri, “kendilerine bakmaları”, gençliklerini ve formlarını muhafaza etmeleri beklenir. Bundan dolayı bu kişilerde çeşitli şifa arayışları, kristaller, doğal ürünler, tuzlar, mineraller, bitkiler,

yağlar, kremler vb. ürünlere bir yönelme ve tüketme söz konusudur. Son yıllarda çok popüler olan “*you are what you eat*⁴¹” sözü kişilerin organik gıda tüketimine yönelip, veganlık gibi farklı beslenme şekillerinin yaygınlaşmasına ve bunlar etrafında geniş ürün gamıyla bir pazar oluşmasına sebep olmuştur. Bedensel sağlık ve gençlik konularının bir obsesyon hâlini alması; yoga, meditasyon vb. uygulamaların hem bedensel hem ruhsal iyi oluşa yardımcı olmaları gibi vurgularıyla kişinin hedeflediği imaja katkı sağlayacağını altı çizilerek bu alanda reklamlar ve eş zamanlı piyasaya sürülen ürünler yaygınlaşmıştır. Böylelikle yaratılmış olan sistemin daha da güçlenerek sürekliliğinin sağlanması başlıca hedefler arasındadır. Kişiler manevi veya maddi fark etmeksizin sunulan ürünleri tükettiklerinde rahatlamış hissetmektedirler ta ki tekrardan tüketme ihtiyacı hâsıl olana kadar.

Bunların yanı sıra medyanın ve iletişim araçlarının kültür üzerindeki etkisi göz önüne alındığında oluşan “medya kültürü” ile YDH, YÇİ ve unsurlarının eleştirel amaçla da olsa medya kanallarında yer almasının konuya ilgi ve merakı artırdığı da göz önünde bulundurulmalıdır (Kirman, 2010). Günümüz teknoloji çağında internetin ve dijital platformların insanların yaşamlarındaki yeri yadsınamaz. Her türlü iletişim ve etkileşim “online” olarak gerçekleşmekte olduğundan YÇİ’ler de dijital platformlarda giderek artan sayıda kişiye ulaşmakta ve takipçi sayılarını artırmaktadırlar (Bahadur ve Çapcıoğlu, 2021, s.13).

Kişiler, çeşitli YÇİ alanlarında eğitimlere katılarak sertifikalar almakta ve bu süreçte hem kendilerini geliştirmeyi, hedefledikleri özelliklere, beğendikleri kişilere dönüşmeyi, onları rahatsız eden alışkanlıklarından, geçmiş yaşantı izlerinden kurtulmayı hedeflerken bir yandan da edindikleri bu tecrübeleri mesleğe çevirme eğilimindedirler. Katılımcıların bir bölümü YÇİ alanlarından birinde eğitmenlik görevi üstlenirken birçoğunun da eğitim süreçlerini tamamlayarak, bu alanlardan herhangi birinde “uzman” olarak çalışmayı, eğitimler vermeyi, seanslar düzenlemeyi arzu ettikleri görülmektedir. Böylece aslında katılımcılar kendilerine hem maddi hem manevi yatırım yapmakta ve kariyer planlarını da bu yönde oluşturmaktadırlar. Birçok farklı eğitime katılarak âdeta bir portföy oluşturmakta ve ilerde eğitimini aldıkları tüm alanlardan yararlanmayı planladıkları görülmektedir. Böylece kaynaklarını en etkili

⁴¹ Ne yersen o’sun.

şekilde kullanarak hem ekonomik hem manevi açıdan doyum elde etmeyi planlayan girişimci bireylerden, homoeconomicus (Foucault, 2015)’dan söz etmek mümkündür. Bu süreç, Wendy Brown’un “kendine özgü bir akıl yapısı, özne üretme tarzı, bir ‘davranış yönetimi’ ve değerlendirme sistemi” (2018, s.22) şeklinde bahsettiği neoliberalizmin getirileriyle uyumlu gözükmektedir. Burada uzun süreli, durağan bağılıklar yerine kısa süreli ve değişken olmayı salık veren günümüz kapitalist ekonomi politikaları “özneleştirme” stratejileri ile bireyleri bir kolektiviteye ait hissetmekten ziyade kişinin sürekli kendisine yatırım yaparak “tek kişilik şirketler” olmaya, “insan sermayesine” dönüşmeye, kendi kendisinin girişimcisi olması salık verilir (Lazzarato, 2018, s.9). Dolayısıyla bireyler “kendi kendilerine yatırım yaparak diğer sermaye varlıkları karşısında sürekli değerlerini arttırma çabasına girerler” (May, 2014, s.97).

3.YENİ ÇAĞ İNANIŞLARINDA TEMEL KAVRAM, İNANÇ VE PRATİKLER

YÇİ, yukarıda ifade etmeye çalıştığımız gibi sınırlarının ve içeriğinin ne olduğunun belirlenmesinin zor olduğu, açıklanması güç bir şemsiye kavramdır. Bu bölümde YÇİ ile daha kapsamlı bir anlayışa sahip olabilmek için alanın özünü oluşturduğu düşünülen çeşitli kavramlar, inançlar ve pratikler açıklanmaya çalışılmıştır. YÇİ dünyanın birçok yerinde yeşermiş olan felsefe, öğreti, uygulama ve inanç sistemlerinden esinlenerek karma bir uygulamalar bütünü oluşturmuştur. Tasavvuftan Taoizme, reankarnasyondan düşünce gücüne kadar zaman zaman birbiriyle bağdaşmayacağı düşünülebilecek kavram ve yaklaşımların bir şekilde harmanalıyıp uyumlandırabilmiştir. Kişinin kendi iç dünyasına, öznelliğine ve deneyimlerine atıfta bulunarak her insanın biricikliğine ve şahsi tecrübelerinin önemine değinilmektedir. Burada birçok farklı kavram açıklanmaya çalışılarak YÇİ'nin hangi yaklaşımlardan esinlenerek eklektik ve senkretik yapısını oluşturduğu ve farklı kültürel, inançsal geçmişlerden gelen kişilere nasıl cazip gelebildiğine değinilmesi hedeflenmiştir.

3.1. Yeni Çağ İnanışlarında Temel Kavramlar

Yeni Çağ İnanışlarının kapsamlı bir şekilde anlaşılması için gerekli olan ve alanın temelini oluşturan, tanrı, spiritüalizm, holizm, eklektizm, senkretizm, deneyim, kişisel gelişim, düşünce gücü, karma, meditasyon, çakra, aura, reenarnasyon gibi belli başlı kavramlar bu bölümde tanıtılmaya çalışılmıştır.

3.1.1. Yeni Çağ İnanışlarında Tanrı Algısı

“Tanrılar ilk önce karla kaplı dağların doruklarında ya da mağaraların, ormanların ve denizlerin karanlıklarında insanüstü bir güç ve güzellikle yaşadılar. Daha sonra tek bir tanrı halinde toplandılar. Bunun ardından da tanrı insan oldu” (Gener, 2022, s.29).

YÇİ'nin Tanrı inancında panteizm, pananteizm ve monizmin izlerini görmek mümkündür. Panteizmde doğa ve Tanrı'nın bir ve aynı şey olduğu kabul edilir. Dolayısıyla evren Tanrı tarafından yaratılmamıştır ve evrendeki her şey Tanrı'dır,

Tanrı her varlıkta mevcut olan tözdür.⁴² Panenteizm⁴³ var olan her şeyin ondan meydana geldiği anlayışı hâkimdir. Monizm ise, var olan her ne varsa tek bir kaynaktan⁴⁴ meydana geldiğini savunur (Emiroğlu ve Aydın, 2009, s.671). Monizmde her şey o özden bir parçadır.

Tüm YÇİ yaklaşımlarında ister ilahi bir yaratıcıya, bir güce, enerjiye, kozmik bir sisteme inanılıyor olsun ister olmasın her bir bireyin kendi “içindeki tanrısallığa” atıfta bulunmaktadır. Burada aşkın yerine içkin bir tanrı anlayışı karşımıza çıkmaktadır (Günay, 2011, s.38). Carl Gustave Jung’a göre tanrısal öz ile bireysel öz özdeşdir. Hristiyanlıkta İsa’nın İncil’deki “Ben ve Baba biriz” ifadesi, tasavvufta Hallacı Mansur’un “Enel Hak” (Ben Hakkım) deyişi ve Kur’an’daki “*yer ve göğe sığamadım, mümin kulunun gönlüne sığdım*” (Kara, 2021, s.63) şeklindeki ifadelerle desteklenerek bireyin tanrısal yönüne dikkat çekilmektedir.

İster aşkın ister içkin olsun YÇİ’de tek tanrılı dinlerde olduğu kabul edilen cezalandıran, kızan tanrı figürü yoktur; sevgi dolu, sonsuz bir ışık ve merhametle kuşatan dost tanrı (Whitehead, 2019, s.30-32) inancı hâkimdir. Paralel şekilde geleneksel toplumlarda pasif bir konumu olan birey günümüzde son derece aktif, girişken tanrıya yalvarmak yerine ondan “talep eden” bir kişi konumundadır. YÇİ, “ahiret, öteki dünya vb.” uzak gelecek ile ilgilenmez. Bu tip kavramlar, onlarla ilgili olarak yine bu dünyadadır ve yakın bir gelecektedir; her insanın içindeki “tanrısallık”, kişinin başkalarından medet ummadan kendi çabasıyla yakalanabilir (Höllinger, 2004, s.290). Ölüm sonrası bir kurtuluş öğretisi yerine bu dünya üzerine yoğunlaşılır, bu yaklaşım, çağdaş insanının dünya görüşüyle örtüşür gözükmektedir. Çünkü günümüz insanı; bu dünyayla bağlarını koparmamak, ölüm sonrası kurtuluş öğretilerine bel bağlamamak, sağlıklı ve uzun bir ömre sahip olmak, bu hayatı anlamlı kılmak, bolluk içinde yaşamak, kabul görmek, onaylanmak ister.

“İçimizdeki tanrıya” ve tüm canlıların birliğine atıf yapılmasının kadim medeniyetlerde de sıkça gözlemlendiği belirtilmiştir. Buna göre Mayalar birbirlerini selamlarken “In Lakesh” derlerdi; bunun anlamı “sen, başka bir bendir”, Hintlilerse

⁴² Spinoza bu görüşü savunmuştur (Arıcan, 2013).

⁴³ Pan her/her şey en içinde theos tanrı. Hem içkin hem aşkın iki kutuplu.

⁴⁴ Çoğu zaman sevgi, enerji, bilinç gibi isimlendirmeler yapıldığı görülmektedir.

selamlaşırken “namaste” derler ki bu da içindeki tanrıyı selamlıyorum anlamındadır. Bu iki örnekten anlaşılacağı üzere eski uygarlıklar insanların aslından birbirinden ayrı olmadıklarının, her şeyin ve her insanın bir bütün olduğunun ve her insanın içinde bir tanrısallık olduğunun bilincini taşıdıklarının bir göstergesidir (Bodin ve Hurtado-Garcier, 2013, s.18).

3.1.2. Spiritüalizm

Latince nefes, ruh anlamına gelen “spiritus” kelimesinden türeyerek dilimize “ruhçuluk” olarak çevrilse de “spiritüalizm” kavramı maneviyatı, hayatın manevi yönlerini temsil etmesi anlamıyla evrensel olarak daha yaygın kullanılmaktadır.

Spiritüalizmin öncüleri olarak İsveçli matematikçi ve fizikçi Swedenborg (1688-1772) ve İsviçreli tıp doktoru Mesmer (1734-1815) gösterilebilir. Her iki isim de maddi dünya ile spiritüel dünyanın bir bütünlük teşkil ettiğine değinmişlerdir. Evrensel bir enerji akımıyla hastalıkların iyileştirilebileceği, ruhlardan ve öte dünyadan haber alınabileceği, insanların duru gözü gibi çeşitli maharetlerle gelecekte haber verebilecekleri iddia edilmiştir (Acar, 2019, s.43).

Hayatta olmayanlarla iletişim kurulabildiğini savunan “neospiritüalizm-yeni ruhçuluk” veya “deneysel spiritüalizm” ise 19. yüzyıl ortalarında ABD’de başlayarak 20. yüzyılın başlarına doğru dünya geneline yayılan görece yeni bir akımdır (Guenon, 1996). Bu görüşte ruhların, özellikle “rehber ruhların” insanlar için faydalı bilgiler sunabilecekleri görüşüne yapılan vurgu ile konunun diğer dinsel yaklaşımlardaki ruh anlayışına kıyasla “daha bilimsel” bir yönü olduğu görüşü savunulmaktadır.

Spiritüalizmin Fransız Allan Kardec tarafından sistemli hâle getirildiği düşünülmektedir. Dolayısıyla dünyanın birçok yerinde onun soy isminden türetilen kelimelerle de anıldığı görülmektedir⁴⁵ (Engler ve Isaia, 2017). Türkiye’de erken Cumhuriyet döneminde Fransızca “spiritisme” sözcüğünden yola çıkılarak “ispritzma” terimi kullanıldıysa da sonrasında yerini dünya genelinde olduğu gibi “spiritüalizm”e veya “ruhçuluk” kelimelerine bırakmıştır.

⁴⁵ Örneğin Latin Amerika’da “kardecismo”, Fransa’da “kardecisme” kavramları kullanılmaktadır.

Aydınlanma Çağı ile başlayan, akli önceleyen süreçte ruhçuluk ile ilgili çalışmalar rafa kalkmış; alanla ilgilenenler hoş karşılanmamıştır. YÇİ'nin yükselmesiyle birlikte yukarıda bahsedildiği üzere vaktiyle dışlanan her şeye tekrar kucak açılmış, bilim ve metafizik arasında terslikten ziyade göz ardı edilmiş olan uyum ve birbirlerini tamamlama özellikleri üzerinde durulmuştur (Aubyn, 1998). Bu yaklaşıma göre evren ve hayat sadece bilimin teknikleriyle açıklanmak için fazla karmaşık ve çok boyutludur. Bilim ve teknolojinin önemi reddedilmemekle birlikte tüm kâinatı ve onun işleyişini açıklamak için yetersizdir. Bilimin dönem dönem kendi ilkelerini çürüttüğünün, kesin doğru kabul edilen bilgilerin zamanla yanlışlanabildiğinin de altı çizilmektedir. *“Dünya denilen varlık sahası, yalnızca maddi bir varlık değil, kendisi ile bilinçli bir ilişki kurabileceğimiz canlı bir enerji sistemidir”* (Aubyn, 1998).

3.1.3. Holizm / Bütünsellik

Holizm (bütünsellik) kavramının ilk olarak Güney Afrikalı devlet adamı General Jan Christian Smuts tarafından 1926 yılında yazılan “Holism and Evolution” (Bütünsellik ve Evrim) eserinde Yunanca bütün anlamına gelen ‘olos’ kelimesinden oluştuğu belirtilmiştir (Smuts, 2013). Smuts, bu eserde günümüzdeki yaygın kullanımının dışında “bütünün, bileşenlerin toplamından daha değerli olduğu” anlamında kullanmış olsa da (Şahinoğlu, 2021) bugün, bütünsellik anlamına gelen holizm terimini fikir, felsefe ve eğitim programı bağlamında ele alıp sanatsal, felsefi ve bilimsel yazına kazandırmıştır.

YÇİ'nin önemli kavramlarından biri olan bütünsellik, modern düşünce sistemindeki düalist yaklaşıma; beden-zihin-ruh, maskülen-feminen, birey-toplum, insan-doğa, yaratıcı-yaratılan vb. birçok ikiliğe de karşı çıkarak hepsinin bütünü parçası olduğunu (Hanegraaff, 1996, s.119), evrende olan her şeyin birbiriyle bağlantılı olduğunu ifade etmektedir (MacLaine, 1990, s.32).

Kavramın felsefe ve inanç sistemlerinde sıklıkla kullanıldığı ve farklılıklar yerine birleşmelerin dünyayı daha güzel bir yer yapacağı vurgusu üzerinde durulmaktadır. Sevgi ve barış söylemlerine sıkça yer veren YÇİ için, birliği hedef alması açısından önemli bir kavramdır. Birlikteliği, bütünleşmenin insanın doğal bir

eğilimi olduğunu ve her insanın içinde bütüne ait olma güdüsü taşıdığını vurgulayan Jung’a göre tam bir birlik ve bütünlük, kadim uygarlıklardan bugüne birçok kültürde rastlanan bir sembol olma özelliği de taşır (Gener, 2022, s.109). Bu görüşe paralel olarak Jung, “*unus mundus-tek dünya*” ile dünyanın birlik ve bütünlüğünü vurgulamak maksadıyla geleceğin tek dünya üzerinde inşa edileceğini belirtmiş ve “*doğanın ve ruhun birlik olduğu gerçeğini en sonunda bulmuştum*” (Jung, 1991) sözleriyle dile getirmiştir (Gener, 2022, s.151)

20. yüzyılın ilk dönemlerinden itibaren din, felsefe ve maneviyat alanlarında kendine yer edinen kavram, zamanla fizik, sağlık, tıp alanlarında da popülerlik kazanmıştır (Letcher, 2020). Özellikle YÇİ’de beden, zihin, ruh birliği söylemleriyle öne çıkan tamamlayıcı/bütünsel tıpta (holistic medicine) şifalanmak için insanın bir bütün olarak ele alınması gerektiği sıkça vurgulanmaktadır. Konvansiyonel tıbbın insanın sadece bedeni ve hatta bedenin belirli bölümleriyle ilgili araştırma ve iyileştirme yöntemlerine karşı çıkarak tüm bedenin bir bütün olarak ele alınması gerektiğine ve hatta ruhun ve zihnin bedensel iyileşmedeki önemine vurgu yapılmaktadır. Holistik şifa, aynı zamanda insanın geçmiş ve gelecek yaşantısını da bir bütün olarak ele almaktadır. Kişi geçmişinden ve geleceğinden bağımsız olarak düşünülemez, hepsi bir bütün olarak ele alınmalıdır. Dolayısıyla geçmiş yaşamından gelen hem bireysel hem aile üyeleriyle, atalarıyla ilgili sorunları, rahatsızlıkları, tıkanıklıkları da iyileştirilebilir (Öztürk, 2015, 4s.6). Bu yaklaşım ileride daha detaylı göreceğimiz aile dizimi (konstelasyon) ve regresyon uygulamaları gibi şifa tekniklerinin altında yatan mantığı da açıklamaktadır.

Öte yandan insanın doğayla bir bütün olduğu, doğadan ayrı düşünülemeyeceği ve tüm insanların hatta tüm canlıların bütünün bir parçası olduğu belirtilmektedir. Bu birlik ve bütünlük, bu dünyada gözle görebildiğimiz unsurlarda olduğu gibi tanrı, ilahi enerji, yüksek bilinç, ışık vb. nasıl isimlendirilirse isimlendirilsin yüce bir varlık ile olan birlik ve bütünlük anlamında da kullanılmaktadır.

Holizm aynı zamanda Aldous Huxley’in 1944’te literatüre kazandırmış olduğu perrenialist felsefede kendisine karşılık bulur. Bu görüşe göre de hiçbir düalite yoktur, sadece birlik vardır ve hayattaki her şey tek bir kaynaktan, birlikten doğmuştur. Dolayısıyla inançlar ve kutsal kabul edilenler arasında da bir fark yoktur, aslında her

şeyin özü aynıdır, sadece zamanla insanlar farklı isimler geliştirerek yorum farkları oluşturmuşlardır (Possamai, 2003, s.33). Hz. Ali'ye atfedilen “ilim bir nokta idi cahiller onu çoğalttı” sözü de (Kara, 2021, s.46) bu yaklaşımın İslami literatürdeki karşılığına denk gelen sözlerden biri olarak değerlendirilebilir.

Perrenial felsefe veya sophia perrenis, kavram olarak yapılan görüşmelerde hiç kullanılmamış ve katılımcılar tarafından hiç duyulmamış olsa dahi katılımcıların yapmış oldukları açıklamalarda bu görüşü, bir diğer deyişle bütünsel yaklaşımı benimsediklerine şahit olunmuştur. Adam Possamai, “*Alternative Spiritualities and the Cultural Logic of Late Capitalism*” (Alternatif Spiritüellikler ve Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı) isimli eserinde birçok farklı inanç ve felsefeden esinlenerek aslında hepsinin aynı şeyi temsil ettiğini, yollar farklı gibi gözükse de aynı amaca hizmet eden yaklaşımlar olduğunu savunan görüşleri ifade etmek için “senkretik spiritüellik” kavramını kullanmıştır (Possamai, 2003, s.33). Senkretik yaklaşım hemen tüm YÇİ’lerde olan bir tutumdur.

3.1.4. Senkretizm- Eklektizm

Felsefede, düşünce sistemlerinde, inançlarda, dinî yapılarda, günümüzde bilimde sıklıkla kullanılan iki kavram eklektizm ve senkretizm, YÇİ için kilit önemdedir. 'Seçmek' anlamına gelen Yunancadaki 'eklegein' mastarından 'eklektismos' deyimini ilk olarak antik dönem hekimlerinden Galenas’a (131-201) ait olduğu düşünülen metinde görülmüştür. Bu kavramı kullanmamış olmakla birlikte, onun içerdiği anlamı Sokrates öncesi düşünürlerinin de ima etmiş oldukları görülmektedir. Eklektizmin YÇİ’de bir felsefe sistemi olmasının kapısını aralayan kişi ise Victor Cousin'dir (1792- 1867). Eklektizm kavramı hem yöntem hem de düşünce akımları anlamında kullanılmıştır. Birbirinden bağımsız, ilgisiz hatta bazen tezat gibi görülebilecek farklı görüşlerin içinde yer alan birçok unsurun bir şekilde, bir “seçmecilikle” bir araya getirilerek kullanılmasından ve farklı bir yapı oluşturmasından bahsedilmektedir. Günümüzde felsefeden, mimariye, modadan müziğe birçok alanda eklektik bir yaklaşım izlendiği görülmektedir. Bunun bir tarzdan ziyade bir davranış modeli olarak değerlendirilmesi daha doğrudur.

Senkretizm ise ilk kez Plutarkhos'un (MS. 46-120) bir metninde farklı çok tanrılı inançları NeoPlatonizm çatısında birleştirme çabasında görülmüştür. Kavramın, ilerde kardinal Bessarion'un (1402-1472), Doğu ile Batı kiliselerinin birleştirilmesi arzusuyla tekrar gündeme geldiği saptanmıştır. Hem İslam hem Hristiyan coğrafyalarında birçok düşünür ve filozofun inanç ve düşünce sistemlerindeki farklılıkları, tartışmaları ortadan kaldırmak amacıyla çeşitli girişimlerde bulundukları görülmüştür.

Senkretizmin, daha çok fikir ve inanç akımlarında aslında özün birliğine dikkat çekmek için kullanıldığı ve birleştirici bir tavır sergilediği görülmüştür. Senkretizm, bir arada yaşayan farklı kültür, felsefe ve inanç yapılarına sahip insanların kendi gelenek ve görüşlerinin özelliklerini kaybetmeden, kaynaştırarak elde edilen yeni yapıya verilen isim olarak değerlendirilebilir (Sevgi, 2011, s.56). Bu durum, aslında eritme potası (melting pot) olarak tabir edilen çok kültürlülüğe vurgu yapan, kültürlerin karışarak bütünleşmesini ifade eden bir kavram olarak da kullanılabilir. *“Farklı gruplara ait kültürler kaynaştırılarak hiçbir gruba ait olmayan ama her bir grubun değerlerinden parçalar taşıyan yeni bir kültür üretimi öngörülmektedir”* (Kurt, 2012, s.192). Burada da aynı durum inançlar, öğretiler, felsefeler ve uygulamalar açısından değerlendirilebilir.

YÇİ'lerde bu iki kavram, büyük anlam ifade etmektedir; zira birbiriyle bağdaşmaz gözüken, farklı coğrafya, farklı kültür ve hatta farklı zaman dilimlerinde mevcudiyet göstermiş olan birçok düşünce, uygulama, inanç ve felsefenin içinde bulunan unsurların seçilip, kişinin ihtiyacı doğrultusunda bir araya getirilerek, bunlara farklı bir isim verilerek yeni bir felsefe, inanç sistemi veya uygulama şeklini aldığı görülmektedir. Kimi zaman ise varlığın, Tanrı'nın, inançların, doğanın ve tüm insanların birliğinin, aynı kökten olduklarının, birleştirici bir tavırla savunulduğunu görmek de mümkündür.

3.1.5. Deneyim

Tüm YÇİ'lerde konu her ne olursa olsun kişinin kendisinin tecrübe etmiş olmasının önemi büyüktür. Heelas'a göre (1996, s.68) inanışlar ve inançlarla ilgili tüm anlatılarda vurgu, kozmolojiden deneyimlere, tanrılara kulak asmaktan kendini

dinlemeye doğru kaymıştır. Yapılan tüm okumalarda ve görüşmelerde bireyin kendisinin deneyimlemesine sıkça atıfta bulunulduğu gözlemlenmiştir. Bu, YÇİ'nin içinde bulunduğumuz dönemle uyumlu bir şekilde bireyselliğe, kişinin bireysel yolculuğuna, arayışına ve bu arayışlar neticesinde elde ettiği deneyimlere yapılan vurgu ile paralellik gösterir şekilde bir açıklama olarak değerlendirilebilir. Her kişi için farklı bir doğru, farklı bir yol olması, birinin yaşadıklarının diğerinde bir rezonansının olmayabileceğine dair açıklamalar, her kişinin hayatının ve gerçekliğinin biricik ve benzersiz olması sebebiyle kişinin bireysel yaşamışlığına ve deneyimine vurgu yapıldığı gözlemlenmiştir.

Özellikle 1990'lerden sonra zamanın hızlı akışının ve bu hayattaki süremizin çok sınırlı olduğunun sıkça empoze edilmesi, hayat tarzlarında da değişime yol açmakta; insanlar her türlü deneyimi mümkün olduğu kadar çabuk ve sık yaşamaya yönlendirilmektedir (Roubal, 2014, s.115). Böylece gelecek bir zaman dilimde gerçekleşmesi planlanan beklentiler, yerini bugün ulaşılabilir olan renkli deneyimlere bırakmıştır ki bu vurgu, tüketime oluşturulan yönelimin de altında yatan temel etkenlerin başında gelmektedir.

Deneyimden kastedilen, çoğu zaman kişinin sezgisel yollarla birebir yaşayarak edindiği hisler ve izlenimlerdir. Dolayısıyla YÇİ'de katılımcıların yaptıkları açıklamalarda da “bunu hissettiklerini, bildiklerini ancak nasıl ifade edebileceklerini bilemediklerini çünkü kendilerinin bu duyguları deneyimledikleri” yönündedir.

Kişiler kendi deneyimlerini, sübjektif değerlendirmelerini verili tüm bilgilerin önünde tuttuklarından kendi tecrübelerini artırma yolunda ilerlerler. Bu süreç kendi içinde bir arayışa ve bir doyumsuzluğa, daha fazlasının deneyimlenip tecrübe edilmesi isteğine doğru gider. Bu durumda olan kişileri Bauman (2013, 48) “duyum toplayıcılar” ya da “deneyim koleksiyoncuları” olarak isimlendirir.

3.1.6. Kişisel Gelişim-Düşünce Gücü

“Zeki insanlar sahip olmak istedikleri deneyimleri kendileri seçerler. Aklın tasavvur ederek başaramayacağı hiçbir şey yoktur”

Aldous Huxley

Kişisel gelişim ve düşünce gücü, YÇİ'nin üzerinde yükseldiği temel direklerdendir. Yeni Çağ görüşleri temel olarak bireyin hayatıyla ilgili sorumluluk almasını merkeze yerleştirerek bireyin gelişimi ve genel olarak bir içsel uyanış ve kişinin özüyle bağlantı kurma hâlini de temsil etmektedir.

Her ne kadar yeni bir gelişme ve kavram olarak sunulsa da kişisel gelişimin kökleri antik Yunanistan'a kadar uzanan birçok alanda görülebilir. Antik Yunanistan'da bir yaşam biçimi olarak kabul edilmiş 'Epimelesthai Southou' kuralı, yani “kendine iyi bak”, hem kişinin davranışlarını hem kendi hayatını yaşama şeklinin kişisel davranış ve yaşama sanatının temel kurallarından biridir. Ardından Sokrates, “kendini bilmek” kavramını ortaya atmıştır. "Sen değişirsen dünya değişir" sloganı ile kişisel gelişim ruhu, insanlara bir yandan da umut aşılayarak çağımıza adapte edilmeye çalışılmaktadır (Tokur, 2006) . Jung'un “dünyada bazı şeyler yanlış gidiyorsa bireyde de bazı şeyler yanlış gidiyor, dolayısıyla bende de bir yanlışlık var demektir. Bu yüzden eğer duyarlı biriysem önce kendimi düzeltmeliyim” (Gener, 2022, 130) sözleri bu görüşü destekler.

1980'lerden sonra özellikle ABD'de yaşanan hızlı toplumsal değişimlerin sonucunda kişisel gelişim ile ilgili kitapların yazımında ve bunlara gösterilen talepte önemli bir artış olmuştur. Bu dönemin kitaplarına göre başarı artık topluma hizmet değil; kendine karşı sorumluluktur⁴⁶. Fedakârlık, sorumluluk ve kendinden önce diğerlerini düşünme yerini “önce ben” anlayışına bırakmıştır. 20. yüzyılın ortalarında, kendi kendine yardım kitapları daha çok kurumsal dünyaya yönelik olup bu kitaplarda insanlara gerçek başarı ve kalıcı mutluluk getiren etik, erdem ve dürüstlük konuları işlenirken yüzyılın ikinci yarısında yazılan kişisel gelişim kitaplarında kişisel iyi oluş

⁴⁶ Kişisel gelişim kapitalist ekonominin bireye yüklediği anlamla ve bireyin kendisini var etme süreciyle yakından ilişkilidir. Napoleon Hill'in "Think and Grow Rich" (Düşün ve Zengin Ol) (1937) ve Dale Carnegie'nin "How to Win Friends and Influence People" (Dost Kazanma ve İnsanları Etkikleme Sanatı)(1936) adlı kitapları, kendi kendine yardım türünün başlıca örnekleri olarak kabul edilmektedir (Solerno, 2005). Norman Vincent Peale'nin 1952'de yayınlanan "The Power of Positive Thinking" (Olumlu Düşünce Gücü) ve 1967'de yayınlanan Thomas Harris'in "I'm Fine, You're Fine" (İyiyim, İyisin) adlı eserlerinin tüm dünyada yeni bir kişisel gelişim çağını başlattığı söylenebilir. 1970'de yayımlanmış olan Richard Bach'ın “Martı” isimli eseri, hemen hemen bütün dillere çevrilmiş ve bu alanda yeni bir bilincin ve ilginin oluşmasının da temellerini atmıştır. Burada olumlu düşünme ve olumlamalarla kendi hayatımızda, etrafımızdakilerde ve uzun vadede dünya genelinde oluşturabileceğimiz değişimler anlatılmaya çalışılırken “içimizdeki tanrısallığa” vurgu yapıldığı da gözlemlenmektedir.

öne çıkmıştır (Effing, 2009). Özellikle yeni binyıla girildiğinde hemen tüm kitapçıların büyük bölümlerinde insanların ruhsal dünyalarındaki sıkıntılara çözüm bulmaktan doğru ilişkileri yaşamaya, iş yerinde başarılı olmaktan zengin olmaya, zayıf ve fit bir bedene sahip olmaktan kuvvetli iletişim becerilerine kadar akla gelen tüm alanlarda bir kişisel gelişim kitabı bulmak mümkün hâle gelmektedir⁴⁷.

YÇİ ile doğrudan bağlantılı olan kişisel gelişim çağdaş dönemin ve kapitalist ekonominin bireye yüklediği anlam ve önceliğin doğal bir yansıması olarak tezahür etmiştir (Şengül ve Acar, 2021). Kapitalist ekonomiye bağlı olan ülkelerde bireysellik öne çıkmakta ve bireylerin her türlü sorununu kendilerinin çözebilme becerisi yüceltilmektedir. “Birey Kültü” olarak isimlendirilebilecek bu yaklaşım, kişiye çok fazla sorumluluk yüklerken hayatında başına gelen olumlu-olumsuz her şeyden de kendisinin sorumlu olduğu bilincini aşılacaktır. Amaç kendimizin en iyi versiyonuna dönüşmek, olabileceğimiz en “iyi” biz olmaktır. Kişisel gelişim eserlerinde sıklıkla üzerinde durulan konu kişinin “gerçekte kim olduğunu bulması” ve kendisini gerçekleştirmesidir. Böylelikle “tanrıdan bir parça olan insan” özüyle bağlantıya geçerek “tanrısallığı” ile karşılaşır. Kendisine, kendi içine dönerek bireyselleşirken aslında bir yandan da bütünle bağlantıya geçme sürecine girer. Bu açıdan değerlendirildiğinde kişisel gelişim alanındaki çalışmaların YÇİ ile uyumu gün yüzüne çıkmaktadır. Jung’a göre simyadaki metali altına dönüştürme sembolik olarak psişik dönüşüm sürecine işaret eder. Felsefe taşı da tam benliğin oluşturulmasına denk gelen bir alegoridir (Gener, 2022, 33).

Bu alanda yapılan eğitimlerde, seminerlerde ve yazılan kitaplarda sürekli insanları motive eden slogan cümleler kullanıldığı görülmektedir; “sadece iste”, “imkânsız diye bir şey sadece senin zihninde”, “hayal et gerçek olsun”, “şimdi, burada bunun için niyet ediyorum ve oldu” benzeri cümlelerin yanı sıra başarı öyküleri, hayatlarında bir anda mucizelerle karşılaşp “hayallerinin ötesinde” hayatlar yaşamaya başlayan insanların hikâyeleri ve bu kişilerin “çok kolay”, “neden daha önce yapmadım”, “ben yaptım sen de yapabilirsin” gibi mesaj veren söylemleri sıkça

⁴⁷ Kişisel gelişim kitapları okuyucularının %75’ini kadınların oluşturduğu, toplam okur kitlesinin de %60’ını sosyo-ekonomik düzeyi yüksek kişilerden meydana geldiği (Özkartal, 2006), öte yandan çocuk ruhsallığı/spiritüelliği ile ilgili 46 binden fazla eser olduğu belirtilmiştir (Mercer, 2006).

kullanılmaktadır. Askehave (2004), kişisel gelişim kitaplarında belirli ortak özellikler olduğuna değinmiştir. Buna göre kullanılmakta olan birçok kavramın yeni çağın felsefesine uygun olarak yeni bağlamlarda kullanılmaya başlanması, yaşamı tanımlarken çeşitli metaforlara sıklıkla yer verilmesi, ruhumuzun, bedenimizin bizimle konuşan, bize bir şeyler anlatmak isteyen “bilgeler” olarak tasvir edilmesi, çeşitli hikâye ve anekdotlardan dersler çıkarılmasının sağlanması ile kişilerde düşünce ve davranış farklılıkları oluşturmak hedeflenir. Bu eserlerde etkilemek bilgi vermekten daha değerlidir, okuyucuda belli birtakım duyguları harekete geçirmek amaçlanmaktadır. Kişisel gelişim literatürü metaforlara dayanır: yolculuk, uyanmak, uykuda olmak vb. (Baydar, 2016, s.138). Öte yandan yazarın biyografik anlatısı olayı sağlamlaştırır. Kişisel gelişim kitaplarında ve YÇİ’de genel olarak üzerinde sıklıkla durulan bir diğer kavram ise “anda kalmaktır”. Birçok kadim öğretilerde de yer aldığı üzere insan zihni sürekli geçmiş veya gelecekle uğraştığından insana potansiyel olarak hüznün, üzüntü, kaygı gibi duygular yaşatmaktadır (Millman, 2021, s.47).

Kişisel gelişim alanının YÇİ’ye genel olarak sıcak bakmayan insanlara bile cazip gelmesinin temel nedeni yukarıda bahsedildiği gibi psikolojiye yakın durması ve mistik, spiritüel terminolojiye diğer öğretilere göre daha az yer vermesi itibarıyla kişilerde daha tarafsız ve bilimsel bir etki uyandırabilmeyi başarmasıdır.

3.1.7. Karma

Hareket etmek anlamında Sanskritçe olan sözcük, eylemler arasındaki sebep-sonuç ilişkisine işaret etmektedir. Hint kökenli Doğu inanç ve felsefelerinde sıkça karşılaşılan bir sözcüktür. Batı’da kullanılmaya başlamasında Teosofi Derneğinin eserlerinde bu kelimenin kullanılmış olmasının etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Kelimenin genel kullanımında kişinin kendi özgür iradesiyle yapmış olduklarının kişiye tekrar dönmesi, hak edilenin yaşanması bir şekilde evrensel adaletin bu yolla sağlandığı inancını görmek mümkündür. Karma, geçmiş ile geleceğin birlikte hareket ettiğini, geçmişin bitip gitmiş olmadığını belirterek zamana döngüsel bir yaklaşım sunmaktadır. Doğu felsefelerinde insanın hayata, bu dünyaya birkaç kez geldiği inancından yola çıkarak mevcut hayatımızın geçmişteki hayatlarımızdaki eylemlerimizin doğal bir sonucu olduğu görüşü mevcuttur (Yitik, 2005, s.43). Bu

durum kişilerin bulundukları ortamı, sosyal ve ekonomik konumlarını kendilerinin hazırlamış olduğu fikri ile bir kabullenışı de beraberinde getirir. Bu hayatta başımıza gelenler karşısında en doğru şekilde davranarak “karmamızı temizlememiz” ve bir sonraki hayata daha iyi olasılıklarla gelmemiz hedeflenir. Kelime, ortaya çıkışı itibarıyla hayatlar arası adaleti temsil etse de günümüzde yaygın olarak bu dünyada yaptıklarımızın yine bu dünyada karşılık bulacağı görüşü daha hâkim gözükmemektedir. Bu yaklaşım, reenkarnasyon düşüncesine sahip olmayanların da davranışlarını kişisel amaçlarla olsa bile kontrol altına alması, adaletli davranması konusunda insanlara bir hatırlatma özelliği de taşımaktadır. Bu yaklaşım, kadim kavram ve uygulamaların günümüz dünyasına uygun hale getirilerek bireysel mutluluğu hedef alan yaklaşımlarla uygunluk kazanmaktadır.

3.1.8. Meditasyon

Latince “meditatio” kelimesinden türetilmiş olan kelime “derin düşünme” anlamında kullanılmaktadır. Burada zihnin boşaltılması sağlanmaya çalışılır, zira “zihnin susmasıyla insanın özü konuşmaya başlar” ve insan bir huzur ve aydınlanma hisseder (Mac Laine, 2008, s.68). Tasavvuf görüşünde de nefis saflaşıp akıl sustukça hakiki varoluşun algısının kapıları açılır (Sargut, 2017). Genel kanıya göre zihin sakinleştikçe karışık duygu ve düşünceler bir düzene girer ve insan, evrenin doğal enerjisini almaya açık hâle gelir. Zihni kontrol altına almak ve hatta susturmak genellikle tüm YÇİ’lerde önemlidir. Zihnimiz düşünceden düşünceye atlayarak bir düşünce kirliliği, bir telaş, kaygı, vesvese hâlinin yaşanmasına sebep olur. Meditasyon aracılığıyla zihin sakinleştikçe hayat berraklık kazanacaktır. Kişi aklına üşüşen düşüncelerin esiri olmayacak, onları kontrol eden bir efendiye dönüşecektir. Doğru kökenli inançlarda meditasyona geçerken konsantrasyonu kolaylaştırmak için ilahi titreşime yol açtığına inanılan ses, hece ve kelimeler olan mantralar tekrarlanır.⁴⁸

Dünya genelinde hemen her kültürde ismi farklı olsa da meditasyonun bir çeşidiyle karşılaşmak mümkündür. Naranjo ve Ornstein üç tip meditasyon

⁴⁸ Meditasyona başlarken genellikle “OM” sesi çıkartılır. Sanskritçe aslen “AUM”dur. Evreni, mutlak olanı temsil eder; geçmiş, şimdi ve gelecektir. A yaratıcı, U devam ettiren ve M de sona erdiren temsil etmektedir. Her harfin Hint geleneğindeki ilahi bir gücü temsil ettiğine inanılır (Brahman, Vishnu ve Shiva).

tanımlamışlardır: Bunlar; dikkati odaklaştırma, açılım ve dışa vurum teknikleridir (1972, s.97). Verilen isimler, uygulanan yöntemler farklılık gösterse de amaç aynıdır. Aslında herkes bilinçli olsun olmasın bir şekilde meditasyon yapmaktadır, müzik dinlemek, resim yapmak, yürüyüşe, koşuya çıkmak gibi herkesin yoğunlaşıp etrafında olup bitenlerden koptuğu zamanlar vardır (MacLaine, 2008, s.76). Çeşitli felsefe ve inançlarda farklı isimler almaktadır. Tasavvufta tefekkür olarak geçer ve “bir saat tefekkür bir yıllık nafile ibadetten daha hayırlıdır” diye bir hadisi şerif de bulunmaktadır (Sorularlaİslamiyet, 2023).

YÇİ kapsamında oldukça popülerlik kazanan Transandantal Meditasyon, Hint kökenli öğretilerin Batılılara hitap etmesini sağlayan basitleştirilerek kolaylaştırılmış hâlidir. Burada amaç içimizde mevcut olan ancak günlük hayattaki sorumluluklar ve düşüncelerle üstü kapatılmış olan potansiyel güce ve enerjiye meditasyon yoluyla ulaşmak, bu sayede tüm olumsuzluklardan ve negatif enerjilerden uzaklaşmaktır. Bu sayede kişi daha verimli, mutlu ve tatmin edici bir hayat yaşayacaktır. Kişinin herhangi bir dine mensup olması, inançlı olup olmaması hiçbir sorun teşkil etmez (Köse, 2006, s.168).

Günümüz dünyasında meditasyonun nasıl daha kolay ve etkili yapılabileceğine dair farklı yöntemler öneren sayısız kitap ve online video mevcuttur. Çeşitli eğitim merkezlerinde bir “master/guru” eşliğinde ister fiziksel olarak katılarak ister ekran başından bağlanarak yönlendirmelerle meditatif süreci başlatmak mümkündür. Bu o kadar popüler bir hâle gelmiştir ki kişilere süreç esnasında destek olmak için birçok dilde ses kayıtları da bulunmaktadır. Netflix gibi çağımızda hemen her evde olan bir platformda dahi kişilere belgesel tadında meditasyona başlama rehberi oluşturulmuştur.⁴⁹ Tüm bunlar bu kadar bireysel olan bir uygulamanın bile önemli bir piyasa değerinin olduğunu göstermektedir.

3.1.9. Çakra

“Elektromanyetik aktivite ve yaşamsal enerjinin başlıca merkezleri dünyanın dört bir yanındaki yerli kültürler tarafından tanınmaktadır. Hawaii’de “auw”, Taoist gelenekte “dantien”, yoga teorisinde ise “çakra” sözcükleri kullanılır.”

P.D. Williams

⁴⁹ Netflix, Headspace: How to Meditate, Andy Puddicombe

Çakralar, en basit anlatımla Hint ve Uzakdoğu coğrafyalarında “süptil bedenlerimizde”⁵⁰ var oldukları söylenen “enerji merkezleridir”. Sanskritçe tekerlek anlamına gelen sözcük YÇİ için temel sözcüklerinden biridir. Enerji içeren tüm şifa yöntemlerinde çakralar ve onların uyumlu çalışması kilit pozisyonundadır. Sağlıklı bir bedende çakralar birbirlerine uyumlu ve ritmik bir hâlde çalışırlar. Her bir çakranın kendine özgü bir dönüş hızı diğer bir ifadeyle enerjilerinin titreşim seviyeleri vardır. Bu enerji merkezleri insanın yapısını ruhsal, zihinsel ve fiziksel sağlığını belirlemektedir (Manaf, 2018, s.228).

Dışımızdaki dünyadan sürekli olarak enerji sağlayan ve girdaba benzer kuvvetli bir şekilde dönen yedi temel dönüş noktası bulunmaktadır ki bunlara “Ana Çakralar” denmektedir⁵¹. Bu çakraların haricinde kırk adet ikincil önemde çakra

⁵⁰ Ezoterik öğretilerde, fiziksel bedenin etrafında olduğuna inanılan, gözle görülemeyen bedendir.

⁵¹ Kök Çakra (muladhara), kırmızı renkle temsil edilir; hayatta kalma, iştah, cinsellik, topraklanma gibi dünyevi işleri temsil eder. Böbrek üstü bezleri (adrenalin-nörodranalın), kemikler, bağışıklık sistemi ve bağırsaklarla bağlantılıdır. Kök çakrada oluşan bir tıkanıklık kişilerde bağışıklık düzensizlikleri, sırt ağrısı gibi çeşitli fiziksel rahatsızlıkların yanı sıra depresyon ve güvensizlik gibi ruhsal sıkıntılara da sebep olmaktadır. Mars ve Satürn temsilci gezegenleridir. Temsil ettiği his koku, taşı ise hematitir. Sakral Çakra (Svadhista): Göbek deliğinin yaklaşık iki parmak altındadır; turuncu ile temsil edilir; alt karın bölgesini, üreme organlarını, böbrekleri etkiler; elementi sudur. Bireyin kendi merkezini temsil eder. Bu çakrada bir sorun olduğunda kas ağrıları, kramplar, üreme yollarında rahatsızlıkların yanı sıra baskı altında olma duygusu gelir ve kişi kendini kısıtlanmış hisseder. Gezegenleri Mars, Venüs ve Merkür’dür. Temsil ettiği his tat alma duygusu ve taşı da akikdir. Bu çakra kendisinden bir önceki dünyeviliği temsil eden Kök çakrası (kırmızı) ile dünyeviliğin bitip aydınlanmaya geçişi temsil eden Mide çakrası (sarı) arasında durduğundan ikisi arasında geçişi temsil eder. Mide Çakrası (Solar Plexus-manipura): Göğüs kemiğinin altında, midenin üstünde bulunur ve açık sarı ile temsil edilir. Mide, safra kesesi, karaciğer, pankreas üzerinde etkilidir. Çakranın çalışmasındaki aksaklıklar sindirim sorunları, yeme düzensizlikleri, sarılık, romatizma, alerjiler ve şeker hastalığına yol açar. Kişinin karakterini, kimliğini ve egosunu temsil eder. Psikolojik açıdan ise sinirsel dengesizlikler, kontrol kaybı, bağımlılıklar, eleştirilme ve reddedilme korkularıyla ilişkilendirilir. Bu çakra aynı zamanda bolluk bereketin temsilcisidir. Gezegenleri Jüpiter, Mars ve Merkür’dür. Taşı da sitrindir. Kalp Çakrası (Anahata): Göğsün ortasında yer alıp yeşil/pembe tarafından temsil edilmektedir. Elementi havadır. Çakraları alttan da üstten de saysak 4. çakra olarak tam ortada yer almaktadır. Bu çakrada oluşan sorunlar tansiyon, kalp rahatsızlıkları, solunum problemleri, astım, göğüs ve akciğer rahatsızlıkları gibi fiziksel rahatsızlıkların yanı sıra değersizlik, suçluluk, umutsuzluk, kıskançlık gibi olumsuz duyguları da tetikler. Düzgün çalıştığı takdirde sevgi, güven, merhamet duyguları, ilahi sevgi burada hissedilir. Bizim hissetme merkezimizdir, her türlü duygu burada hissedilir. Gezegenleri Venüs ve Satürn olup taşı pembe kuartztır. Boğaz Çakrası (Visshuddha): Boynun tam altında köprücük kemiği çukurunda bulunmaktadır. İletişimi, kendini ifade edebilmeyi ve dürüstlüğü temsil eder. Açık mavi renkle temsil edilir; tiroit, boyun, boğaz, ağız, diş, gırtlak ve çeneden sorumludur. Bu çakrada sorun olduğu zaman boğaz ağrısı, ses kısıklığı, kulak enfeksiyonları, tiroit rahatsızlıkları, salgı bezlerinde şişkinlik gibi şikâyetler görülmekle birlikte aynı zamanda iletişimde aksaklıklar, kendini doğru ve yeterli ifade edememe, inisiyatif kullanamama ve gerekli durumlarda otorite kuramama gibi sorunlar görülmektedir. Mars, Venüs ve Uranüs bağlantılı olduğu gezegenlerdir. Krizokol temsilci taşıdır. Üçüncü Göz/Alın

bulunduğuna ve bunların gövde, avuç içi, ayak tabanı gibi bölgelerde olduklarına inanılır. Çakralar evrensel enerjiyi alıp bedenimizin kullanabileceği frekansa dönüştürmektedir. Çakralar arası bağlantı yollarına Sanskritçede Nadi ismi verilmektedir ki bunlar tüm vücudumuzu çevreleyen enerji kanallarıdır (Manaf, 2018, s.233). Günümüzdeki birçok yeni çağ şifa yaklaşımında bu kavramlara yer verildiği görülmektedir.

Amaç çeşitli nefes teknikleri (pranayama) ve yoga duruşlarıyla (asana) kuyruk sokumundaki uyuyan enerjiyi uyandırarak yukarı doğru akışını sağlamaktır. Çakralar saat yönünde dönmektedirler; eğer saat yönünün tersine dönerlerse vücutta gerekli enerji akışı sağlanamaz ve çeşitli ruhsal, fiziksel sıkıntılar ve rahatsızlıklar baş gösterir.

Çakraların fizyolojik, psikolojik ve spiritüel etkileri vardır. Her çakra adını yayıldığı bölgeden alır. Dolayısıyla çakraların doğru ve temiz enerjide çalışmalarını sağlamanın hastalıklardan korunmaya veya iyileşmeye yardımcı olacağı düşünülür.

Çakralar tasavvufta *letaif* olarak geçer ve burada da 7 ana letaif merkezinden bahsetmek mümkündür. Bunlar ilahi huzuru temsil eden *Kalp*, ilahi sevgi ve muhabbetin merkezi olan *Ruh*, ilahi birlik merkezi (vahdet) *Sır*, ilahi tecelli merkezi *Hafi*, gizli ilimler ve tecellilerin merkezi olan *Ahfa*, nefis ve en tepede, başın üstünde bulunan ve tüm bedeni kapsayan *Letaif-i Küll*'dür (Yüksekbilinç, 2022).

Çakrası (Ajna-agya): Alın ortasında yer almaktadır, indigo ve mor renkleriyle temsil edilir. Hipofiz bezi, beyincik, sinir sistemi, gözler, burun ve kulaklardan sorumludur. Düşünmeyi ve düşünsel yetileri temsil ettiği, vücudun emir merkezi olduğu kabul edilir. Bu çakra düzgün çalışmadığında görme ve duyma bozuklukları, beyin rahatsızlıkları, omurilik ve bel kemiğinde sorunlarla karşılaşılabilir. Bunların yanı sıra konsantrasyon bozuklukları, öğrenme güçlüğü, zihinsel bulanıklık, panik hâli, depresyon ve gerçeklerden korkma gibi ruhsal etkilerinin de görülmesi söz konusudur. Alın çakrası aynı zamanda sezgisel farkındalık, vizyonlar, rüyalar, spiritüel konulara merakla ilişkilendirilirken düşünme ve karar verme eylemleri burada gerçekleştirilir. Merkür, Venüs ve Üranüs temsilci gezegenleri olup Sodalit doğadaki taşıdır. Tepe Çakrası (Sahasrara): Başın üstünde yer almaktadır genellikle beyaz ve gümüş renkleriyle temsil edilir. Epifiz bezi, beyin, beyin zarı ve deri ile bağlantılıdır. Bu çakrada olası bir tıkanıklık yaşandığında kaslarda ve iskelet yapısında rahatsızlık, kronik yorgunluk, depresyon, ortama, sese ve ışığa karşı aşırı duyarlılık gibi belirtilerin yanı sıra amaçsızlık, anlamsızlık ve dağınıklık duyguları görülebilir. Tüm var olan ile bağlantı bu çakra aracılığıyla kurulur. Neptün ve Satürn gökyüzündeki temsilcisiyken ametist taşlar arasındaki temsilcisidir.

3.1.10. Aura

İnsanların vücudunu, fiziksel bedenini çevreleyen çeşitli renklerde algılanan elektromanyetik alana aura denir. Auradaki her bir renk farklı anlama gelmektedir. Vücudun çevresini saran bir kalkan görevindedir, dolayısıyla güçlü bir aura insanı dışardan gelen negatif etkilere veya hastalıklara karşı koruma sağlar. Aura zayıfladığında ise hastalıklara ve olumsuz etkilere karşı daha açık hâle geliriz. Birey spiritüel olarak geliştikçe aurasının gücü de artmakta ve kişi dışardan gelen olumsuzluklara daha dayanıklı bir şekilde kendisini her açıdan daha iyi hissetmektedir.

Aurayı oluşturan çeşitli renkler, kişinin karakteriyle ilgili fikir vermesinin yanı sıra vücudundaki rahatsızlıkların, kişinin yaşadığı ruhsal sorunların da belirtilerini vermektedir. Günümüzde bilimde insan bedeninin etrafında tespit edilen bir enerji alanının varlığı kabul edilmektedir. Aurayı cep telefonları, manyetik alan yayan eşyalar, internet vb. elektromanyetik dalgalar, hava kirliliği, sağlıksız beslenme, besinlerdeki yabancı maddeler, toksik ürünler, hareketsizlik, sentetik ürünler, uykusuzluk, alkol, sigara, uyuşturucu gibi etmenlerin yanı sıra üzüntü, kötü düşünceler, stres, gerginlik, nazar, büyü gibi sebepler de olumsuz etkilemektedir. Ne kadar doğal yaşanırsa, doğayla iç içe olup sağlıklı beslenip stresten, kötü düşüncelerden uzak kalınırsa, doğayla ve toprakla bütünlük sağlanarak olumlu düşüncelere yer verilirse aura da güçlenmektedir. Aura'nın çeşitli katmanları vardır Bunlar; eterik beden⁵², duygusal beden⁵³, zihinsel beden⁵⁴, ruhsal beden⁵⁵, astral beden⁵⁶ ve mental bedendir⁵⁷ (Aubyn, 1998, s.50).

⁵² Eterik bedenin sağlığı bozulduğunda kişilerde psikolojik sorunlar görülebilmektedir. Hayvanlarda ve bitkilerde de bulunmaktadır. Eterik beden canlıyı bir bütün olarak görür ve kayıplardan etkilenmez, kişinin bir uzvu artık olmasa dahi eterik bedende tam olarak algılanır (Oğuz, 2017, s.32-35).

⁵³ Eterik bedenün üstünde, gökkuşağının renklerine sahiptir ve ruhsal durumumuza göre renk değiştirdiği gözlemlenmektedir.

⁵⁴ Duygu bedeni bitince başlar, bilinçaltı düşüncelerimiz, zihnimiz bu bedene aittir; hastalıkların kökeni çoğunlukla bu bedendir. Zihinsel beden düşüncelerimizle doğrudan etkili olduğundan olumlu düşünme şeklini kazanmak tüm sağlığımız açısından çok önemlidir (Gün, 2007).

⁵⁵ Ruhsal beden diğerlerinden daha yüksek bir titreşime sahiptir, kişinin dış dünyayla, diğer insanlarla iletişim kurduğu alandır.

⁵⁶ Astral beden, tüm bedenlerle uygun titreşimde bulunduğu etkileşime girer. Etrafımızdaki insanların öfkesinin, sevincinin bize yansması ve benzer hislerin hissedilmeye başlanması bu yüzdendir. Her türlü negatif ruh hâlleri burada bozulmalara sebep olur.

⁵⁷ Mental beden, düşünce ve iradenin alanıdır; bilinçdışının kayıt merkezidir.

Bu katmanlar birbirinden ayrı olarak düşünülemez, hepsi kat kattır ve birinde sıkıntı varsa diğerlerine de yansır. Kişinin ruh, beden ve zihinden oluşan bir bütün olması dolayısıyla bir insan bunlardan birini ihmal ederse çeşitli hastalıklar baş gösterir. İnsan ne sadece ruh ne sadece beden ne de sadece zihindir, hepsine aynı şekilde özen göstermelidir.

Bir dönem özellikle Batı sanatında azizlerin başları etrafında tasvir edilen, kutsallığın sembolü olduğu düşünülen hareler Yeni Çağ yaklaşımlarıyla birlikte tüm insanların hatta tüm canlıların etrafında olduğuna inanılan auralara yerini bırakmıştır (Albanese, 2000, s.30). Madde ve ruh arasındaki bağın aurada olduğunu ve bunun bütünsel iyileşmenin temeli olduğu savunulmaktadır. Auradaki değişimler izlenerek hastalıklar oluşmadan önlenabilmektedir (Brennan, 1987, s.142).

3.1.11. Reenkarnasyon

Tarihî süreç içerisinde çok eskilere dayanan, birçok inançta bulunan, ruhun ölümsüzlüğünden yola çıkarak oluşan bir kavramdır. Ruh ölümsüz, beden ise ölümlü olduğundan ruh alacağı dersleri tamamlayana kadar bu dünyaya tekrar tekrar gelecektir. Karma felsefesiyle uyum hâlinde olan inanca göre hayatlar arasında bir devamlılık, bir bütünlük vardır ve kişi önceki hayatında “ektiklerini biçmektedir”. Böylece alacağı tüm dersleri aldığında artık bu dünyaya geri dönmesine gerek kalmayacak ve ilahi olanla birleşecektir.

Hindistan kaynaklı olan reenkarnasyon inancının ilk örneklerine, öğretisine ilk olarak milattan önce Upanişadlar döneminde rastlanır (Konyalıoğlu ve Aksoylu, 1990, s.58). Hint filozoflarına göre ruhun deneyimlerini, tecrübelerini artırabilmesi için tek bir hayat yeterli değildir. Aynı düşünce eski İran, Mısır, Yunan, Fenike, Mezopotamya ile bazı Afrika dinlerinde de kabul görmüştür (Karaman, 2017). Ruhun ölümsüzlüğü ve ölümden sonra yaşamaya devam etmesi meselesi Pythagoras, Empedokles ve Platon’dan beri Batı dünyasının bir takıntısı olagelmıştır (Eliade, 2017, s.64). Reenkarnasyon kavramının ise Batı’da ilk olarak 19. yüzyılın başlarında ortaya çıktığından ve karma gibi burada da Teosefi Derneğinin etkisinden bahsetmek mümkündür.

Latince “tekrardan ete bürünme” manasına gelen kavram, kimi inanca göre ruhun tekâmülü açısından insandan insana geçerken diğer bazı inançlara, özellikle

Uzak Doğu’da mevcut olan yaklaşımlara, göre bir hayvanda, bir bitkide tekrar canlanmak da mümkündür⁵⁸ (Gündüz, 2001, s.321).

İbrahimi dinlerde geleneksel olarak yeri olmayan reenkarnasyon inancı (Taşdelen, 2022) zamanla küreselleşme, iletişim ağlarının genişlemesi, göçler gibi yukarıda bahsedilmiş olan YÇİ’lerin gelişim sürecini oluşturan unsurlarla birlikte çeşitli kültür ve inançlara da yayılarak, farklı anlamlar ve açıklamalar yüklenerek hâkim inanç ve görüşlerin ana hatlarına uyumlanarak kendisine yer edinmiştir. Çoğu zaman “tekâmül”ün daha ön plana çıkan bir kelime olarak ruhun tekrar dünyaya gelmesi değil bu dünyadayken yaşadıkları, tecrübe ve deneyimleriyle ruhun gelişmesi, ilerlemesi ve belirli bir olgunluğa gelmesi şeklinde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu yaklaşımla kişilerin mevcut dinî inançlarıyla çelişkilere engel olunmakta ve YÇİ’nin uyumlanabilme özelliği ile farklı dinlere mensup kişiler tarafından görüşün kabulü sağlanmaktadır.

3.2. Kadim Öğreti ve İnanışların Güncel Yorumları

YÇİ’nin hemen hepsi kökenlerini kadim gelenek, felsefe, öğreti, düşünce sistemi, uygulama ve inançlara dayandırmaktadırlar. Geçmiş ve geleceğin bir olduğu, zaman algısının sadece bir yanılsama olduğu, insan doğasının, özünün, kâinatın yasalarının, inançların temellerinin bir olduğu vurgusu geçmişle günümüzü bağlamaktadır. Binlerce yıldır uygulanmakta olduğu söylenen pratikler insanlarda eski dönem bilgeliğine duyulan saygı ile birlikte bir güven duygusu da oluşturmaktadır. Buradan hareketle YÇİ, kadim öğreti ve uygulamaların günümüz dünyasına uyarlanmış; çağdaş bireyin yaşam şartlarına, istek ve beklentilerine uyum sağlayacak şekilde gözden geçirilmiş; bilimin sunduğu bilgilerle de desteklenerek kişilere sunulmuştur. Özellikle Uzak Doğu öğreti ve dinlerinden, İslam mistisizminden ve kadim medeniyetlerden kalma olduğu savunulan birçok öğreti ve uygulama tekrar yorumlanarak daha kolay anlaşılabilir hale getirilmektedir. Bu sebeplerle bu başlık altında YÇİ’de sıklıkla atıfta bulunulan kadim öğretilerle ilgili bilgi verilmeye çalışılmıştır.

⁵⁸ Hinduizm’de ilerleyerek Budizm’de çeşitli varlıklara göre alçalıp, yükselerek bir seyir izler (Konyalıoğlu-Aksoylu, 1990, s.58).

3.2.1. Tasavvuf

Tasavvuf, bu araştırmanın boyutlarını aşacak şekilde çok derin ve köklü bir gelenektir. Bununla birlikte, dünya literatüründe birçok çalışmada tasavvuf ile ilgili yeni yorumların YÇİ bünyesinde değerlendirilmesi (Cox,1979, s.10), tasavvufun birçok temel yaklaşımına YÇİ’de yer verilmesi, tasavvuf felsefesi ile oluşan bir inanç anlayışı ile çeşitli spiritüel yaklaşımlar arasında paralellikler görülmesi (Köse, 2011, s.17) ve özellikle Türkiye’de verilen eğitim ve düzenlenen faaliyetlerde sıklıkla tasavvufa atıfta bulunulması sebebiyle bu başlık altında kısaca incelenmesi gerekli görülmüştür. Tasavvuftaki tevhid inancı ve hiçlik yaklaşımı Doğu felsefelerinde anlatılanlara çok benzemektedir. Tevhid inancı Allah ın birliğini bireysel olarak deneyimlemesi üzerine kuruludur (Schimmel, 2012, s. 36). Böylelikle tasavvufta anlatılanlar ile spiritüel yolculukta ulaşılmaya çalışılan halin birbirine benzemesi, tasavvufa esnek bir yapı ve eklemlenebilme olanağı da sunmaktadır. Türkiye’de YÇİ alanındaki birçok eğitmen Yunus Emre, Mevlâna, İbn Arabi gibi isimlerden aldıkları öğretileri ve felsefeleri kendi geliştirdikleri eğitim modüllerine uyumlayabilmekte ve yeni isimler vermektedirler. Kendini İslam a bağlı hissetmeyen kişilere bile tasavvuf hoşgörülü ve sıcak gelmekte, spiritüel deneyim ve gelişime imkânı tanıdığı düşünülmektedir.

Literatürde tasavvuf kelimesinin, bu felsefeyi benimsemiş kişiler tarafından yün hırkalar giyilmesi sebebiyle ağırlıklı olarak “sûf” yani “yün” kelimesinden türetilerek yünlü giyen bu kişileri tarif etmek maksadıyla kullanıldığı kabul edilmektedir. Tasavvufun temel amacı insanın iyi bir ahlaka, olgunluğa, kalp temizliğine ulaşmasıdır (Sargut, 2017). Gönül yolu ve irade gücüyle tanrıya ulaşmak hedeflenir, burada bireysel çabalar ve deneyimler oldukça öne çıkmaktadır (Hançerlioğlu, 2006, s. 617)

Tasavvuf, İslam dini içinde bâtını bir alandır. İmanın şartları, davranış ve ibadet biçimleri gibi zahiri yönün yanında ruh ve kalp dünyamızla ilgilenir. Sufilere göre Kuran’ın her bir sure ve ayetinin bir zahiri bir de batını anlamı vardır (Kara, 2006, s.19). Her mümin inanç ve ibadetten sorumludur oysaki tasavvuf müminlerin mecbur olmadığı, yapmadıkları zaman sorumlu tutulmayacakları konulara yoğunlaşarak derin

duygu ve farkındalıklar verir. Yani tasavvuf dinin zorunlu kılmadıklarını üzerine ekler, sadece akılla değil, kalp ve ruhla anlayabilme hâlidir.⁵⁹

Tasavvufun temelini oluşturan kuralları tevbe⁶⁰, zühd⁶¹, tevekkül⁶², riyazet-mücahede⁶³, uzlet-tebeddül⁶⁴, zikir⁶⁵, haşyet-Allah korkusu⁶⁶, sabır, murakabe⁶⁷, rıza şeklinde sıralanabilir (Gürbüz, 2003).

Tasavvufta, en önemli kavramların başında yer alan nefis terbiyesi süresince geçilen yolculuğa “seyr-i süluk” denir (Dörter, 2018, s.47). Nefsin yedi aşaması olduğuna ve kişilerin bunları adım adım aşmaları gerektiğine inanılır:

1. Nefs-i Emmâre: Hayatta kalma içgüdülerinin bulunduğu aşama; arzu, öfke, kin gibi özellikler burada yer alır. İnsanın beşer hâli de denebilir.
2. Nefs-i Levvâme: Burada birey beşer olmaktan insan olmaya doğru bir seyir izlemektedir. Davranış ve düşüncelerden dolayı kendini sorgulama, pişmanlık ve tövbe bu aşamada yer alır.
3. Nefs-i Mülhime: Bu nefis mertebesine sezgi ve ilham mertebesi denir.
4. Nefs-i Mutmainne: İlk üç nefis mertebesi akıl boyutunda kalırken burada artık başka bir boyuta geçiş söz konusudur. “Bilinenlerin” yaşama geçirilmesi aşamasıdır. Allah ile bağ kurup manevi yükselişten söz edilebilir.
5. Nefs-i Radiyye: Allah aşkı dışında tüm dünyevi arzu ve isteklere yüzünü çevirme aşamasıdır.
6. Nefs-i Mardiyye: Allah’ın da kulundan razı olduğu bir aşamadır. “Sen O’ndan, O da senden râzı olarak dön Rabbine” (Fecr Suresi, 28).
7. Nefs-i Kâmile: Olgun, tertemiz nefis; erenlerin, peygamberlerin, kutsal kişiliklerin sahip oldukları nefis mertebesi olarak kabul edilir.

⁵⁹ Tasavvuf yaz okulu notlarımdan

⁶⁰ Pişmanlık

⁶¹ Bu dünya nimetlerinden vazgeçme

⁶² Allah’a güvenme ve başa gelen her şeyin bir sebebi olduğuna inanma, teslim olma

⁶³ Kanaat etme, tok gözlü olma. Bedenin arzularını en aza indirerek nefis terbiyesi sağlama

⁶⁴ Sürekli Allah’ı anarak ibadet edebilmek için dünyevi işlerden, toplum içinde olmaktan uzak durma

⁶⁵ Allah’ı anma

⁶⁶ Kıyamet gününden, hatalarımız, davranışlarımız karşısında Allah’ın gazabından çekinerek kişinin kendisini kontrol etmesi

⁶⁷ Tefekkür halinde olma, insanın hareketlerinin muhasebesini yapması

Günümüzde İbn Arabi'nin "vahdet-i vücüt" söylemi hem tasavvuf inancında hem tüm YÇİ'lerde sıklıkla tekrarlanan bir görüştür. Varlığın birliği olarak ifade edilebilecek bu tanımı tek kaynaktan çıkan binlerce renk olarak yorumlamak mümkündür (Gölpınarlı, 1999, s.173), herkes dünyayı ve evreni kendi "gözlüklerinin rengi" ile gördüğünden farklı bakış açılarının olması da doğaldır (Lewis, 2014, s.369).

Tasavvuf, zaten içimizde olanları tekrardan bulma, özümüze dönme, ona ulaşma yolculuğu olarak değerlendirilebilir. Bu dünyada "ölmeden ölebilmeyi", bir başka ifadeyle dünya malından ve nefsimizden kopabilmeyi, nefsi öldürmeyi değil dönüştürebilmeyi temsil eder. Bir farkındalık hâlinin yükselişidir. Burada dünya ile bağlantıyı kopartmak anlamına gelmemelidir; insan bu dünyadayken görevlerini, sorumluluklarını yerine getirmeli ancak bu dünyanın geçiciliğini unutmamalıdır. Bu dünyanın bir "rüya" olduğu ve "uyanacağımız" bilinci ile yaşamımızı sürdürmemiz telkin edilir. Hayata tevekkül ile yaklaşmak, olan olmayan her şeyde hayrı görmeye çalışmak gerekmektedir. Yaratan ve yaratılan düalizmini bir kenara bırakarak her şeyin tek ve bir olduğu gerçeğini benimsemek gerekir. Budizm ve Hinduizm ile birçok noktada ortak görüşler ve söylemler olduğu görülmektedir. Birçok sufi düşünür bu benzerlikleri görerek çeşitli çalışmalara imza atmışlardır. Hendrich (2011, s.7) tasavvuf ile yeni çağ inanış ve öğretilerinin ortak noktalarda buluşmasının sebebini Mevlevi dergâhları üzerinde popüler yeni çağ kültürünün yansımalarına bağlamaktadır.

"Taş olarak ölmüştüm, bitki oldum.

Bitki olarak öldüm ve hayvan oldum.

Hayvan olarak öldüm, o zaman insan oldum.

Öyleyse ölümden korkmak niye?

Hiçbir sefer kötüye dönüştüğüm,

Ya da alçaldığım görüldü mü?

Bir gün insan olarak ölüp,

Işıktan bir yaratık,

Rüyaların meleği olacağım.

Fakat yolum devam edecek,

Allah'tan başka her şey kaybolacak.

Hiç kimsenin görüp duymadığı bir şey olacağım.

*Yıldızların üstünde bir yıldız olup,
Doğum ve ölüm üzerinde parlayacağım.”⁶⁸*

Mevlana'nın bu dizleri onun reenkarnasyon inancını benimsediğini savunanlar olmasına sebep olmakta ve bu görüşü savunanlara tasavvufun cazip gelmesine yol açmaktadır.

Öte yandan tasavvuf, birçok açıdan kapitalist düzenle birlikte ekonomik bir unsur olarak da karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde birçok ilde turistik amaçlı semazen gösterileri düzenlenmekte, Mevlâna ve tasavvufa ait semboller içeren birçok ürün hediyeelik eşya dükkânlarında yerini almaktadır. Çeşitli dekoratif eşyanın, otantik kıyafetlerin, tespih vb. aksesuarların satıldığı, dünyanın birçok yerine gönderim yapan online alışveriş sitelerini bulmak da mümkündür. Özellikle Mevlana'nın ölüm yıldönümü olan Şeb-i Aruz zamanı Aralık ayında Konya'ya dünyanın dört bir yanından insanlar akın etmekte ve şehrin ekonomisine önemli katkılarda bulunmaktadırlar. Bu durum yukarıda endüstrileşme bölümünde de “spiritüel turizm” olarak değerlendirilebilmektedir⁶⁹. Tasavvuf öğretilerinden yola çıkarak kaleme alınmış sayısız eser, günlük hayata dair pratik ipuçları da vererek kitapçılarda yerlerini almaktadır. Bir yandan da ney ve tasavvuf müziği çeşitli Batılı enstrüman ve ritimlerle birleştirilerek popüler kültürde dinleyicilerin beğenisine sunulmaktadır.

3.2.2. Budizm

Eski Sanskrit dilinde “aydınlanmış olan, uyanmış olan” anlamına gelen Buddha sözcüğü Budizmin kurucusu olan Siddhartha Goutama (MÖ 563-MÖ 483) için kullanılmıştır. Çeşitli rivayetlere göre bir prens veya soylu bir kişi olduğuna inanılan Siddhartha, sarayın dışında gördüğü hastalık, yoksulluk, yaşlılık ve çaresizliklerden çok etkilenir; bu acıları dindirmenin bir yolunu bulmak üzere saraydan ayrılarak yolculuğa çıkar. Çeşitli keşişlerin yanlarına giderek, onların öğreti ve uygulamalarını dener; çok uzun süreler açlık, susuzluk gibi çileci yöntemlerle beden

⁶⁸ Mesnevi

⁶⁹ Her sene yüzbinlerce insan Mevlana'nın türbesini ziyaret etmek için Konya'ya akın etmektedir (Lewis, 2014, s.413). Kültür Varlıkları ve Müzeler genel Müdürlüğü'nün en son verilerine göre Türkiye'de en çok ziyaret edilen müze 2.429.573 kişi ile Konya Mevlana Müzesidir ki bu sayı Topkapı Sarayı ziyaretlerinin neredesye iki katıdır (Kültür Varlıkları, Müze İstatistikleri, Haziran 2023).

ve zihin terbiyesi ile aydınlanma yoluna ulaşmaya çalışır ancak bunlardan verimli sonuç alamaz. Bunun yerine ne çilecilikle bedeni her şeyden mahrum bırakmayı ne de nefse boyun eğmeyi doğru bulmayan “orta yol” olarak isimlendirdiği yönetime yönelir. Nefesini izleyerek geliştirdiği meditasyonla sükûnete ulaşır.

Budizm’de sonsuz bir yaşam ve ölüm döngüsü vardır. İnsanlar bu dünyada yaptıkları sonucu oluşan karmalarının ödül/cezasını bir sonraki hayatlarına taşırlar. Karma felsefesine göre ölüm bir yokluk değildir, canlılar bitmeyen bir döngü halinde reankarnasyon ile bir hâlden diğerine geçmektedirler. Geçmişte yapılanların neticeleri mutlaka alınacaktır. Böylelikle ruhun farklı birçok kimlikle dünyaya tekrar geldiği inancı bu hayatta bazı kabuller de getirir.

Bunun yanı sıra “dört yüce gerçek” ve “sekiz aşamalı asil yol” öğretileri önemlidir. Dört yüce gerçekte temelde anlatılan acının bu hayatın bir gerçeği ve parçası olduğu, acıların temel kaynağının arzular olduğu, dolayısıyla istek ve arzulardan vazgeçince acılardan da kurtulunacağı ve acıların dindirilmesi için doğru algılayış, gerçek bilgi, doğru düşünce, doğru söz, doğru eylem, doğru yaşam biçimi, doğru çaba ve doğru farkındalık gerekmektedir.⁷⁰ Budizmin temel beş ilkesi ise; can almamak, hırsızlık yapmamak, yalan söylememek, bedensel zevklere düşmemek, bilinci bulandıracak keyif verici maddelerden uzak durmaktır.

Budizm’in özellikle meditasyon, karma, tekâmül gibi birçok öğretisi YÇİ’lerde kendilerine yer edinmiştir. Ancak diğer birçok öğretilerde görüldüğü üzere bu kavramlar da orijinal mahiyetlerinin dışına çıkarılarak savunulan öğretilere paralellik gösterecek şekilde günümüze uyarlanmış, daha güncel ve popüler dile uygun farklı formlarda kullanılmaktadır. Örneğin karma kavramı önceki hayatlardaki olumlu olumsuz davranışların bir sonraki hayatta karşılık bulması anlamında kullanılırken YÇİ’de (hepsinde olmasa dahi) genel olarak bu hayatta yaptıklarımızın yine bu hayatta karşılık bulması anlamında kullanıldığına, tekâmülün de yine bu hayatta olgunlaşmak, ilerlemek, aydınlanmak anlamında kullanıldığına şahit olmaktayız.

⁷⁰ Asil yoldaki 8 öğretinin her biri Sanskritçe “samma” sözcüğüyle başlar ki karşılığı doğru, gerçek anlamına gelmektedir.

3.2.3. Konfüçyanizm⁷¹-Daoizm (Taoizm)⁷²

Konfüçyüsçülük, sosyal düzen ve otoriteye saygıyla ilgili bir devlet ideolojisidir. Weber'e (1952, 152) göre “*Konfüçyüsçülük, Budizm gibi yalnızca ahlaki öğretilerden oluşur.*” Burada sosyal düzenin devamı için çeşitli öğretilere yer verilmekte ve insanları dünya malına meyletmekten men ederek ahlak, erdem, toplumsal düzen gibi kavramları ön plana çıkarıp onurlu bir şekilde görevlerini ifa etmeye ve itaate teşvik mevcuttur. Atalara saygının çok önemli bir konu olduğu Konfüçyüsçülükte öte dünya ve orada olası ödül/azap yoktur (Turner, 2017, s.105). Kadın ve erkeğin ontolojik olarak farklı doğalara sahip oldukları, kadının zayıf, soğuk, pasif olduğu ve ay ile özdeşleştirilebileceği belirtilirken (yin); erkeğin ise sıcak, güçlü olarak değerlendirilip güneşle özdeşleştirilebileceği (yang) söylenmiştir.

Bu hayatta memnuniyeti, dinginliği, şifayı ve uzun ömürlü olmayı sağlayacak pratikler sunması Daoizm ile benzerlik gösterir. Varlığın mistik kaynağı olarak da ifade edilebilecek Daoizm'de Laozi (Lao-tzu) (MÖ 6. yy.) tarafından Antik Çin'de oluşturulan metinlerinde (Dao⁷³ de jing) kozmik oluşum, evrenin işleyiş yasaları, insan ve doğanın kâinat ile bağlantıları, feminen erdemlere daha fazla vurgu yapılır. İnsanların arzularından kurtulmalarına yönelik olarak “wu wei” yani eylemsizlik, “hiçbir şey yapmama”, akışına bırakma fikrini geliştirir. İnsanlar ve toplumlar doğanın doğal akışına bağlı kaldıkları müddetçe başka kural ve kaidelere ihtiyaç duymazlar. Evren, hayat bir döngü hâlinindedir; her şey boşluğa geri döner. Konfüçyüsçülük, Budizm ve Daoizm'e göre daha katıdır. Dolayısıyla özellikle Asya'da Konfüçyüsçülük'ten uzaklaşmak isteyenlerin bu ikisine daha fazla yöneldikleri söylenebilir. Özünde bir felsefe olarak oluşan Daoizm, zamanla kendi içinde bölünerek veya Uzak Doğu'ya giden Avrupalı misyonerler tarafından tercüme hataları sonucunda bazı kavramlar daha dinî unsurlar içerecek şekilde yorumlanarak çevrilmiş; bu durum da ilerleyen zamanlarda kimi yerlerde bir din şeklini almasına sebebiyet vermiştir.

⁷¹ Konfüçyüs (MÖ 551- MÖ 479), entelektüel, düşünür, filozof.

⁷² Metinde Daoizm olarak kullanılacaktır.

⁷³ Dao işareti Çince de yol, yürümek, yön, yöntem anlamlarına gelmektedir.

3.2.4. Nümeroloji-Ebcd

Nümeroloji, isminden de anlaşılacağı üzere sayılarla ilgili olan okült kollardan biridir. Burada her bir sayının bir anlamı vardır, harfler belirli sayılara denk gelmektedir ve bu sayıların farklı gezegenlerle bağlantıları vardır. Buradan hareketle kişinin doğum tarihi, ismindeki harflerin sayısal toplamı, bunların aralarındaki uyuma veya uyumsuzluğa bakarak genel bir analiz yapmak ve kişinin kaderiyle ilgili çıkarımlarda bulunmak mümkündür.

Nümeroloji, Türk İslam kültüründe de “ebced” olarak yer alır ve buna dayalı olarak yapılan hesaplama yöntemine de *ebced hesabı* denir. Arap alfabesinin ilk dört harfinin sıralanışı ile ismini almıştır. Tarihçesi, İslam öncesi Arami ve Sami toplumlarına ve İbrani diline dayandırılabilir. Bu sistemde yalnızca sessiz harfler kullanılır. Tarih boyunca yazının bulunuşuyla birlikte hemen her kültürde harflerin sayısal değerlerinin hesaplanması ve buradan çeşitli çıkarımlar yapılmasıyla ilgilenilmiştir. Ebced dizilimindeki dört harfin evreni oluşturan dört elemente karşılık geldiğine inanılmaktadır. Ebced sistemi İslam dünyasında özellikle tasavvuf, astronomi, astroloji, edebiyat, mimari alanlarında, havas ilminde, halk arasında sihir, büyü, muska, tılsım vb. hazırlama işlerinde sıkça kullanılmıştır (Uzun, 1994).

Nümerolojide 1’den 9’a kadar sayılarla işlem yapılır, bunların haricinde 11 ve 22 de özel bir öneme sahiptir. Nümerolojinin temelini Pisagor’un sayılarla temellendirdiği felsefesine dayandırılmaktadır (İlgın, 2021). Nümeroloji, kişinin hayata geliş amacı, yetenekleri, zayıf noktaları, kaderi, dönüm noktalarıyla ilgili bilgi verebileceği gibi kişinin hayatındaki insanlarla uyumunu anlaması açısından da kullanılabilir (Forbes, 2009).

Kişinin doğum sayısı, doğum tarihinin rakamlarının tek haneli sayı elde edilinceye kadar toplanmasıyla bulunurken kader sayısı ise kişinin isim ve soy ismindeki harflerin karşılık geldiği sayısal değerlerin toplanmasıyla elde edilir. Bu sayıların her biri belli birtakım özelliklere karşılık gelmektedir. Evrende tesadüf olmadığı için doğum tarihimiz ve bize verilen isim, evrenin bize işaret bırakmasını ve bizim ondan gelen işaretleri duymamızı sağlayan araçlar olarak değerlendirilebilir (Forbes, 2009). Her bir sayının doğrudan karakter analizine dair bir açıklaması olduğu

gibi hepsinin ezoterik anlamları da vardır.⁷⁴ Kendi içsel yolculuğumuzun, evrenle bağlantımızın, kozmik bağlarımızın, daha derin sorularımızın karşılığını bulabilmek için nümeroloji bizimle sayılar aracılığıyla konuşmaktadır (Phillips, 2005).

3.2.5. Nefes Terapisi

“Hayat bir nefesle başlar ve bir nefesle son bulur.”

Anonim

Nefes terapisi; kişinin hayatının, yaşama şeklinin, hayatına çektiği olumlu olumsuz her şeyin nefes alma şekliyle bağlantılı olduğunu savunur. Bir çocuk doğduğunda döngüsel bir şekilde diyaframına doğru nefes alırken yaşadıklarıyla birlikte bu, yerini daha kısa, kesik ve göğüsten nefes alma şekline bırakır. İnsanın, bir şeyden korktuğunda, heyecanlandığında, stres altındayken veya olumlu duygular içindeyken nefes alma şekli değişiklik gösterir. Dolayısıyla vücudumuz nefes alma şeklimize göre bu duyguları içselleştirir. Nefes terapisinde kişi doğru nefes alma tekniklerini öğrenerek blokalarından, olumsuz duygu, düşünce ve kalıplarından kurtularak vücudunun her bir hücresini oksijenle buluşturur. Doğru nefes alma ile birlikte vücudumuz rahatlayıp oksijene doyarken zihnimiz de kendisini güvende ve huzurlu hisseceğinden hayatımıza bu frekanstaki olumluluklar yansıyacaktır. Bu yaklaşım temelini tüm öğretilerde görmek mümkündür. Özellikle meditasyon uygulamalarında, tasavvuf öğretilerinde, konsantrasyonu sağlamak, stresten uzaklaşmak gibi konularda çeşitli nefes tekniklerine başvurulduğu görülmektedir. Burada amaca yönelik olmakla birlikte daha ziyade diyaframdan nefes alıp verme, belli aralıklarla derin nefes alma, tutma ve verme şeklinde uygulamalar mevcuttur.

3.2.6. Yoga

Yoga, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de her geçen gün artan bir ilgiyle karşılanmaktadır. Türkiye’de hemen tüm illerde yoga salonları bulunmakta ve sayıları her geçen gün çoğalmaktadır. Pandemi sonrası online eğitimlerin sayısı da artmış, ilgililer artık evlerinden yoga öğretilerini takip ederek uygulayabilmektedirler.

⁷⁴ Mesela 3 sayısı kutsal üçlüyü temsil eder. Hristiyan inancında teslisi (Tanrı, baba, kutsal ruh), holistik yaklaşımda zihin, ruh, beden, Yunan mitolojisinde gök, yer ve yer altı vb. (İndigo, 2022)

Yoga etimolojik olarak incelendiğinde Sanskritçe bağlantı, birlik anlamına gelmektedir. Kişinin kendisiyle, bedeni, zihni, ruhu ve tüm evrenle bağlantı hâlinde olarak bir birlik içinde olmasını temsil etmektedir (Land, 2008, s.10). Zihinsel ve fiziksel bir disiplin olup mistik birliğe ulaşmak için sistemleştirilen bir meditasyon aracıdır. Dolayısıyla yoga, yaşamın tümüyle uyum hâlinde olmayı sağlayan bir sistemler bütünüdür. Yoga duruşlarıyla (asana) ve nefes (pranayama) teknikleri ile kasların çalışması, toksinlerin atılması, dengede durulmasını sağlaması açısından beden sağlığına önemli faydalar içermektedir. Özellikle yoga bir spor çeşidi olarak değerlendirildiğinde konsantrasyon ve yoğunlaşmaya dayalı olduğundan kişinin fiziksel gücünü artırırken zihinsel ve ruhsal bir dinginlik ve ferahlama da sağlamaktadır (Uysal, 2015, s.94). Bu özellikleri, günümüz dünyasının en büyük şikâyetlerinden biri olan sürekli koşturma ve bir yerlere yetişme hissi taşıyan insanlara iyi gelmekte ve insanlar streslerinden arınarak sakinleşmeyi deneyimlemektedirler.

Yoganın Doğu uygarlıklarında beş bin yıldan uzun süredir uygulanmakta olduğu iddia edilmektedir. Tüm yoga çeşitlerinde “kendini bilme ve birlik” temel amaç olarak kabul edilmişse de bunlara ulaşma sürecinde izlenen metotlarda teknik farklar bulunmaktadır (Şengör, 2019, s.71). Kimi yoga çeşidinde zihinsel disiplin hedef alınırken meditasyon ve tefekkür esastır, bazılarında ise egoyu devre dışı bırakmak hedeflenir, diğerlerinde ise etrafımızdaki her şeyde tanrısallığı görerek sevginin yayılması hedeflenmektedir. Yogada temel olarak sekiz basamak vardır bunlar; yama⁷⁵, niyama⁷⁶, asana⁷⁷, pranayama⁷⁸, pratyahara⁷⁹, dharana⁸⁰, dhyana⁸¹ ve samadhidir⁸².

Günümüzde bu alana gönül verip sürekli kendini geliştiren kişilerin dışında genel anlamda popüler olan yoga çeşidi daha ziyade yoga duruşları ve nefes teknikleriyle bedensel iyi oluşu, fiziksel güçlenmeyi, zindeliği ve rahatlamayı sağlamaktır. Özellikle araştırılıp gidilmedikçe çoğu spor salonunda yapılan yoga çalışmalarında daha fiziksel etkiler üzerinde durularak işin felsefesine çok da yer

⁷⁵ Olumsuzluklardan arınma

⁷⁶ Olumlulukları güçlendirme

⁷⁷ Bedensel duruş teknikleri

⁷⁸ Solunum ve enerji

⁷⁹ Duyuların denetimi

⁸⁰ Odaklanma teknikleri

⁸¹ Meditasyon

⁸² Evrenle bütünleşme

verilmemektedir. Yogaya bu bağlamda hamile yogası, çocuk yogası, kırışıklıklara karşı yüz yogası olmak üzere yeni alanlar eklenerek alanın ticarileştiğini ve günümüzün ihtiyaçlarına cevap vermek üzere kurgulanan dallarının oluştuğunu da söylemek mümkündür. Burada Batı kültüründe hâkim olan maddesellik, dış görüntü, gençlik, güzellik, formda olma gibi değer yargılarının yogaya da yansıdığı görülmektedir. İçi çoğunlukla boşaltılarak Batı dünyasına uygun hâle getirilmesi sağlanmış, ruhani boyutu ise günlük stres ve gerginlikten kurtulma şeklinde sentezlenmiştir.

Ülkemizde yoganın bir din veya dine ait bir pratik olup olmadığı tartışması sıkça yapılıyor olsa da⁸³ özünde yoga fiziksel, zihinsel ve ruhsal bir pratikler bütünüdür. Özellikle ABD'nin dünyanın dört bir tarafından yoğun olarak aldığı göçler sırasında buraya Hindistan'dan gelmiş kişiler kültürlerindeki yoga felsefesini ve hareketlerini de getirmiştir. Özellikle 1960 sonrası dönemde yukarıda bahsedilmiş olan Doğu felsefelerine merak ve ilgi sonrası burada popülerleşerek medyanın ve popüler kültürün etkisiyle dünyaya yayılmıştır. Özellikle o dönemlerde ABD'de savaş karşıtı görüşün de bir sembolü hâline gelen yoga, barışsever ve bütüncül yaklaşımıyla kişileri etkilemiş ve popüler simaların yoga uyguladıklarına ve bundan fayda gördüklerine dair demeçleri sonrasında ilgi artmıştır. Çeşitli mecralarda, televizyon programlarında, sosyal medya hesaplarında popüler kişilikler, sanatçılar, sosyal medyada *influencerlar* gibi gündemde olan kişilikler haricinde çeşitli alanlarda uzman doktorlar da yoganın farklı alanlardaki faydalarını sıkça gündeme getirmektedirler. Bir ürün olarak piyasaya sunulan yoganın kişinin kendisini ve dünyayı farklı algılama olanağı tanınmasına yapılan vurguyla kişilere “iyi geleceği”, “farkındalığın artacağı” sıkça vurgulanmakta ve kişinin dünyayla “baş etme” mekanizmasını güçlendireceği söylemiyle çağın ihtiyaçlarına uygun şekilde paketlenmekte ve sunulmaktadır.

⁸³ İçerdiği savunulan dinî unsurlar sebebiyle yoga birçok İslam ülkesinde yasaklandıysa da (Suudi Arabistan, Malezya, Endonezya, Mısır, İran vb.) özellikle orta üstü sınıfa mensup olan kadınlar arasında sıkça uygulandığı ve online olarak olsa bile takip edildiği bilinmektedir (Baier, 2011). Ülkemizde ise Din İşleri Yüksek Kurulu, yoganın dinî özellikler taşıdığı için Müslümanlar tarafından tatbik edilmesinin doğru olmadığına dair açıklamalarda bulunmuştur (Arı, 2017). Ancak her ne kadar böyle bir açıklama yapılmış olsa da araştırmamız süresince elde ettiğimiz verilerden hem muhafazakâr hem seküler kesim arasında yoga pratiğinin oldukça yoğun bir şekilde devam ettiği gözlemlenmektedir.

Fiziksel, ruhsal ve zihinsel faydalarına sıkça değinildiğinden herkes kendi ihtiyacı doğrultusunda bir şeyler bulabilir çağrısı yapılmaktadır.

Popüler kültür yogayı bir metaya dönüştürerek kişinin kendisiyle (bedeni ve ruhu) ilgilendiğini gösteren en önemli unsurlardan biri hâline getirmiştir. Yoga, bir ürün olarak sunulurken yoga yapan kişiler de tüketiciye dönüşmüşlerdir. Halkın geneline yayılmış olmasıyla beraber yoga bir farkındalık bilincini de vurgulaması açısından eğitilmiş, belirli bir toplumsal düzeyde yaşamını sürdüren insanlar için bir gösterge, prestij hâline de gelmektedir. Fiziksel iyi oluş haricinde günlük hayattaki stresle baş etme ve “kendine vakit ayırma” birey kültü ile sıkça vurgulandığından doğru ihtiyaçlara çözüm önerisi sunduğu düşünülen yoga bu alandaki uygun boşlukları doldurmaktadır. “The Subtle Body: The Story of Yoga in America” (2010) (Esnek Beden: Amerika’da Yoga’nın Öyküsü) isimli eserinde S. Syman’a göre “yoga, küreselleşmenin en başarılı ürünüdür.” Tüketim dünyasının çarkında kendilerini baskı ve kaygı altında hisseden insanlar da bu gerilimden kurtulmak için çareyi yine bir ürün olarak sunulan yogada aramaktadırlar. Böylece sistemin sebep olduğu sıkıntıya yine sisteme hizmet eden bir unsur destek olmakta ve küresel kapitalist ekonomi her durumda kendini sağlama almaktadır.

Yoganın bu yayılımının karşısında çeşitli federasyonlar da kurularak, eğitimlerin kurumsallaşması sağlanırken eğitmenlere de çeşitli sertifikalarla akredite olma imkânı verilmiştir. Bu süreç hem federasyonlar hem eğitmenler ve yoga salonları açısından oldukça kârlı bir alana dönüşmüştür. Ülkemizde yogaya olan ilginin artması ile birlikte Herkes İçin Spor federasyonu yogayı bir spor olarak tanımlayarak bünyesine almış ve kendi bünyesinde eğitmenlerin yetişmesi için çeşitli eğitimler düzenlemiştir (HİS, 2023). Dünya çapında yoga salonlarının ve eğitmenlerinin bağlı olduğu temel iki çatı kuruluştan söz etmek mümkündür. Bunlardan biri olan ve 1987 yılında kurulan Uluslararası Yoga Federasyonu (IYF), dünya genelinde standartlar belirleme, bir bütünlük sağlayarak kaynak ve destek sağlama amacındadır. Dünya çapında 76 ülkede 265’in üzerinde yoga kuruluşları üyedir (IYF, 2023). Bir diğeri ise Uluslararası Yoga Birliği’dir (IYA). Bağışlarla çalışmalarını sürdürmekte ve yoga ile ilgili araştırma ve gelişmeleri desteklemektedir. Bu merkeze kayıtlı dünya çapında 80 bine yakın yoga eğitmeni, 5 binin üzerinde de eğitim merkezi/okulu vardır. Eğitmenlerin buraya kayıtlı olabilmeleri ve buradan akredite sertifikaları alabilmeleri

için derece derece farklılık göstermekle birlikte en az 200 saatlik bir eğitimden geçmeleri gerekmektedir. Böylece uygulamanın belirli bir standartta yapılmasını sağlamak amaçlanmıştır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere yoga dünya çapında gittikçe yaygınlaşmakta ve pazar payı da yükselmektedir.⁸⁴ ABD’de sayısı her geçen gün artan yoga uygulayıcılarının sayısının 40 milyon kişinin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir ve yapılan araştırmalara göre 80 milyon kişi ileriki bir dönemde yogayı denemek istemektedir. Bu kişilerin yogayla bağlantılı olarak yıllık harcamalarının (ders, kıyafet, aksesuar) 17 milyar doların üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Dünya genelinde olduğu gibi ABD’de de yogayı takip eden kişilerin büyük çoğunluğu kadındır (%72). Tüm yaş aralıklarında ortalamada eşit bir dağılım olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle ilginç olan bir durum yoga ile ilgilenen kişilerin yarısından fazlasının ilerde yoga eğitmeni olmayı istemesidir.

Shift (2016), yoganın ABD’de en hızlı büyüyen dördüncü sektör olduğunu, 2025 yılında dünya çapında 1 milyar insanın yoga yapıyor olacağını ve yogaya gösterilen ilginin, gelir seviyesi ortalamanın üzerinde ve yüksek eğitim düzeyine sahip insanlar arasında arttığını belirtmektedir.

3.2.7. Astroloji/Yıldızname/ Kova Çağı

Antik Yunancada astron/yıldız ve logos/söz kelimelerinin birleşiminden oluşarak yıldızların sözleri, yıldızların hitabetleri anlamına gelmektedir. Yeryüzünde olan her olayın gökyüzünün yansıması olduğunu ve dünyamızda olacak olan şeylerin ipuçlarının gökyüzünde saklı olduğuna inanılarak oradan alınan işaretlerin, ipuçların yorumlanması sanatıdır. Gökyüzündeki tüm hareketlerin yeryüzüne yansıması olarak okumak da mümkündür (Aydın, 2015, s.69).

Astroloji dünyanın en eski düşünme biçimlerinden biridir. Dünya dışı gezegenlerin dünyaya yaptığı etkileşimlerin incelenmesi, yıldızlara ve gezegenlerin konumlarına bakarak bireysel ve kolektif bazda dünya üzerinde nasıl etkileşimler, tecrübeler yaşanacağı, yaşanabileceği öngörüsünde bulunan bir yorum sanatıdır.

⁸⁴ IPSOS public affairs

Astrolojinin bilimsel bir alan olduğunun, çeşitli ülkelerde üniversitelerde bölüm olarak okutulduğunun savunması yapılsa da bilim olarak değerlendirmek doğru gözükmemektedir. Astrologların izlemiş oldukları ekollere göre farklı gezegenlerin farklı hareketlerini temel alarak yaptıkları okumalar aynı durum ve tarihler için farklı yorumların yapılmasına sebep olmaktadır. Bilginin tek türünün bilimsel bilgi olmadığı savı YÇİ’lerde sıklıkla tekrarlandığı gibi aynı durum astroloji için geçerlidir. Buradan elde edilen bilginin bilimsel olmaması onun geçersiz veyahut önemsiz olduğu anlamına gelmemektedir. Sümer, Babil, Mısır tarihi incelendiğinde hepsinin astrolojiyle yakından ilgilendikleri görülmüştür. Özellikle tutulmalar doğa üzerinde etkili olduğu için nehirlerde taşmalar, denizlerde gelgitler vb. dolayısıyla tarım ve kişilerin gündelik hayatları, düzenleri de etkilenmiştir.

Modern öncesi dönemde astrolojinin bireysel değil kolektif hayatı etkileyebilecek alanların incelenmesinde yararlanılan bir alan olduğu gözlemlenmiştir. Bireysel incelemeler ancak kral, padişah veya önemli devlet adamları için savaşların, önemli kararların en doğru zamanlarını belirlemek maksadıyla gerçekleştirilmiştir. Dünya üzerinde astrolojiye dair ilk detaylı tarihî vesika, halifeliğin Emevi Hanedanlığından Abbasi Devleti’ne geçişinde yazılmış;⁸⁵ halifenin doğumunda yıldızların konumunun bu sürece işaret ettiğine dair yorumlar yapılarak süreç “meşrulaştırılmıştır” (Pınarbaşı, 2021).

Osmanlı İmparatorluğuna baktığımızda sarayda görevli maaşlı müneccim başı denen, astronomi bilgisiyle astrolojiyi birleştiren ve padişahın vereceği önemli kararlar, seferler, savaşlar için doğru zaman aralıklarını belirleyen kişiler olduğu da bilinmektedir. Bu yorumlar çoğunlukla İslam’ın esaslarıyla uyumlu olacak şekilde yapılmıştır.⁸⁶

Astrolojinin halk nezdinde yayılmasının öncüsü geleneksel medyadır. ABD’de ilk olarak LA Times,⁸⁷ 1920’lerde güneş burcuna göre yılı 12’ye bölerek kişilerin burç yorumlarını yapmaya başlayarak büyük bir ilgi görmüştür. 1933 yılında *The People* ve

⁸⁵ Zerdüşt Ebu Sehl tarafından Abbasi halifesi için yazılmıştır.

⁸⁶ İbrahim Hakkı İhvan ı safadan astrolojiye yer vermiş ve buna “akıl yürütme” demiştir.

⁸⁷ Adorno, “Yeryüzündeki Yıldızlar” isimli makalesinde gazetedeki astroloji bölümüne dair bir inceleme yapar. Burada amacı “akıldışı kabul edilebilecek unsurlar içeren toplumsal fenomenlere ve onların altlarındaki saiklere dair” derin bir kavrayış geliştirmektir. “Rasyonel öz çıkarın akıl dışı olacak derecede aşırıya vardırılmasının örneğidir bu”. Burada astroloji sütunlarındaki ökültizmi ikincil bir batıl itikat olarak değerlendirir (Adorno, 2009, s.24).

1934 yılında *The Daily Express* astrolojik analizler yayınlamaya başladı. Eskiden analizler birçok gezegeni ve farklı yıldızları hesaba katarak detaylı ve uzun süren araştırmalar neticesinde elde ediliyorkenilerleyen zamanla olay daha basite indirgenerek sadece doğum tarihine denk gelen güneş burcuna dönüşmüş, önce Batı dünyasına ardından tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. İnsanın doğum yeri ve zamanına göre geleceği ile ilgili ipuçları bularak yorumlar yapılmaya başlanmış, bunlar insanla evren arasındaki kozmik bağ olarak değerlendirilmiştir.

Adorno'ya göre astroloji, gerçek ve kurgu arasında durarak hayatı daha sürprizli ve heyecanlı bir hâle getirir (Adorno, 2009). Birey kendi hayatının kahramanı olurken monotonluktan kurtulur ve *“kendisini zayıf hissettiği gerçek dünyayı değil kendisini güçlü hissettiği kurgusal dünyayı tercih eder”*.

Yıllar geçtikçe astrolojiye olan ilgi ve merak artarak tüm gazete ve dergilerde mutlaka astroloji yorumlarına yer verilmiştir. Ardından televizyon kanallarındaki artışla birlikte gündüz kuşağı programları astrologları ağırlamaya hatta dönem dönem sadece astrologların konuk olduğu televizyon programları yapılmaya başlanmıştır. Yıldızlara ve astrolojiye olan heves gittikçe artmış, Maya takviminin⁸⁸ öngördüğü söylenen dünyanın sonunun yaklaşması ile ilgili kehanetler üzerine milenyumla beraber astroloji ve astroloji ile ilgili konular artık günlük hayatın bir parçası hâline gelmiştir. Günlük sohbetlerde güneş burcunun yanı sıra yükselen burç, ay burcu gibi unsurlar da bilinmek istenir olmuştur. Astroloji de dünyada modernleşmenin etkisiyle diğer birçok konu ve kavramda olduğu gibi kolektif okumadan uzaklaşarak bireysele indirgenmiş ve yıldızların anlatmak istedikleri de bireyi anlatır olmuştur. Bireyselliğine fazlasıyla önem vererek kendini merkeze almış olan insanın tanıştığı kişilere eskiden sorduğu “memleket neresi?” sorusu yerini “burcun nedir?” sorusuna bırakmıştır. Böylece insan, o kişiyle arkadaş, sevgili, iş ortağı vb. olması durumunda “uyumlu” olup olamayacağının kararını vermektedir. Referans noktalarından mahrum kalan insan, burçlar ve onlara atfedilen özellikler üzerinden bir bağlantı kurmaya çalışmaktadır.

⁸⁸ Maya takviminin öngörülerine göre 12 Aralık 2012’de dünyanın sonunun geleceğine ve dünyada sadece birkaç yerin bu felaketten kurulacağına dair bir inanç söz konusuydu. İzmir’in Şirince köyü de bu yerlerden birisi olarak o dönem yurt dışından yoğun bir ziyaretçi akınına uğramıştı (Cengiz vd., 2022). Böyle bir felaket yaşanmayınca bunun aslında sembolik bir açıklama olduğu, farklı bir çağa, yeni bir döneme geçiş anlamında bir kıyamet olduğu şeklinde bir açıklama getirilmiştir.

Zodyak, 12 takımyıldızdan/burçtan⁸⁹ oluşmaktadır ve ortalama her 2150 yılda ekinoks noktasının bir burçtan çıkıp başka bir burca geçtiği ve bu süre boyunca içinde bulunduğu takımyıldızın temsil ettiği özelliklerin dünya genelinde hâkim olduğu görüşüne dayanmaktadır. Net ve kesin tarihlerden bahsetmek mümkün olmasa da astrologların üzerinde anlaştıkları husus, içinde bulunduğumuz *Balık Çağının* sona erip *Kova Çağına* geçişin hâkim olduğu bir sürecin yaşanıyor olduğudur.

Burada önemli olan takımyıldızların sembolize ettikleri özelliklerin yansımasıdır, Balık Çağı, İsa'nın doğumuyla başladığı düşünülen çağdır.⁹⁰ Mistik, gizemli özellikler taşıyarak dinin, dini duyguların, metafiziğin, büyülü şeylerin yaşandığı, kolektif yapının ön planda olduğu döneme işaret eder. Oysaki artık geçtiğimiz veya geçmekte olduğumuz Kova çağı ile vurgulanmak istenen akılcılık, inovasyon, her alanda yenilikler, buluşlar, düşüncelere, fikirlere verilen önem, özgürlük, baskılara, dogmalara, kalıplara karşı çıkma olarak değerlendirilebilir. Balık çağında kişilerin manevi gelişimleri için bir rehber ihtiyacı duydukları düşünülürken Kova Çağında bireyin kendisine, kendi iç sesine kulak vermesi ön plana çıkmıştır. Bu aynı zamanda Kova çağına geçişin, bireysel spiritüel uyanışın temsili ile uyumludur. Yeni çağ söylemiyle anlatılmak istenin sadece milenyum olarak yeni bir döneme geçiş değil, aynı zamanda astrolojik olarak yeni bir çağ olan Kova Çağına geçiştir” (Özkan, 1996, s.205). Kova Çağı, kova burcunun özellikleri olan kişisel sorumluluğu, özgür iradeyi, seçme fırsatlarını, yeni bilgilerin kapılarının açılmasını, yeni deneyimleri işaret eder.

“Kültür endüstrisi gibi astroloji de gerçek ile kurmaca arasındaki ayrımı bulandırır, aşırı gerçekçi bir içeriği korurken bir yandan da kaynağı itibarıyla o gerçekliğe akıl dışı bir metafizik hal kazandırır” (Adorno, 2009, s.26). Böylece hem bilime sırtını dayayarak güven yaratma hem de aslında bilim olmamasından ileri gelen rahatlıkla sözde gerçekliğe hizmet etme fırsatı bulur.

⁸⁹ Yunanca “zodiakos kyklos” yani “hayvanlar dairesi” anlamına gelen bu kuşak, güneşin bir yıl boyunca gökyüzünde izlediği ekliptik yörüngesinin tasviridir. (Vikipedi, t.y.). Astronomi, gökyüzündeki cisimlerin hareketini inceleyen bilimken bu cisimlerin yer yüzünde oluşturdıkları etkiyi astroloji inceler (Plesk). Zodyak Çağları: MÖ 10800-8640 Aslan, MÖ 8640-6430 Yengeç, MÖ 6430-4320 İkizler, MÖ 4320- 2160 Boğa, MÖ 2160- MS 1 Koç, MS 1- 2160 Balık, MS 2160-4320 Kova (Yılmaz, 2013, s.44).

⁹⁰ Balık sembolünün içinde JESUS yazısı özellikle ABD ve Latin Amerika’da sıkça kullanıldığı görülmektedir.

Binlerce yıllık geçmişı olan astroloji 20. Yüzyıla birlikte diğerk tüm kadim pratiklerde olduğı gibi çağı ayak uydurmuş, günlük ve çabuk tüketilebilir olma özellikleri yüklenmiştir. Böylelikle ticari bir boyut kazanarak popüler bir ürün unsuruna dönüşmüş ve “geleceğı pazarlayan” bir alan olmuştur (Demir, 2011, s. 83). Tüm YÇİ’de görüldüğü üzere ihtiyaca ve talebe göre şekil alabilen bir yapıya bürünmüştür. Astroloji de diğerk tüm unsurlar gibi ticarileşerek popüler kültürün öğelerinden biri hâline gelmiştir. Kişilerin burçlarına göre taşımaları gereken kristal ve metallerden giyecekleri kıyafetlerin renk, kumaş ve türlerine, takmaları gereken aksesuarlardan ne zaman seyahate gitmeleri veya özel ilişkilerinde karar almalarına kadar her konuyla ilgili olarak kişileri yönlendirmekte ve tüketimi de bir yandan desteklemektedir. Adorno’ya göre astroloji, tüm Yeni Çağ akımları içinde en fazla rağbet gören ve en popüler olandır: *“Bir irrasyonellik yanılısaması satarak spiritüalizmden daha fazla kendisini benimsetir”* (Adorno, 2002, s.53).

3.3. Şifa

YÇİ’nin büyük bölümünde özellikle Uzak Doğı kaynaklı olanlarında sağlıklı yaşam, alternatif tedavi yöntemleri, kişisel gelişim unsurları, kısaca şifa unsurları yer almaktadır (Barnes ve Sered, 200, s.8). Bedensel, ruhsal ve zihinsel iyi olma hâlini tanımlamak için kullanılan şifa kavramı, insanların kendilerini rahatsız eden durumlardan kurtulmalarını ifade etmektedir. Bu iyi olma haline yardımcı olan kişiye de şifacı denmektedir (Yalvaç Arıcı, 2021).

Antik Mısır, Asur, Babil, Hint⁹¹, Hitit, Mezopotamya gibi tüm uygarlıklarda şifa, dinden ve tanrılardan bağımsız olarak düşünülemediğinden dolayısıyla şifayı verenlerin de din adamları olduğuna inanılırdı.⁹² Çözüm yolları da dönemin inançlarına uygun olarak yapılan ritüeller, kurban törenleri, şifalı olduğuna inanılan çeşitli bitki, taş, doğal madde ve madenler ile hayvan organlarından yararlanma şeklindeydi (Şar, 1988, s.223).

⁹¹ Hint uygarlığında baş tanrı olarak kabul edilen Brahma, o günün bilgelerine yaşam bilgisi anlamına gelen Ayur-veda metinlerini vermiştir. Bu metinlerde sağlıklı yaşam biçimleri, beden-zihin-ruh sağlığını korumak için yapılması gerekenler ve hastalıklardan şifa bulma yolları bulunmaktadır. Veda’nın 40 dalından biri olan Ayur-veda, günümüze ulaşmış en eski tıp sistemi olarak kabul görmektedir (Gerçeksever, 2009, s.40-41).

⁹² Şaman, Baru, A-su, Sekhmet, Sinu vb. çeşitli uygarlıklarda çeşitli isimlerde anılmaktadırlar (Bayat, 2016, s.64).

Modernite öncesi dönemde yaşamış olan insanlar hem doğa olaylarına hem hastalıklara çeşitli doğa üstü güçlerin sebep olduğunu düşünmüşlerdir. “İlahi güçlerin” onlara kızdığına, günah işledikleri için cezalandırdığına inanmış, bunlardan korunmak ve kurtulmak için inandıkları dinlerin ileri gelenlerine baş vurmuş, çeşitli ritüeller, büyüler geliştirmiş, adaklarda bulunmuşlardır (Türkmen, 2011, s.21).

Bilinmeyenden, mistik olandan, ilahi kabul edilenden çeşitli yöntem ve ritüellerle beklenen şifa⁹³ tek tanrılı dinlerle birlikte tanrıdan, onun meleklerinden ve azizlerinden yardım dileme şeklini almış⁹⁴ ve tıbbın ilerlemesiyle birlikte dinî paradigmadan sıyrılarak seküler ve bilimsel bir boyut kazanmıştır (Bayat, 2016, s.180). Son 300 yılda özellikle Batı’da din ve tıp “resmen” ayrılmışsa da Doğu ve Uzak Doğu daha farklı bir yol izlemiştir (Kirman, 2010, s.296).

Avrupa’da 14. yüzyıl ile birlikte sağlık ile ilgili konularda yaklaşım değişmeye başlamıştır. Özellikle 17 ve 18. yüzyıllarla birlikte insan anatomisinin anlaşılma başlanmasıyla birlikte tıp ve cerrahi alanlarında gelişmeler kaydedilmiş, ilerleyen dönemlerde anestezinin gelişmesi ile bambaşka bir dönem başlamış, acı ve ağrının dinmesi için Tanrı’dan veya metafizik güçlerden medet ummaya gerek kalmamış, bir nevi acı ve ağrı sekülerleşmiştir (Caton, 1985, s.497). 20.yüzyılla birlikte teknolojideki gelişmeler de eklenerek sağlık alanında eskiden mucize olarak değerlendirilebilecek bir süreç yaşanmaya başlamış, ömürler uzamış, bebek ölümleri azalmış, ameliyatlar, protezler gelişmiştir (Akın ve Karamuk, 2020).

20. yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla rüzgâr tersine dönmüş, tıbbın sunduğu çareler insan ömrünü uzatarak birçok hastalığa çare bulsa da kimi yerde yetersiz kalmış ve bu sefer de akıl, bilim ve modernitenin dayattıkları eleştirilerek insanların farklı arayışlara yönelmelerine sebep olmuştur. Arthur Kleinman, ‘hastalık-tedavi ve rahatsızlık-iyileşme’ kavramları arasındaki farka değinmiştir. Kleinman’a göre modern tıbbın asıl alanı olan hastalık bedende görülen, “normal dışı” olan ve genellikle ilaçla tedavi edilmesi gereken bir süreçtir. Rahatsızlıklar ise daha ziyade kişinin

⁹³ Antik toplumlarda şifa arayışları ve usulleri çeşitli inançlar ve büyüsel törenler temelinde şekillenmiştir (Curtis ve Gaylord, 2004, s.2).

⁹⁴ Kuran’a göre her türlü şifayı veren Allah’tır ve şifa veren anlamına gelen *Şafî*, O’nun isimlerinden biridir (Karagöz vd., 2006, s.607). Hz. Muhammed’in sağlıkla ilgili uyguladıkları ve tavsiyelerine de “Nebevi Tıp” adı verilir (Kirman, 2010, s.297). Aynı şekilde Hristiyanlıkta Hz. İsa’nın hastalara şifa verdiği belirtilmekte ve bunun kaynağı “Kutsal Güce” dayandırılmaktadır.

algıları ve deneyimleri sonucu oluşan durumlardır ve iyileştirilirler (Öztürk, 2015, s.43). “Modern tıp tedavi etme ilminde muhteşem bir gelişme kaydederken, iyileştirme sanatını kaybetmiştir” (Foster ve Anderson, 1978, s.137). Frankl (2021, s.84), “Genelde doktor hasta insanı değil de “hastalığı” gösterir ve sıkça, “işte karşımızda bir ... vakası bulunmakta” dediğini duyarız.” cümlesiyle bu yaklaşımı desteklemektedir.

Mutlak bilgi ve doğrunun olmadığı, farklı yaklaşım ve görüşlerin de benimsenmesi gerektiği postmodern düşüncenin temeline oturtulmuştur. Hastanelere, ilaçlara olan güven bunların kapitalist düzende kâr amaçlı hareket ettiklerine dair görüşlerle sarsılmaya başlamış, eş zamanlı olarak daha “doğal”⁹⁵ çareler bulma çabaları su yüzüne çıkmıştır. Dünya genelinde tamamlayıcı tıp ve doğal ürünlerle ilgili geniş bir literatür mevcut olup birçok kitapçada “çok satılanlar” bölümünde bunları görmek mümkündür. Dünya nüfusunun dörtte birinin ilaçlar yerine şifalı bitkileri tercih ettiği günümüzde tamamlayıcı tıbbın insanı bedensel, duygusal ve psikolojik olarak ele alması, meditasyon, dua, yoga gibi uygulamaların kişilerin manevi dünyalarına da iyi geldiği saptanmıştır (Hunt ve Lightly, 2009, s.153). Tamamlayıcı tıp başlığı altında kutsal bir yönü olmayanlar da vardır; masaj, beslenme, egzersizler gibi bedenın kendi içinde sahip olduğu iyileştirici yetenekleri ortaya çıkarmaya yönelik olanlar, bunlar arasında sayılabilir. Son yıllarda “ruhani tıp” veya “manevi tıp” olarak nitelendirilen ve duanın gücüne dayanan tedavi yöntemlerini de içermektedir. ABD’de bazı hastanelerde bulunan alternatif tıp uzmanları dua eden ve ilahi bir güce inanan insanların daha çabuk iyileştiklerini belirlemişlerdir (Glynn, 2004, s.99).

Bu tür tedavi yöntemlerine başvuran insanların demografik profilini Fuller (2001, s.103), “toplumda görece yüksek eğitim almış, yüksek bir gelir düzeyine sahip, 25-49 yaş arası bireyler olarak tanımlamıştır”. Hunt ve Lightly’ye göre bir zamanlar toplumda daha alt sınıfta, eğitimsiz kişilerin meylettiği yöntemler şimdi orta ve üst sınıflara mensup daha eğitimli kişiler nazarında cazibe kazanmışa benzemektedir. Bununla birlikte sadece tıbbın yetersiz kaldığı noktalarda alternatif/tamamlayıcı tıba yönelindiğini söylemek doğru olmayacaktır (2009, s.151-154). Bu alana yönelenler

⁹⁵ Araştırmalara göre eğitimli ve gelir seviyesi yüksek insanların bitkisel ürünlere daha fazla yöneldiğini göstermektedir. ABD’de bitkisel ürün piyasası yıllık 60 milyar dolardır. Türkiye’de ise sektörün iş hacmi 3 milyar dolardır (Gürün, 2017, s.34).

arasında rahatsızlıklarına çözüm arayanlar olduğu gibi bedenlerini optimum sağlık düzeyine çıkartmayı, toksinlerden arınmayı, doğal bir beslenme sistemine geçmeyi, ruhani bir boyut kazanmayı, birtakım arayışlarına çareler bulmayı, bir tatmin ve rahatlama hedefleyenler de mevcuttur. Alternatif tedavi yöntemlerinin belli bir felsefesi olduğu ve uygulayanları değiştirmeye başladığı sıkça ifade edilir.

Deepak Chopra ve Andrew Weil gibi ülkemizde de oldukça popüler olan tıp doktorları tamamlayıcı tıp uygulamalarının bilinirliğinde ve alana duyulan ilginin artışında önemli rol oynamışlardır. Bu kişilerin kitapları, zihin gücüne ve kişilerin kendi kendilerini iyileştirme potansiyellerine yaptıkları vurgularla dünya çapında en çok satılan kitaplar listelerinde üst sıralarda yer almıştır. Bu akım aynı şekilde ülkemizde de toplum tarafından sevilen ve sayılan tıp doktorlarının söylemlerinde de karşılık bulmaktadır.

3.3.1. Tamamlayıcı Tıp⁹⁶

Hastalıklarla mücadelede doğadan ve deneyimden yararlanarak çözüm arayışları, geleneksel tedavilerin gelişmesine yol açmıştır. Geleneksel tıp, nesiller boyu aktarılacak, üzerine ilaveler yapılarak süregelen bir tedavi sürecine işaret etmektedir. Geleneksel tıp denilince insanların aklına yörelere ve kültürlere özgü “*yerel tedaviler*” gelir ve bu nedenle bazı antropologlar tarafından “evde tedavi” olarak da adlandırılır. DSÖ, geleneksel tıbbı “*fiziksel ve ruhsal hastalıkların önlenmesi, teşhisi, tedavisi, sürdürülmesi ve iyileştirilmesinde farklı kültürlerin teori, inanç ve deneyimlerine dayanan bilgi, beceri ve uygulamaların toplamı*” olarak tanımlamaktadır (DSÖ, 2023).

Çağdaş medikal yaklaşımlar tarafından kabul görmeyen ve bilimsel olmadıkları savunulan tedaviler için “alternatif” kelimesi kullanılsa da yaygın olarak kabul gören görüş, bu yöntemlerin tıbbi bir alternatif değil tam tersi onu tamamlayıcı bir özellik taşıdığı yönündedir⁹⁷ (Muslu ve Öztürk, 2008, s.61). Geleneksel, alternatif,

⁹⁶ Alternatif tıp, tamamlayıcı tıp, geleneksel tıp, bütüncül tıp, marjinal tıp, halk tababeti gibi isimlerle de anılır (Low, 2004, 12 Akt., Kirman, 2004, s.287).

⁹⁷ “Tamamlayıcı tıp” genellikle geleneksel ve modern tıp bilgilerinden beraber faydalanılmasına işaret ederken “alternatif tıp” sadece farklı yöntemlerin kullanılması üzerinde durur (Gürün, 2017). Son yıllarda başta DSÖ olmak üzere uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan tartışmalar sonucunda tıbbın değil tedavinin alternatifi olabileceği vurgusu ile alternatif tıp kavramı yerine geleneksel ve tamamlayıcı tıp kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Biçer ve Yalçın Balçık, 2019).

tamamlayıcı tıbbı olan ilgi özellikle 1980'lerden sonra ivme kazanarak artmaktadır. Bitkisel ürünlerin dünya pazarında yüz milyar dolara yakın bir rakama ulaştığı ve ilaç sektörünün %15-20'sine tekabül ettiği belirtilmektedir. Özellikle ekonomik olarak gelişmiş, eğitim düzeyi yüksek ülkelerde (ABD, Kanada ve Avustralya gibi) toplumun yarısının tamamlayıcı tıp olarak adlandırılan yöntemlerden en az biriyle ilgili oldukları Dünya Sağlık Örgütü tarafından açıklanmıştır. Son dönemlerde GETAT'ın⁹⁸ yanı sıra bütüncül (integratif) tanımı da literatürde kendine yer edinmiştir. Integratif, bir diğer deyişle entegre edilmiş olan tıp özellikle sağlık açısından bir yan etki olmaksızın güvenli olması ve etkili olması açısından kabul görmüş uygulamalardan birlikte faydalanılmasını ifade eder. Ülkemizde Sağlık Bakanlığına bağlı olarak 2012'de daha sonra 2014'te adı "Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Daire Başkanlığı" ile son hâlini almış olan birim, 27 Ekim 2014'te 29158 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Burada 15 uygulama yöntemine yer verilmiştir (Gürün, 2017, s.5). Bunlar; fitoterapi (bitkilerle tedavi)⁹⁹, akupunktur¹⁰⁰, sülük tedavisi, hipnoz, ozon terapi¹⁰¹, mezoterapi¹⁰², apiterapi¹⁰³, proloterapi¹⁰⁴, osteopati¹⁰⁵, refleksoloji¹⁰⁶, homeopati¹⁰⁷, kayropratik¹⁰⁸, larva uygulaması¹⁰⁹ ve müzik terapidir¹¹⁰. Bu yöntemler, Sağlık Bakanlığı onaylı belgelere sahip doktorlar tarafından uygulanabilir.

⁹⁸ Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

⁹⁹ Türk kültüründe "kocakarı ilaçları" ve "lokman hekim" çareleri olarak nesiller boyu yer etmiş olan tabirler esasında fitoterapidir. Tüm bunlar tarihin çok eski dönemlerinden süregelen denemeler, gözlemler ve inançlarla şekillenmiştir (Gürün, 2017, s.47). Fitoterapi, ayrıca üretim maliyeti, satış oranı göz önüne alındığında oldukça kârlı bir sektör olarak öne çıkmaktadır.

¹⁰⁰ Çin menşeli uygulama, vücutta amaca yönelik olarak çeşitli alanlara küçük iğneler batırılması ve o bölgedeki noktaların uyarılması ile şifalanma amacı taşıyan yöntemdir (Herring ve Roberts, 2002).

¹⁰¹ Ozon tedavisi, birçok hastalık sonucu bozulmuş olan fonksiyonların yeniden canlandırılması için vücut boşluklarına ya da dolaşım sistemine ozon/oksijen karışımının uygulanması olarak tanımlanmaktadır (Kutlubay vd., 2010).

¹⁰² Cildin orta katmanına akupunktur benzeri bir yöntemle doğal bitki özleri, enzimler, vitaminler, aminoasitlerin enjeksiyonu ile tedavi yöntemidir.

¹⁰³ Bal, polen, arı zehri gibi arıdan üretilen maddelerde tedavidir.

¹⁰⁴ Kronikleşmiş kas, iskelet temelli sıkıntılarda uygulanan bir tedavi yöntemidir.

¹⁰⁵ Kas ve kemik ile ilgili sorunlarda manüel hareketlerle doğru açılarla vücudun kendi kendini iyileştirmesine olanak sağlama yöntemidir.

¹⁰⁶ Masaj uygulamalarıyla, vücudun belli yerlerine (çoğunlukla ayak olarak bilinse de farklı noktalarda da uygulanmaktadır) basınç uygulayarak tıkanıklıkların, kasılmaların düzenlendiği bir terapötik tekniktir.

¹⁰⁷ 18.yüzyıl sonlarında Alman doktor S. Hahneman'ın geliştirdiği, vücudun kendi kendini iyileştirebilme potansiyeli olduğunu savunan, hastalığın sebebiyle şifasının aynı kaynaktan aramabileceğini savunan yöntemdir.

¹⁰⁸ Özellikle omurga ile ilgili kas dokusunda meydana gelmiş sıkıntıları çözmeye yönelik tedavi yöntemidir.

¹⁰⁹ Bir yara içindeki dokunun temizlenmesi için canlı larvalardan yararlanılması yöntemidir.

¹¹⁰ Çeşitli fiziksel özelliklerle ruhsal temelli sıkıntılarda müzik aletler, sesler ve notalar aracılığıyla iyileşmeyi savunan yöntemdir. Türkiye'de Türk müziği ile yapılan çalışmalar için TUMATA oldukça değişik bir örnek teşkil etmektedir. <https://tumata.com/tumata-tr/>.

2018 itibariyle birçok üniversitede GETAT uygulama merkezleri açılmış ve çeşitli sertifikalar verilmiştir (Biçer ve Yalçın Balçık, 2019).

Tamamlayıcı tıp, konvansiyonel tıbbın insanı mekanik ve parçalardan oluşan bir varlık gibi ele alma yaklaşımına karşı çıkarak “holistik”¹¹¹ bir yaklaşımı savunmaktadırlar. Bu yaklaşıma göre beden, ruh ve zihin birbirinden ayrı olarak düşünülemez; insan sadece organlarından meydana gelmediği gibi ruhu, zihni ve bedeni arasında bir ahenk söz konusudur. Dolayısıyla birinde oluşan bir sorun veya aksaklık diğerlerini de etkilemektedir. Fiziksel bedenimizde oluşan bir rahatsızlığın tedavisi sorunun kökenini ortadan kaldırmamakta, sadece “görünürdeki” sorunu çözmektedir. Oysaki çoğunlukla bunlar ruhsal ve zihinsel tıkanmaların bedende görünür hâle gelmesidir. Bütüncül bir yaklaşım ve tedavi olmaksızın bir şifalanmadan tam olarak söz edilemeyeceğine vurgu yapılır. Tamamlayıcı tıp uygulamalarının köklerine bakıldığında bunların çoğunlukla Çin, Tibet, Hindistan¹¹², Mısır gibi eski medeniyetlerinden geldikleri, bunların geleneksel ve mistik öğelerinin zamanla “Batı tıbbı” olarak isimlendirilebilecek tıp ile bir araya gelmesiyle oluştuğu söylenebilir (Doğan, 2020, s.65).

Özellikle iletişim alanındaki teknolojik gelişmelerle kişiler sağlık görevlilerinin tekelinde görmeye alışık oldukları bilgilere kolaylıkla ulaşabilir olmuş ve genel kabul göre doğruları sorgulamaya başlamışlardır. Tüm bunlarla birlikte küresel bir moda hâline gelen “bilinçli insanların sağlıklı yaşam sorumluluğu” medya tarafından yaratılan yeni birey algısıyla çeşitli ürünlere taleplerin artmasına sebep olmuştur.

Yeni Çağ akımlarının gündeme gelmesiyle birlikte eski şifacıların uyguladıkları yöntemler yeniden su yüzüne çıkarak daha seküler bir boyut kazanmış ve tekrardan yorumlanarak insanların çare arayışlarına derman adayı olmuştur. Bu

¹¹¹ Bütüncül. Beden-ruh-zihin bütünlüğü. Fiziki, ruhsal, manevi ve sosyal iyi olma hâli. Tüm hastalıkların kişisel olması dolayısıyla biyomedikal yaklaşımın genelleyen ve indirgeyen tutumunun eleştirilip kişinin rahatsızlığının ancak kendisinin sosyal, tarihsel ve kültürel boyutları ile anlaşılabilceğini savunur (Aysoy, 2013, s.111).

¹¹² Hint uygarlığının Ramayana efsanesinde bitkiler şifa bulsunlar diye insanlara tanrılar tarafından gönderilmiştir, dolayısıyla şifa arayışında bitkilerin yeri önemlidir. Aynı şekilde Çin uygarlığında da bundan elli asır öncesine dayanan bitkilerin tıbbi kullanımına dayanan yazılı eser mevcuttur. Antik Yunan’da ise Theophrastus ve Dioscorides, tıbbi kullanım için uygun olan bitkilerin bir dökümünü hazırlamışlardır. Galen’in bitkilerden hazırlamış olduğu karışımlar ve İbn-ül Baytar’ın eseri önemli kaynakları oluşturmuştur (Gürün, 2017, s.38).

süreçte tüm YÇİ'nin ortak paydası olan senkretik oluşumlar “çağdaş şifa” alanında da kendini göstermiş ve dünyanın çeşitli yerlerinden farklı geleneksel şifa yöntemleri birbirleriyle harmanlanarak, yer yer güncel bilimin sunduğu kavramlarla da birleştirilerek yaygınlaşmaya başlamıştır (Hunt ve Lightly, 2009, s.19). Böylece, modern öncesi dönemde dinlere ait ve onların mucizeleri olarak değerlendirilen şifalandırmanın temelleri, günümüzde bilimsel temellere dayandırılarak bilim ve spiritüelliğin iç içe geçtiği bir bilgilenme şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni çağ felsefesinin temelinde insan ve doğanın birliği, beraberliği ve uyumu düşüncesini merkezine oturtan ve evren, dünya, insan, hayvanlar ve bitkiler âlemini bir bütün olarak gören pagan ve şaman geleneklerinin olduğunu söylemek mümkündür (Gün, 2014, s.12).

Yeni Çağ akımlarında olan bütüncül yaklaşım, bilimin sundukları ile bilimsel paradigmanın dışında kalan metafizik alanların aslında bir paranın iki yüzü gibi birbirinden ayıramayacak ve birbirini tamamlayan alanlar olduğunu, evrenle bireyin iç dünyası arasındaki bağlantı ve karşılıklı etkileşimden ibaret olduğunu savunmuştur. Böylelikle ruh, madde, birey, evren, iç dünya, fizik beden gibi ayrımlar ortadan kalkmakta ve herhangi birinde olan bir değişim diğerlerini de etkilemektedir. Modern dünyada bulunan düaliteler ve ayrımlar yoktur; her şey iç içe, birbirinden net hatlarla ayıramayacak ve bir ahenk hâlinindedir. Holizm olarak da ifade edilebilecek bu yaklaşıma göre her şey, karşılıklı etkileşim hâlinde parçalardan oluşan bir bütündür. Her türlü yaklaşımı, öğretiyi, pratiği de içinde barındırır (Kirman, 2011, s.59).

20. yüzyılın başında hipnozla transa girerek kendi rahatsızlığının sebebini bulan ve kendisini iyileştiren Edgar Cayce'den¹¹³ sonra yeni bir şifa bulma pratiği gündeme gelerek popüler olmaya ve Yeni Çağ söylemiyle birlikte farklı bir boyut almaya başlamıştır (Uslu, 2013, s.53). Yeniçağ şifacılığı olarak tanımlanabilecek bu yaklaşımlardan ruhsal, bedensel sıkıntıların yanı sıra anlam arayışı, varoluşsal sorunlar gibi konulara da çözüm bulmak maksadıyla yararlanılmaktadır. Özellikle günümüz insanının hızlı ve acil sorun çözme isteklerine de uygun düşecek şekilde yeniden modifiye edilen bu yöntemlerle kısa sürede aranan sonuçlara ulaşılabileceği sıklıkla çeşitli mecralar üzerinden vurgulanmaktadır.

¹¹³ Edgar Cayce (1877-1945) “Uyuyan Kâhin” olarak da dönemde ün salmıştır.

Şifanın temelinde günümüz insanının ruhsal olarak değişmeye ihtiyaç duyduğunun başlıca işaretlerinden birinin yer aldığı da kabul edilebilir. Her türlü otorite ve yaptırıma karşı çıkılan YÇİ’de şifacılar, geleneksel otoriter yapılarından sıyrılarak şifa arayan kişiye yol göstererek, şifalanması için yardım edip, mevcut engelleri kaldırırken daha sonrasında kendi kendine bu yolu uygulayabilme yetisini de kazandırmayı amaçlamaktadır (Heelas, 1996, s.83). Günümüz şifacıları, burada en büyük desteği hastalıkların ardında psikolojik sebeplerin önemli bir yer tuttuğunu savunan tıp hekimlerinin açıklamalarında bulmaktadır. Böylelikle geleneksel ve mistik uygulamalar, psikoloji alanının söylediklerine paralellik gösterecek şekilde fiziksel rahatsızlıkların giderilmesinde de kendilerine yer edinmişlerdir. Bilincimizin, düşünce şeklimizin maddeyi yaratma üzerindeki gücüne yapılan vurgu ile düşüncelerin köküne gidilerek şifalanmanın mümkün olduğu savunulmaktadır (Hay, 2018, s.143) çünkü hastalıkları insanın kendisi yaratmaktadır. Yaşanan süreçten tanrı veya sistem sorumlu kabul edilemez. Bu düşünceye göre sözlerimizin, düşüncelerimizin hayatımız üzerinde önemli etkileri vardır. Sözlerin gücü çok eskilere dayanmaktadır; dualar, büyüler hepsi belirli söz dizimlerini içerir ve bu sözlerle ilahi olanla bağlantı kurulduğuna inanılır. Günümüzde YÇİ’lerle birlikte bunlar yerini olumlama ve onaylamalara bırakmıştır. Çeşitli YouTube kanallarında, podcastlerde, sosyal medya paylaşımlarında “kendimi olduğum gibi seviyor ve kabul ediyorum”, “hayatın bana güzelliklerle geldiğini biliyorum”, “ben tam ve bütünü” gibi çeşitli söylemlerin sıkça tekrarlandığını görmek mümkündür.

Şifa kavramı kişiden kişiye değişecek şekilde çok farklı anlamlarda kullanılabilir, fiziksel ve ruhsal iyi olma hâlinin dışında maddi refah, potansiyelini ortaya çıkartma, kendi benliğini keşfetme, zihinsel dinginlik, bilinçaltı temizliği ve olumlamalarla bilinci yeniden programlama anlamlarına da gelebilir. Sosyal medya ve tüketim kültürüyle de desteklenen bu geniş yelpaze gittikçe bir “şifa kültürüne” (Singer, 1995) dönüşmektedir.

3.3.2. Enerji ile Şifa

Enerji büyük ihtimalle günümüzde en sık kullanılan ve tanımlanması en zor sözcüklerden biridir. Enerji, her şeyi “hareket ettiren” temel güçtür; ateşin yarattığı ısıyla suyun buharlaşması, buharın makineleri hareket ettirmesi, yediğimiz

yiyeceklerin bize güç vermesi, elektrik ile elektronik cihazların kullanılabilmesi gibi enerji şekil değiştirerek canlılığı ve hayatın devamlılığını sağlar.

Kullanım alanına göre farklı anlamlara gelebilen ve farklı şeyler kasteden enerji sözcüğünün bilimde çıkış noktası fizik iken geleneksel olarak Çin’de Tibet’de, Hindistan’da yaşam enerjisini anlatmak için çeşitli kelimelerle karşımıza çıkmaktadır: Amerikan yerlilerinden İrokilerde “*orenda*”, Polonezyalı Hunalarda “*mana*”, Hindistan’da “*prana*”, Lakotalarda “*wakan*”, Ituri’de “*megebe*”, tasavvuf inancında “*baraka*”, Yahudilerde “*ruach*”, Hristiyan inancında “*kutsal ruh*”, Çin’de ise “*chi*”, Japoncada “*ki*” olarak bu enerji bilinir¹¹⁴.

Çağdaş şifa deyince özellikle öne çıkan enerji şifacılığı Einsteinci bir temele dayanmaktadır, bu yaklaşıma göre enerji ve madde aynı şeydir ve birbirinden ayrı olarak değerlendirilemez. Maddesel dünyamızdaki her şey -ister hareketli ister hareketsiz olsun- enerjiden yaratılmıştır. Bu ikisi birbirine o kadar karışmıştır ki evren de “bölünemeyen dinamik tek bir bütündür”. Özellikle kuantum fiziğinin bulunuşundan sonra sağlık ve hastalık anlayışı konusunda biyo-tıp alanında yeni içgörüler getirmektedir, bir başka deyişe Newtoncu keskin ayrımlar ve hatlar ile çizgisel bilgi akışı anlayışı artık ortadan kalkmak durumundadır (Lipton, 2007, s.106). Evrendeki her şey enerjiden ve titreşimlerden oluştuğuna göre insan da bu şekilde oluşmaktadır, insan bir “enerji kafesidir” (Eden, 2008, s.1). Farmasötik ve cerrahi işlemler yerine enerji gücüyle tedavi öne çıkmaktadır; hastalıkların, enerji akışlarındaki bir sorun sebebiyle gerçekleştiği düşünülmektedir; dolayısıyla şifa da saf enerjiden elde edilebilir (Erdoğan ve Çınar, 2011, s.87). Evren sınırsız bir enerji kaynağıdır ve bu kaynak insanların iyiliği için kullanılmayı beklemektedir (Aubyn, 1998, s.48).

“Enerji tıbbı” olarak da isimlendirilebilecek bu alan eski şamanik uygulamaların çağdaş kültürlere tanıtılmasından günümüz hastanelerindeki elektromanyetik ve görüntülü teknolojik aletlerin kullanımına kadar pek çok alanda görülmektedir. Enerji tıbbında enerji, hastalığın gelmesini önleyen veya onu iyileştiren bir ilaç olduğu gibi aynı zamanda onda oluşan herhangi bir aksaklık tüm sorunların kaynağı olduğundan hastalıkların sebebidir de. Özetle enerji hem neden hem çözümdür, enerji ile enerji sistemleri iyileştirir ve kişi şifa bulur (Eden, 2008, s.3-5).

¹¹⁴ Reiki olarak bilinen ve Japonya’da gelişmiş olan yöntemine ismini veren enerjidir (Eden, 2008, s.18).

Enerji şifacılığına göre insan sadece fiziksel bedenden oluşmaz, görünen fiziksel bedenlerimizi çevreleyen süptil bedenler evrensel enerjiyle temas hâlinde ve bizler doğru yöntemlerle ve genellikle bir şifacı yardımıyla enerji sistemimizdeki aksaklıkları onarmaya çalışırız. Bu aşamada kişinin gönüllü olması ve niyeti önemli kabul edilir. Enerji terapilerinde çakralar esastır. Çakralar, enerjinin vücuda doğru bir şekilde girip dağılmasını sağlayan çarklar gibidir ve bunların herhangi birinde oluşan bir tıkanıklık bedensel ve ruhsal dengeyi bozmaktadır. Amerikan Ulusal Sağlık Merkezi (NCCAM) tarafından tamamlayıcı ve alternatif tıbbın çeşitli enerji şifa tekniklerinin kronik hastalıklardan kaygı ve stres bozukluklarına birçok fiziksel ve ruhsal probleme iyi geldiğine dair saptamalarda bulunulmuştur (Erdoğan ve Çınar, 2011, s.81). Dr. R. Gerbert'e göre *“iyileşmeye nihai yaklaşım, en başında hastalığın ortaya çıkmasına sebep olan enerji seviyesindeki anormallikleri ortadan kaldırmak olacaktır”*. Tıp alanında Nobel Ödülü kazanmış Albert Szent-Györgyi ise günümüze kadar her coğrafyada iyileşmenin enerjinin hareketiyle sağlandığını belirterek son yıllarda yaşanan enerji yöntemleri ile şifalanmanın bir yenilik değil, insanlığın özüne ve kökenine dönüş olduğunu ifade etmektedir. İnsanın bedeni kendisini iyileştirecek şekilde tasarlanmıştır; bedenimizin enerji yolları olan meridyenler, bedenimizin enerji merkezleri çakralar ve bedenimizin enerji atmosferi olarak da tanımlanabilecek aura veya bio-alan ile tıpkı evrendeki sistem gibi enerji ve ışık yayarız (Eden, 2008, s.17).

Enerji ile şifayı savunan yaklaşımlara göre sadece ilaçlara güvenilerek oluşturulmak istenen tedaviler insanlarda çeşitli yan etkilerin oluşmasına sebep olmaktadır. Bir rahatsızlığın belirtilerinin ortadan kaldırılması uzun vadede daha farklı rahatsızlıklara sebebiyet verebilmektedir, zira insan vücudu bir bütün olarak çalıştığından bir yerde oluşan bir probleme çözüm bulmak diğer bölgelerdeki sağlıklı dokuların hasar görmesine de sebep olabilir.¹¹⁵ Lipton'a (2007) göre tüm bu verilerden yola çıkarak ilaç sektörü, sigorta şirketleri ve hastanelerin karşılıklı birbirlerini destekleyerek trilyonlarca dolarlık bir pazara sahip olması dolayısıyla kâr amacının sağlıktan öncelikli olduğunu, ilaçlarla etkileri bastırılan rahatsızlıkların ortaya çıkmasına sebep olan iç dünyamızdaki temel problemleri ve yardım çığlıklarını

¹¹⁵ ABD'de yıllık ölüm oranlarının sebeplerine bakıldığında en yüksek ölüm oranının reçeteli ilaçların yan etkileri sebebiyle olduğu ve bunun yıllık 300 bin kişinin ölümüne denk geldiği belirtilmektedir (Lipton, 2007).

duymamızı engellediğini belirtmektedir. İlaçların birçoğunun aslında plasebo etkisi gösterdiğini ve iyileşmenin insanın kendi zihin gücüyle gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Özellikle antidepresan kullanımının arttırılması için ilaç firmalarınca üretilen ilaçlara uygun olarak bir “hastalık pazarlanmakta” ve Amerikan Psikiyatri Birliği (APA)¹¹⁶ tarafından yayımlanan *Akıl Hastalıkları Teşhis Kitabı*’nda (DSM)¹¹⁷ yer alan akıl hastalıklarının sayısı her geçen gün artmaktadır.¹¹⁸ Türkiye’de de durum farklı değildir, Sağlık Bakanlığının 2021 yılına ait istatistiklerine göre 2017’de 48 milyon kutu antidepresan satılırken 2021’de bu sayı 60 milyon kutuya çıkmıştır. Kişilerin antidepresan kullanımının başlıca sebepleri arasında, özellikle gençler arasında, gelecek kaygısı ve belirsizlik olduğu gözlemlenmiştir (Şimşek, 2022).

Dr. Schlitz’in (2005) yaptığı araştırmaya göre insan zihninin kendisini iyileştirme üzerindeki gücü aslında hafife alınmaktadır. Zihin yapısının ve işleyişinin tüm hastalıkların kökeninde ve iyileşmesinde etkisi ve gücü göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. Dolayısıyla meditasyon, dua, bir şeylere inanma konu başlığı fark etmeksizin kişi kendini kanalize ettiği yönde şifalanabilmektedir (Schlitz, 2005).

Doğallıktan, doğadan uzaklaşan insan kronik hastalıklara da daha açık hâle gelmiştir. Doğadan kendini üstün görmeye başlayan ve doğayı özellikle ekonomik çıkarları uğruna sömürmeye başlayan insan bu tutumundan uzaklaşmalı ve doğayla tekrar bir bütün hâline gelmelidir; çünkü insanın ihtiyaç duyduğu tüm kaynaklar, enerji ve şifa doğanın kendisindedir (Kirman, 2010, s.288).

3.3.3. Bioenerji

Bioenerji Latince yaşam, canlı olma anlamına gelen *bio* ve enerji sözcüklerinin birleşiminden oluşmuş, *yaşam enerjisi* anlamına gelen bir sözcüktür. Doğumumuzla birlikte bize verilen, ölümümüzle son bulan tanrısal enerji, hayat gücüdür. Sadece insanda değil tüm canlılarda bulunmaktadır. Diğer tüm enerji ile şifa anlayışlarında

¹¹⁶ American Psychiatric Association

¹¹⁷ Diagnostic Statistical Manual fir Mental Disorders

¹¹⁸ Kitap ilk olarak 1840’ta akıl ve ruhsal sorunları kategorize etmek için oluşturulmaya başlanmış ve ilk baskısı 1952 yılında çıkmıştır, son düzenlenmiş versiyonu ise Mart 2022’de onaylanmıştır ve DSM-5-TR olarak geçmektedir (Psychiatry.org). 1952’de basılan DSM-I’de 112 rahatsızlık varken bu sayı gittikçe artmaktadır. Bunun başlıca sebebi ise burada yer alan hastalık doğrultusunda doktorlar tanı koyabilir, ilaç yazabilir ve sigortalardan ödemeler alınabilir (Gün, 2007, s.32). Günümüzdeki son versiyonda ise 300’ün üzerinde hastalık ismi bulunmaktadır.

olduğu gibi holistik bir yaklaşımla beden, ruh, zihin bir bütün olarak görülmekte ve enerji akışlarını düzenleyerek bağışıklığı güçlendirmeye, hastalıklardan kurtulmaya ve insanın tam bir denge hâlinde olmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir (Dağıstanlı, 2010, s.103).

Her insanda doğuştan bu enerjinin ve dolayısıyla bu enerjiyi kullanarak tedavi etme yetisinin olduğuna inanılır. Hepimiz farkında olmadan acıyan bir yerimize ellerimizi koyarız, aslında bu bizlerin içten gelen, elimizle o bölgeye şifa vermemizi sağlayan refleksimizdir. 18. yüzyılda Alman Doktor Franz Mesmer evrendeki manyetik etkinin tüm canlılarda da bulunduğunu ileri sürmüştür. İlerleyen dönemlerde çağdaş bioenerjiyi geliştiren A. Lowen ve J. Pieorakos'a göre bioenerjinin amacı özgür bir akış sağlayarak psikosomatik bir denge kurmaktır. Evrenden gelen bu sonsuz enerji doğru enerji merkezlerine aktarıldığında kişi şifa bulur. Çoğu enerji blokajının sebebi olumsuz duygular, ön yargılar ve öğrenilmiş düşünce kalıplarıdır. Bioenerji ile kozmik enerjiden yararlanılarak, bu tıkanıklıklar çözülerek sorunların da giderilmesi sağlanmış olur ve negatif boşaltılarak yerine pozitif olan enerji doldurulur (Guest, Parker ve Williams, 2019). Bionerjide vücutta meridyenler olduğu ve Çi enerjisinin izlediği yolların bu meridyenler üzerinden geçtiği düşünülmektedir.

Bioenerjinin tarihinin çok eskilere dayandığı ve Orta Asya'da Tibet bölgesinde uygulandığı söylenmektedir. Eski kültürlerden günümüze kalmış olan kalıntılarda bu yöntemlere atıfta bulunulduğu görülmektedir. Hz. İsa'ya da sıklıkla elleriyle şifa dağıtan kişi olma özelliği atfedilmektedir, bu uygulamanın Hristiyan geleneğinde zamanla papazlar aracılığıyla halka şifa dağıtmak için yararlanıldığı da ifade edilmektedir (Eldeki Şifa, 2023).

Güncel döneme gelindiğinde de tıp ile çaresi bulunamamış olan kimi hastalıkların tedavisinde kullanılmış olduğu söylemi kulaktan kulağa yayılmaya başlamış ve ilgi ile karşılanmıştır. Günümüzde birçok tıp araştırma merkezi ve üniversitede bioenerji ile ilgili çalışmalara ve çeşitli uygulamalara rastlamak mümkündür.

1962'de bilim insanları cilt altındaki hafif daire biçiminde duvarlardan oluşan Kenrak sistemi ismini verdikleri bir tabakanın varlığını ortaya koymuşlardır (Walker, 2007, s.47). Bu araştırmalardan elde edilen veriler bioenerjiyle tedavinin bilimsel

tabanını oluşturmaktadır. Bu çalışmaya göre vücut, herhangi bir hastalıkla karşılaştığında o bölgedeki enerjisini kaybetmektedir. Bu bölgelerdeki enerji eksikliği aurdan gözükebilmektedir. Bioenerji çalışması öncesi kişinin aurasının fotoğrafının çekilmesi tedavi sürecine yardımcı olmaktadır. Aurada gözüken renklere göre sorunlar tespit edilip bir tedavi planı uygulanabilir. Böylece bu alanlara dışardan enerji gönderilerek tekrardan sağlıklı bir şekilde çalışması sağlanabilmektedir. Böylelikle uygulaması insanlığın çok eski dönemlerine dayanan bioenerjinin etkililiği bilimsel olarak 20. yüzyılın ikinci yarısında onaylanmıştır.

Günümüzde biyoenerji birçok ülkede tamamlayıcı tıp olarak kabul edilerek uygulanmaktadır.

3.3.4. Reiki

Reiki, Dünya Sağlık Örgütü tarafından kabul edilmiş, “evrensel yaşam enerjisi” ile şifa bulma yöntemidir. Kavramın içindeki “Ki” oldukça sade bir yaşam enerjisidir, onsuz hiçbir canlı var olamaz. Varlığımızın özü, hayati yaşam gücümüzdür. Bu yaşam enerjisi çok yüksek bir titreşime sahiptir ve sonsuzdur. Ki kaynağı her yerde mevcuttur ve mükemmel bir dengede var olur. Bu evrensel yaşam enerjisi hem içimizde hem dışımızda her yerde mevcuttur. Her şey gibi bizler de enerjiden oluşmuş olduğumuz için bedenimiz etrafıyla sürekli bir enerji alışverişi hâlinindedir. Kendimizi huzurlu, keyifli hissettiğimiz ortamlarda enerji akışımız dengede demektir.

Reiki teknikleri Japon Dr. Mikao Usui (1865-1926) tarafından geliştirilmiştir. Fiziksel ve ruhsal bir şifa yöntemi olarak meydana gelmiştir. Buradaki temel evrensel enerjiyi çağırarak bu gücü ellerde toplamak ve vücudun çeşitli yerlerinde elleri gezdirmek suretiyle enerji akışını sağlamaktır. Bu sayede insanda ruhsal veya fiziksel sorunların ortaya çıkmasına sebep olan enerji tıkanmaları giderilerek evrensel enerjinin doğal bir şekilde akmasıyla insanın dengeye ulaşması hedeflenmektedir (Yücel, 2007, s.). Burada şifacı sadece aracıdır, seçilmiş veya özel yetenekleri olan kişiler oldukları düşünülmez, şifacı evrensel enerjinin aktarılmasında sadece bir kanaldır ve uyumlama sonrası doğru eğitimlerle herkes bu uygulamaları kendisi yapar hâle gelebilmektedir. Kendisine uygulayabileceği gibi diğer kişilere, hayvanlara ve

hatta bitkilere dahi uygulanması mümkün olup uzaktaki bir kişiye enerji gönderilmesi de mümkündür. Zaten enerji için zaman, mekân, mesafe gibi kavramlar yoktur; bunlar insanların zihinlerinde oluşturmuş oldukları kavramlardır (Ateş, 2003, s.90).

Reikinin uygarlıklar boyunca farklı isimler alsa da kullanılmış olduğuna ve kökeninin Kayıp Kıta Mu'ya kadar gittiğine, bu bilginin de buradan Hindistan ve Tibet'e yayıldığına inanılmaktadır (Stein, 2019, s.17). Dr. Usui, Budist öğretilerinde ve Hristiyanlıkta Hz. İsa'nın da uyguladığına inanılan şifa yöntemlerini araştırmıştır. İncelemiş olduğu ve binlerce yıldır bilinip uygulandığına inandığı tüm şifa yöntemlerinde benzerlikler ve ortaklıklar fark eden Usui, bunları Reiki adı altında sistematikleştirmiştir. Kendisinin eğitmiş olduğu kişiler, Usui'nin ölümünden sonra bu öğretiyi yaymaya devam etmişlerdir. Reiki'nin günümüze kadar geniş kitlelere hitap ederek devam etmesinde şüphesiz en önemli kişilerin başında Hawayo Takata bulunmaktadır. Takata, Batı dünyasının Reiki'yi daha rahat benimseyebilmesi için sembollerde ve uygulamalarda sadeleştirme yoluna gitmiş ve Dr. Usui'nin Hz. İsa ve onun şifa yöntemleriyle ilgili yapmış oldukları araştırmaları daha öne çıkararak Budist yönü biraz daha geride bırakmıştır. Böylece Batı dünyası Reiki'ye karşı ilgi duymuş ve uygulayıcıları gittikçe çoğalmış (Stein, 2019, s.21) ve ardından Yeni Çağ akımlarının bütünsel sağlık yaklaşımları dâhilinde yer alan şifa usulleriyle bir araya gelerek bugün bildiğimiz nihai şekline ulaşmıştır.

Geleneksel Reiki bir diğer adıyla Usui Reiki üç aşamadan oluşmaktadır. Her basamak kendi içinde ayrı bir süreci barındırmaktadır. Kişilerin ne zaman hangi basamağa ilerleyeceği tamamen kişinin her açıdan hazır olmasıyla ilgilidir, dolayısıyla bunun için belirli bir zaman verilememektedir. Birinci aşamada (giriş anlamına gelen Sho-den) Reiki'de temel olan inisiyasyon ile gerçekleşir, bir şifacının (bu durumda Reiki masterının/üstadının) kanallık etmesi aracılığıyla kişi evrensel enerjiyle uyumlu hâle getirilir. Türk kültüründe “el alma/el verme” felsefesi vardır ki inisiyasyon bununla paralellik gösterir. Uyumlama, Reiki master'larının uygulayabileceği ritüele benzer bir uygulaması ile gerçekleşir. Birinci seviye genellikle kişinin Reiki enerjisinden yararlanarak kendi kendisini tedavi etmesi için kullanılır. İkinci aşamaya geçmeden evvel kişi, en az 21 gün boyunca her gün kendi üzerinde öğrendiği teknikleri geliştirmeli ve böylelikle vücudunun evrensel enerjiyle bağlantısını güçlendirmelidir. Birinci aşamada fiziksel tedavi boyutu üzerinde durulurken ikinci aşamada ruhsal

iyileşmeye yoğunlaşılır. Bu açıdan ikinci aşama daha zordur çünkü kendimizle, ruhumuzla, bastırdıklarımız, geri plana attıklarımız ve affedemediklerimizle yüzleşmemiz gerekir. Bu süreçte kişi kendi hayatının sorumluluğunu eline alarak Reiki enerjisiyle geçmişini, olumsuz duygularını şifalandırmak durumundadır. Kişi bu şekilde kendisiyle yaptığı her türlü işlemde sonra çok farklı bir boyuta geçecek ve ruhsal tekâmülünde daha zor olan birçok aşamayı geride bırakmış olacaktır. Böylece çakralar daha da açılacak ve daha derin boyutta bir şifacı olmasını sağlayacaktır. Böylece ikinci aşamada (derin bilgi anlamına gelen Oku-den) geçmişten gelen yükler temizlendiğinden artık geleceğe bakılabilmektedir, uygulayıcılar, kadim olduklarına inanılan Reiki'nin şifa sembolleri ile tanıştırılırlar. Reiki üçüncü aşama (Shinpi-den) ise üstatlık derecesidir ve ikiye ayrılmaktadır. Bu aşama genellikle 3A ve 3B olarak kodlanır (McClafferty, 2017).

Reiki, herhangi bir toplumsal kesime ait olmadığı gibi zengin, fakir, eğitilmiş, eğitimsiz gözetmeksizin din, dil, ırk, kültür ayrımı yapmaksızın tüm insanlığın hizmetine açıktır. Reiki enerjisini almaya niyet eden tüm insanlar uyumlanarak kendilerine ve çevrelerine evrensel enerjiyi yaymak üzere bir kanal olabilir ve üstatlığa yükselebilirler (Stein, 2019, s.26). Reiki ile ilgili onun dinsel bir ritüel olmadığı, dinler üstü, evrensel enerjiyle bağ kurmak şeklinde ifade edilse de kullanılan özel semboller ve ritüeller, ulaşılan huzur hâli ile bir çeşit din veya Budizm'in bir türevi olduğu görüşleri de mevcuttur (Yitik, 2005, s.342).

3.3.5. NLP

NLP yönteminin oldukça yeni bir yöntem olduğu söylenebilir ve duyü-dil programlaması olarak ifade edilebilir. Bu görüşe göre düşünce, duygu ve davranışlarımız birlikte çalışarak yaşam deneyimlerimizi yaratır. Genellikle otomatikleşmiş düşüncelerimiz vasıtasıyla tecrübelerimizi hayatımıza bilinçsiz bir şekilde çekeriz. NLP'nin, bu “robotlaşmış” düşüncelerimize esneklik getirirken katılaşmış, donuklaşmış duygularımıza da esneklik getireceği (Gün, 2005, s.18) savunulur. NLP'nin dayandığı dört temel uygulama ilkesi vardır: ulaşılmak istenen hedefi belirlemek, harekete geçmek, hedefe ulaşma süresinde yeterli duyusal

keskinliğe sahip olmak, bu süreçte davranışlarımız hedefe ulaşmamıza hizmet etmiyorsa bunları değiştirebilecek esnekliğe sahip olmak.

Nöro Linguistik Programlama'nın kısaltması olan NLP, 1970'li yıllarda John Grinder ve Richard Bandler tarafından geliştirilmiş bir yöntemdir. Alanlarında çok başarılı olan ancak farklı karakter özelliklerine sahip olan Gestalt terapisinin kurucusu Fritz Perls, aile terapisini geliştiren Virginia Satir ve hipnoterapist Milton Erickson'un davranış modellerini incelemişlerdir. Burada Grinder ve Brandler, bu üç kişinin kullandıkları davranış kalıplarından yola çıkarak ortak bir payda, bir patern oluşturularak bunların başka insanlara öğretilip öğretilemeyeceği konusunda araştırmalar yapmaya başlamışlardır. Nasıl ki laboratuvar ortamında aynı şekilde tekrarlandığında deneyler aynı sonuçları veriyorsa bunun insanların subjektif deneyimlerine de uygulanabilir olduğunu düşünmüşler ve araştırmalarının sonucunda alanlarında çok başarılı olan kişilerde ortak davranış kalıpları belirlemişlerdir. Eğer bir insan belli bir davranış sergileyebiliyorsa, o zaman diğerleri için de bunu yapmanın mümkün olacağını düşünerek "modelleme" sistemini oluşturmuşlar ve başka insanlara öğretilabilir hale getirmişlerdir. Dolayısıyla, NLP, temel olarak çeşitli alanlarda önemli başarılarla imza atmış olan kişilerin bu başarılarla ulaşma süreçlerinde izledikleri düşünce ve davranış kalıplarının modellenerek diğer insanlara öğretilmesi hedefi gütmektedir.

NLP'ye göre hedeflerimizi bilinçli olarak seçmek en temel çıkış noktasıdır. Bu hedeflere ulaşmak için de belirli bir şekilde düşünmek, davranmak ve konuşmak gerekmektedir. Hedefi pozitif olarak ifade etmek ne istemediğimiz değil ne istediğimiz üzerine odaklanmak gereklidir. Davranışlarımızı ve tecrübelerimizi oluşturan kodlar bilinçaltımızdan gelmektedir. Hedefimizi bir bağlama yerleştirerek ona ulaştığımızdaki anı, ortamı, kişileri, görüntü, koku vb. her şeyi zihnimizde sanki o anda gerçekleşmiş gibi canlandırmamız ve o anı hissetmemiz süreci hızlandıracaktır. Hedef genelleme yapmadan mümkün olan en spesifik ve detaylı şekilde ifade edilmelidir. Kişi hedefe ulaşmak için gerekli kaynakları gözden geçirmeli ve bu konuda hareket etmelidir.

NLP’de bilinçaltımızdaki korkuları, endişeleri, kötü alışkanlıkları yenmek için uygulanan çeşitli yöntemler vardır. Bunlardan birisi *çapa atmak, çapalamaktır*. NLP’de psikolojik bir durum yaratan uyarıcıya çapa denir, bunlar zihinsel ve duygusal yollarla oluşur (Gün, 2005, s.143). Çapalama süresinde uyaranlar ve zihin arasında yeni bir bağ kurularak kişi eski kalıplarından kurtulur ve özgürleşir. Bu noktada yönetime inanmak gerekmiyor, mesele “bilgisayarı doğru kullanmak ve hangi tuşlara basacağınızı bilmektir” (Gün, 2005, s.30).

Bu sistemde dikkat çekici olan, “üstün özelliklere” sahip oldukları düşünülen “rol modellerin” davranışlarından yola çıkarak bir kalıp oluşturulmakta ve bireylerin de kendilerini bu yönde “düzenlemeleri” talep edilmektedir. Bu rol modellerin sahip olduklarına sahip olmak için onlar gibi davranılması, düşünülmesi beklenir. Bu durumda birey gerçekten “kendisi” olmaktan ziyade ona sunulan kalıba uyumlanmaya yönlendirilmekte olduğu söylenebilir.

3.3.6. Theta Healing (Teta Şifalanma)

Amerikalı Vianna Stibal tarafından oluşturulmuş olan bu uygulama son yıllarda dünyada olduğu gibi ülkemizde de ilgi görmektedir ve “*var olan her şeyi Yaradan aracılığıyla fiziksel, psikolojik ve ruhsal şifayı; odaklanmış dua ile sağlayan meditasyonel süreç*” (Stibal, 2018, s.15) olarak tanımlanmaktadır. Theta Healing’de kullanılan tüm yöntemlerin temelinde *var olan her şeyin yaratıcısı* vardır. Stibal, yaratıcının kendisine insanların içlerindeki potansiyelleri ortaya çıkartmaları için yol gösterici olma görevi verdiği inmektedir. Theta Healing’in temel amacı yaratıcı enerjisine ulaşmaktır. Theta Healing bir bilinçaltı şifalandırma tekniğidir, bir diğer ifadeyle bilinçaltımızda bize “hizmet etmeyen”, bizi sınırlandıran yerleşmiş duygu ve düşünceleri değiştirip dönüştürmek ve yerine yenilerini yerleştirmek üzerine kuruludur. Bu yaklaşımın temeli, 1924 yılında psikiyatr Hans Berger’in gerçekleştirdiği çalışmalara göre, insanın zihninde bulunan çeşitli beyin dalgalarının ortaya çıkartılmasına dayanmaktadır. Bu farklı beyin dalgalarından birinin adı teta dalgasıdır.¹¹⁹ Teta dalgası zihnimizin bilinç ve bilinçaltı olarak ifade edilen iki bölümü arasında kalan kısmı yöneterek anıları ve duyguları barındırır. Bu dalga bilinçaltına

¹¹⁹ Alfa, beta, teta, delta, gama dalgaları

yerleşmiş duyguları, ilham, yaratıcılık, derin öğrenme, maneviyat gibi özellikleri temsil eder. Derin konsantrasyon, meditasyon, REM uykusu ve hipnoz hâlinde beynin teta dalgasında olduğu, EEG¹²⁰ ile yapılan incelemelerde bu durumun bilimsel olarak da ispatlandığı savunulmaktadır.

Theta Healing bir meditasyon ve spiritüel felsefe olduğu, hiçbir dine bağlı olmamakla birlikte tüm dinleri kabul ederek ve yaratıcıya yaklaşmak amacıyla olduğu belirtilir. “*Hepimiz aynı kökten gelmekteyiz ve biriz, farklı inançlar da aynı kökün farklı tezahürleridir*” (Stibal, 2017, s.71). Tüm uygulamaların temelinde inanç vardır, dolayısıyla hem danışanın hem uygulayıcının bir yaratıcı güce inanması gerekir. Ancak inancın ne olduğu konusu tamamen kişiye kalmıştır. Tüm yaratım ve şifa sürecini yaratandan beklediğimiz için kişilerin ne olduğu fark etmeksizin bir inanç sistemine bağlı olmaları süreci kolaylaştırmaktadır.

Zihin, beden ve ruhu dönüştüren, olumlu düşüncelerle pozitif bir yaşam elde etmemizi sağlayarak ve zihnimizi teta dalgasıyla uyumlu hâle getirerek, yaratanın bize bahsettiği enerjiyle şifalanarak, hayatımıza bolluk bereket çekebileceğimiz savunulmaktadır. Şifacı “okuma” yaparak evrensel enerjiyle bağ kurar ve kişinin fiziksel bedeninde oluşan hastalıkların kökünde yatan sorunları “görür”. Evrenin 7 varoluş düzlemi bilgisine sahip olarak uygulayıcının amacı temelden en yüksek enerji seviyesine ulaşabilmektir. Yaratıcının yedinci seviyedeki mükemmel enerji boyutunda olduğuna inanılmaktadır çünkü bu boyut yaratımın, saf bilgeliğin, yüce gerçekliğin, hayatta var olan her şeyin enerjisidir. İnsanın içinde de yaratıcının parçası olduğundan bizler de yaratma gücüne sahibiz (Stibal, 2018, s.31-32) ve sevgiyle her şeye ulaşabiliriz. Var olan her şeyin kaynağı, tüm yaşam enerjisinin kaynağı sevgidir. Hayatın temeli olan koşulsuz sevgi, kişinin kendisini sevmesiyle başlayarak diğer tüm varlıkları da yaratıcıya duyduğu aşktan dolayı sevmesi ile olur¹²¹ (Stibal, 2017, s.59-60).

Theta Healing yönteminde diğer enerji ile terapi yöntemlerinde olduğu gibi “yaratıcı imgelem” sıkça kullanılmaktadır; bu yöntem hayalimizde ulaşmak

¹²⁰ elektroansefalografi

¹²¹ Tüm YÇİ’lerde farklı gelenek, kültür ve inançların ortak söylemleri olduğuna dair açıklamalarından yukarıda bahsedilmiştir. Bu açıklama Yunus Emre’nin “yaratılanı severiz Yaradan’dan ötürü” cümlesiyle tam bir uyum göstermektedir.

istediklerimizin canlandırılması ve tam bir gerçeklikle zihnimizde görerek, kalbimizde hissederek yaşanması hâlidir. Böylelikle o anın frekansına gireceğimizden kendimize doğru bir çekim alanı yaratmış oluruz. Zihinsel olarak gerçek olanlar fiziksel dünyada da gerçek olacaktır. Tüm bunlar aslında insanların zaten bildikleri ama unuttukları kadim bilgileri geri getirmektedir.

Theta Healing’de yer alan bir diğer önemli kavram ise “kazma”dır. Bu, âdeta toprağı kazar gibi zihnimizde yer etmiş olan olumsuz duygu, düşünce, kalıp ve ön yargıların nasıl oluştuklarını anlamak ve temelden çözmek için zihnimizde ve ruhumuzda derinlere yapılan bir kazı çalışmasıdır. Günlük hayatta bağlı kaldığımız çoğu duygu, düşünce ve kalıpların özünde çok farklı anılar ve olaylar çıkabilmektedir; amaç kök inançlara ulaşmaktır. Bunlara ulaşıldığı takdirde hayatımızdaki negatif etkileri de bertaraf edilmiş olacaktır. Uygulayıcı bu yöntem esnasında danışanı çeşitli sorularla yönlendirerek cevaplara kendisinin ulaşmasını sağlar. Theta Healing’de yöntemlerden biri de inanç çalışmasıdır. Danışanın bilinçaltına yerleşmiş olan ve ona bir yarar sağlamayan tüm kalıpların dönüştürülmesini sağlamaktadır. İnsanlar henüz anne karnındayken oluşan bu kayıtların çok daha eskilere, atalara, kolektif bilince ve onların kayıtlarına kadar dayandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu programlar iptal edilerek yerlerine yeniler konmalıdır.

Diğer bir yöntem olan DNA aktivasyonunda kişinin ailesinden, atalarından gelen genler değiştirilerek yerine kişinin hayrına olacak özellikler yüklenir. Böylece “gen yenilenmesi” yapılmış olur. DNA’ların içinde duyguların, anıların, yaşanmışlıkların kaydının tutulduğu düşünülmekte ve DNA yenilenmesi denen yöntemle genlerin yenilenmesi, yeni tohumların ekilmesi hedeflenmektedir. Hayatımıza dair tüm yenilenmelerin kökeninin buradan başlayacağına inanılır. Zihinde canlandırma yöntemiyle doğru genlere komutlar verilerek yenilenme ve canlanmanın sağlandığı imgelenir. Bize hizmet etmeyen, zarar veren genlerin sökülüp atıldığı ve yerlerine yenilerinin konduğu tasavvur edilir. Böylece “kontrol merkezinde” yapılan bu değişikliklerle bütün merkeze bu komutun gittiği ve bedensel canlanmanın da sağlandığı; zihinsel, ruhsal ve fiziksel mükemmelliğe ulaşıldığı düşünülür. Bu yöntemle kişi nedensel sıkıntılarından kurtulur, rahatlar, gençleşir, yaşlanmanın etkileri durdurulur, kırışıklıkları ve beyazları gözle görülür oranda azalır (Stibal, 2018, s.384,38). Bu işlem sonrasında bireyde gözle görülen değişimlerin

yaşandığı söylenmektedir. DNA, epifiz bezi, gen gibi bilimsel terimlere yer verilmesi konunun daha “ciddiye” alınarak meşrulaşmasını sağlamakta ve arkasında bilimsel bir temel olduğu mesajını vurgulamaktadır.

Kişinin bilinçaltı bilmediği duygulara kapalı olduğundan bazı durumlarda olumlu duyguları da barındırmamaktadır. Bu aşamada olumsuz kodlar temizlendikten sonra bilinçaltının bilmediği olumlu mesajların oraya yerleşmesi için *his yaratımı çalışması* yapılır. Bu, kişinin hayalini kurduğu bir şeye ulaşması hâlinde neler hissedeceği sorularak danışanın bu duyguya ulaşması ve onu gerçekten yaşıyormuş gibi içselleştirip bilinçaltına yerleştirilmesi sürecidir. Böylelikle bilinçaltındaki olumsuz düşünceler kaldırılıp yerlerine kişinin potansiyelini ortaya çıkaran olumlu düşünceler yerleştirilir ve onun geçmişten kalma veya hayali engellerinin ortadan kalkması sağlanır (Enerji Çemberi, 2017).

3 günlük bir eğitimle temel seviyede uygulanabilir olması ve etkilerinin hemen hissedilmeye başlaması bu yöntemin diğer enerji şifa yöntemleri arasında öne çıkmasını sağlamaktadır. 180’den fazla ülkede eğitimleri verilmekte ve uygulayıcılar yetiştirilmektedir. Bu eğitimi veren kurumların hepsi aynı merkeze bağlıdır ve uluslararası geçerliliği olan uygulayıcı sertifikaları verilmektedir. Theta Healing yöntemiyle ilgili olarak çabuk ve hızlı sonuç elde etme yöntemi çeşitli tanıtım web sayfalarında, sosyal medya hesaplarında ve kişisel YouTube kanallarında da sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu durum, içinde bulunduğumuz dönemin bir hız çağı olması ve sürekli bir tüketim hâlinde olunması açısından anlamlı bir göstergedir. Birçok kademesi olan Theta Healing uygulamasında temel eğitimi bu kadar kısa bir zamanda edindikten sonra kişilerin diğer aşamalara geçmesi için beklmeleri gerekmemektedir ve sertifikalarını da aşamaları tamamladıkça alabilmektedirler.

3.3.7. Ho’oponopono

Kadim Hawai uygarlığına dayanan bir öğretilerdir, yerel bir şaman olan Mornah Simeona tarafından sistematikleştirilmiştir ve “hatalı olanı düzeltmek veya doğru hale getirmek” anlamına gelir (Bodin ve Hurtado-Graciet, 2013, s.26). Dogmalarla sınırlanmayı değil bireysel özgürleşmeyi, içimizdeki tanrı ile iletişim kurmayı savunur. Tanrı, tanrısallık vb. kelimeler yerine evren, yaşam gibi sözcükler tercih

edilmektedir. Bunun sebebi herhangi bir dinî yaklaşıma bağlı kalınmamasıdır. “*Ho’oponopono- Hawaili Şifacıların Sırrı*” kitabının yazarlarından Dr. Bodin, geleneksel tıptan enerji tıbbına yöneldiğini, bu süreçte kuantum fizik öğrenmeye başladığını ve sicim kuramı ile evrendeki her şeyin birbirine bağlı olduğunu fark etme sürecinden bahsetmektedir. Bu görüşe göre evrendeki her şeyin bir olması gibi içimiz dışımız da birdir, dolayısıyla düşünce ve duygularımız enerjiyi şekillendirerek fiziksel varlığımızı da etkilemektedir. Bu yöntemle kişiler hayatlarının kontrolünü ellerine alarak kişisel tekâmül yolunda ilerleyebilmektedirler. Kendimizi ve başkalarını yargılamayı bırakmaya ve iç huzura doğru giden bir yoldur. Ho’oponopono’ya göre bizler içinde bulunduğumuz evrenin yaratıcılarıyız, kendi içimizdeki huzura ulaştığımızda bunu etrafımıza da yayarız. Sevgi her şeyin kaynağı ve ilacıdır, en güçlü enerji titreşimi sevgidedir. Fiziksel gerçekliğimizi düşüncelerimiz yaratır, dolayısıyla hatalı düşünceler hatalı bir gerçeklik yaratırken olumlu düşünceler de olumlu gerçeklik yaratmaktadır. İnsanlar yalnızca kendi anılarından ibaret değildir, aynı zamanda atalarının ve geçmiş yaşamlarının anılarını da içlerinde taşımaktadırlar. Hayatımızı yaratmamızı sağlayan içimizdeki tanrı veya evrensel zekâdır (43). Hayatımızdaki tüm negatifliklerden arınmak için bu öğretinin temel dört mantrası vardır ve bunları tekrarlamamız gereklidir. Bunlar; “özür dilerim, beni affet, teşekkür ederim ve seni seviyorum”dur¹²² (49). Her şeyi kontrol etmeye çalışmaktan vazgeçmeli, içimizdeki çocuğa ve ilahi olana güvenmeyi, yaşamın bize en doğrusunu getireceğine inanmayı öğrenmeliyiz.

Bu uygulama yaşamımızı daha kolay ve akıcı hâle getirir, gerçek kimliğimize ulaşmamızı ve merkezimizi korumamızı sağlayarak savrulmamıza engel olur. Bu öğretiye göre bizler maddesel değil, bu dünyada maddeselliği deneyimleyen ruhsal varlıklarız. Tek yapmamız gereken mantraları tekrarlayarak, doğru nefes alarak kendimizi ve çevremizi sevgiyle kabul etmek ve teslim olmaktır (Vitale, 2010). Bunun kültürel olarak Türkiye’de İslam inancından da yerleşmiş olan önce tedbir sonra tevekkül yaklaşımıyla paralellik gösterdiğini söylemek mümkün. Önce tedbir almak yani elimizden geleni yapmak, buradaki öğretiye göre olumlu düşünceler, duygular

¹²² Türkiye’de bu yöntemi uygulayan kişilerin bu söylemin sonuna bir de “sana hakkımı helal ediyorum” şeklinde bir eklemede bulunduklarını görmek mümkündür. Burada kültürel ve dinî yaklaşımın etkisi ortaya çıkmaktadır.

yerleştirmek, ardından tevekkül etmek yani hayata, evrene güvenerek teslim olmak ve olacak olanların en hayırlı şekilde gerçekteşeeğine inanmaktır. Çin kùltüründe, Konfüçyanizm ve Taoizm’de de görùlen Wu Wei yani eylemsizlik, hiçbir şey yapmama hâli ile de paralellik göstermektedir.

3.3.8. Access Bars

Gary Douglas ve Dr. Dain Heer tarafından formüle edilmiş olan oldukça yeni kabul edilebilecek olan bir yöntemdir. Uygulama süresince baş bölgesinde 32 farklı noktaya yapılan dokunuşlarla rahatlama sağlanarak, bilinçaltı temizliği yapılarak olumsuz duyguların serbest bırakılışı ve kişinin *özgürleşmesi* sağlanmaktadır. Bu noktalara yapılan dokunuşlar zihninizde gereksiz yere yer işgal eden düşünce ve duyguların boşaltılmasını ve yerine olumluların gelebilmesi için yer açılmasını sağlamaktadır. Kişinin hayatı boyunca biriktirmiş olduğu düşünceler, fikirler, duygular, inanç ve yargılar bu noktalarda bulunmaktadır. Her bir nokta para, mutluluk, huzur, bolluk, sevgi, nezaket, iletişim, minnettarlık vb. farklı konuları temsil etmektedir. Bar olarak ifade edilen bu noktalardaki akış sağlandıkça zihin sakinleşir ve kişinin akışta olması sağlanır. Tüm insanların sınırsız kapasiteye sahip oldukları, düşünùlen, hissedilen, yargılanan her şeyin yalnızca *ilginç bir bakış açısı*¹²³ olduğunu hatırlayarak özgürleşmenin mümkün olacağı savunulmaktadır.

Access conciousness yönteminde sorular esastır, evrene sorular yöneltilir. Sorular kalıplarımızın kilitlerini açmayı sağlar. Soruların, herhangi bir durumun enerjisini değiştirebileceğinin farkında olarak farklı bir kapıyı, farklı bir olasılığı açabileceğinin bilincinde olunmalıdır. Sorunun amacı cevap almak değil farkında olmaktır. Örneğin, “Hayatımı ve dünyayı daha iyi yer yapacak olan ne olabilirim, ne yapabilirim, neye sahip olabilirim, ne yaratabilirim ve oluşturabilirim? Hayatı yaşamaya değer kılacak neyi algılayabilirim, bilebilirim ve olabilirim? Yaşamımın nasıl olmasını isterdim?” gibi sorular yönelterek, oluşan her şeye *izin verip kabul ederek* hayatımızın olması gerektiği şekilde ilerlemesine yol açabiliriz. Bu yöntemin

¹²³ Sıkça tekrarlanan bir söylem, birisi bir şey söylediğinde veya biz kalıp bir düşünceyi dile getirdiğimizde bunu söyleyerek diğer birçok öğretilerdeki “iptal” sözcüğü yerine kullanılmaktadır. Böylece bu düşüncenin, duygunun veya söylemin bizim bilinçaltımızda yer ederek kodlanması ve bizim gerçekliğimiz hâline dönüşmesi engellenmiş olmaktadır.

mantrası “*hayatın tümü bana kolaylık, neşe ve ihtişamla gelir*” sözüdür. Bunun sabah akşam onar kez söylenmesinin insanların hayatını değiştireceğine inanılır.

Aynı frekansta kişilerin bir araya gelmesinin önemli bir değişim gücü yaratabildiğine inanıldığından ne kadar çok insan bu yöntemi uygulayarak yargı ve kalıplarından kurtulursa dünyanın da o kadar muhteşem bir yere dönüşeceğine inanılır. Her şey enerji olduğundan doğru enerjiler yayılarak bolluk, bereket, para, sağlık tüm insanlığın hizmetine sunulabilir.¹²⁴

Diğer birçok öğretide olduğu gibi amaç zihni ve onun koyduğu sınırları, kalıpları ortadan kaldırarak enerji boyutuna ulaşabilmektir. Access’in araçlarından biri temizleme cümlesidir, bu cümle olduğu şekilde İngilizce söylenmelidir, kişinin bunu anlamasına gerek yoktur, bu âdeta enerjileri temizleyip ortaya çıkartmak için tasarlanmış bir cümledir.

“Right and wrong, good and bad, POD and POC, all 9, shorts, boys, POVADs and beyonds.”

Yapılmış olan bazı bilimsel çalışmalar Access barın bir enerji terapi yöntemi olarak kullanılmasını onaylamaktadır ve kaygı, depresyon gibi birçok duruma faydalı olduğu savunulmaktadır (Hope, 2017, s.26). Bu teknik diğer enerji terapilerinde olduğu gibi kişiye şifalanmayı sağlarken hayatına bolluk, bereket ve zenginlik çekilmesine de yardımcı olduğu söylenmektedir. İnsanın özü ve doğası bolluk, bereket ve neşeye programlıdır; bizim zihnimizde yarattığımız korkular ve engeller hayatımızı sekteye uğratmaktadır. Tek bir seferde kişilerin hayatında gözle görülür farklar yaratılacağını belirtirken burada da yine hızlı sonuca ulaşma arayışının ön plana çıktığını görmekteyiz. Accessin amacı farklı bir realite yaratarak neyin farkında olduğunuzun farkına varmanızı sağlamak, mutlu olmak ve orada kalmaktır (Access Consciousness, 2023). Türkiye’de yapılan Access bars eğitimi 8 saatlik bir seminer şeklinde düzenlenmektedir, kişiler bu esnada 2 kere bars uygulaması alıp iki kere de yapmaktadırlar.

¹²⁴ Yöntemin kurucuları Gary Douglas’ın “*Nasıl Para Olunur Çalışma Kitabı*” (2015) ve Dain Heer ile birlikte kaleme aldıkları “*Para Problem Değil, Sizsiniz*” (2017) gibi kitaplarda maddi-manevi şifa bulma yolları aktarılmaktadır. Kitapların isimleri bile zaten çağımızın maddi ve tüketim yaklaşımına oldukça uygun gözükmektedir. Gary Douglas’ın kendi ifadeleriyle kitap 100 kere okunursa kişinin 100 milyon doları olmuştur.

3.3.9. EFT-Emotional Freedom Techniques (Duygusal Özgürleşme Teknikleri)

Duygusal özgürleşme teknikleri olarak Türkçeye çevirebileceğimiz uygulama diğer tüm enerji terapilerinde olduğu gibi enerji merkezlerindeki blokajların ortadan kaldırılmasını sağlayarak vücuttaki doğru enerji akımına imkân vermek ve kişiyi şifalandırma amacı taşımaktadır (Hartmann, 2016, s.13-14). Fiziksel ağrı, acı ve ruhsal sıkıntıların çözümünde kullanılmaktadır. Bu uygulamada vücutta enerji akışı olduğu düşünülen belli noktalara hafif vuruşlar, baskı uygulama veya ovma şeklinde dokunuşlarla o bölgelerde tıkanık olduğu düşünülen enerjinin akışı sağlanmaktadır. Bu noktaların ellerde, yüzün çeşitli noktalarında, başın tepesinde, köprücük kemiklerinde ve kol altında oldukları düşünülmektedir. Her noktaya 7 ila 9 vuruş arası yapılarak enerji harekete geçirilir (Hartmann, 2016, s.24). Dokunarak akupunktur olarak da isimlendirilen bu yöntemin tarihinin milattan önce beş bin yıla kadar gittiği ve Antik Çin ve Tao manastırlarında uygulandığı belirtilmiştir. Bu yöntemi uzun yıllar Çin tıbbı üzerine yaptığı araştırmalar ve enerji meridyenleri çalışmaları sonucunda revize ederek günümüze taşıyan kişi psikolog Dr. R. Callahan'dır. Kendisi yaptığı araştırmalar sonucunda enerji alanlarının meridyen noktalarına doğru dokunuşlar yaparak bu bölgelerdeki tıkanıklıkların giderilebileceğini ve çeşitli olumsuzluklardan kurtulunabileceğini savunmuştur. Callahan, vuruş tekniklerini geliştirerek "*Düşünce Alanı Terapisi*"ni ortaya koymuştur (Craig, 2010, s.16). İlerleyen yıllarda bir mühendis olan Gary Craig tarafından bu yöntem kolay uygulanabilir bir hâle getirilmiş ve EFT olarak isimlendirilmiştir. Herkesin kolaylıkla günlük hayatında da uygulayabileceği 14 meridyen noktasına hafif vuruşlarla uygulanır ve oralaradaki blokajlar bu şekilde çözülür (Esmez, 2009, s.12).

Tekniğin diğer enerji ile şifa yöntemlerinde olduğu gibi ruhsal, zihinsel sıkıntılardan ilişkilere, maddi durumdan bedensel hastalıklara kadar geniş bir yelpazede şifa imkânı sunduğu düşünülmektedir (Church, 2013, s.115).

3.3.10. Sedona¹²⁵ Method/Letting Go Method (Bırak Gitsin Metodu)

Sedona metodu Lester Levenson tarafından 1974'te geliştirilmiş ve yakın dostu Hale Dwoskin tarafından 1996'da son şekli verilerek kitap, cd ve çeşitli mecralarla insanlara ulaştırılmaya başlanan bir yöntemdir. Kolay ve etkili bir şekilde bizi rahatsız eden durumlardan kurtulup içimizde doğal olarak bulunan mutluluk, neşe ve bolluk kapasitemizin üstündeki örtüyü kaldırmamızı sağlar (Dwoskin ve Levenson, 2011). Burada amaç bizi negatif olarak etkileyen olaylara, duygulara, düşüncelere tutunmayı bırakmaktır. Geçmişten gelen bir duyguya takılıp kalmayı bıraktığımızda, duyguların tıpkı sahile vuran dalgalar gibi gelip geçtiğini anladıkça, duygunun bize hâkim olmasına engel olarak gelip geçmesine izin vermeyi öğrenmek esastır.

Lester, doktorların ona kısa bir ömrü kaldığını söylemesinin ardından hayatını sorgulamaya girerek aslında sevgisizliğin onu hasta ettiğini bulmuştur. Burada ilginç olan Theta Healing'in kurucusu olan Stibal'in de aynı şekilde hastalığını ve ömrünün sonuna geldiğini öğrendikten sonra yöntemini geliştirmiş olması ve Access Bars'ın kurucu olan Gary Douglas'ın da hayatının anlamsızlığını sorgularken yöntemini geliştirmiş olmasıdır. Bu anlatıların kişilerde bir karşılık bulduğunu, okuyucuların belki de kendi hayatlarıyla bağlantı kurlmaları neticesinde bir pazarlama yöntemi olarak başarıya ulaştıklarını belirtmek mümkün gözükmemektedir.

Sedona Method'da benzerin benzeri çektiği çekim yasası esas alınarak olumlu düşüncelerin hayatımıza olumlu şeyler getireceği fikri hâkimdir. Günlük hayatımızda duygu ve düşüncelerimizi kontrol etmeyi bilmediğimizden, otomatik pilota gibi yaşadığımızdan hayatımızın kontrolü de bizim ellerimizden kayıp gitmektedir. Oysaki hayatımızı arzu ettiğimiz gibi yaşamak istiyorsak öncelikle duygu ve düşüncelerimizin ne yönde ilerleyeceğinin bizim elimizde olduğunu anlamamız ve onları doğru bir şekilde yönetmeyi öğrenmemiz gerekmektedir. Bu yöntem, enerjinin oluşturduğu çekim yasasıyla bize dilediğimiz yaşantıya sahip olmamız için uygulamalar sunmaktadır (Bayraktaroğlu, 2017, s.37).

¹²⁵ Sedona, Arizona ABD'de bulunan, çöl ve yer yer kırmızı kayalıklardan oluşan, enerji alanının yüksek olduğuna inanılan bir bölgedir. Yöntemin de kurucularından olan Dwoskin'in bu bölgede olması sebebiyle bu ismi verdiği tahmin edilmektedir. Sedona bölgesinde özellikle Yeni Çağ ile ilgili ürünlerin satıldığı mağazaları sıkça görmek mümkündür.

Bu aşamada izlenebilecek başlıca beş yöntem vardır: İlki bize kendimizi iyi hissettirmeyen duyguları serbest bırakarak onların solup gitmesini sağlamak, ikincisi gelen duygu her nasıl hissettiriyorsa onun gelmesine ve o anlık o duygunun yaşanmasına müsaade etmek, üçüncü olarak duygunun en derinliklerine inmek, dördüncü olarak hepimizin içimizde taşıdığı uç kutuplar arası gerginliğin yumuşamasına izin vermek ve beşinci olarak da duygunun arkasındaki farkındalığımıza ulaşmaktır.

Bu yöntemin en büyük özelliği fazlaca kolay olmasıdır; yöntem o denli kolay uygulanabilir ki insan âdeta “bu kadar da olmaz bir şeyleri yanlış yapıyor olmalıyım” diye düşünmeden edemez. Amaç o anda bize kendimizi kötü hissettiren bir duyguya yoğunlaşarak onu sanki o anda gerçekleşiyormuş gibi hissetmek ve ardından bu duygunun serbestçe akıp gitmesine izin vermek (Bayraktaroğlu, 2017).

Sedona fiziksel terapi yöntemi, bütünsel bir yaklaşımla bedene ve ağırlı bölgelere uygulanan bir manuel terapi yöntemidir. Miyofasyal terapi ile gerginleşmiş, kısalmış kas dokularına düşük ve düzenli basınç uygulama yöntemiyle gevşetip rahatlama hedeflenmektedir.

Web sitesinde, dünyanın çeşitli yerlerinde ulaşılan yüzbinlerce insanın yanı sıra ABD’nin ileri gelen şirketlerinin üst düzey yöneticileri de bu eğitimlere katılmakta ve ekiplerini de bu alanda bilgilendirmekte oldukları iddia edilmektedir¹²⁶. Bunun yanı sıra Harvard ve Columbia üniversitelerinin tıp fakültelerinde Sedona metodu ile ilgili yapılan araştırmalara göre bu yöntem kolay uygulanabilirliği, çabuk ve etkili sonuçları ile öne çıkmaktadır (SedonaMethod, 2023).

3.3.11. Regresyon Terapisi

Regresyon terapisi bizi rahatsız eden duygusal, zihinsel, fiziksel problemlerin kaynağına, köküne inmektir. Bu sorunların köklerinin çocukluk dönemine ait olaylar, atalarımızın taşıdığı yükler veya önceki hayatlarımızda yaşadıklarımız olabileceğine inanılır. Bugünkü sıkıntılarımızın meydana gelmesine sebep olan ana kaynak

¹²⁶ Bunlardan bazıları Exxon, AT&T, Merrill Lynch, J.C. Penney, Marriott Hotels, Bristol Myers ve daha birçoğu şeklinde bir açıklama yapılmış olsa dahi bahsedilen şirketlerin web sayfalarında bu konuyla ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

bulunmadan diğ er tüm çözüm denemeleri geçici olacaktır veya belirtileri bastırmaktan başka bir i e yaramayacaktır.

Regresyon yöntemi kişinin kolayca yapabileceği bir hatırlama yönteminden farklıdır. Kişinin normalde hatırlamadığı olayların telkin ve çağrışım yollarıyla ortaya çıkarılmasıdır. Burada amaçlanan kişinin geçmişte yaşadığı, hatırlamadığı bir olayın tekrar canlandırılmasını sağlamaktır. Olay anındaki duyguları tekrar canlandırarak kişinin o an bastırđıđı, üstünü kapatarak bilinçaltına attığı dolayısıyla kodlanmış ve rahatsızlık veren duyguların temizlenmesi ve kişinin bilinçaltı ile bilinci arasında yeni, sağlıklı bir denge oluşturulmasıdır. Yeni oluşturulan denge ile kişi eskiden onu rahatsız eden, çözemediği duygulardan kurtulmakta ve farklı bir yaklaşım geliştirmektedir. Böylelikle ruhsal ve duygusal açıdan rahat ettiği gibi fiziksel sorunların birçoğu da çözülebilmektedir. Regresyon ile ortaya çıkartılan olayın gerçekliği, haklılığı ara tırılmamaktadır. Kişi belirli bir olayı ya adıysa veya yaşadığını d   n yorsa, zihni olayı gerçek olarak yorumladıysa bilinçaltına da o şekilde kodlanmıştır ve bu onun gerçeği hâline gelmiştir.  nemli olan olay değil kişinin ne algılamı  olduğu, bunu nasıl i selle tirdiğidir.

Bilin altımız her şeyi depolar; her anı, olay, görüntü, his orada kayıtlıdır. Anne karnından itibaren etkin olmaya ba layan bilinçaltı annenin korku, endişe, stres gibi duygularını da kaydeder. Bizim bilinçli olarak verdiğimizi düşündüğümüz kararların altında bilinçaltımızın bizi yönlendirmesi yatar. Bilinçaltı ona ekilen her şeyi ger ekle tirmekten sorumludur. Burada yer alan ve bastırılmış duygular bugün sahip olunan hastalıklara da yol açmaktadır.

Atalarımızdan fiziksel özelliklerimiz gibi onların yaşadığı yoğun duygu, travma ve ruhsal sıkıntılarının da aktarımı mümkündür. Danı an kişi regresyon sayesinde bu ana d nebildiğinde olayı doğru şekilde tekrardan canlandıracak, olayın   z mlmesini yapabilecek ve olayın etkisi de kendiliğinden hafifleyecektir. Regresyon terapisinde kişinin hayatında sürekli tekrar eden döngüler de çözülebilir.

Kişinin ge mi inde¹²⁷ bir söz, yemin, akit varsa bunun belirlenip çözülmesi gerekmektedir; zira bunlar kişi açısından oldukça bağlayıcıdırlar. Tüm bunların yapılabilmesi ancak trans yoluyla mümkündür ki bu hipnoz değil hafif bir yöntemdir, kişi her şeyin farkındadır, bilin sizle me hâli söz konusu değildir.

¹²⁷ Bu hayatta, atalarımızın hayatından bize aktarılan veya geçmiş ya amlarımızda olabilir.

3.3.12. Aile Dizimi/ Aile Konstelasyonu

Aile dizimi aslında biyolojideki genetik özelliklere benzetilebilir; nasıl ki gen özelliklerimiz, fiziksel özelliklerimiz, genetik hastalıklara yatkınlığımız genlerle aktarılabiliriyorsa nesiller boyu edinilen deneyimler, tecrübe ve çevre etkileşimlerinin de aynı şekilde aktarılabilirdiği düşünülmektedir. Bir başka söylemle, atalarımızın deneyimlediği yaşamsal olayların etkileri, travmalar, kalıplar da sonraki nesillere aktarılabilir. Son yıllarda genetik biliminin ardından oldukça gündemde olan epigenetik bilimi de deneyim ve çevresel etmenlerin de kalıtsal olarak aktarılabilirdiği üzerinde durulmaktadır. Böylece hedef, ailede yaşanmış olan katmanların ortaya çıkartılmasını sağlamaktır. Bu katmanlar kişinin hayatında sürekli olarak karşılaştığı döngü ve engeller atalardan kalmaktaysa çözümünü sağlamaktır. Kişiyi farklı bir bilinç ve yüzleşme sağladığından bir psikoterapötik yöntem olarak değerlendirmek mümkündür. Grup terapisi olarak yapılabileceği gibi danışmanla birebir de yapılabilir.

Aile diziminin bugünkü hâliyle kurucusu Bert Hellinger'dir. Afrika yerli kabilelerinden Zuluları yakından incelemiş ve onların ateş başında toplanarak, atalarının ruhuyla iletişime geçerek mevcut sorunlarını çözmek için seanslar yaptıklarını gözlemlemiştir. Kişilerin atalarından yardım istemeleri aslında doğal ve içgüdüselidir çünkü tüm bilgiler nesiller boyu aktarıldığı için kişiler kendilerinden önce yaşamış, belki daha tecrübeli olduklarına inandıkları aile büyüklerinden yardım isterler. Buradan hareketle aile dizimi yöntemini oluşturan Hellinger, aile bağlarının canlandırma yoluyla keşfedilebileceği kanaatine varmıştır. Uygulamada danışan kişinin aile bireylerini temsil eden kişiler yer almaktadır ve danışan bu kişileri sandalyelere kendi bağlarını yansıtacak şekilde yerleştirir ve kimin ailenin hangi üyesini temsil edeceğini belirler, böylece kişiler çeşitli roller üstlenirler. Danışman bütün süreci kontrol eder ve çeşitli soru ve müdahalelerle yönetir. Terapi gören ve terapiye destek olan kişilerin birbirlerini tanımıyor olmaları tercih edilir.

Çevremizle kurduğumuz ilişkilerin kökeni de aileye dayanmaktadır, bilinçli olmasa dahi ilişki yaşama biçimimiz bize aktarılan kalıplara dayandırılabilir. Örneğin aile geçmişimizde eşi tarafından aldatılıp acılar çekmiş kişiler varsa bizim romantik ilişkilerde farkında olmadan güvensiz olmamıza ve olası negatif sonuçları da kendimize çekmemize sebep olabilir. Bu döngüyü kırmak için aile diziminin sorunun temeline inmesi bu inanç kalıbının bize ait olmadığını fark etmemiz açısından faydalı olabilir.

Erken çocukluk döneminde aile içindeki ilişkiler kalıp olarak zihnimize işler. Bu kalıplar hayat boyu sizin de ilişkilerimizi şekillendirmemizde etkili olur. Aile dizimi bu tür kalıpları keşfetmemize, aile içinde yaşanan, aşamıyor gibi gözükten sorunların çözümüne de aile dizimi yardımcı olabilmektedir. Özellikle tekrar eden kırgınlık, kızgınlık, öfke, hayal kırıklığı gibi olumsuz duyguların kökenlerine ulaşılabilir; zira aile sadece bugün etrafımızda olan insanlar değildir; kuşaklar boyu aktarılmaktadır.

İnsan bazen tam olarak bir sebep yokken dahi olumsuz duyguların içine kendisini hapsolmuş bulabilir, aile dizimiyle bunların sebepleri bulunabilir, bazı tecrübelerin bıraktığı hisler bize ait olmayabilir, bu teknikle hisler kaynağına “iade edilebilir”. Buradan da görüldüğü üzere tüm yöntemlerde olayın köküne inmek, duygu ve düşüncelerin aslında bize ait olmaması, onları kendi kaynaklarına göndermek ve bu yüklerden kurtulmak durumu sıkça vurgulanıyor.

Aile dizimi hassas bir yaklaşım olduğundan bu alanda uzmanlaşmış psikologlar tarafından yapılması daha uygun bulunmaktadır (e-psikiyatri, 2023). Araştırmamız boyunca aile dizimi uygulaması yapan birçok eğitimle görüşmeler yapılmış; hepsinin bu alanda ve YÇİ’nin çeşitli kollarında uzun yıllar deneyimleri olduğunu vurgulamalarına karşın hiçbirisinin psikoloji ile ilgili sayılabilecek alanlardan herhangi birinde lisans, lisansüstü vb. eğitimlerinin olmadığı ve hatta hemen hepsinin işletme, kimya mühendisliği, mütercim tercümanlık gibi konunun çok dışındaki alanlarda eğitim almış oldukları ve bu alanda karar kılana kadar kurumsal şirketlerde çalıştıkları gözlemlenmiştir.

YÇİ’deki tüm alanlarda olduğu gibi bu konunun da bilinirliği ve ilgi çekmesi bakımından medyanın önemi büyüktür. Örneğin Netflix’te oldukça yüksek oranlarda izlenmiş olan “Zeytinağacı” isimli dizi bu yöntem üzerine kurgulanmıştır ve geniş bir izleyici kitlesine ulaşarak uygulamayı popüler hâle getirmiştir. Dizi kadrosunda popüler isimlere yer verilerek izlenirliği artırılmış ve âdeta aile dizimi tanıtımı yapılmıştır. Danışmanlarla görüştüğümüzde her zaman alana ilgisi olan insanların araştırıp kendilerini bulduklarını ancak özellikle bu dizi ile birlikte inanılmaz bir talep artışı olduğunu ve seanslarda yer ayarlamakta zorlandıklarını belirtmişlerdir.

3.3.13. Kas Testi- Kinesiyoloji

Enerji testi veya kinesiyoloji olarak da bilinen bu yöntem, 1964 yılında Dr. J.G. Goodheart tarafından oluşturulmuştur. Burada kişinin uygulama öncesinde bolca su içmesi sağlandıktan sonra kişinin cevabından emin olduğu sorular sorulur. Örneğin kişiye senin adın X mi, diye sorulur ve cevap evetse kişinin vücudu istemsizce bir yöne doğru eğilir; eğer doğru değilse beden hayır demek üzere başka bir yöne doğru eğilir (genellikle evet cevabında öne, hayır cevabında arkaya doğru bir eğilme olduğu düşüncesi hâkimdir). Bu cevabından emin olunan sorularla birkaç kez tekrarlandıktan sonra vücudun evet cevabı için hangi yöne, hayır cevabı için hangi yöne doğru bir eğim gösterdiği anlaşılır. Bunun üzerine bilinçaltında kodlanmış inançları bulmak için uygulayıcı sorular sorar ve hiç düşünmeksizin kişi belli bir yöne eğilerek aslında farkında olmadan sorulara cevaplarını vermiş olur. Burada bilinçaltının kayıtlarına ulaşmak hedeflenir ve beden, zihin, ruh bütün olduğundan vücudumuzun tepkisinden bilinçaltımızda olanları saptamamız mümkündür (Grüber, 2013). Bu yöntem yukarıda bahsedilen yöntemlerin birçoğunda, özellikle Access Bars ve Theta Healing’de bir yan uygulama olarak kullanılmaktadır.

3.3.14. Renk Terapisi

Renk terapisinin de kökenlerinin diğer uygulamalar gibi çok eskilere dayanmakta olduğu iddia edilmektedir. Renklerin insanın fiziksel ve ruhsal yapısı üzerinde önemli etkileri olduğu söylenmektedir. Doğru renkler kullanarak insanların kaygı, bunalım vb. rahatsız edici duygulardan arınabildikleri düşünülmektedir. Kromoterapi olarak da anılan renk terapisi, renklerin hem ruhsal hem fiziksel sağlığımız üzerinde etkilere sahip olduğu, bazı renklerin insanda heyecan ve harekete yol açarken bazılarının huzur verdiği saptanmıştır. Dolayısıyla renkler bizim ruh hâlimizi etkileyeceğinden sağlığımızla da yakinen bağlantılı olacaktır.

Renklerin psikolojik etkileri bilindiğinden ev dekorasyonundan pazarlama yöntemlerine kadar birçok alanda renklerin insan psikoloji üstüne olan etkilerinden faydalanılmaktadır. Örneğin yatak odasında huzuru sağlayan renkler kullanılırken fast-food restoranlarında hızlı ve dünyevi ihtiyaçları temsil eden kırmızı, turuncu gibi renklere gidilmektedir.

Renkler aslında ışıkta oluşan farklı kırılmaları gözümüzün algılamasıyla meydana gelmektedir. Gözlerimiz aracılığıyla algıladığımız renkler vücudumuzda farklı enzimleri harekete geçirdiğinde oluşan salgılarla çeşitli uyaranlar tetiklenmiş olur. Renk, enerji ve maddenin etkileşimiyle oluşur ve hepsinin ayrı frekansları, dolayısıyla insan üzerinde farklı etkileri vardır (Bulut, 2021). Örneğın sıcak renkler insanı enerjik ve hareketli yaparken, soğuk renkler dinginleştirir. Tarihte birçok kültürde renklerin şiaflı gücünden yararlandığı görölmüştür.

Temel olarak sıcak renkler harekete geçirirken; soğuk renkler sakinleştirici etkiye sahiptir. Her renk olumlu etkiye sahip değıldir. Mesela, kırmızı öfkeyi tetikleyebilirken, mavi ve siyah ise bazen üzüntüyü¹²⁸ artırabilir. Renk terapisi, özellikle doğıu kültürlerinde önemli bir yere sahiptir. Bazı renklerin çakraları ve vücudun enerji merkezlerini dengelemeye katkı sağladığına inanılır¹²⁹.

3.3.15. Melek şifa

Bu öğreتيye göre yukarıda bahsedilen evrenden isteme ve enerji yerine melekler konmaktadır. Her bir meleğın sorumlu olduğı farklı bir alan ve konu olduğı; dolayısıyla sağıık, para, başarı vb. hayatımıza neyi çekmek istiyorsak o konudan sorumlu meleğe dilekte bulunulması gerektiğı belirtilmektedir. Diğeri tüm öğretilerde olduğı gibi antik çağlara dayandırılan bu uygulamanın çok eski dönemlerden beri

¹²⁸ İngilizcede üzğün hissetmek anlamına gelen “feeling blue” deyiminin buradan geldiğı söylenebilir.

¹²⁹ Kırmızı: Uyarıcı. Kırmızı renk çakralarla doğrudan ilişkilidir. Temel olarak tutku ve harekete geçirici özellikler ile ilişkilendirilir. Turuncu: Coşku. İyimserlik, zevk, heyecan, mutluluk ile ilişkilidir. Sarı: Mutluluk. Deniz çakrasıyla ilişkilendirilir. Umut, irade, iyimserlik ve sıcaklıkla ilişkilendirilir. Yeşil: Kabul etme ve onaylama. şifa, denge, sağıık ve sakinlikle ilişkilidir. Bu sebeple doğanın temel rengi olan yeşil ile temas hâlinde olmak her insana iyi gelir. Bir ormanda gezinmenin insana verdiğı huzurun temelinde yeşil renk yattığı düşünölr. Mavi: Huzur ve dinginlik. İletişim, bilgelik, sadakat ve realizm ile ilişkilendirilir. Denize veya gökyüzüne bakmanın verdiğı duyguların temel dayanağı mavi renktir. İndigo: Denge. Üçüncü göz çakrası, basiret, refah, bilgelik, gizem ve saygı ile ilişkilendirilir. Saygın bir imaj yaratmak isteyen markaların temel rengi ilk olarak indigodur. Mor: Bilgelik. Hayal gücü, ruhsal uyanış, sakinlik, huzur, yaratıcılık gibi kavramları ifade eder. Müthiş bir denge sağlamak için hem mavi hem kırmızıyı bünyesinde barındırır. Beyaz: Saffık. Kuşkusuz ki beyaz temelde saffık ve temizliğı ifade eder. Bunun yanında masumiyet ve tarafsızlık gibi çağrışımları bulunur. Bu sebeple “beyaz bayrak” kavramı çoğıu dilde tarafsızlığı ifade etmek için kullanılır. Siyah: Otorite. Coğıunlukla güç ve zekâ ile ilişkilendirilir. Kahverengi: Güvenilirlik. Coğıunlukla istikrar, dostluk, üzüntü, rahatlık ve güvenle ilişkilendirilir.

çeşitli uygarlıklarda uygulanmakta olduğu ve kişilere yol gösterdiğine inanılmaktadır. Bu denli eski olmasına rağmen popülerleşmesi 90'lı yıllarda Amerikalı Doreen Virtue'nin çalışmalarına dayanmaktadır. Virtue, bu alanla ilgili onlarca kitap yazmış ve melek kartlarının da yaratıcısı olduğu düşünülmektedir. Dünya çapında bir ün kazanmış; çeşitli eğitimler, seminerler düzenlemiş ve birçok ülkede uygulamanın yayılmasını sağlamıştır.

Bu öğretiye göre melekler bizimle fiziksel, zihinsel, duygusal ve sezgisel yolla iletişime geçerler. Önemli olan algılarımızın açık olup gelen sinyalleri ve mesajları doğru okuyabilmemizdir. Bir konuyla ilgili iyi hissediyorsak bu bizim için olumluyken kötü hislerimiz bizi bu olaya karşı uyarmaktadır.

İnsan mutlaka içinden gelen sesi dinlemelidir. Bazen cevaplar bize dolaylı yoldan da gelebilir, mesela bu, bir şey düşünürken bir reklam panosunda yazan bir şey veya yanımızdaki insanların konuşmalarında belirttikleri bir söz olabilir. Dolayısıyla etrafımıza karşı duyarlı olmak bize gelen mesajları algılamamız açısından önemlidir. Karşımıza sürekli çıkan sayıların, kelimelerin ve görüntülerin de bir anlamı olduğuna ve hiçbir şeyin tesadüf olmadığına inanılmaktadır. Örneğin sağlığın baş meleği İsrail'dir ve bu meleğin şifa dağıttığına inanılmaktadır. Melek terapide şifa meleğinin görevi tamamlayıcı tıpta enerji verilmesi veya dinî inançta dua edilmesi gibidir. Kişi tıptan, hekimlerden yardım almalı; bu uygulamalardan destekleyici yöntemler olarak faydalanmalıdır. Aşk için baş melek Samuel'den yardım istenmelidir ve tüm istek ve beklentiler en ince detayına kadar belirtilmelidir. Kötü enerjiyi (nazar) uzaklaştırmak için baş melek Mikail'den yardım istenebilir ve bu negatif enerjinin sevgiye, ışığa dönüştürülmesine niyet edilebilir.

Tüm ilahi dinlerde melekler olduğu kabul edildiğinden hiçbir dinî inançla çalışmadığına, tam tersine tüm kutsal kitaplarda meleklerin varlığına sıklıkla vurgular yapıldığına değinilmektedir. Kayıp kıta Mu ve Atlantis'te de meleklerin insanlara hep yardımcı oldukları belirtilmektedir.

Melek kartları genel olarak üzerinde kısa mesajlar yazan 44 kart ve yüzden fazla sayfadan oluşan açıklama kitapçığıyla birlikte satılmaktadır. Sorularımızın, niyetlerimizin cevap bulması için bir de melek kartları bulunuyor. Bu kartlar fal bakmak amaçlı olmayıp bizi düşündüren, meşgul eden konularla ilgili olarak sorularımızın cevaplarını almak maksatlı kullanılmaktadır. Kişi bir olaya, konuya veya

soruya odaklanıp ona niyet edip bir kart çekerek o kartın üzerinde yazanlardan bir anlam çıkartmaktadır.

Kartların satışının yanı sıra çeşitli seminerler, eğitimler ve terapiler yapılmaktadır. Bu, kimi bakış açısına göre bir inanç suistimalidir. Özellikle dinlerde geçerli olan melekler kullanılarak dindar insanlara da yakınlıkmaktadır oysaki dinen melekler bu şekilde görev almamaktadırlar (Taslaman, 2022). Burada ekonomik suistimalin haricinde kişilerin duygusal anlamda beklentiye girdikten sonra hayal kırıklıkları yaşamaları neticesinde oluşan psikolojik sıkıntılar işin daha önemli bir boyutunu temsil etmektedir. Bu kişiler, belirli bir süre bunlara bel bağladıktan sonra dilediklerine ulaşamadıklarında eskisinden daha umutsuz hâle gelmektedirler ki bunun en başlıca örneği meleklerle terapi ve melek kartlarını ülkemize tanıtan Beki İkala Erikli'nin takipçisi tarafından öldürülmesi olmuştur (Atik, 2021).

YÇİ'lerde görsellik oldukça önemlidir; simgeler, semboller, renkler, mitolojik tasvirler, unicorn ve benzeri masalsı karakterler sıklıkla kullanılmaktadır (Öztürk, 2015). Bu durum postmodern dönemde simülasyonlara, gerçekle hayal ürünü olanın karışmasının bir neticesi olarak da okunabilir.

Meleklerle şifa yönteminin kurucusu olan Virtue, bu alanda hatırı sayılır bir ün ve kazanç elde ettikten sonra tüm yaptıklarından pişman olarak dine dönmüş (Hristiyanlık) ve New Age İnançları olarak isimlendirdiği tüm bu öğreti ve uygulamalardan “kurtulup” doğru yola kavuştuğunu “İsa'nın yolu”nu takip ettiğini açıklamıştır (Doreen Virtue, 2021). Bu “yol” değişikliğinden sonra bu sefer de İsa'yı öven ve onun öğretilerini yaymayı hedefleyen, insanları her gün İncil'i okumaya davet eden eserler yayımlamıştır. Eski kitap ve melek kartlarının hâlâ satışta olmasından dolayı büyük rahatsızlık duyduğunu, haklarını devretmiş olduğu için onların satışını durdurmak için elinden bir şey gelmediğini söylerken hâlâ satıştan oran aldığını da belirtmektedir. Şimdi kendisi “kurtarıldığı” için şükrederek insanları bir zamanlar kendisinin yapmış olduğu gibi New Age pazarlayan kişilerin “oyunları”na karşı uyarmak için uğraştığını belirtmektedir. İncil'in hiçbir yerinde melekleri çağırarak diye bir şey olmadığını, sadece tanrının melek gönderebildiğini, insanların çağırdıklarını zannettikleri meleklerin aslında melek kılığına girmiş şeytanlar olduğunu vurgulamaktadır.

3.3.16. Kristallerle Şifa

Kristalle şifa doğada bulunan çeşitli taşların, kristal benzeri madenlerin vücudun belirli bölgelerine temas ettirilmesi yoluyla bedene, zihne ve ruha olumlu enerjiler yayarak şifalandırma çalışmalarıdır. Tıpkı vücudumuz gibi kristaller de çeşitli elementlerden ve enerjilerden oluşmaktadır, dolayısıyla enerji alanları ve elementler arasında bir akış olacak ve şifalanmaya destek olacaktır (Walters, 2023). Bu yöntemin de tarihinin çok eskilere dayandığı ve her bir doğal taşın farklı bir özellik taşıyarak insanı şifalandırdığı ve holistik bir şifa aracı olduğu düşünülmektedir.

Kayıp kıta Atlantis'te kristaller aracılığıyla şifalanmanın kadim bir öğretisi olduğunu savunan F. Alpert, tekrardan unutulmuş olan bu bilgi ve uygulamalardan yararlanılması için çalışmalar başlatmıştır. İddiasına göre evrendeki enerjiyi içlerinde depolayan kristaller, doğru amaçlarla kullanılarak insanlığa önemli faydalar sağlayacaktır. Özellikle 1980'li yıllarda çeşitli kristallere gösterilen ilgi oldukça artmaya başlamıştır. Kristal taşlarla şifa uzmanı olan S. Saujani'nin belirttiğine göre kristaller günlük hayatımızda biz farkında olmasak bile saat, priz, hastane ekipmanları, lazerler gibi sayısız alanda kullanılmakta ve enerji transferansını sağlamaktadır (Enigmaco, 2023).

Bu uygulamada kişinin bu taşların iyi geldiğine yönelik bir inancının olmasına gerek yoktur, kristaller doğal bir şekilde etkilerini gösterecek, kişi stres ve sorunlarından arınacaktır (Eyesofsoul, 2023). YÇİ'deki birçok uygulamayı belki de daha cazip ve “denemeye değer” hâle getiren, bu “inanmasan da olur” yaklaşımıdır. Böylelikle kişi kendi üzerinde hiçbir baskı ve sorumluluk hissetmemektedir; tek yapması gerek şey uygun ürünleri almak ve tüketmek olduğu için işi kolaylaştırmaktadır.

Kristalografi olarak anılan bu yöntemin dünyada birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de çeşitli eğitimleri verilmektedir. Bu eğitimlerde hangi taşın nasıl oluştuğu, özellikleri, neye iyi geldikleri hakkındaki bilgilerin yanı sıra insan anatomisiyle ve uygulama yöntemleri ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Taşlar ve kristaller amacına uygun olarak vücudun enerji merkezlerine, çakra ve meridyenlere yerleştirilerek, vücut doğayla uyumlu doğru frekansa geçerek şifalanma sürecinin başlayacağı öne sürülmektedir. Danışan, alanda uzman kişiye

gittiğinde, önce kişi “okunur”; ardından aura temizliği yapıp, blokajların olduğu bölgeler tespit edilerek kişi meditatif bir pozisyona geçirilir (Kristal Terapinin Faydaları, 2023). Bu uygulamanın tıbbi yaklaşımların yerine geçmeyeceği ve alternatif bir “rahatlama” sağlayacağı belirtilmektedir.

Özellikle öne çıkan ve daha sık kullanılan ametist, roze kuvars, sitrin, demir pirit, kaplan gözü, opal, hematit, zümrüt, çöl gülü, turkuaz, ay taşı gibi taşların yanı sıra pek çok farklı kristalden de yararlanılmaktadır. Renk terapisinde de değinilmiş olduğu üzere kristallerin renklerinin de önemi vardır. Bu taşları, kişilerin astrolojik burçlarıyla bağlantılı olarak üzerlerinde taşımalarının da kişiye olumlu etkiler sağlayacağı düşünülmektedir. Taşların isimleri ve renkleri dışında şekillerinin de önemi vardır. Örneğin yuvarlak taşların enerjiyi her yöne yayma özelliğinin olduğu düşünülmektedir. Kristallerin temizliği, üzerinde biriken enerjiden arındırılması için önemlidir. Kristaller çeşitlerine göre bir gece tuzlu suda bekletilerek, toprağa gömülerek veya ay ışığında bırakılarak temizlenebilir. Başkalarına ait kristallere dokunmamak enerji transferansı açısından önemlidir.

Kristaller dekoratif maksatla kullanıldığı zaman evin hangi alanında hangi kristalin yaydığı enerjinin daha uygun olacağının bilinmesi önemlidir. Örneğin yatak odasına huzur ve dinginlik veren kristallerin yerleştirilmesi alanın enerjisini temizleyip dinginlik verecektir ama çalışma odasında enerji yükselten ve zihni açan kristallerin kullanılması tavsiye edilmektedir. Bilinçsiz olarak yanlış şekilde kullanılan kristallerin faydadan çok zarar getireceği belirtilmektedir (Kadın ve Kadın, 2022).

Kristaller çeşitli mağazalarda, dekoratif eşya satan yerlerde, takı vb. ürünlerin bulunabileceği bijuteri ve kuyumcularda kolaylıkla bulunmaktadır. Kristallerle yapılmış hediyeelik eşyaların bulunduğu kiosklara rastlamak hemen tüm alışveriş merkezlerinde mümkündür. En çok tercih edilen ürünler¹³⁰ kişilerin astrolojik burçlarıyla ilişkili olduğu düşünülen aksesuarlar olarak belirlenmiştir. Fiyatlar kristallerin ölçülerine, ender olmalarına veya kolay bulunmalarına göre farklılık

¹³⁰ Alışveriş merkezlerinde ve online satış yapan birçok yerle görüşerek kendi edindiğim bilgilerdir. Bu alanlarda çalışan kişiler, satış temsilcileri kristallerle ilgili kısa, temel bir eğitim aldıklarını ve müşterileriyle sohbet ederken onları yönlendirebildiklerini ifade etmektedirler. Gelen kişilerin belirli “popüler” taşlar hakkında az bilgi sahibi olduklarını çoğunlukla meraktan ve denemek için geldiklerini belirtmişlerdir. Özellikle bu alana TV programlarında yer verilmesi üzerine ilginin arttığını sıklıkla vurgulamışlardır.

göstermektedir. Özellikle büyük parça olarak kristalleri almak isteyenler birçok satış noktasından kristallerin orijinal olduğuna dair sertifika talep edebilmektedirler. Piyasada oldukça ilgi gördüğü ve estetik sebeplerle de tercih edildiği fark edilen kristallerin günlük hayatta kullanmamıza olan sağlayacak birçok kullanım alanı geliştirilmiştir. Kristallerden yapılan ev aksesuarları, takılar, tespihler, kristal vazo, çerçeve, bardak, bardak altlığı, pipo, içine kristaller konarak enerjisi artırılabilen su şişeleri ve hatta cinsel hayatla¹³¹ ilgili çeşitli ürünler bulmak da mümkündür. Kristallerin online olarak sertifikalı satışını sağlayan ve kişilerin ihtiyaç ve beğenisi doğrultusunda seçtikleri kristalleri evlerine gönderen yerli ve yabancı birçok web sayfası hizmet vermektedir (Stargate, 2022). Özellikle günümüzde çevrelenmiş olduğumuz elektromanyetik alanların, wifi dalgalarının insanın fiziksel ve ruhsal yapısı üzerinde çeşitli zararları olduğu ispatlandığından özellikle televizyon programlarında hangi kristalin nerede ne amaçla kullanılacağına dair sıkça bilgiler verilmektedir. Bu durum hem ilgiyi artırmakta hem de satışları yükseltmektedir.

¹³¹ Bunlar *sex toys* diye geçen ürünlerden, cinsel isteği artıran, cinsel hayatı renklendiren, doğurganlığı sağlayan (*yonı eggs*) ve üreme yollarındaki herhangi bir sorunu tedavi eden ürünler arasında geniş bir yelpazede karşımıza çıkmaktadır. Bu ürünler minimum 60 dolardan başlayarak 500 dolara kadar çıkmaktadır ve Türkiye'ye de ürün gönderilmektedir (Chakrubs, 2022).

4. BULGU- GÖZLEM

Öncelikle saha araştırmaları sürecinde elde ettiğim verileri kodlayarak çeşitli kategorilerde başlıklar altında derleyerek anlamlı bir bütünlük oluşturacak şekilde bulgular başlığı altında topladım. Burada yerli ve yabancı literatürle zaman zaman uyum gösteren bazen de ters düşen sonuçlara ulaştım ve bunları mümkün olduğu kadar karşılaştırmalı bir şekilde aktarmaya çalıştım. Gözlem bölümünde ise özellikle Goffman ve Bourdieu'nün kuramlarından yararlanarak katılımcı olarak gerçekleştirdiğim gözlemleri dramaturji, performans, aktör, vitrin gibi Goffman'a ve habitus, alan, sermaye, oyun, illusio gibi Bourdieu'ye ait kavramlar perspektifinden değerlendirerek konuya bütünsel bir yaklaşım sağlayacak şekilde değerlendirmeye çalıştım.

Araştırma boyunca katılımlı gözlem ve derinlemesine mülakat yapmak için öncelikli olarak kendi çevremden ve YÇİ ile ilgilendiklerini bildiğim kişilerle görüşmelere başladım. Bu kişilerle gerçekleştirdiğim sohbetlerde, öncelikle hazırlamış olduğum soruların anlaşılabilirliğinden ve amaca uygun olduğundan emin olduktan sonra, hangi sebeplerle, ne amaçlarla ve ilgilendikleri alanlara nasıl yöneldikleri ile ilgili detaylı bilgiler alarak onların yardım ve yönlendirmeleriyle eğitim aldıkları merkezler ve kurumlarla iletişime geçerek araştırmaya devam etme imkânı buldum. Araştırmanın ön hazırlık aşamasında görüştüğüm kişilerden elde ettiğim bilgileri, aramızda olan arkadaşlık bağı dolayısıyla araştırmanın tarafsızlığının korunabilmesi açısından araştırma kapsamına dâhil etmemeyi doğru buldum. Bu noktada Bourdieu'nün önemle üzerinde durduğu “düşünümsellik” gereği (Bourdieu, 2012, s.82): “araştırmacının araştırma nesnesiyle arasında olan ilişkinin farkında olmasına yönelik olan bilimsel duruş, araştırmacının kendi duygu ve düşüncelerinin araştırma nesnelerine yansıtılmasını engellenmek üzere daha objektif bir tavır sergilemek açısından gerekli gözükmetedir” sözlerinden yola çıktım.

Çalışmanın temel ereği YÇİ'nin herhangi bir alanında eğitim veren merkezlerdeki eğitmen ve katılımcıların YÇİ ile ilgili değerlendirmeleri olduğundan herhangi bir yöntemi, uygulamayı, öğretiyi bir merkeze gitmeksizin kendi çabalarıyla araştırıp öğrenen kişileri araştırmaya dahil etmedim. Bunun haricinde farklı katılımcılarla birlikte olmaksızın birebir uygulamalarla gerçekleştirilen tarot,

astroloji, renk terapisi ve nümeroloji uygulamaları ile buradaki gözlemlerimi de araştırma kapsamı dışında tuttum.

Araştırmanın pilot süreci tamamlandıktan sonra internet üzerinde araştırmalar yapmaya başladım. Bir kişinin, ilgilendiği tüm eğitim, seminer, uygulama ve danışmanlık hizmetlerine internetten kısa bir araştırma sonrasında çıkan onlarca kurumun web sayfalarından birini seçerek ilerlemesinin mümkün olduğunu gözlemledim. Web sayfalarına girildiğinde çoğunlukla dingin bir doğa veya manzara resmi eşliğinde özlü bir söz ve genellikle fonda meditatif bir müzikle karşılaşılmaktadır. Açılış sayfalarında genellikle hakkımızda, biz kimiz, hizmetlerimiz, başarı öykülerimiz, neden biz, sertifikalar, gelecek programlar ve “bize ulaşın” bölümlerini bulmak olasıdır.

Bu merkezlerde gerçekleştirilen eğitimler, uygulamalar, bunların ne olduğu, nasıl işlediği, tarihçeleri ile ilgili bilgilerin yanı sıra bu yöntemlerle elde edilmiş olan “başarı hikâyelerine” sıkça yer verilmektedir. Kurumun tarihçesi, düzenledikleri seminer ve konferanslar, layık görüldükleri ödüller, bünyelerindeki eğitmenler hakkında bilgiler ve onların başarıları, verdikleri sertifikalar ve hizmetlerle ilgili bilgiler, katılımcıların yaşamlarındaki dönüşümler ve kuruma övgü dolu ifadelerinin yer aldığı bölümler, çalışılan kurumsal firmaların listesi, yaklaşmakta olan eğitimlerin tarihleri, süreleri ve fiyatları ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Web sayfalarının, genel düzenlemesi açısından herhangi bir sektörde bulunan bir firmanın web sayfasından pek de farklı olmadığını söylemek mümkündür.

Kişisel web sayfalarında ise eğitmenin yaşam öyküsü, hayatındaki “kırılma noktası” ve uygulamakta olduğu öğretilere yönelme süreci, “başarıları”, aldığı eğitimler, sertifikaları, verdiği eğitimler ile ilgili detaylı bilgiler sunulmaktadır. Yaklaşan etkinlikler, seminerler, bireysel danışmanlıklarla ilgili bilgiler mevcuttur. Web sayfalarında yer alan videolar kişinin merakını cezbeden şekilde tasarlanmış, kısa “spoiler”lar şeklinde yer almaktadır. Kişiler dilerlerse online olarak hemen ödeme yaparak önceden kaydedilmiş olan seminerleri, eğitimleri izleyebilir veya yine online ödeme yaparak ilgilerini çeken herhangi bir eğitime veya uygulamaya online veya yüz yüze katılmak üzere “sınırlı” olan yerlerden birisi için kayıt oluşturabilirler. Bununla birlikte sıklıkla vurgulanan “sınırlı sayıda katılımcı” gibi söylemlerin bir pazarlama

taktiği olduğu düşüncesini Goffman'ın (2014a, s.56) “*pek çok okul ve kurum katı giriş koşulları ve sınavlar ilan eder, ama aslında başvuranlardan pek azını geri çevirir*” sözleriyle desteklemek mümkün gözükmektedir.

Daha detaylı bilgi elde edilmek istenirse mail yazarak veya WhatsApp numaralarına mesaj atarak soru sorulduğunda hepsi dakikalar içinde geri dönüş sağlamaktadırlar. Çok kibar ve zarif bir dille gerçekleşen yazışmalarda yardımcı olmak için ellerinden geleni yapmakta oldukları hissini verilmesinin yanı sıra bu “mucizeden” yararlanan kişilerden olma imkânının kaçırılmayacak bir fırsat olduğu vurgusu da yapılmaktadır. Telefonla konuşulduğunda ise hep diksiyonu düzgün, tane tane yavaşça konuşan, çok kibar, gülümseyerek konuştuğu ses tonundan anlaşılan, kendinden emin ve güven veren bir şekilde iletişim kuran, verdikleri eğitimlerle ilgili kısa da olsa bilgi verecek kadar konuya hâkim ve öğretmenlerini çokça öven bir şekilde konuşmalarla karşılaşmaktadır. Bu tavır, Goffman'ın belirttiği “planlı ve önceden kurgulanmış” bir şekil olarak karşımıza çıkarken “karşı tarafa sıcak görünmek, sosyal çevreye uyumlu olduğunu göstermek ve pozitif bir izlenim bırakarak kontrol gücünü elinde tutmak amacıyla gerçekleştirilmekte” olduğu ifadesini çağrıştırmaktadır (Holoien ve Fiske, 2013, s.37).

Mutlaka her kurumda birden fazla eğitim, seminer, kurs vb. olduğundan katılmak isteyenler için “paket programlar” ile marketlerde karşılaşılabilecek türden 3 al 2 öde şeklinde “kolaylıklar” veya kredi kartına taksit imkânlarıyla kişiler birden fazla eğitimi almaya yönlendirilmektedirler. Günümüz pazarlama taktiklerinden olan ve kişiyi “ihtiyacından fazla tüketmeye yönlendiren” stratejilerin bu alanlarda da mevcut olduğunu söylemek mümkün gözükmektedir.

Bu merkezlerde verilen sertifikaların yurt dışında akredite olduğunun, dünyanın her yerinde geçerli olduğunun altı sık sık çizilmektedir. Çoğu zaman eğitimler sonrasında alınan sertifikaların ayrıca belli bir ücrete tabi olduđu¹³² ancak bu kurumdan alınan eğitimler sonunda sertifikaların hediye olarak verileceğinin belirtildiği “promosyon” uygulamaları ile karşılaşmaktadır. Sıklıkla “geçici bir süre için” şeklinde söylemler görülmektedir. Kurumla iletişim kurduktan sonra biraz

¹³² 60-110 USD arasında değışen fiyatlar telaffuz edilmiştir.

düşünüp tekrar onlara dönüleceği belirtildiğinde mutlaka 1-2 gün içinde kurumdan bir görevli arayarak katılımı sağlamak için teşvik edici konuşmalar yapmaktadır.

Genellikle eğitim merkezlerinin hepsinde birden fazla alanda eğitim verildiği için ilk amaç, bir kişinin ilgilendiği bir eğitime kaydını sağlamak; ardından oradaki sıcak yaklaşımla, yapılan indirimlerle gelen kişinin orda kalmasını, diğer eğitimlerden de yararlanması ve çevresindeki “potansiyel katılımcıları” da etkilemesini sağlamak şeklinde yorumlanabilir.

Katılınan tüm eğitimler beş yıldızlı otellerin özel toplantı salonlarında veya kurumların kendilerine ait olan mekânlarda gerçekleşmiştir. Burada birçok ortak nokta ile karşılaşıldığını söylemek mümkündür. Otelin veya kurumun içine girildiği andan itibaren yönlendirme panolarıyla eğitimin gerçekleştirileceği salon kolaylıkla bulunmaktadır. Toplantı salonlarının önlerinde çay, kahve makinalarının, meşrubatların ve suların olduğu bir düzenek kurulmuş ve toplantı salonunun içinde oldukça zengin ikramlık masaları hazırlanmıştır. Toplantı salonuna girmeden görevli kişiler son derece sıcak ve güler yüzlü bir şekilde karşılayarak katılımcı isimlerini listeden kontrol etmekte ve her konuda neye ihtiyacımız olursa yardımcı olmaktan çok memnun olacaklarını belirtmektedirler. Toplantı salonuna geçip herkes belirli bir şekilde yerleştirilmiş sandalyelerde yerini aldıktan sonra eğitmenler içeri girmektedir. Tüm eğitmenler “sahnede performans sergileyen aktörler” gibi ortama, alana, konularına, ses tonlarına, jest ve mimiklerine son derece hâkim olduklarını; kişisel “vitrinlerini” (Goffman, 2009, s.35) doğru kullandıklarını söylemek mümkündür. İçeri girdikleri anda genel havalarıyla tüm katılımcıların ilgisini çektiklerini gözlemlemek ve konuşmaya başladıkları ilk anda oluşturdukları etkiyi sürdürdükleri, anlatacaklarının merak uyandırdığı belirtilebilir.

Yüz yüze yapılan eğitimlerde mekânla, diğer kişilerle ve orada görev alan kişilerle kurulan yakınlık katılımcıların aynı kurumlardaki diğer eğitimlere katılmasını da sağlamaktadır. Aynı mekânda bulunmuş olmanın verdiği tanıdıklık ve tanışıklık ile kişilerde daha rahat ve samimi tavırlar gelişmekte, birçok eğitim esnasında öğle yemeğine birlikte çıkmak, eğitim sonrası bir şeyler içmeye gitmek gibi programlar ayarlanmaktadır. Katılınan bu buluşmalarda birbirlerini ilk defa tanımış olan insanların çok özel olduğu kabul edilebilecek konulara bu kadar rahatlıkla girmesinin bu ortamların yarattığı bir “güven çemberi”, bir aidiyet duygusu ile

bağdaştırılabileceğini söylemek mümkündür. Oluşturulan WhatsApp gruplarında alanla ilgili, kişilerin ilgisini çeken bilgiler; başlarına gelen, onlar için anlamlı olan olaylar ve yer yer espriler paylaşılmaktadır. Özellikle bioenerji ve reiki gruplarında eğitim sonrası devam edilmesi gereken pratikler ve uygulamalar olduğu için bunlarla ilgili birbirini motive eden mesajlar¹³³ sıklıkla paylaşılmakta; ara ara da birlikte program yapma, başka bir eğitime beraber katılma önerileri de gelmektedir. Bu konuşmalar esnasında kişilerin “kendilerini iyi hissettikleri” bir sosyal ortama girdiklerini, burada benzer amaçlarla bulunan insanların kendilerini daha iyi anlayacağını, “aynı dili konuştuklarını” ve yargılanmayacaklarını hissettikleri sıkça belirtilen yorumlar olmuştur. Pek çok etkileşim ortamında katılımcılardan bazıları bir takım olarak iş birliğine girer veya belli bir durum tanımını sürdürmek için bu iş birliğine bağlı oldukları bir konumdadır. Goffman, bu durumu “sıcaklık içermeyen samimiyet” (Goffman, 2014a, s.87) olarak ifade eder. Toplum genelinde yargılama, anlaşılama, komik bulunma, saçma sapan konular diye eleştirilme; hayalperest olmakla, ayakları yere basmamakla itham edilmelerine karşın buralardaki insanlarla bu anlamda çok daha rahat iletişim kurabildikleri dile getirilmiştir.

Eğitimlerin çoğunun telefonlara indirilebilecek uygulamaları da mevcuttur. Bu uygulamalar indirildiğinde uygulama dâhilindeki birçok video, podcast, makale vb.’den ücretsiz yararlanılabildiği gibi ücretli olan ders, seminer, içerikler de mevcuttur. Genellikle ücretsiz olanlar daha kısa ve/veya ücretli uzun versiyonlardan kesilmiş ve aslında merak uyandıran bölümlerden oluşmaktadır. Uygulama indirildikten sonra telefona her gün sabah ve akşam saatlerinde olmak üzere düzenli olarak “kendini sev”, “hayata kucak aç”, “nefes almayı unutma”, “bugün hayallerini gerçekleştirmek için ilk adımı at”, “hayat mucizelerle dolu”, “işaretleri takip et” gibi motivasyon mesajları gönderilmektedir. Öte yandan bu uygulamalar genellikle günün niyet kartlarının çekilmesine imkân vermektedir. Örneğin kişi bir soru sorarak veya dilekte bulunarak kart çekmekte ve kartta yazan cümleleri kendisine göre yorumlamaktadır. Oldukça aktif ve düzenli bir şekilde hatırlatma gönderen bu uygulamaları görmezden gelmek zor gözükmemektedir. Ayrıca ücretsiz olarak izlenebilen videolar ve “denemekle ne kaybedersin” tarzı söylemler kişilere cazip gelmektedir çünkü hiçbir YÇİ’de ve bu bağlamda hiçbir kurumda “zorunluluklar”

¹³³ “eveet ben bugün uygulamalarımı yaptım siz de ihmal etmediniz dimi ☺”, “kaç gündür kendimi çok iyi hissediyorum siz nasılsınız” vb.

yoktur, kişi dilediği an vazgeçebilir. Turner'ın belirttiği gibi (2017, s.76) çağdaş toplumlarda sosyal gruplar gönüllü olma eğilimindedirler, kişiler tercihlerine göre dâhil olup çıkabilirler, bir mecburiyet yoktur. Üyelikler ve katılımlar akışkandır ki bu durum da cazibeyi artırmaktadır.

Bir merkezde gerçekleştirilen deneme amaçlı gözlem notlarının ve soruların açıklılığının ve amaca uygunluğunun anlaşılması amacıyla yaptığım üç pilot görüşmenin ardından sorulara son şekli verilerek 1 yıldan fazla sürmüş olan farklı merkezlerdeki gözlem ve mülakat süreçlerine başladım. Araştırmaya başlarken belirli bir merkez ve katılımcı sayısı kararlaştırmadım, veri doygunluğuna ulaşınca çalışmanın nihayatlendirilmesini hedefledim. Son olarak yaptığım 2 katılımlı gözlem ve 5 derinlemesine mülakatın sonunda artık veri doygunluğuna ulaşıldığının farkına vardım. 76 kişi ile veri toplama sürecine son vererek, eldeki verilerin kodlanarak kategorilere dönüştürölmesi ve bulguların açıklanması sürecine girdim.

Bazı eğitimler oldukça kalabalıkken bazılarında yalnızca üç kişi yer almıştır. Bu farklılığı göz önünde bulundurarak mümkün olduğu kadar dengeli bir şekilde katılımcıların belirlenmesine dikkat ettim. Örneğin çok kalabalık olan tasavvuf eğitiminde genel katılımcı dengesini sağlamak açısından yalnızca 4 kişiyle derinlemesine mülakat gerçekleştirdim. Katılımcıların isimlerini değiştirip kod isimler kullanarak mümkün olduğu kadar çok katılımcının sözlerini kendi ifadeleriyle aktarmaya çalıştım.

Gerçekleştirdiğim mülakatlar sonucunda elde ettiğim bulguların paylaşılması, katıldığım eğitimlerdeki detaylı gözlemlerin açıklanabilmesi ve önemli olabilecek detayların gözden kaçmasının engellenmesi bakımından bu bölümün “Bulgular” ve “Gözlemler” olmak üzere iki ana başlık şeklinde oluşturulması daha uygun olacağını düşündüm. Bulgular bölümünde katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum, gelir seviyesi (kendi değerlendirmeleriyle) başlıklarıyla açıkladıktan sonra YÇİ'ye yönelme amaçları, eğitim süreçleri boyunca kendilerinde ve çevrelerinde oluşan olumlu-olumsuz dönüşümleri, YÇİ'lerin din ve kutsallık ile ilgili bağlantılarını yorumlamaları, YÇİ ile ilgili eğitim, kurum ve ürünleri ekonomik/piyasa açısından değerlendirmeleri ve moda-popülerlik olarak nasıl konumlandırıdıklarını anlamaya çalıştım.

Gözlem bölümünde ise Transformel Nefes, Mindfulness, Reiki, NLP, Access Bars, Theta Healing, Koçluk 1-2, Yeni Ay Ritüeli, Bioenerji, Kas Testi, Aile Dizimi, Tasavvuf eğitimlerinde gözlemlerime, edindiğim izlenimlere yer vermeye çalıştım. Sedona Yöntemi, Regresyon gibi bazı eğitimlerin gözlem notlarını diğerleriyle oldukça paralel özellikler taşıdığı için çalışmaya eklememeyi tercih ettim.

4.1. Bulgular

Bu bölümde öncelikle araştırmacılarla uzun saatler süren derinlemesine mülakatlar sonucunda elde edilen verilerin toparlanması ile elde edilen bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak demografik bulgularla başlanmış ardından katılımcıların dinsel kabul edilen alanlarla ilgili değerlendirmelerine yer verilmiştir. Kişilerin YÇİ'ye yönelmelerindeki sebepler ve amaçlar anlaşılmaya çalışılmış, elde edilen bulgular anlamlı kategoriler halinde sıralanmıştır. Son olarak katılımcıların YÇİ ile ilgili ekonomik değerlendirmelerine yer verilmiştir.

4.1.1. Demografik Özellikler

Demografik özellikler başlığı altında katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum ve gelir durumlarına dair sorular sorulmuş ve verdikleri cevaplar doğrultusunda bulgular oluşturulmuştur.

4.1.1.1. Cinsiyet Dağılımı

Araştırma sürecinde eğitimlerde, 54'ü erkek, 198'i kadın olmak üzere 252 katılımcı ile bir araya geldim. Katılımcı 40 kadın başörtüsü kullanmaktadır. 41 eğitmenin 26'sı kadın, 15'i erkektir.

Tablo 1. Toplam Katılımcı Cinsiyet Dağılımı

		N=252
Cinsiyet	Erkek	54
	Kadın	198

252 katılımcıdan, mümkün olduğu kadar farklı yaş, eğitim, meslek, medeni duruma sahip olan 76 kişi ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirdim. Bunların 64'ü katılımcı, 12'si eğitmendir. Katılımcılar, 18 erkek ve 10'u başörtülü olmak üzere 46 kadından oluşmaktadır. Görüşme yaptığım eğitmenlerin ise 8'i kadın, 4'ü erkektir.

Tablo 2. Çalışma Grubu Genel Cinsiyet Dağılımı

		N=76
Cinsiyet	Erkek	22
	Kadın	54

Tablo 3. Çalışma Grubu Eğitmen Cinsiyet Dağılımı

		N=12
Cinsiyet	Erkek	4
	Kadın	8

Tablo 2 ve 3'de görüldüğü üzere hem genel katılımcı hem eğitmenler açısından kadın sayısı daha yüksektir. Kadınların katılımının erkeklerle göre daha yüksek olması literatürle uyum sağlayan bir durumdur. Örneğin Tucker (2002, s.50), Batı toplumlarında YÇİ ile ilgilenen kimselerin daha çok kadınlardan oluştuğunu ifade ederken Yates ve Chandler (2000, s.383) de erkeklerin kadınlara göre YÇİ düşüncesine daha mesafeli durduklarını ve kadın katılımcı sayısı ile kıyaslandığında önemli bir farklılık olduğunu ortaya koymuşlardır. Heelas ve Woodhead'in İngiltere'de

yürütmüş oldukları araştırmanın sonucuna göre YÇİ'ye ilgi gösteren kişilerin %80'i kadındır (Flanagan ve Jupp 2007, s.115). Höllinger ve Smith (2002, s.247) tarafından Amerika ve Avrupa kıtasında yapılan uluslararası bir araştırmada, kadınların YÇİ uygulamalarının yanı sıra paranormal inançlara erkeklere göre daha fazla eğilimli oldukları bulunmuştur. Mashaël'in (2020) ülkemizde yürüttüğü yüksek lisans tezinde kadınların, YÇİ uygulamalarında hem katılımcı hem de uygulayıcı olarak erkeklere oranla daha fazla olduğunun altı çizilmiştir. Puttick'e göre özellikle eğitim ve maddi imkanları daha yüksek olan kadınların "kendilerini keşfetme ve var etme" imkânı tanıyan YÇİ'ye daha sıcak baktıkları görülmektedir (Puttick, 2001).

Sointu ve Woodhead'in "Spirituality, Gender, and Expressive Selfhood" (2008) isimli çalışmalarında YÇİ'nin kadınların kendilerini daha rahat ifade edebilme imkânları sunduğu belirtilmiştir. Kadınlar bu sayede kendilerini daha değerli hissetmekte, kendilerine karşı daha dürüst ve sevgi dolu olmaktadır. YÇİ'lerde "bir benlik sahibi olmakta zorlanmış" olan kadınlara kendi benlikleriyle bağlantı kurma imkânı sağlanmaktadır (Crowley, 2011, s.3). YÇİ'ye yönelerek, kendini geliştiren kadınların önemli bir bölümü bunu mesleğe çevirmekte, maddi olanaklar da elde ederek güçlenmekte ve yardım etmek, destek olmak, dinlemek gibi "feminen" olduğu düşünülen roller ile hem kendilerine hem diğerlerine fayda sağlayarak manen ve madden güçlenmektedirler (Sointu ve Woodhead, 2008). Kadınların anaç yönlerini kullanarak başkalarına yardım etme, onlara iyi gelme arzuları bu tarz mesleklerde onlara çifte yönlü fayda sağlamaktadır. Hem kadınsal güdülerine iyi gelir hem de meslek sahibi olarak bir doyuma ulaşmalarını sağlar (Rose, 2001).

Öte yandan bu alanlarda oluşan imkânlar; ataerkil, kurumsal ve geleneksel yapılarda iş olanağı bulmakta zorlanan kadınlara fırsatlar sunmaktadır (Longman, 2018, s.3). Kurumsal iş hayatında kimi zaman önemli pozisyonları olsa dahi kadınlar kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri ve daha kendileri gibi olabilecekleri "*holistic milieu*"¹³⁴ (Heelas ve Woodhead, 2005) de bulunmayı tercih ederek mevcut işlerini bıraktıkları görülmektedir (Taylor, 2010, s.458). Türkiye'de de kadınların YÇİ alanında erkekleri sayıca geride bırakmakta ve hem katılımcı hem de uygulayıcı olarak son derece aktif bir pozisyonda bulunmaktadır. Yaptığım görüşmelere ve katılımlı

¹³⁴ Genellikle "manevi alan" olarak dilimize çevrildiği görülmektedir.

gözlemlere göre bu çalışma, YÇİ'nin yeni bir kültür, arayış ve hatta bir emek pazarı olarak kadınlara imkân ve tecrübe tanıdığını göstermektedir. Bu imkân ve tecrübeler, onları 'içsel olarak' özgürleştirmekte ve güçlendirmektedir.

Araştırmamızda kadın eğitimci sayısının fazla olması Turner'in (2017, s.275) *"kadınlar yeni global spiritüelliğin entelektüel liderleri olacaklardır ve bir dereceye kadar zaten olmuşlardır"* söylemiyle uyum gösterirken Cengiz, Gür ve Küçükural'ın (2021) araştırmalarında YÇİ kapsamındaki hareketlerde ataerkilliğin bir şekilde devam ettiği, liderlik pozisyonunda daha fazla erkek olduğu, katılımcı sayısında kadın çoğunlukta olsa dahi eğitimci pozisyonunda erkeklerin çoğunlukta olduğu belirtilmiş; bu sonuçlar toplum içinde süregelen toplumsal cinsiyet açısından da değerlendirilmiştir. Bu sonuç ve yorum bu araştırmada karşılık bulmamaktadır.

Tablo 4. Başörtülü Katılımcı

Başörtülü Kadın Katılımcı	Genel Kadın Katılımcı	Çalışma Grubu Kadın Katılımcı
	N=198	N=54
	40	10

Tablo 4'de genel katılımcı 198 kadın katılımcının 40'ı başörtülüdür. Bu, topluluk içindeki kadınların beşte birinin başörtülü olduğunu göstermektedir. Bu oran, topluluğun dinî veya kültürel çeşitliliği hakkında fikir vermektedir. Ayrıca, derinlemesine mülakatlara katılan 54 kadının 10'u başörtülüdür ki bu oran, genel katılımcı kadınların oranına benzerdir; bu, derinlemesine mülakatlara katılan kadınların genel kadın popülasyonunu temsil eder şekilde seçildiğini de göstermektedir.

Bu veriler, yeni çağ öğretilerine katılan kadınların demografik çeşitliliğini anlamak için önemli kabul edilmektedir. Türkiye literatüründe yapılan araştırmalarda genellikle dindar-seküler ayrımının yapılmış olduğu gözlemlenmiş; kendisini dindar olarak tanımlayan kişilerin YÇİ'ye sıcak bakmadıkları, aynı şekilde YÇİ ile ilgilenen kişilerin de kurumsal dinlere mesafeli olduklarının altı sıklıkla çizilmiştir. Bu

araştırmada “başörtülü” şeklinde ayrı bir grup oluşturulması, yapılmış olan diğer araştırmalardan farklı bir katılımcı profiline ulaşıldığının gösterilmesi açısından anlamlı gözükmemektedir. Başörtülü kadınların oranı, eğitimlerin farklı dinî ve kültürel arka planlardan gelen kadınlara hitap edebildiğinin bir kanıtı olarak okunabilir. Bu ayrıca, başörtülü kadınların da YÇİ’ye ilgi duyduklarını ve bu konuda bilgi edinmek için kurslara katıldıklarını göstermekle birlikte din olgusu ile YÇİ arasında anlamsal ilişkisinin incelenmesine de fırsat sunmaktadır.

Araştırmamızda başörtüsü kullanan kadın katılımcıların azımsanmayacak oranda olması; Cengiz, Gür ve Küçükural’ın 2021 yılında yayımlanan çalışmalarında da belirttikleri “...ancak sadece insana değil bütün mahlûkata değer verme düşüncesinden hareketle ortaya çıkan bu anlayışın sıra başörtülü ya da geleneksel görünümüne kadınlara geldiğinde yerini mesafeli ve dışlayıcı bir tutuma bıraktığı, araştırmaya katılan tek başörtülü katılımcının, topluluktan dışlanma korkusu yüzünden sürekli gittiği yoga salonuna girerken başörtüsünü çıkarttığına ifadesinden anlaşılmaktadır” (247) söylemi ile uyum göstermemektedir. Tam tersine başörtülü katılımcıların hem sayısı yüksektir hem de başörtüsü kullanmasa da kendisini dindar ve muhafazakâr olarak tanımlayan kişilerin sayısı çoğunluktadır. Başörtülü katılımcılar ve diğerler katılımcılar arasında son derece sıcak ve samimi bir ortam olduğunu söylemek mümkündür.

Öte yandan YouTube’da Tetha Healing, Access Bars, Mindfulness, Koçluk vb. birçok konu ile ilgili televizyon programlarına konuk olan, kendi kanalları olan, tanıtım yapan, eğitim veren, danışmanlık sunan başörtülü kişileri görmek de mümkündür¹³⁵.

Araştırma süresince bu eğitim merkezlerine katılan erkek ve kadınların görece farklı amaçlarla hareket ettiklerini söylemek mümkündür. Buradan hareketle toplumsal yapıların ve genelde toplumun “oluşturduğu baskının”, kadınları ve

¹³⁵ Birkaç örnek olarak: Online bir kanaldaki sağlık programında Access bars eğitmeni olan Ayşe Aydın isimli konuk aynı zamanda tıp doktoru ve Access Bars ile ilgili bilgileri kendi tıp eğitimi ile de birleştirerek anlatıyor. Nihal İncekara, Access Bars, Theta Healing, Koçluk vb. danışmanlığı yaptığını ve eğitimler düzenlediğini anlatarak konuyla ilgili bilgiler paylaşıyor. Bioenerji uzmanı Sümül Gök alanla ilgili bilgiler paylaşıyor. Yine youtube’da Eylem Amine Altunkaynak’ın beş yıldızlı otellerin toplantı salonlarında kendisi gibi başörtülü katılımcılarla gerçekleştirdiği kuantum ve bilinçaltı temizliği seminerlerine örnek videolar bulunmaktadır.

erkekleri farklı şekillerde etkilediği görülmektedir. Hem kadınlar hem erkekler toplumun onlara dayattığı kalıplara karşı bir “bunalma” hâinden bahsetmekte ve mevcut baskılara kendilerince tepki göstermektedirler. Görüşmelerimiz esnasında sıklıkla “kadın dediğin şöyle olur”, “erkek dediğin böyle yapar” gibi söylemlerle karşılaştım ve katılımcılar bu konudaki rahatsızlıklarına şahit oldum. Katılımcılar içinde bulundukları toplumsal düzende kendilerinden beklenen davranışları göstermek hususunda isteksiz tutumlar sergilemekte ve değiştiremedikleri “gerçek toplumdan” çoğu zaman kendilerini izole etmeye çalışmaktadırlar (Oskay, 1993, s.410). Birçok YÇİ’nin psikoterapötik değere sahip olması ve bu görüşü destekleyen bilimsel araştırmaların olması erkeklerin alana daha olumlu bakmalarına sebep olmaktadır (Barker, 2008, s.44). Katılımcılarımız arasında erkeklerin genellikle daha somut bir arayış içine girdikleri söylenebilir. Onların bakış açısını manevi/spiritüel bir amaçtan ziyade şu anda mevcut olan sıkıntı ve streslerinden kurtulmak şeklinde değerlendirmek mümkün gözükmemektedir. Erkeklerde toplumun dayattığı “erkek olmaya” dair beklenen özelliklerin, onların zamanla yoğun bir baskı altında olmalarına ve duygu dünyalarıyla bağlantılarının kopmasına sebep olabildiği gözlemlenmiştir. Bunun yer yer bir “erkeklik bunalımına” yol açtığını söylemek mümkündür (Faludi, 1999). Bunun yanı sıra Türkiye’de toplumsal roller gereği erkeklerin; astroloji, büyü, fal baktırma, medyumluk gibi inanç ve uygulamalarla ilgilenmek isteseler bile toplumdan görebilecekleri olumsuz tepkilerden çekindiklerini söylemek mümkündür (Aydın, 2015, s.155).

Ahmet Bey (57) de iş hayatındaki yoğun stres ve kendisinden beklentiler sonucunda çok yorulduğunu ve “*kalp krizi geçirmekten korktuğu*” için nefes terapisine yöneldiğini anlatmıştır. Kendisinin “*erkek adam öyle davranmaz*” telkinleriyle büyütüldüğü için annesinin cenazesinde bile “*sıkı durmaya*” çalışıp ağlamamasının onu ne kadar derinden etkilediğini belirtmiştir. “*Böyle şeyleri hep “boş insanların” işi olarak görürdüm çünkü benim gibi adamların yapacakları hep daha önemli işleri vardır biz hep buna şartlanmışız. Erkek adamın duygularıyla uğraşması onu zayıf gösterir dediler hep bu yaşa kadar da öyle geldik ama şimdi artık kendimi nasıl yorgun hissediyorum sana anlatamam sanki tonlarca kilo ağırlık taşıyorum ve az önce senin de gördüğün gibi her şeye ağlar oldum*” demiştir. Katılımcının bu sözlerinde toplumsal yaşamın ve toplumsal kuralların kadınlarda olduğu kadar erkekler üzerinde

de farklı baskılar oluşturduğunu görmek mümkündür. Katılımcı, yaşadığı stres sonrası fiziksel bir rahatsızlığı engellemek amacıyla geldiğini belirtmiş ve *“baya bi’ rahatladım, bana çok iyi geldi, bundan sonra da böyle şeylere devam edicem ben”* şeklinde yorumda bulunmuştur. Eğitime katılmadan önce herhangi bir araştırma yapmadığını, tavsiye üzerine geldiğini ve bir yılı aşkın süredir belirli aralıklarla katıldığını belirtmiştir. Tavsiye ve özellikle güvenilen insanların sözleri ve yönlendirmelerinin oldukça etkili olduğu, araştırma boyunca sıklıkla karşımıza çıkmıştır.

Öte yandan Sami Bey (41): *“(…) valla ben de isterim şöyle rahat bi’ hayatım olsun her şeyi çok da fazla düşünmiyim ama nasıl olacak o iş? Evin masrafları, çocukların okul paraları, ilerde onlara rahat bir gelecek bırakma endişesi o kadar çok yük var ki erkeklerin omuzunda. Mesela bir kadın iş hayatında olmak zorunda değil, çocuklarıma bakıcam, evde olucam diyebiliyor. Aynı şeyi bir erkek diyebilir mi? Diyemez dimi ama napalım aç mı kalalım. Mecbursun istesen de istemesen de sorumluluk alıp kendini geri plana atmaya. E bu da tabi yaş ilerledikçe insanı çok fena bunaltan sanki köşeye sıkışmış gibi hissettiren bi durum. Allah’tan şimdi devir değişti de bu tür çare arayışlarımız insanlara o kadar da garip gelmiyor (...) astrolojiyi çok seviyorum ben, pek kimseye demiyorum ama burcumu hep okurum, insanlarla sohbet ederken de sorarım burçlarını, ara ara takip ettiğim birkaç isim de var valla şaşıyorum nasıl bu kadar doğru tutturduklarına...”*

Olaya tamamen rasyonel ve amaç odaklı yaklaşan ve kendilerine fayda sağlamak isteyen erkek katılımcılar da mevcuttur. Ozan Bey (37) konuyla ilgili *“doğru yöntemleri bilerek iş hayatındakileri ikna etmek istiyorum yani ben bu yöntemleri öğrenip iş yaşamımda bana fayda sağlasın istiyorum çok açık konuşmak gerekirse”* demiştir.

Ali Bey (39): *“Evet aslında erkekler daha çok somut bir arayış için giriyor diye düşünüyorum yani en azından benim için ve benim çevremdeki eşim dostum için öyle yani stresten kurtulmak, kolesterolü düşürmek falan her türlü daha sağlıklı olmak için yani. Ben çok da spiritüel amaçlar veya arayışlar peşinde olan erkeklere rastlamadım. En azından benim çevremde yok diyeyim. Alternatif veya bütüncül tıbbı eleştirel bakmıyorum niye bakıyım ki binlerce yıldır uygulanmış bunlar, modern tıp*

yokken de insanlar böyle iyileşiyorlardı. Ama öyle ilaç içmem, aşı olmam falan diyen tiplerden diilim o da bana artık çok abartı geliyor sonuçta yaşadığın dünyanın da bir gerçekliği var bi denge meselesi yani. Teknoloji, bilim bu kadar ilerlemişken de doktora gitmek varken çıkıkçı hocalara falan gidilmez artık bence.”

Lale Hanım (37): “...şu yaşta okulu bitireceksin, bu yaşta evleneceksin, sonra çocuk yapacaksın, arayı açmadan ikincisini de yapacaksın, iyi bir işin iyi bir maaşın olacak sonra emekli olacaksın, torun torba büyüteceksin sonra da ver elini öteki taraf...başka bi seçenek yok sanki mecbursun bunları yapmaya, işin en kötüsü bu düzen öyle bi içine işliyor ki sen de kendini yapmazsan bi tuhaf hissediyorsun, bende bi gariplik var herhalde diyorsun. Ben de hep uymaya çalıştım ama artık içimden bi ses yeter bu kadar dedi ve artık kim ne düşünmüş hiç önemsemiyorum”. Biçer’in (2006) araştırmasında geleneksel anlayışta olan toplumsal yapıdan “farklı olma” düşüncesinin de söz konusu hareketlere yönelme sebebi olabileceğini vurgulaması çalışmamızla uyum göstermektedir.

4.1.1.2. Yaş

Yeni çağ öğretilerine ilgi duyan katılımcı ile eğitimcilerin yaş aralıklarının dağılımına Tablo 5’de yer verilmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Yaş Dağılımı

YAŞ		N=76
	25-35 Yaş Aralığı	7
	35-45 Yaş Aralığı	49
	45+ Yaş Aralığı	20

Tüm danışmanlar 45 yaş üzeriyken katılımcıların yaş profili biraz daha değişkenlik göstermektedir. Ancak 20’li yaşlarda tek bir katılımcı olması ve 30’lardan başlayarak en büyük çoğunluğun 49 kişi ile 35-45 yaş arasında olması eğitimler boyunca sıkça karşımıza çıkan 40 yaşın bir “kırılma noktası” olduğu söylemini doğrular niteliktedir. 45 yaş üstü 20 katılımcı ve 35 yaşından genç 7 katılımcı

bulunmaktadır. Bu durum Frankl’a (2022) ve genel olarak yeni çağ inançları literatürüne göre gençlerin, özellikle lise ve üniversite çağında anlam arayışlarının daha yoğun olduğunu belirten araştırmalarla uyum göstermemektedir. Öte yandan araştırmamızla uyumlu olacak şekilde Beatrice Hendrich, “Beyond State Islam: Religiosity and Spirituality in Contemporary Turkey” (2011) isimli çalışmasında Türkiye’de orta sınıfa mensup 30-50 yaş arası kadınların diğer gruplara oranla daha fazla spiritüel arayışlara ilgi gösterdiklerinin altını çizmiştir.

Hem kadınlarda hem erkeklerde “belirli bir yaşa gelme”, “belli bir olgunluğa erişme” YÇİ’ye yönelmede önemli süreçler olarak belirtilmiştir. Bununla kastedilen, çoğu zaman aile ve iş hayatıyla ilgili belli sorumlulukları yerine getirmiş olmak olarak karşımıza çıkmaktadır. Sıkça belirtilen 40 yaş, çoğu katılımcı için yetiştirilmiş oldukları aileler ve toplum tarafından “yapmakla yükümlü” oldukları görevleri yerine getirdiklerine inandıktan sonra kendilerine, iç dünyalarına ve şahsi hedef ve hayallerine yönelmeye fırsat bulma süreçleri olarak değerlendirilebilir. Yaşanan birtakım travma vb. olaylar dışında sıkça altı çizilen kırılma noktaları kadınlarda hamilelik süreci, anne olma ve çocukların büyüüp anneye bağımlılıklarının azalması iken erkeklerde iş yaşamlarında belirli bir pozisyon ve maddi refaha ulaşmak şeklinde değerlendirilebilir. Kadınlar için hamilelik metaforik olarak yeniden doğuşu da temsil etmektedir. Hamilelik sürecinin yaşattığı regresif deneyim, bireyin bastırdığı veya üstünü kapattığı duyguların yeniden ortaya çıkmasına, belli birrtakım yüzleşmelerin yaşanmasına yol açmaktadır.

4.1.1.3. Medeni Durum

Tablo 6. Katılımcıların Medeni Durumları

Medeni Durum		N=76
	Evli	45
	Bekâr	17
	Boşanmış	14

Derinlemesine mülakat gerçekleştirdiğim katılımcıların 45'i evli¹³⁶, 17'si bekâr ve 14'ü eşlerinden ayrılmış kişilerdir. Burada hiç evlenmemiş olan kişiler bir birliktelikleri olsa dahi bekâr olarak kabul edilmiş, resmî evliliklerini bitirdikten sonra birliktelikleri olan kişiler de ayrılmış olarak sınıflandırılmışlardır. Araştırmamızda katılımcıların çoğunun evli olduğu ve evlilerin, bekâr ve boşanmış kişilerin toplamından daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum Schnell (2009)'ın yapmış olduğu anlam krizlerinin çoğunun evlilik olmaksızın bir eşle yaşayan (%9) ile boşanmış kişiler (%9) ve bekâr bireyler (%11) tarafından yaşandığını; evli çiftler arasında ise bu oranın sadece %3 olduğunu tespit ettiği araştırmayla uyum sağlamamaktadır. Benzer şekilde Aydın (2015), doktora tezinde bekârların YÇİ'ye olan ilgilerinin evlilerden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Mears ve Ellison, bu bulguları destekler şekilde alana ilgi gösteren kişilerin genellikle evlilik yapmamış kişiler olduklarına dikkat çekerken Fath (2006) ve Tucker (2002) de katılımcıların genç ve bekâr olmalarına dikkat çekmişlerdir. Bu bulguların aksine Aydın (2008, s.71), konuyla ilgili gerçekleştirdiği yayımlanmamış yüksek lisans tezinde YÇİ ile medeni durum değişkenleri arasında anlamlı herhangi bir ilişki tespit etmeyerek yapılmış olan araştırmaların sonuçlarını kültürel konjektürlere dayandırmış, Batı toplumları ile Türkiye arasındaki yaşam şekillerinin farklılığına dikkat çekmiştir. Bizim araştırmamızda elde ettiğimiz sonuçlarla uyumlu olarak Arslan, 2004 yılındaki “Türk Popüler Dindarlığı” isimli çalışmasında evlilerde YÇİ'ye katılım oranını daha yüksek bulmuştur (Arslan, 2004, s.213-214).

4.1.1.4. Eğitim

Tablo 7. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri

		N=76
Eğitim Düzeyi	Lise	7
	Üniversite	51
	Yüksek Lisans	13
	Doktora	5

¹³⁶ Birden fazla evlilikleri olmuş olsa da görüşme yapıldığı esnada evli olmaları esas alınmıştır.

Derinlemesine mülakat gerçekleştirdiğim kişiler arasında en düşük eğitim seviyesi lisedir; bu grup 6 kadın, 1 erkek olmak üzere toplam 7 kişiden oluşmaktadır. Üniversite mezunları 51 kişi ile büyük çoğunluğu oluştururken 13 kişi yüksek lisans ve 5 kişi de doktora derecelerine sahiplerdir. Araştırma boyunca yapılan görüşmelerde en düşük eğitim seviyesinin lise olması, üniversite haricinde yüksek lisans ve doktorasını tamamlamış kişilerin de azımsanmayacak oranda olması Aydın'ın (2015, s.139) “*öğrenim düzeyi yüksek olanların Yeni Çağ inanç düzeyleri, öğrenim düzeyi düşük olanların Yeni Çağ inanç düzeylerine göre daha yüksektir*” açıklamasını doğrular niteliktedir. Aynı şekilde ABD’de YÇİ ile ilgilenen insanların demografik profilini, Fuller’ın (2001, s.103, 8) “*toplumda görece yüksek eğitim almış, yüksek bir gelir düzeyine sahip, 25-49 yaş arası, siyah olmayan, genellikle üniversite mezunu, beyaz yakalı bir işte çalışan, bireyler*” olarak tanımlamıştır. Roof’un 2009 yılında gerçekleştirdiği araştırmaya göre de YÇİ’ye ilgi duyanların büyük çoğunluğu iyi eğitim almış, iş yaşamlarında da belli başarıları elde etmiş kişilerdir (Roof, 2009, s.58-59).

4.1.1.5. Ekonomik Durum

Katılımcıların gelir seviyesi sorulduğunda (kendi değerlendirme ve söylemlerine göre) 52’si kendisini orta, 24’ü orta üstü olarak değerlendirmiştir. Katılımcılardan hiçbirisinin maddi bir sıkıntısının olmadığı kendi söylemlerinden anlaşılmıştır. Kandemir (2006, s.39), gelir yüksekliğinin kaygıyı azalttığını belirtirken bizim araştırmamız bu görüşü desteklememekte; yüksek gelir grubuna mensup kişilerin, hayatın farklı alanlarında yoğun kaygılar yaşamakta olduklarını ve YÇİ’ye yönelme sebepleri arasında bu kaygıların önemli bir yeri olduğunu ortaya koymaktadır. Giddens’a (2010a, s.227) göre bu öğretilerle ve eğitimlerle ilgilenmek para ve zaman gerektirdiği için elbette sınıfsal bir ayrıcalık da barındırmaktadır. Naisbitt ve Abordene (1990), YÇİ ile ilgilenen kişileri üniversite eğitimi almış ve maddi olanaklara sahip olan kişiler olarak tanımlarken “*İşçi sınıfından yeni çağcı yok denecek kadar azdır*” şeklinde bir tespitte bulunmuşlardır. Bu yaklaşım katılımcıların ekonomik durumlarını tanımlarken kullandıkları söylemlerle uygunluk göstermektedir. Levine’ye (2003, s.137) göre YÇİ’ler orta ve orta üst sınıfa mensup kişilere cazip gelmektedir, daha az imkânlara sahip olan gençler, “çoğunlukla böyle

bir yolculuk için ayırabilecekleri zaman ve paradan yoksundurlar.” Bayer’in (2006) çalışmasında değindiği üzere YÇİ’ye ilgi duyan kimseler kapitalizmle ve dolayısıyla ekonomik olarak üst düzeyle bağlantılıdır.

Orta sınıf özellikle eğitilmiş kadınlar arasında kişisel zenginliğin ve inançların kendine özgü kaynaşması söz konusudur (Turner, 2017, s.341), kendini gerçekleştirmeyi, kişisel dönüşümü, tatmin edici bir kimlik ve bireysellik inşa etmeyi salık veren popüler kültür ürünleri, en çok “yeni orta sınıf ve yeni zengin ya da üst sınıflar” açısından anlamlıdır (Featherstone, 2013, s.48). Deneyim, yenilik ve en moda mallar peşinde koşma, bunlara sahip olma üzerinden kendisine bir yaşam tarzı ve bireysellik inşa etme, bunu süregelen bir proje hâline getirme uğraşısı kendisini en çok orta sınıf içerisinde göstermektedir (Swartz, 2015, s.250). Benzer şekilde Bourdieu de kişinin sahip olduğu şeyler üzerinden kendisini tanımlama eğilimine değinirken toplumun farklı kesimlerinin ait olduklarını düşündükleri toplumsal sınıfa uygun olarak geliştirmiş oldukları tutumları, beğeni ve zevkleri olduğunu belirtir (Bourdieu, 2015, s.27-28).

Danışmanların hepsinin iyi bir üniversite eğitimi aldıktan sonra çoğunun kurumsal firmalarda üst düzey yönetici pozisyonunda çalıştıkları, maddi bir sıkıntı yaşamadıkları, gerçekleştirdiğim derinlemesine mülakatlarda anlaşılmaktadır. Maddi özgürlüğün verdiği bir hareket alanıyla “*arayışlarının peşinden gitmeleri ve kalplerinin sesini dinlemeleri*” mümkün gözükmemektedir. Bellah (1985), kişinin “içinden gelen sesin” temel yol gösterici olarak değerlendirildiğine ancak bu durumun maddi imkânsızlıkları olan kişiler için her zaman geçerli olamayabileceğine değinmiştir. Maddi olanakları el vermeyen kişilerin NLP danışmanında olduğu gibi “*bir sabah kalktım ve pat diye işi gücü bıraktım*” demesinin oldukça imkânız olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, literatürde sıklıkla karşımıza çıkmış olan YÇİ ile ilgilenenlerin eğitim ve maddi olanaklarının yüksek olduğu söylemiyle uygunluk göstermektedir.

Bu danışmanlık mekanizmalarını Bourdieu’nun “yeni kültür aracıları” (1996) kavramıyla birlikte de değerlendirebiliriz. “Yeni kültür aracıları” olarak adlandırılan kesime medya ve iletişim alanında çalışanların yanında danışmanlar ve terapistler de dâhil olmakta; dışavurumsal bir yaşam tarzı inşasında hayata bir üslup kazandırma, kimlik, tecrübeler ve “ruhsal zenginlik göstergeleri” inşa etme konusunda çağdaş kültürde “yeni entelektüeller” olarak işlev görmektedir (Featherstone, 2013, s.91-92).

4.1.2. Din-Kutsal İlişkileri

Tablo 8. Katılımcıların İnançla İlgili Değerlendirmeleri

	N=76
Dindar-muhafazakârım	40
İnançlı-maneviyim	22
Bir enerjiye inanıyorum	4
Başka inançlara ait pratikleri uygulayabilirim	72
Başka inançlara ait pratikleri uygulamam	4
YÇİ ve inançlarım uyumludur	72

Çalışmanın teorik bölümünde açıklamaya çalıştığım gibi YÇİ'nin din ve kutsalla ilişkisi literatürde üzerinde durulmuş bir konudur. Bu doğrultuda derinlemesine mülakat yaptığım katılımcıların konuyla alakalı yaklaşımlarının anlaşılması için kendilerine çeşitli sorular yönelttim. Alınan cevaplar doğrultusunda 40 kişi kendisini muhafazakâr/dindar olarak tanımlarken 22 kişi kendisini dindar değil ama inançlı/manevi olarak değerlendirmiş ve sadece 4 kişi bir yaratıcıya, ilahi bir kutsallığa inanmadığını ancak enerjinin varlığını kabul ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların 72'si YÇİ ile inançları arasında bir uyumsuzluk olduğunu düşünmemekteyken aynı kişiler başka inançlara ait olduğu düşünülen pratikleri uygulayabileceğini belirtmiş sadece 4 kişi bunu doğru bulmadığını beyan etmiştir. Benzer bir bulgu Cengiz ve diğerlerinin 2021 yılında yaptıkları araştırma sonucunda katılımcıların %95'inin farklı inançlara ait pratikleri uygulama konusunda bir sakınca görmediklerini söylemeleri ile de ortaya çıkmaktadır (s.280).

Kendini muhafazakâr ve dindar olarak tanımlayan Esra Hanım (47) YÇİ uygulamalarında bir sakınca görmediğini dile getirmiştir: “*Bunlarda bir sakınca yok*”, “*kişi dinini, onun gerekliliklerini yerine getirirken enerji gibi şeylerle de ilgileniyorsa niye sorun olsun ki, aradaki ayrımı yapabiliyorsa dönem dönem de olsa iyi geliyorsa yapabilirler, sonuçta her şeyi yaratan Allah zaten, diğer kültürlerin de var mutlaka bir bildikleri, kişi doğru dengede tutup harmanlayabiliyorsa ve kendisi için bir sorun teşkil etmiyorsa kim ne diyebilir ki, hem bizim kimseyi yargılama, yadsıma hakkımız yok*”.

YÇİ'leri takip edenleri “kurumsal dinlerle” bağlantılı olarak izledikleri yol açısından üçe ayırmak mümkündür. Buna göre ilk grup YÇİ'ye ilgi duyan ve diğer

dinlerle bir bağlantısı olmayanlar, ikinci olarak YÇİ'nin sunduğu fikir ve deneyimlere ilgi duyarken geleneksel dinlerle ilişkisini devam ettirenler ve son olarak YÇİ'ye tamamen gönül vererek geleneksel din ve felsefelerden tamamen uzaklaşanlar olarak kategorize edilebilir (Barker, 2012, s.189). Cengiz vd. (2021) çalışmalarında katılımcıların %72'sinin kurumsal dinlerden “hoşlanmadığı” sonucuna varmışlardır. Bu sonuç bizim araştırmamızda karşılık bulmamaktadır. Ülkemizde yapılan çalışmalarda genellikle eğitilmiş, orta ve üstü gelir seviyesine sahip, kendini dindar/muhafazakâr olarak adlandırmayan katılımcıların büyük oranda fazla olduğuna dair sonuçlar elde etmişlerdir. Bu tezlere örnek olarak Uğurlu (2011), Uysal (2015), Develi (2019), Acar (2019), Aydın (2008) sayılabilir. Ayrıca Başkaya (2006) yeni çağ hareketlerini yeni bir kutsallık inşa etme pratiği olarak değerlendirmektedir.

Literatürde aileden, çocukluktan yeterli dinî eğitim almayan, seküler ailelerde yetişen kişilerin içlerindeki ruhsal boşluğu doldurmak amacıyla YÇİ'ye ve bu tür hareketlere yöneldiklerini (Biçer, 2006) görüşü bizim araştırmamızda karşılık bulmamaktadır. Katılımcıların hemen hepsi (2 kişi hariç) çocukluklarından itibaren inançları olan, dinî ritüelleri uygulayan ailelerde yetişmişlerdir ve çoğu bu alışkanlıklarını sürdürmeye de devam etmektedirler. Mashaël'in (2020) çalışmasında sadece seküler ailelere mensup bireylerin değil dindar ebeveyn veya aile büyükleri ile birlikte yetişmiş ve onlara karşı bir çeşit tepki geliştirmiş kişilerin de dinden uzaklaşıp spiritüel alanlara ilgi gösterdiğine değinilmişse de bizim çalışmamızda benzeri bir veriye rastlanmamıştır.

Araştırmamızda kendisini dindar değil ama inançlı/manevi olarak değerlendiren katılımcılar, Zinnbauer ve diğerlerinin (1997) “manevi fakat dindar olmayan” (SBNR)¹³⁷ şeklinde tanımladığı grupla ve Roof'un (1993) “baby boomer” kuşak içerisinde “son derece aktif arayıcılar” şeklinde tanımladığı kişiler ile farklı biçimlerde benzerliğe sahiptir. Bu iki grup kendisini “manevi” ama “dindar” olmayan şeklinde tanımlamaktadır, bireyselleştirilen bir maneviyatı tercih etmektedirler. Çağdaşlarıyla kıyaslandığı zaman bu iki grup da daha çok ferdiyetçidir ve onların, dinsel toplantılara nadir olarak katılan ailelerden gelmesi daha olasıdır.

¹³⁷ Spiritual but not religious

-İnşaat mühendisi olan 45 yaşındaki Serdar Bey şunları ifade etmektedir: “Ben varlıklı bir ailede büyüdüm, sonradan kendim de üstüne koydum diyebilirim (...) Dindar değilim, yani dinle ilgili konuları çok da düşünmüyorum açıkçası, ailem de öyle çok da dindar insanlar değillerdi. Yani günlük konuşmalarımızda Allah, inşallah, maşallah falan deriz ama onlar daha çok kültürel yani dile yerleşmiş şeyler diye sanki. Cenaze falan olduğunda da gelenek göreneklere göre gerçekleştirilir. Gerçi ben öldüğümde nasıl bir cenazem olsun isterim düşünmedim ama herhalde bu topraklarda yaşadığımıza göre yine bildiğimiz usul gömerler beni de (gülerek). Ama genel olarak inançlı insanlarız yani manevi yönümüz kuvvetlidir hepimizin (...) Ben kendi adıma yaratıcı bir güce, evrende olan bir enerjiye inanıyorum. Bu koca evrende mutlaka ruhların, enerjilerin bir bağlantısı var...”.

Fransa, Belçika ve İsviçre’de yapılan çeşitli uygulamalı araştırmalar, en çağdaş ve rasyonel kültür içinde yer alan bazı insanların (mühendisler, bilgisayar uzmanları) gaipten haber verme, ruhçuluk gibi irrasyonel tecrübeler aramak için belirgin bir eğilime sahip olduklarını göstermektedir (Stark ve Finke, 2000, s.53-54). Öte yandan Hervieu-Leger’in “kültürel dindarlık” (2006) tanımlaması, Serdar Bey’in de belirttiği gibi hem günlük dile yerleşmiş dinî terimlerin hem de toplumsal olarak benimsenen uygulamaların sürdürüldüğünü göstermektedir.

Aşağıda Tablo 9’da görülebileceği üzere hiçbir katılımcı YÇİ’nin bir din/ din benzeri oluşum/ dinî saik taşıdığını düşünmemektedir. YÇİ, tüm katılımcılar tarafından dinlerden, inançlardan bağımsız olarak değerlendirilmiştir. YÇİ, her türlü din ve inançlarla uyum gösterebilecek düşünce (15 kişi), felsefe (21 kişi), büyük çoğunluk tarafından ise (40 kişi), uygulama-öğreti şeklinde değerlendirilmektedir. Bu yaklaşımlarla YÇİ’lerin katılımcılar gözünde “dini söylemleri olmayan hareketler” şeklinde çevrilebilecek olan NRM (non-religious movements) (Enroth, 2005) olarak değerlendirildiği söylenebilir. Hiçbir katılımcı, YÇİ’yi dinî başlık altında değerlendirmemiş ve hiçbirisi dinî inançlarla herhangi bir çelişki de görmemiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Yeni Çağ İnançlarını Tanımlamaları

		N=76
YÇİ Tanımlama Şekilleri	İnanç	0
	Felsefe	21
	Düşünce	15
	Öğreti-Uygulama	40

Yeşim Hanım (44): “Ben daha konservatuar yıllarımda yabancı yazarların kişisel gelişim ve parapsişik olaylarla ilgili eserlerini okuyordum yani hep ilgim vardı. Sancılı geçen boşanma sürecimde çok faydasını gördüm, bol bol meditasyon yaptım ve evrene güvendim, benim için en doğrusunun oluşacağını biliyordum. Şimdi dönüp bakınca aslında her şey olması gerektiği gibi olmuş. İnsan bazen büyük resmi göremiyor. Bunca asırdır aynı şeyler anlatılıyorsa vardır bir bildikleri bence. Hayatımızdaki tikanıklıkları açmamıza yardımcı oluyor bu öğretiler.” Bu noktada Wallerstein’in tanımıyla “toparlanma evresine” geçişten bahsedilebilir (Wallerstein, 2018). Eşinden ayrılan kişi, yeni bir benlik algısı ve yeni bir kimlik algısı oluşturmak ve kendini gerçekleştirip bağımsızlaşabilmek için yeni imge ve köklerin arayışına girebilir (Giddens, 2010b). “Bunların dini bir yaklaşımı olduğunu düşünmüyorum, belki bir felsefe bir öğreti demek daha doğru olabilir sanki. Kişilerin dini inançları da beni ilgilendirmiyor. Dinle çeliştiğini de düşünmüyorum baksana içerde kaç tane tesettürlü hanım var (eliyle salonu göstererek) Bi sorun olsa onlar rahatsız olurdu herhalde.”

Oldnall’ın (1996, s.139) açıklamasıyla “maneviyat, bireye yardım eden güç; içerisinde hissettiği ruh, insanın hayatına anlam kazandıran inanç ve değerlerdir”. Dolayısıyla dinî inançlarından bağımsız olarak kişinin maneviyatı hayatı anlamlı kılması açısından önemlidir. İnsanların çok büyük bir çoğunluğunda dinî inançlardan bağımsız bir maneviyattan bahsetmek mümkündür. Maneviyat bir inanç sistemine mensup hissetsin hissetmesin bireyin kendi ruhsal deneyimidir (Schule, 2008).

Nursel Hanım (36): “Bilgi sadece dinden Müslümandan gelmez ki bilgi her yerden gelir Kuran da ne diyor, ilim Çin’de olsa gidin arayın demiyor mu? Bilgi her insandan her kesimden gelir, Namazımı da kılmak istiyorum keşke imkanım olsa Tibet’e gidip orda da eğitimler almak istiyorum. Manevi çatının olduğu her yer bana mutluluk veriyor.”

Bionerji eğitmeni Nazan Hanım, 53 yaşındadır ve şunları ifade etmiştir: *“Dinlerle ters düşen hiçbir tarafı yok tam tersi müthiş uyumlu ve destekler şekilde işliyor. O yüzden hangi dinden olduğunuz hiç önemli değil. İsa’nın ellerinde şifa gücü olduğunu biliyoruz, aynı şekilde Hz. Muhammed’in eşinin de ellerinin şifalı olduğunu ve onu iyileştirdiği de hep anlatılır. Doğu felsefeleri Çin, Hint onları da incelediğimizde yüzlerce örnekle karşılaşılabiriz. O zaman bunun adı konmamış olsa bile veya her millette her inanışta farklı şekillerde isimlendirilmiş olsa da biliyoruz ki aslında hepsi evrenden aldıkları enerji ile şifa dağıtıyorlardı. Ruhun enerjisi evrenden gelir çünkü evrenle bir bağ ve bütün halindedir. Zihnin görevi bedene hizmet etmek ama zihninde beden de efendisi ruhtur. İster evren diyin, ister Allah, ister üstün akıl. Kelime seçimi size kalmış ama din, inanç fark etmez.”*

Nefes terapi eğitmeni Oya Hanım (46), YÇİ’lerin dinlerle uyumu anlatırken şu örneği vermektedir: *“Vücudumuzda ana çakralar dışında birçok çakra merkezi vardır. Mesela bizim kültürümüzde kollarını bağlayarak oturma kısmetin kapanır denir ya o aslında dirsek içlerinde olan çakraların kapatılmasını ifade ediyor. Zaten namaz kılanlar bilir abdest alırken de o bölgeye kadar su değdirir enerji akışını sağlarsın. Kadınlar namazda selama dururken ellerini göğsün üstünde birleştirerek kalp çakrasını yani duygu dünyasını aktive ederler. Yoga ve namazın benzerliği de inanılmazdır...Sağ el şifa verirken sol el negatifi, mikrobi yok eder. Bizde de bir iş yapılacakken sağ elle başlanır ve sol el daha geri planda tutulur. Evden çıkarken veya bir yere girerken de sağ ayakla girilir. Gördüğünüz gibi her şey birbiriyle bağlantılı. İnsanın olduğu her yerde bilgiler de ortak sadece isim ve şekil değişebiliyor ama hepsinin kaynağı, mantığı aynı.”. “Bu yüzden benim bütün eğitimlerimde farklı dinlerden de olsa çok dindar insanlar hep olmuştur çünkü bir şekilde bildikleri, uyguladıkları şeylerin arkasındaki temeli ve mantığı anlayıp kafalarında daha net bir yere oturtabiliyorlar. Tüm bu bilgiler dinlerle çakışmaz tam tersi destekler”.*

Antropolog Robert Hertz’in “Death and the Right Hand” (1960) isimli eserinde düalist yaklaşımından yola çıkarak kötü, kirli, istenmeyen olarak addedilecek konuları sol tarafla; temiz, kutsal ve iyiliği çağrıştıranları ise sağ tarafla ilişkilendirmenin sınıflandırmaların kolektif temsil özelliği (Turner, 2017, s.72) açısından işe yaradığına dair tespiti ile bağlantılı gözükmektedir.

Özellikle kendisini dindar/muhafazakâr olarak tanımlamış olan katılımcılar için eğitimini aldıkları veya uyguladıkları YÇİ alanının inançlarıyla uyumunu sıkça vurguladıkları, tasavvuftan söylemler, Kuran'dan çeşitli ayet ve görüşlerle âdeti bir meşruluk kazandırdıkları söylenebilir.

Zehra Hanım (49), “Biz ailece dindarız, eşim orucunu tutar ben de tutardım artık 1 ay fazla geliyor, ailece bayram kutlamaları yaparız...Nasıl ki 18bin alemi yaratan Allah her şeye kadirse bu yöntemler de onun nuru ile insanlara yardımcı oluyor, inançlarımla hiç çelişmiyor bence tam tersi tamamlıyor” demektedir.

Gülay Hanım (39) enerji uygulamalarının ve şifa çalışmalarının Kur'an'la hiçbir şekilde çelişmediğini ve hatta bunlarla bağlantılı olan ayetler olduğunu söylemektedir. Hangi ayetler olduğunu sorduğumda ise “şimdi birden aklıma gelmedi ama çok var, hangi birini sayalım” şeklinde bir söylemle kendi içinde bir çözümlemeye gittiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Kendini “çok dindar” olarak tanımlayanlardan sıkça işittiğimiz bir diğer söylem de tüm uygulamaların Kur'an ile uyumuna dair Bakara suresini ve çeşitli ayetlerini örnek gösterdiklerine rastlamak mümkündür.

Tablo 10. Dinî Kavramların Kullanılma Sıklığı

Kullanılan Tema: Din	Geçen Sayı
Kur'an	61
Ayet	28
Müslüman	12
Dindar	36
Namaz	25

Tablo 10'da görülebileceği gibi İslam dini ile bağlantılı olan kavramlara sıklıkla atıfta bulunulmakta, katılımcılar kendi inanç ve görüşlerini ifade etmek için bu kavramlara sıklıkla yer vermektedirler.

Access eğitmeni Serpil Hanım (44): “(...) ben dindar bir insanım elhamdulillah müslümanım. Reankarnasyona inanırım, her hayatımda öncekinin eksikliklerini tamamlıyorum. Enerji bize bu dünyada yararlanmamız için Allah'ın bir hediyesi onu doğru kullanmamız lazım. Nasıl ki hava, su, toprak biz yararlanalım diye, enerji de öyle, evrenin diliyle uyumlu olmamız lazım. Aslında insanlık bunu hep

biliyordu da unuttu, tekrar hatırlamamız lazım (...) bu uygulamalarla İslam arasında hiçbir uyumsuzluk görmüyorum. Tüm dinler farklı şekillerde kendi dönemlerindeki insanlara uygun olarak anlatılmış aynı hikâyenin farklı versiyonları yani aslında hepsi aynı yani hepimiz aynı yollardan aynı yere varıyoruz.”

Merve Hanım (35): *“Manevi duyguların olduğu yerde ben kendimi iyi hissediyorum. Mum da yakıyorum, meditasyon da yapmaya çalışıyorum, kendi kendime terapi de yapıyorum ne güzel işte diyor. Çakra meditasyonu yapıyorum, her çakranın kendi frekansı var, sarkaç benzer bişeyim var onunla yapıyorum. Babamda tespihle 7 kere ayetel kürsi okuyup çevirirdi, aslında Anadolu da da olan eski bir gelenek. Aldığım eğitimde isteyen zikir de çekebilir onun da eğitimi var, çoğu insan bunları harmanlıyor hüсна çekiyor falan ama ben genelde sayılara, usullere çok takılmıyorum yani onlar işin görünen kural kaide gibi şeyleri aslında niyet ve içi önemli, niye 786 tane isim çekeyim ki Allah tan açarım ellerimi isterim. Pandül eğitim de aldım aynı yerde, Hoponopono da öğrendim, oraya biz bir de “sana hakkımı helal ediyorum”¹³⁸’u ekledik eğitimde”.*

Katılımcıların söylemleri YÇİ tanımlamalarında öne çıkan eklektik ve senkretik yapılarını onaylar şekildedir. Bu yaklaşım C. Lewis’in ilk baskısını 1942’de yayımladığı “The Screwtype Letters” adlı eserinde dile getirdiği “*Modern insanların kafasında dans eden, birbirine uymayan bir sürü felsefe vardır*” yaklaşımıyla uyumludur. Katılımcılarımızın da belirttikleri üzere günümüzde insanlar tek bir yapıya, bir doktrine, kalıplara bağlı kalmak istememekte; farklı felsefe, inanç ve uygulamalardan kendilerine en doğru gelecek şekilde özgürce bir “potpori” oluşturmakta ve kişiye özgü formları benimseyerek, kendileri hissederek ve deneyimleyerek yaşamak istemektedirler. Manevi dünya ile ilgili konuların “şahsi bir süreç” olduğu, dolayısıyla doğru ve yanlışların kişinin kendi tasarrufunda bireysel konular olması gerektiği görüşü ağır basmaktadır. Yeni Çağ; insancıl, ferdiyetçi ideallere sahiptir. Ana düşüncesi, “kendi realitemizi bizzat kendimiz oluşturmak” şeklindedir (Wharff, 1997).

¹³⁸ Hoponopo öğretisinde “seni seviyorum, özür dilerim, lütfen beni affet ve teşekkür ederim” sözleri tekrarlanmaktadır. Burada bizim kültürümüze uygun olan “sana hakkımı helal ediyorum” sözü eklenmiştir.

Bellah vd. (2007) “Habits of The Heart” isimli kitaplarında inançların kamusal ve birleşik yönünün nasıl daha özel ve çeşitli bir yapıya büründüğünü anlatırken, Sheila Larson isimli bir kişiden söz ederler. Buna göre “Sheilaism”, bireyin kendi iç sesini dinleyerek bireysel inançlarından oluşan, çeşitli öğretilerden kendisine uygun olduğunu düşündüklerinden yararlandığı yeni bir inanç şeklidir. Aynı şekilde Courtney Bender'ın "Heaven's Kitchen" eserinde de (2011) karakterin farklı dinlerle, öğretilerle, geçmiş yaşam tecrübeleriyle nasıl bir oluşum kurduğu, dinî gelenek ve inançların hibritleştiği gözler önüne serilmektedir (Turner, 2017, s.253). Toplumumuzda, Yeni Çağ adı altında düşünülen değerlerin geleneksel din ve değerleri ile karıştırıldığı; kavramların ve içeriklerinin benzer özellikler göstermesi ile de anlam kayması yaratarak bir paradoksa neden olduğu gözlemlenebilir. Öte yandan paradoksun oluşumunda her iki kavramın yeterince iyi anlaşılması, geleneksellikten gelen kültürel etkilerin sonucunda maneviyata ait bazı bilgi ve uygulamaların doğru olduğu yönündeki genel ve güçlü inanç, ayırım yapabilecek yetersiz bilgi, her ikisinden de kolay uygulanabilir olanları almak ve benzeri durumların etkili olduğu da söylenebilir.

Katılımcılar, terimi kullanmamış olsalar da çok sık bir şekilde Aldous Huxley'in “The Perrenial Philosophy”(Kadim Felsefe, Ortak İnançlar Derlemesi) (1945) isimli eserinde değindiği tüm dinlerin aşkın boyutta aynı unsurları içeren bir kaynaktan geldiği görüşünü destekler niteliktedir. Philisophia perennis veya scientia sacra (kutsal bilim) filozoflarına göre din, içkin ve aşkın olmak üzere iki boyuttan oluşur. İçkin boyut tüm dinlerde farklılık gösterse de aşkın boyut tüm dinlerde aynıdır. Coomaraswamy, tüm dinlerin aynı şeyleri söylediğini fakat endüstri çağından itibaren Batı'nın bu gerçeği göremeyerek dinlerin farklılığı üzerinde ısrar ettiğini ileri sürer (Demirci, 2021, s.117). Campbell'e göre de insanlar manevi olarak bir ve aynı geleneği geliştirmişlerdir. Enroth'a (2005) göre de YÇİ'ler “doğru”ya ulaşmak için yeni çözümler bir araya getirirler. Farklı kaynaklardan toplanmış olan bir gerçeklik söz konusudur.

Örneğin NLP eğitmeni 48 yaşındaki Onur Bey, kendisini dindar olarak tanımlasa da bunu açmış ve sadece İslam'a bağlı değil tüm dinlere, kutsal kitaplara inandığını çünkü “yaradanın” da insanlığın da “bir” olduğuna inandığını belirtmiştir. Allah/Yaradan tek olduğuna göre onun insanlık için gönderdiği tüm kitaplar, dinler,

öğretiler de aynı kaynaktandır, demiştir. Bu bütünleştirici ve kapsayıcı bir tavır, katılımcılar arasında çok belirgin olan farkları aza indirgeyerek herkesin kendisini iyi hissetmesini sağlamaktadır. Bu yorumlar, tüm cevapların tek bir inançta olamayabileceği ve tüm dinlerinde doğru olabileceği (Roof, 2009, s.55) görüşünü desteklemektedir.

Melis Hanım (41) konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: *“Ailem dindar bir aile, ben de duaları, namaz kılmayı bilirim, ramazanda 2-3 sene öncesine kadar aksatmadan oruç tutardım şimdi artık zorlanıyorum, ilk günü, kadir gecesi falan tutuyorum, mutlaka zekât veririm, kurban keser bağışlarım, bu devirde kimi insana kurban kesmek garip geliyor biliyorum ama ben kan akıtmanın bir “büyüsel yönü” olduğuna inanıyorum, okuduğum kadarıyla tüm eski dinlerde ve toplumlarda da bu var. Ara ara Eyüp Sultana giderim orda dua etmek bana hep iyi gelir, evimde girişte ayetel kürsi asılıdır, eşim de inançlıdır, gençliğinde Cuma namazına gidermiş şimdi bazen bayram namazına gidiyor. E tabi cenazeler falan da oluyor onlar da İslami geleneğe göre oluyor bizim etrafımızda. Aslında ben konuya böyle bir dini boşluk olarak bakmıyorum. Yani ben dinimde sorularıma cevap bulamadım da din değiştirdim değil ki bence o başka bu başka, ben Allah a inanıyorum zaten kendimi Müslüman kabul ediyorum ama bazen insan sanki naslı desem daha net cevaplar arıyor daha uygulanabilir veya daha kolay anlaşılabilir... Tabi ki kutsal mekanlarda insan bir huzur buluyor ama ben mesela camiye de kiliseye de gitmeyi çok severim. Kilisede mum yakarım kendimce dua ederim, ikisi de aynı Allah a giden dualar değil mi? Hem Allah benim kalbimi biliyo ne fark eder ki başım açılmış, kiliseye gitmişim, yoga yapmışım falan. Önemli olan iyi insan olmak kalp kırmamak, yardım etmek değil mi? Bence bütün dinler de felsefeler de aynı şeyi öğretiyor. İyi insan ol, nefesine hakim ol, hiçbir canlıya zarar verme gibi hepimizin bildiği temel şeyler, bence hepsi aynı aslında zamana ve topluma göre biraz değişmiş o kadar özü aynı yani nasıl ki insanın da bir insan olma özü var aslında aynı. Mevlana'nın dediği gibi hepimiz biriz, hata yapıyoruz, pişman oluyoruz, nefsimize yenik düşüyoruz bi daha yapıyoruz bi daha ama işte hayat sürekli bir öğrenme süreci insan öldüğü ana kadar bişey öğreniyosun tabi.”*

Gülay Hanım (39) *“Namaz kılma, oruç tutmak, Hacca gitmek bunlar benim Allah'ıma karşı vazifelerim ama diğer uygulamalar da bana iyi geliyor hem ruhuma hem bedenime dolayısıyla aslında benim bedenime ve ruhuma iyi bakmam da*

Allah'ıma karşı vazifelerimden neden çünkü bedenimiz bize emanet ruhumuz ise onun üflemesinden” ifadelerine ek olarak en az beş yıldır ilgisini çeken ve fırsat bulduğu tüm eğitim ve seminerler katıldığını ve çok sevdiğini özellikle pandemi zamanı “iyice sardığını” belirtmiştir.

Elif Hanım (43): *“Fırsat buldukça namaz kılarım, meditasyon da yaparım, bazen de kilise de mum yakarım ne de olsa hepsi Allah'ın evi. O gün aslında neye ihtiyacım olduğunu hissedersem ona göre hareket ederim. Niye kalıplara girelim ki sonuçta bir tane dünya bir tane yaratıcı var sınırlamalar kalıplar gereksiz bence. Hem bütün öğretiler aslında her yerde var biz deriz ya hani bir şeyi 40 kere söylersen olur diye aslında bak orada eskiler de biliyorlarmış düşünce gücüne, kelimelerin kuvvetini ama naapmışlar bunu böyle söylememişler de halkın anlayacağı şekilde basitçe söylemişler herkes anlasın diye. Allah'a şirk koşturmak diyo bazıları ben öyle düşünmüyorum çünkü öyle olsaydı Allah bizi ona göre yaratırdı, içimize böyle bir güç koydu ki kullanabilelim diye”.*

Bu açıklamalar Özbolat'ın belirttiği *“İçsel çelişkiler yaşayan dindar bireylerin postmodern tüketimi meşrulaştırmak için başvurduğu açıklama biçimlerinde, inandığı biçimde yaşam tarzı yerine yaşam tarzı doğrultusunda dini söylemleri revize ettiği gözlemlenmektedir. Bu noktadan hareketle, maddi koşulların dini algılama şekilleri üzerinde etkili olduğu söylenebilmektedir. Dindarlık bireyselleştikçe bireyler dini olandan ve dinin geleneksel referanslarından bağımsızlaşmakta, ancak dindar bireyler, bu durumu, dinsel alanın sınırlarının dışına çıkıldığı şeklinde yorumlamamaktadır”* (Özbolat, 2017, s.278) görüşü ile uyumlu gözükmektedir. Benzer şekilde Berger ve Luckman'a göre Asya'dan ithal edilen meditasyon teknikleri, geleneksel yöntemler ve psikoterapinin en yeni pratikleriyle birlikte ortaya, harmanlanmış yeni bir pratikler bütünü çıkmaktadır. Bu yöntemlerin hem kadim yönleri hem bilimsel yöntemleri yaklaştırmak, her şeyi her şeyle uyumlu hâle getirmek gibi özellikleri olduğunu (2015, s.79) belirtmeleri katılımcılarımızın yorumlarıyla bağlantılı gözükmektedir. Popülerleşmiş bilimsel bilginin, bir dinî diskurun kollarıyla birleştirilerek (Turner, 2017, s.23) kullanıldığı sıklıkla görülmektedir.

Bioenerji eğitmeni Nazan Hanım (53): *“Kalp aslında göğsümüzün tam ortasında iki leğen kemiği ile bakıldığında üçgen yapacak bir şekilde üçgenin*

tepesinde konumlanmıştır. Bu noktaya İslam'da iman tahtası denir, insanın özü orasıdır. Bu üçgen zihin, beden ve ruhu temsil eder ki en tepe noktasında kalp yani ruh vardır. Muskalar da bu yüzden üçgen şeklinde yapılır aslında bu yapıyı temsil eder.”

YÇİ'ye ait birçok öğreti ve felsefe ile Türk kültür motiflerinin bir araya getirilerek oluşturulduğu sentezler de dikkat çekicidir. Smith ve Denton'un ABD gençliği üzerinde yaptığı araştırmada, genellikle YÇİ'ye sıcak bakan ve uygulayanların “egzotik” inanışlara değil kendi mevcut kültür ve inançlarıyla uyumlu olanlara yöneldiklerini ortaya çıkartmıştır (Smith and Denton, 2009, s.82). Buradan hareketle spiritüel arayışları olan Türk insanı için İslami öğelerle, Türk gelenek ve görenekleriyle harmanlanabilecek yaklaşımların cazibe kazandığını söylemek mümkün gözükmemektedir. İslam mistisizminin vahdet-i vücut anlayışı YÇİ'nin öz-tanrılık ve bireyselciliğinin, bazı grup ve derneklerde birleştirildiği ve birbirlerine güç kattığı görülmektedir (Başkaya, 2006). Merkezi Türkiye olan ve sadece burada bulunan melez uygulamalar da mevcuttur. Türkiye'de Müslüman nüfus yoğunlukta olduğundan, İslam diniyle birleştirilerek kullanılan ‘Esmâ’larla Olumlamalar’ gibi yeni pratik ve inanışları da bu akımların içinde değerlendirmek mümkün gözükmemektedir (Öztürk, 2015).

Aysel Hanım (36): “(...) çok dindarım ben, cumaları Yasin okurum, Kuran'ı da okudum tabi. Hıristiyan arkadaşlarım var ben İncil'i de okudum, Budizm'le falan alakalı kitaplar da okudum, hepsine sonsuz saygım var, yurt dışında bulunduğum bir dönem kilisede de dua ettim. Hepsi Allah'ın dini benim gözümde. Daha hoşgörülü, paylaşımcı, sevgili olmalıyız. Evet bu dediğiniz gibi bazı inançların birleşimi, harmanlanması gibi olabilir günümüzdeki akımlar ama bunda ne sakınca olabilir ki her insan bir, hepimiz günün sonunda aynı şeyleri arıyoruz, başka bir dinde olan bir şey bana da kendimi iyi hissettiriyorsa dinden mi çıkmış oluyorum. Olur mu hiç öyle şey. Herşeyin özü bir. Arayışımın en başında bir kitap okudum¹³⁹ zaten onun üstüne heyecanlandım ve onun eğitimine de katıldım. Kitap sanki beni anlatmış, resmen kendimi buldum kitapta ve dedim ki bu bir işaret ve sonra bütün kitaplarını aldım. Ardından eğitimlerine katıldım ve hem rahmani hem insani olarak kendimi buldum. Bu eğitimde hoca, öğrenci ast üst yok hepimiz birbirimizden bir şeyler öğreniyoruz.”

¹³⁹ Katılımcı burada kitabın adını ve yazarını söylemiştir.

4.1.3. Pandemi Süreci Etkileri

Araştırmamızın gerçekleştirildiği tarih Covid 19 süreci sonrasına denk geldiği için araştırma konusu eğitimlere olan ilgide pandemi sürecinin etkilerini görmek de mümkün gözükmemektedir.

Çalışma grubunun büyük çoğunluğunun, 63 kez pandemi kelimesine vurgu yaptığı görülmektedir. Asıl olarak pandemi, genellikle kişilerin hayatlarında büyük değişikliklere yol açan ve birçok kişinin hayat anlayışını ve değerlerini yeniden düşünmesine neden olan bir durum olarak burada kendini göstermektedir. Bu, katılımcıların çoğunun, pandemi sırasında yaşanan zorlukları ve belirsizlikleri anlamlandırmak ve bu durumla başa çıkmak için manevi bir rehberlik aradığını da göstermektedir.

Hale Hanım (33): *“Bak bi pandemi oldu noldu evlere kapandık, kalakaldık bi en başta dimi, hepimiz sudan çıkmış balığa döndük. Ama zamanla anladık ki meğerse almamız gereken ne çok ders varmış. Dünyanın gidişi artık gidiş değildi, freni patlamış kamyon gibiydi. Şöyle bi durduk düşündük hepimiz, ben kimim, napıyorum, amacım ne, bu dünyada niye varım falan diye. Yani aslında her şerde var bir hayır diye boşuna dememişler. Pandemi bize bu dünyanın geçiciliğini, insanın ne kadar aciz olduğunu, paranın pulun da bi işe yaramadığını gösterdi, sevdiklerine sarılamadıktan sonra her şey ne kadar da boş ve anlamsız geliyor insana. Pandemi bi uyarı sinyaliydi, insanları silkeledi ve değiştirdi bence. Herkes bi hayatını, yaptıklarını sorgular oldu, yarın ölecek olsam bu şekilde bir hayat mı yaşamış olmak istiyorum diye bi durduk düşündük. Kimi ilişki kuvvetlendi kimisi bitti, çünkü artık değişim sürecine girdik bi kere, bunun daha da dönüşü yok. Hayata, sağlığa şükretmeyi öğrendik, bi sakinledik, koşturmaktan canımız çıkmıştı zaten, bi durulduk. Olumlu bakabilmeyi öğrendik ve bir şekilde onsuz var olamayacağımıza inandığımız şeyler olmadan da hayata devam edebildiğimizi ve hatta hayattan zevk alabildiğimizi görmek hepimize birçok şeyi sorgulatıp farkındalığımızı arttırdı.”*

Pandemi süreciyle birlikte özellikle insanların evlere kapanması ve hayatlarının doğal akışından kopması, bir sorgulama ve anlamlandırmaya çalışma sürecini de beraberinde getirmiştir. Kişiler her gün uğraştıkları meşgalelerinden uzaklaşarak kendi içlerine dönmek ve sorgulamak için belki daha önce bulamadıkları

vakitleri bulmuş ve hayattaki konumlarına, hayatın anlamına, gelecek kaygısına dair konular düşünce dünyalarını meşgul eder olmuştur. Yerküredeki bütün insanlar daha önce benzeri görülmemiş bir sürece girerek tüm alışkanlıklarını, değer yargılarını, referans noktalarını gözden geçirir olmuşlardır. Teknolojinin sunduğu imkânlarla hayatlar ekran başında geçer olmuş, bu vesileyle tüm eğitim kurumları online dersler verme sürecine girmişlerdir. Sosyal hayatlarından ve çevrelerinden kopan insanlar ekran başında online olarak sosyalleşmeye başlamış ve insanlık tarihinde yepyeni bir sürece girilmiştir. İş toplantıları, aile görüşmeleri, arkadaş sohbetleri bir ekran aracılığıyla gerçekleşmeye başlamıştır. İşte bu keskin toplumsal dönüşüm süresinde Sorokin'in (2008) de belirttiği üzere hem bireysel hem toplumsal olarak buhranları da beraberinde getirmekte ve YÇİ'ye yönelimleri de artırmaktadır. Okula gidemeyen, iş yaşamını eve taşıyan, ailelerinden ve dostlarından uzaklaşmak zorunda kalan insanların birtakım kırılma zamanlarında bütünleştirici mekanizmalara ihtiyaç duymaları, hâlihazırda mevcut kurumlardan bu desteği göremediklerinde alternatif oluşumlara yönelmeye meyilli olmaları YÇİ'nin kendine yer edinmesi için uygun şartların hazırlanmasını sağlamıştır. Böylece YÇİ'ye artan ilgi toplumun sosyal, kültürel, ekonomik vb. birçok unsurunun değişmekte olduğunun bir ifadesi olarak da okunabilir (Matthews, 2005, s.8). Pandemi sürecinde insanların yalnızlaşma ve yabancılaşma duygularına karşılık dayanışma, ortak duygu ve düşüncelerle pekişen aidiyet hissi ile de cazibe kazanan oluşumlar bünyesindeki bireyler arası ilişkiler eğitim kurumlarına, birincil ilişkilerin egemen olduğu cemaat benzeri oluşumlara ilgiyi de artırmıştır (Stark ve Finke, 2000, s.119). Kuralsızlığın ve hiper bireyselleşmenin doruğa ulaştığı bir çağda sanal cemaatlerin insanlara yeni aidiyet alanları yarattığını, insanların bu alanlarda geleneksel cemaatlerden farklı olarak bir “ötekiye” ihtiyaç duymadan yalnızlıklarını paylaşabilecekleri, içlerini dökebilecekleri yeni dostlar bulduklarını ifade ederek “yalnızlıklarına bir çare” olarak değerlendirmişlerdir (Bozkurt, 1999).

4.1.4. YÇİ Eğitimlerine Katılım Sebepleri

Katılınan tüm eğitimler sürecinde gerçekleştirilen katılımlı gözlemler ve derinlemesine mülakatlar sonucunda katılımcıları YÇİ'ye yönlendiren ve eğitimlerini

sürdürmelerini sağlayan başlıca sebepler ortaya çıkmıştır. Buna göre YÇİ'ye yönelen katılımcı profilleri:

1. Hayatlarında anlam eksikliği olduğunu düşünerek anlam arayanlar
2. Beğenmedikleri fiziki, zihinsel, ruhsal özelliklerinde değişiklik yapmak isteyenler
3. Yeni bir kimlik/benlik arayışı
4. Yeni bir meslek edinmek isteyenler
5. Sosyal çevre, aidiyet duygusu arayanlar
6. Şifa arayanlar
 - 6.1. Fiziki
 - 6.2. Ruhsal-zihinsel
 - 6.3. İlişkilerinde şifa arayanlar (ailevi, romantik, iş çevresi)
 - 6.4. Hayatlarına bolluk, bereket katmak isteyenler
7. Meraktan, çevrenin/medyanın/popülerliğin etkisiyle gelenler

Bu başlıkların ardından katılımcıların YÇİ ile ilgili alanları ekonomik olarak nasıl değerlendirdikleri, bir piyasa olarak görüp görmediklerine dair görüşleri sorulduğunda katılımcıların çoğunun bunu bir sektör olarak değerlendirmelerine karşın yaptıkları harcamalardan şikâyetçi olmadıkları ve verilen rakamların makul olduğunu değerlendirdikleri görülmüştür.

Türkiye'de en fazla talep gören eğitimler koçluk, nefes ve enerji ile ilgili eğitimler olarak öne çıkmaktadır. Bu süreçte frekans, enerji, çakra, aura, karma, meditasyon, olumlama, düşünce gücü, potansiyel, akışta kalmak, anda olmak, yaratmak, tanrısal yön, kadim bilgi, sezgi, ilim, ruh, zihin en sık kullanılan kodlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anlam arayışı ön plana çıkan katılımcıların sıklıkla vurguladıkları kavramlar; anlamsızlık, boşluk, bıkınlık, sıkışmışlık hissi, hevesizlik, amaçsızlıktır. Anlam arayışı ile yola çıkan kişiler, genel olarak refah içinde yaşayan insanlardır. Dolayısıyla hiçbirisinde maddi bir endişe olmamakla beraber çağdaş hayatın getirdiklerine,

insanların durmadan koşturmalarına, hep daha ileri gitme zorunluluğuna ve sürekli tüketime bir tepkilerinin olduğunu söylemek mümkündür.

Hayatlarında değişiklik yapmak isteyen kişiler üst başlığında topladığımız kişilerin ise kendilerini değiştirmek ve dönüştürmek istedikleri, karakterlerinde, düşünce ve his dünyalarında memnun olmadıkları yönler olduğunu, beğenmedikleri özellikleri yerine beğendiklerini koymak istedikleri, hayata bakış açılarını değiştirmeyi, daha pozitif, anda ve akışta kalabilen, sakin, neşeli, mutlu, huzurlu, enerjik insanlar olmak istedikleri dile getirilmiştir.

Bu değişim beklentisi duyguları, hisleri, düşünceleri ile ilgili olduğu kadar fiziksel özellikleriyle de çoğu zaman bağlantılıdır. Kötü alışkanlıklarını bırakmak isteyenler, fiziksel birtakım rahatsızlıklarından kurtulmak ve /veya bunun etkilerini azaltmak isteyenler, tiklerden şikâyetçi olanlar, daha ince, sağlıklı ve fit bir bedene, genç, kırışksız bir yüze, az beyazlayan saçlara sahip olmak isteyenler bu taleplerini dile getirmişlerdir.

Bu başlık içinde aynı zamanda ailelerindeki bireyleri ve çevrelerindeki kişileri değiştirmek istedikleri de ortaya çıkmaktadır. “Kendilerini dönüştürdükleri zaman” onların da dönüşeceğine inandıklarından yine öncelikle kendi üzerlerinde çalışmalara yoğunlaşmaktadırlar. Bunun yanı sıra 32 yaşındaki Sevcan Hanım’ın da söylediği gibi *“frekansının tutmadığı, onu geri çeken, hayatına olumsuzluklar yükleyen, sürekli söylenip dert üreten, eleştiren, beğenmeyen, miyadını doldurmuş insanlarla görüşmeyi kesme”* şeklinde söylemlerle kişilerin hayatlarında bulunan insanlarla ilişkilerini de sonlandırabildikleri görülmektedir. Bu sonlandırma arkadaş, dost, aile bireyleri, eşlerle ilgili olabilmekte; aynı zamanda iş hayatlarındaki konumlarına, mesleklerine bir son vermek olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Burada aynı zamanda eğitim merkezlerinin, seminerlerin sosyalleşme açısından önemine değinmek gerekir. Lambert’e (1999) göre yeni çağ düşüncesi inançların bireyselleşmesinin çeşitli örneklerini kucaklarken; bireyselliğe alabildiğine izin verirken, paylaşılan ortak bir söylem üzerinden kişiyi bir grup üyesi yapar ve onun sosyalleşme ve aidiyet duygularını yaşamasına müsaade eder. Kişilerin hemen hepsi buralarda kendilerini çok rahat ifade edebildiklerinin, herhangi bir sınırlama, kalıp, yargı olmadığının ve çok verimli arkadaşlıklar kurabildiklerinin altını çizmişlerdir.

Lafland ve Stark'ın geliştirmiş olduğu modelde periyodik olarak düzenlenen seminerlerde ve sohbet toplantılarında muhataplarına öncelikle içlerinde bir şeyler yapma ve üretmede çok önemli bir potansiyele sahip oldukları ancak bunun belli bir eğitim sürecinde açığa çıkacağı fikri aşılır. Böylece özgüven kazanan birey için "yeniden sosyalleşme" süreci başlamış olur (Aydın, 2015).

Bir yandan dönüştürülen, sonlandırılan ilişkiler varken öte yandan da katılımcıların hayatlarına katılan ve çekilmek istenen insanlar vardır. Örneğin YÇİ ile ilgili bir eğitim merkezine katılan katılımcıların buralarda arkadaşlık kurdukları, zamanla bunun dostluğa evrildiği ve bu merkezlerde “aynı dili konuşan” insanlarla bir arada bulunmanın memnuniyeti çalışma boyunca sıklıkla tekrarlanmıştır. Kişiler, eğitim merkezlerinde “kendileri gibi düşünen”, açık fikirli, yadırgamayan, yargılamayan, eleştirmeyen, kalıplara takılmayan, kendisinin, insanlığın ve dünyanın iyiliğini isteyen, “kalp gözüyle” bakan kişilerle çevrili olmayı “dış dünyada” her zaman yakalanamayacak bir durum olarak nitelendirmişlerdir. Bu, eğitim merkezlerinin katılımcılara sosyalleşme imkânı sunduğunun da bir göstergesi niteliğindedir. Gruplarda ortak bir dilin, ortak amaçların ve ortak niyetlerin varlığına yapılan vurgu ile grupların “intentional communities” (Otay-Demir, 2011, s.63) özelliği taşıdığı söylenebilir. Hiçbir şey insanların (bireyselliklerini kısıtlamadan) ortak olarak yaşadıkları ve paylaştıkları duygular kadar birleştiremez. Bu, bir insana duyulan ortak bir hayranlık veya sevginin, bir düşüncenin, sembolün, törenlerin ve dahası acıların paylaşılması olabilir (Fromm, 2016, s.115).

Ortak paylaşımlarda bulunan, aynı ortama ait olan insanlar ortak davranış, düşünme, konuşma ve hayata bakış açıları geliştirerek ortak deneyimlerin paylaşımıyla bir habitusa sahip olurlar ki bu durum da ortak bir alanın oluşturulmasına ve devamlılığına katkı sağlar. Habitus insanda bedenselleşmiş bir toplumsallık olduğu için bir parçası olduğu, kendisine uygun anlam ve çıkarı barındıran olarak algıladığı alanda kişi, evindedir (Bourdieu ve Wacquant, 2014, 119). Tüm bu topluluklar ve gruplar barındırdıkları ortak değerler, iletişim ağları, anlamlar ve çıkarlar itibarıyla onlara bir sosyal sermaye de yaratmaktadır (Field, 2008).

Bunun yanı sıra bir de özellikle romantik ilişki anlamında hayatlarına “doğru insanı” çekmek isteyenlerin katıldığı ve bu çalışmalarla birlikte kendi özleriyle

bağlantıya geçtiklerinde “gerçek” ilişkileri hayatlarına çekme niyetinde olanlar bulunmaktadır.

Şifa arayışı maksadıyla YÇİ’ye yönelen katılımcılardan fiziksel sorunlara çare arayanların belirttikleri dışında daha çok kaygı, endişe, korku, depresyon, huzursuzluk, mutsuzluk gibi ruhsal ve zihinsel sıkıntılar ön plana çıkmaktadır. Öte yandan hayatlarında yaşadıkları ve atlatamadıkları travmalardan, ailevi sorunlardan ve çocuklarla ilgili mevzulardan sıkça bahsedildiği görülmektedir. Şifa, bir bütün olarak değerlendirilmiş ve insanın zihninin, bedeninin ve ruhunun iyi olması, çevresindekilerle ve yaşamın kendisiyle uyumlu olması sıkça vurgulanmıştır. Şifanın bir diğer yönü de hayatlarındaki “blokajların” çözülmesiyle bolluk, bereket ve neşeyi yaşamlarına dâhil etmeye çalışmalarıdır.

Yeni bir meslek başlığı altında değerlendirilebilecek bulgulara göre, görüşülen 64 katılımcının¹⁴⁰ 55’i eğitimini aldıkları alanı meslek hâline getirmek ve bu alanda profesyonel olarak para kazanmak istediklerini belirtmişlerdir. 4 kişi bu alanda bir meslek sahibi olmayı düşünmediklerini belirtirken 5 kişi ileride düşünebileceklerini söylemişlerdir. Özellikle koçluk eğitimi alan herkesin meslek olarak koç olmaya niyet ettikleri, enerji ile şifa uygulamalarında ise kişilerin bu alanı meslekleri hâline getirmek istedikleri veya mevcut mesleklerine uyumlamak istedikleri anlaşılmıştır. Sadece regresyon ve aile dizimi çalışmalarında bu eğitimi mesleğe çevirmek isteyen olmadığı ortaya çıkmıştır.

YÇİ’ye yönelme sebepleri bu şekilde özetlenebilirken YÇİ eğitimlerine devam etme süreçleri de çeşitli başlıklar altında toplanabilir:

1. Kendilerini “daha iyi hissedenler”
2. Aradıklarını bulanlar
3. Gelişme ve öğrenme süreci olarak değerlendirip bundan keyif alanlar

Derinlemesine mülakat gerçekleştirdiğim tüm katılımcılar eğitimlere başladıktan sonra kendilerini daha iyi hissettiklerini, hayata bakış açılarının değiştiğini ve yaşamlarında hem iç dünyalarından hem çevrelerinden olumlu geri dönüşler

¹⁴⁰ Toplam 76 kişi ile görüşülmüş bunların 12 si eğitmen, 64 ü katılımcıdır. Eğitmenlerin hali hazırda meslekleri bu olduğu için onlara bu soru yöneltilmemiştir.

aldıklarını belirtmişlerdir. Eğitimlere katılıp da memnun olmayan veya devamını getirmeyen/getirmek istemeyen hiç kimse olmamıştır. “Bana iyi geldi” en sık tekrarlanan cümlelerin başında gelmektedir. Bu “iyi gelme” süreci kişilerin farklı öğretileri de merak etmelerini ve birçoğunu “denemeye” yönelmelerini sağlamıştır. Katılımcılar kendilerini daha pozitif, daha sakin, daha az endişeli/ kaygılı, daha mutlu, huzurlu ve neşeli hissettiklerini belirtmişlerdir. Öte yandan fiziksel sıkıntılarına (tansiyon, çarpıntı, baş ağrısı, mide sorunları, tikler) iyi geldiğini söyleyenlerin yanı sıra yeme alışkanlıklarının değiştiğini sigara, alkol gibi kötü alışkanlıkları bıraktıklarını dile getirenler de olmuştur. Katılımcılardan üçü (yoga ve nefes eğitimi katılımcıları) fazla kilolarından kurtulduklarını, yüzlerindeki kırışıklıkların gözle görülür oranda azaldığını ve daha esnek bir bedene sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Bu değişimlerden herhangi birini yaşayan kişiler eğitim süreçlerine devam etmektedirler. Bazı durumlarda bir eğitimdeyken katılımcılardan birisinin önceden katıldığı farklı bir eğitimden aldığı olumlu sonuçları paylaşması ve tecrübelerini aktarmasıyla diğer katılımcıları da etkilediği ve “yaşamış olan birisinin” aktarımlarıyla diğer alanların da cazibe kazandığı gözlemlenebilmektedir.

“Aradıklarını bulanlar” olarak isimlendirebileceğimiz üst başlığın içinde genellikle danışmanlar yer almaktadır. Bu kişiler, tıpkı katılımcılar gibi hayatlarındaki çeşitli sorunlar ve değişiklik ihtiyaçları sonunda YÇİ’lere yönelmiş ve genellikle uzun süren araştırma ve eğitim süreçlerinin sonunda “kendileri için doğru olanı” bulmuşlar ve bu alanda danışmanlık yapmaktadırlar. Katılımcılar içinde de uzun süre farklı eğitimlere katıldıktan sonra aradıklarını bulduklarına karar vererek, o alanda kendilerini tam olarak geliştirmeyi hedefleyenler de bulunmaktadır. Katılımcılar arasında özellikle yoga ve nefes terapisi için bu durum geçerlidir. Enerji çalışmalarının altında birçok alt başlık ve farklı uygulamalar olduğu için enerji alanında eğitim alanların ana başlık olarak “enerji şifacılığından” tatmin olsalar da farklı uygulamaları öğrenmek için eğitim süreçlerine devam edecekleri anlaşılmaktadır.

Katılımcıların bir bölümü amaçlarının nihai bir noktaya varmak olmadığı, ara katıldıkları bu eğitim sürecinden keyif aldıkları, bunu kendilerine bir yatırım, kendilerini geliştirme süreci olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Bu bakımdan “beyaz yakalıların kişisel gelişim tarikatları görünümündedir” (Kurt, 2012, s.309)

söylemi akıllara gelmektedir. Genellikle belirli aralıklarla düzenlenen seminerler, hafta sonu eğitimleri, inziva kampları bu duruma dâhil edilebilir. Bu katılımcılar, radikal değişiklik yoluna gitmeseler de vakitlerini “faydalı şeylere” harcamak istediklerini, hayatlarına “kısa molalar” ile renk katmakta olduklarını, öğrenme ve gelişme sürecinin onları “beslediğini” dile getirmişlerdir.

Katılımcıların birçoğu; özellikle belli bir yaşa, maddi tatmine ulaştıktan sonra sıkça hayatlarında bir anlam eksikliği olduğundan, varlıklarının anlamını sorguladıklarından ve bir mana arayışından söz etmişlerdir. Eagleton, hayatın önceden hazır olan bir anlamının olmadığını, onun daha ziyade sonradan insanlar tarafından inşa edildiğini ve bunu her insanın farklı yollarla yapabileceğini belirterek insanların anlam tahsis etmek üzere belirli arayışlara girebileceğinin altını çizmiştir (Eagleton, 2022, s.44-45). YÇİ’nin insanların hayatına bir şekilde anlam kazandırmaktadır denebilir. Diğer bir ifadeyle bireylerin YÇİ’ye bağlılıkları arttıkça anlam düzeyleri de artmaktadır ya da yaşadıkları anlamsızlık dolayısıyla Yeni Çağ inanışlarına yönelmeleri, hayatlarının daha anlamlı kılınması için işlev görmektedir.

“*Meselemiz bu dünya, öte dünya varsa da bilemeyiz*” diyen nefes terapistinin bu söylemi YÇİ’lerin ölüm sonrası bir kurtuluş öğretisi yerine bu dünya üzerine yoğunlaşmasına, bu dünyaya yönelik “kurtuluş reçeteleri” sunmasına bir işaret olarak okunabilir. Bu yaklaşım, çağdaş insanının dünya görüşüyle örtüşür gözükmektedir. Çünkü günümüz insanı bu dünyayla bağlarını koparmamak, kurtuluş öğretilerine bel bağlamamak, bu hayatı anlamlı kılmak, bolluk içinde yaşamak, kabul görmek, onaylanmak ister (Höllinger, 2004, s.290). Belirttikleri gibi bu dünyaya uyumlayarak yaşadığımız dünyada her şeyin gerçekleşeceğine, cennetin de cehennemin de bu dünyada olduğuna inanılmaktadır. YÇİ’leri kategorize ederken “dünyayı onaylayan” ve “dünya ile uzlaşan” (Wallis, 1984, s.48) olarak tasvir edilen yaklaşıma uygunluk göstermektedir.

Aynur Hanım (41): “*Hayatıma dışardan bakınca mükemmel tablo, beni seven bir eşim, güzel çocuklarım, evim, arabam, param, sağlığım her şeyim var ama içimde hep bir sıkıntı, hep bi boşluk. Bazen tam olarak niye yaşıyoruz, bi amacımız var mı, ben neden bu dünyadayım, yani nereden geldim nereye gidiyorum diye soruyorum. Onu yapalım, buraya gidelim, şunu alalım e tamam da niye, yapınca ne olacak? Bazen*

sanki bi oyun izler gibi izliyorum herkes hep bir şeyler peşinde bi koşturuyorlar falan da niye bazen o kadar anlamsız geliyor ki...”

Eagleton’a göre, “hayatım anlamsız” diyen birisinin söylemeye çalıştığı hayatının “anamlılıktan” yoksun olduğudur. Anamlılıktan yoksunluk ise hedef, amaç, nitelik, değer ve doğrultudan yoksun olmak demektir. Bu insanlar, aslında hayata akıl erdiremediklerini değil; uğruna yaşayacakları bir şeyin olmadığını ifade etmeye çalışmaktadırlar. Bu da varoluşlarının anlaşılmaz olmasından değil, yalnızca boş olmasından ötürüdür. Yani “hayatım anlamsız” ifadesi mantıksal değil, varoluşsal bir ifadedir. Aydın’ın (2015, s.141) “insanların öğrenim düzeyleri yükseldikçe, hayattaki anlam düzeyleri de yükselmektedir” savı bizim araştırmamızla uyum sağlamamaktadır.

Mehmet Bey (40): *“bi noktada o kadar bunaldım ki hayat bana çok boş ve amaçsız gelmeye başladı, sanki hiçbir şeyin anlamı yok da öylesine yaşıyoruz işte diye düşündüğüm dönemler oldu. O süreçte sürekli hastalanıyor, yataktan kalkmak istemiyordum.”*

4.1.4.1. Şifa Arayanlar

Tablo 11. Şifa Aranan Konular

Kullanılan Tema: Şifa	Geçen Sayı
Fiziki Şifa	20
Ruhsal-Zihinsel Şifa	53
Ailevi Şifa	19
Romantik İlişkiler	12
Bolluk Bereket İsteği	23

Marion Bowman, “Healing in the Spiritual Marketplace: Consumer, Courses and Credentialism” (Spiritüel Piyasada Şifa: Tüketici, Kurslar ve Yeterlilik) (1999) isimli eserinde şifa kavramının maneviyatın en önemli kavramlarından birisi olarak öne çıktığının ve spiritüel yaşantının merkezinde yer aldığının altını çizmiştir. Ona göre şifalanma beden, zihin ve ruhu kapsarken şifalanmak büyük ölçüde kişinin kendi

elindedir (Bowman, 1999, s.183). Bu yaklaşımı ile “dışarıdan”, “bir kurtarıcıdan” medet ummak yerine kişi kendi şifalandırma potansiyeline güvenmelidir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu bir çeşit şifa arayışındadırlar. Şifayı fiziki, ruhsal, zihinsel şifanın yanı sıra travmalardan kurtulma ve hayatındaki bolluk bereketi artırma ve ilişkilerini şifalandırmak şeklinde değerlendirmek mümkündür. Şifa amacıyla YÇİ’ye yönelenler arasında rahatsızlıklarına çözüm arayanlar olduğu gibi bedenlerini optimum sağlık düzeyine çıkartmayı, toksinlerden arınmayı, doğal bir beslenme sistemine geçmeyi, ruhani bir boyut kazanmayı, birtakım sorularına cevaplar bulmayı, bir tatmin ve rahatlamayı hedefleyenler de mevcuttur.

Tüm katılımcılar sağlığı fiziksel, zihinsel ve ruhsal bir bütün olarak değerlendirerek bütüncül, holistik bir yaklaşım benimsemektedirler. Tüm YÇİ’de önemle altı çizilen bu bütünsellik, görüşülen tüm katılımcılar tarafından da benimsenmektedir.

Bioenerji Eğitmeni Nazan Hanım (53): “*Beden, ruh ve zihin bir bütündür hiçbirini geri plana atmamalı, bastırmamalıyız. Mesela vücudu çok bastırsanız sonunda mutlaka patlar. Bu üçlü sistemin mükemmel bir dengesi olmalı. Bedenimizin olmasının bir amacı var o yüzden ona eziyet etmemeliyiz yoksa hepimiz sadece ruhtan veya zihinden oluşurduk. Öyle olmaz hepsinin ihtiyaçları giderilmeli ve doğru yöne kanalizasyon yapılmalı*”. “*Günlük hayatta özellikle teknoloji dolayısıyla o kadar negatif dalgaya maruz kalıyoruz ki artık uyku yetersiz kalıyor şarj olmamız için mutlaka meditasyonda yapmalıyız ve mümkün olduğu kadar yapay gıdalardan uzak durarak organik beslenmeye çalışmalıyız*”.

Bir şekilde fiziksel veya ruhsal-zihinsel şifa arayanların hiçbirisinin konvansiyonel tıbbı karşı olmadığı, tam tersi hepsinin çeşitli sıkıntılar karşısında ilk olarak alanında uzman hekimlerle görüştikleri, diğer yöntemleri ise destekleyici bir unsur, tamamlayıcı tıp olarak değerlendirdikleri görülmüştür. ABD’de yapılan araştırmalarda “yüksek gelir düzeyine sahip olanlar, alt gelir düzeyine sahip olanlara nazaran daha fazla psişik açıdan şifaya inanmaktadır” (Rice, 2003, s.100) sonucu katılımcılarımızın gelir durumları göz önüne alındığında anlamlı bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gülcan Hanım (30), babasının kalp hastası olduğunu, önemli ameliyatlar geçirdiğini o zaman “enerji işleriyle” ilgilenmeye başladığını söylemiştir. “Doktorlar, hastaneler, ameliyatlar, yıllarımız geçti böyle. Şu anda iyi çok şükür ama tabi artık yılların verdiği birikimle insanda her an bir şey olabilirmiş gibi bir endişe oluyor. Bu süreçte ben araştırmalar yaparken enerji ile şifalanma diye bir kurs buldum, orda hocamız evrenden gelen enerjiyi doğru kanalize ederek hastalıkların nasıl şifa bulunduğunu anlatmaya başladı. Zaten artık kuantum falan her şeyin enerjiden ibaret olduğunu zaten biliyoruz. O sırada bunları öğrenmek çok hoşuma gitti (...) dua etmek de enerji işi zaten (...) bana çok iyi hissettiriyor, babama da elimden geldiğince uyguluyorum ve bu alanda daha da iyiye giderek inşallah önce babama sonra yardımımın dokunabileceği herkese yardım etmek istiyorum(..) tıp doktorları olmadan olur mu hiç önce Allah’a sonra onlara emanetiz hepimiz, enerjiyle kalp ameliyatı yapacak halimiz yok ya.” Gülcan Hanım’ın söylediklerinden anlaşılacağı üzere tıbbın dışında diğer bütün uygulamalar onu destekleyici mekanizmalar görevi görmektedir. Hunt ve Lightly’nin belirttikleri gibi sadece çağdaş tıbbın yetersiz kaldığı noktalarda alternatif/tamamlayıcı tıba yönelindiğini söylemek doğru olmayacaktır (Hunt ve Lightly, 2009, s.151).

Konvansiyonel tıba karşı olduğunu söyleyen hiç kimse çıkmamıştır, çeşitli eleştirel yaklaşımlar olsa dahi her türlü fiziksel/ruhsal/zihinsel sorunda ilk başvurulana tıp doktorları, psikiyatrist ve psikologlardır. Katılımcıların birçoğu ruhsal/zihinsel sıkıntılarını çözümü öncelikle psikolog ve psikiyatlarda aramıştır. Kimisi bu uygulamalara devam etmekten kimisi “aradığını bulamamış” YÇİ uygulamalarına yöneldiğini belirtmiştir. Cengiz ve diğerlerinin araştırmalarında belirttikleri “katılımcılar biyomedikal hastalık tanımını ve tedavi yöntemlerini tamamen reddetmeseler de mesafeli oldukları” (2020, s.267) yaklaşımı, araştırmamız katılımcılarında karşılık bulmamaktadır ancak “eleştirel yaklaşmaktalar” (Cengiz vd., 2021, s.279) görüşü psikiyatristlerin verdikleri ilaçlar sonrası rahatsızlıklarının çözüme ulaşmadığını söyleyen katılımcıların yaklaşımlarıyla uyum göstermektedir.

Cansu Hanım (32) “Yaklaşık 10 sene düzenli aralıklarla psikoloğa gittim, bir dönem psikatra da gittim ama bana verdiği ilaçların beni resmen bönleştirdi, çok kilo aldım, halsizleştim, hep uyumak istiyordu. Kaygım, her şeyi kafama takma huyum azaldı azalmasına da zaten uyurgezer gibi bişey oldum yani sanki kendimi kaybettim

başka bir insan oldum” diyerek tıbbın sunduğu çarelerin kendisine iyi gelmediğini, YÇİ uygulamalarının kendisini çok daha iyi hissettirdiğini savunmaktadır.

Eşinden boşandıktan sonra çok zor günler geçiren Nazlı Hanım (34), 7 yaşındaki oğlunda çeşitli tik ve ruhsal sorunlar başladığını, birçok psikolog ile görüştiklerini ancak bir çözüme ulaşamadıklarını söylemiştir. O sırada kendisinin de bir psikologla görüştüğünü bir gün iyi hissetse 2 gün kötü olduğundan bahsetmiştir. 3 sene önce bu nefes terapilerine başladıktan sonra *“anladım ki her şey tamamen bende bitiyormuş. Yıllarca kendimi boşuna harap etmişim çocuğum benim aynam olduğu için o da bu kadar sıkıntı çekmiş yazık. Ben değişince o da birden değişti, ben kendimi affedip sevmeye başladıkça o da daha mutlu sakın bir çocuk oldu. Şimdi görseniz ne tik var ne endişe, babasıyla da arası çok iyi, hatta bizim de eski eşimle aramız artık çok iyi, çok iyi arkadaş olduk o da hep sen ne yaptın böyle keşke biz evliyken de böyle olsaydın ya diye takılıyor bana”* deyip gülmüştür. *“Yani sonuçta bu hayatı hem kendimize hem çevremize zehir de edebiliriz gül bahçesi de yapabiliriz. Her şey bizim elimizde.”*

“Kendini affet”, “kendini sev” gibi söylemlerle danışma ve psikoterapi merkezlerine yakınlık gösteren YÇİ, kişilere psikolojik rahatlama sağlama ve hayata olumlu bakma söylemleri içerisindedirler. İstirabın tanınması, kamusal günah çıkartma, suçluluk, pişmanlık gibi duyguları dile getirerek holistik bir tedavi şeklinin katılımcılara sunulması (Turner, 2017, s.272) sürecin cazibesini artırmaktadır. Frankl’ın (2000, s.139) deyimiyle trajik üçlü olan acı, suçluluk ve ölümün getirilerinden kurtulma çabasıdır bu aynı zamanda. Araştırmamızda “kendini ve diğerlerini affetme” temaları 39 kez tekrarlanmış görünmektedir. Bu, bazı katılımcıların, geçmiş deneyimleri, hataları veya çatışmaları çözme ve bunları kabul etme konusunda yardım aradıklarını da göstermektedir.

Selma Hanım (38), eşiyle ayrılma sürecini ve etkileriyle ilgili şunları söylemiştir: *“... çocuk küçük olduğu için süreci yönetmek zordu. Acaba yanlış mı yapıyoruz, çocukta travma olur mu gibi duygular çok yıpratıcı oluyor özellikle ailelerden herkesten bir ses çıkıyor ama çok mutsuzduk artık. Ayrıldıktan snr eşim başka bir şehre taşındı arada gelip gidiyor, tatillerde oğlum onun yanına gidiyor. Tekrar evlendi bu başlarda benim için oldukça zor oldu ama sonra bu eğitimlerin de*

desteğiyle hem onu hem kendimi affettim. Aslında biliyor musun en zoru da kendini affetmek çünkü insan kendine karşı çok acımasız olabiliyor. Onu yanlış mı yaptım şöyle mi oldu burada bunu yapmasaydım böyle olmaz mıydı falan kafanda bin tane düşünce. Ama şimdi bakıyorum da biz eşimle zaten çocuğumuzun doğması için bir araya gelmişiz yani onun bu dünyaya gelmesi gerekiyormuş yoksa düşününce bizim eşimle hiçbir ortak noktamız yoktu yani bir araya gelmemesi gereken iki insan ama işte demek ki her şeyin var bir sebebi ve açıklaması (...) Yani sanki daha geniş bir pencereden bakınca o zaman her şey daha anlamlı ve “sakin” geliyor. Bireysel olarak iyileşince dünya iyileşir bizim enerjimizle çünkü bu yayılan bir şey aynı zamanda ve gerçekten biz değişince dünya değişiyor¹⁴¹.”

4.1.4.2. Bedenle İlgili Vurgular

Günümüz kapitalist dünyasında insanın bedeni, bedenine iyi bakması, sağlıklı ve fit gözükmesi kişinin toplumsal konumunu yansıtmakla birlikte dış dünya ile iletişim kurma araçlarının başında yer almaktadır. “Küreselleşmenin adresi olarak kapitalizm, bedeni tüketim ve gösteriş gösterge değer üzerine kurulu olduğu için de önemsemiştir. Bedensel sağlık takıntısı da yine sistem tarafından üretilen beden imajı çerçevesinde pompalanmaktadır. Fiziksel egzersizin yanı sıra pilates, yoga gibi faaliyetlerin sağlıklı kalmak ve söz konusu imaja yönelik katkılarına dair çalışma, araştırma ve reklamlar giderek yaygınlaşmıştır. Bu, sistemin devamlılığına hizmet etmek üzere özne-beden aracılığıyla yürütülen bir projedir” (Kızılçelik, 2003, s.90). İnsan bir yandan kendisi gibi olmak, bir yandan da toplum tarafından kabul görmek istediğinden toplumun genel beğenisi doğrultusunda başka bir kalıba girebilmektedir. Bir yandan *kendini olduğun gibi sev, sen mükemmelsin, her yönünle kendini kabul et* vb. cümleler söylenirken bir yandan da ebedi gençlik, güzellik ve fitlik ısrarla övülerek kişiler öyle olmaya teşvik edilmektedir. Kapitalist toplumlarda bireyler kitle iletişim araçlarıyla oluşturulan imgeler doğrultusunda kendi yaşam şekillerini de belirlemektedirler (Güngör, 2016, s.161). Buradan hareketle kültür endüstrisi, toplumsal hayatın ihtiyaçlarını şekillendirmekte, bunları üretmekte ve yayılmasını

¹⁴¹ Biz değişirsek dünya değişir sözünü Kuran’dan (Ra’d, 13/11) “Bir topluluk kendini (zihniyetini, dünya görüşünü) değiştirmedikçe Allah onları değiştirmez” ile sosyal değişimde kolektif zihniyetin önemine işaret edilir (Kurt, 2010, s.87).

sağlamaktadır. Kitle iletişim araçları ile birlikte yerel ve küresel olan değer, beğeni ve kavramlar birleştirilip, yeniden “paketlenerek” çeşitli mesajlarla insanlara sunulmaktadır. Böylece hem küresel hem yerel ögeler taşıyan inançlar, uygulamalar da bundan payını almaktadır. Kişiler kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda kendilerine özgü bir paket hazırlayabilmektedirler. Nasıl ki bir kitabın kapağı kitap için önem arz ediyorsa insanın dış görünüşü de bu açıdan önem arz eder. Bu nedenle bireylerin ortaya koyduğu rollerin yanında ortaya koyduğu görüntü de belirleyici bir öge olmaktadır (Tatar, 2006, s.10).

Bireyselliğin ön planda olduğu, herkesin farklı ve “biricik” olduğu ısrarla vurgulanan günümüzde kişi, aslında bu sürecin “sahte bir bireysellik” olduğunun ve kendisine sunulan standardize edilmiş seçenekler arasında seçim yapan ve belirli bir şemada davranması beklenen bireye dönüştüğünün farkında dahi değildir (Hepp, 2014, s.37-38). Dolayısıyla birey, ‘kendisi’ olmamakta; aslında önceden var olan, birileri tarafından belirlenen ve kendisinden beklenen kalıba bir şekilde sokulmaya çalışılmaktadır. Christopher Lash’ın günümüz “güçsüz” insanına ilişkin ifadeleri anlamlıdır (Giddens, 1990, s.123): “*Dünya giderek daha tehdit edici bir görünüme büründükçe, yaşam; egzersiz, rejim, ilaçlar, değişik türden ruhsal perhizler, psikik açıdan kendine yardım teknikleri ve psikiyatri yoluyla, sonu olmayan bir sağlık ve mutluluk arayışı durumuna gelir.*”

Mindfulness eğitiminde kendilerinde değiştirmek istedikleri, memnun olmadıkları özellikler; bunları neden değiştirmek istedikleri veya bunlardan neden memnun olmadıkları; bu özelliklerin ve/veya davranışların yerine neler koysalardı veya nasıl olsalardı memnun olacakları ve bu durumun onlara kendilerini nasıl hissettireceği sorulmaktadır. Bu sorularda tüm YÇİ’de görülen kimlik inşası önümüze çıkmaktadır, kişiler kendilerine olmak istedikleri bir model belirleyerek ona ulaşmak için kendilerini değiştirme ve dönüştürme sürecine girmektedirler.

Tüm uygulamalarda doğal yaşama dönüş teşvik edilirken kırmızı etten, alkolden uzak durmak sıklıkla tavsiye edilmektedir. Örneğin Reiki eğitimi başlamadan önce katılımcılara eğitimin ilk gününden önce kırmızı et ve alkol tüketmemelerine dair bir bilgilendirme mesajı iletilmektedir. Katılımcılar inisiye olduktan sonra bir müddet alkolden özellikle (tercihen 21 gün) uzak durmaları konusunda tembihlenmektedirler.

Caner Bey (41) bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Vücudumuz bizim mabedimiz ona iyi bakıcaz, iyi davranıcaz ki bu ömrü dolu dolu tüm nimetlerinden yararlanarak yaşayabilelim. Evrenle uyumlu olduğunuz anda zaten her şey olması gerektiği gibi oluyor. Mükemmel bir sistem var ve biz bu sisteme ait küçük parçalarız birimizdeki değişim her şeyi etkiliyor dolayısıyla çevrenin, etrafımızın ve bütünü hayrı için de kendi iyi hissetme halimize odaklanmalı ve kendi gelişimimiz üzerine eğilmeliyiz.”*

Başörtülü Ayla Hanım'ın (42), *“ben enerjiye çok inanıyorum. Yoga da vücudumuz için, çakralarımızın enerji akışı için, sağlıklı ve zinde olmak için çok önemli...Yüz yogası kampına gidiyorum haftaya haftasonu 3 günlük dünya çapında çok meşhur bir kişi hatta Jennifer Lopez'le de çalışıyormuş¹⁴²”* bu noktada beni de davet ederek *“çok tatlı arkadaşlarım da var sen de çok seversin hem doğal botox gibi işte yaşlanmaya karşı”* demiştir. Burada hem yogayı hem yüz yogasını gençlik ve güzellik amacıyla yaptığı anlaşılmaktadır. Bu noktada belirtilmesi gereken sağlık, iç organlar, cilt, saç, yüz sağlığı/güzelliğinin çok sık vurgulandığı ve tüm bu eğitimler ve öğretilerle yapılanlardan insanın zindelik, bedensel sağlık, güzellik elde edeceği, doğru nefesle hücrelerin yenileneceği için cildin kırışmasına karşı önlem olarak işe yarayacağı vb. ifade edilmektedir.

Rüstem Bey (49) de konuyla ilgili şunları söylemiştir: *“Allah sana bu vücudu verdiği göre insan olmanın gereklilikleri de yapılacak, vücut yok sayılmayacak. Oruç vücutla bağlantıyı kırmak için de gereklidir, böylece vücuttan ibaret olmadığını anlarsın.”*

Bourdieu'nün (2015, s.22) belirttiği gibi insanların habitusları beslenme tercihlerini ve spor zevklerini de etkilemektedir. İşçi sınıfına mensup olanlar güçlü beden istediklerinden doyurucu, besleyici, ucuz gıdalar tercih edip, vücudu yoran ve kaslandıran sporlara yönelirken daha üst gruplardakiler hafif, sağlıklı yiyecekleri ve vücudu “yıpratmayan”, esneklik ve dengeye yönelik sporlara yönelirler.

¹⁴² Bahsedilen yüz yogası eğitiminin Fethiye'de gerçekleşeceğini ve 2 gece 3 günlük bu kampın 2000 Euro olduğunu öğreniyoruz.

4.1.4.3. Yeni Bir Kimlik/ Benlik

Tablo 12. Katılımcıların Yeniçağ İnançlarının Benlik ve Kimlik Üzerindeki Etkilerini Değerlendirmeleri

	N=76
Çok etkili	38
Etkili	34
Bilmiyorum	4
Etkili Değil	0

Ruhsal veya zihinsel sorunlarına çare arayan katılımcılarda sıklıkla görülen bir özellik ise onları rahatsız eden, varlığından memnun olmadıkları duygu, düşünce ve hissetme kalıplarını değiştirmek, dönüştürmek istemeleridir. Çağdaş insanın kendine bir benlik, bir kimlik oluşturma çabası olarak da değerlendirilebilecek bu süreçte kişiler, çeşitli eğitimlerle kendilerini bulmaya, geliştirmeye, yeniden oluşturmaya, kişiliklerine “format atmaya”, idealize ettikleri özelliklere ulaşp beğenmediklerini bir kenara bırakmaya, “onlara hizmet etmeyen” duygu, düşünce, anı ve travmalardan” kurtulmaya niyet ederler. Âdeta bir heykeltraşın eserini oluşturması gibi burada da kişinin iç dünyasında, ruh âleminde bir değişim, farklılaşma, içsel bir yapılanma, bir “manevi estetik”, bir “psşik hijyen” (Frankl, 2022, s.39) sürecinden bahsetmek mümkündür. Funk’un “*birey olarak ancak kendi kendinden bir şey yarattıysan bir şeysin demektir*” sözleri bu durumu açıklar gözükmektedir, O’na göre günümüz insanı “kendini yaratma” konusunda takıntılı bir hâle gelmiştir (Funk, 2013, s.63). “Nasıl biri olmalı” sorusu günümüzün en temel sorularından biri hâline gelmiş (Giddens, 2010b, s.98); dolayısıyla kişi, kendisini tüketim ürünlerinin de desteğini alarak “temel sermaye olan kimliğin” (Woodward, 2016, s.188) ve yaşam tarzının inşası ve sürekli olarak yeniden tazelenip üretilmesi çabası içinde bulunmaktadır. Bu durum kişilerin onları yönlendirecek, rehberlik edecek şahıslara, danışmanlara ve merkezlere daha açık hâle gelmesine sebep olmuştur (Funk, 2013, s.51). Kişisel gelişimden spiritüel rehberliğe, evlilik uzmanlarından yaşam koçlarına kadar genişleyen bu yelpaze ile içinde bulunduğumuz dönem bir “danışman patlaması” çağıdır (Bauman, 2013, s.265).

Katılımcılar böylelikle “çağa uygun” olduğunu düşündükleri düşünme ve hissetme şekillerine, yaşam tarzına ve bu çağın insanına yakışır özellikler için bir yola çıkarlar. Bu söylemler, çoğunlukla modernitenin getirdiği sıkıntılar olarak da

okunabilir. Belki de “öze dönmek”ten kastedilen, kişinin gerçekten kendi özüne dönmesinden ziyade bu ortak bakış açılarıyla katılımcıların aynı özellikleri yüceltmesi sonucu oluşan kişilik tiplerinin ironik bir şekilde aslında birbirine benzer hâle gelmesidir. Çağdaş dünyada kimlik oluşturma çabasına giren ve kendi “biricikliğini”, kişisel otantikliğini ortaya çıkartmaya çalışan birey, sıradanlıktan kaçarken bir bakıma dayatılan özelliklere boyun eğerek oluşturulmuş bir kılıfa girerek iyice sıradanlaşmaktadır.

Katılımcıların hemen hepsindeki ortak motivasyonların başında bulunan “kendisini değiştirmek ve dönüştürmek”, kimliklerini verilmiş değil; inşa edilebilen, değiştirilebilen bir unsur olarak görmelerinin yansıması olarak değerlendirilebilir. Katılımcılarımızdan 4 kişi konuya çekimser yaklaşırken etkili olmadığını düşünen hiç kimse çıkmamış ve 72 kişi eğitimini almakta veya uygulamakta oldukları YÇİ’nin kendi kimlik, benlik gelişimlerine etkili/çok etkili bulduklarını dile getirmişlerdir.

Geçmişten, çocukluklarından, ailelerinden gelen her türlü dayatmaya “meydan okuyarak” özgürleşmek ve kendi kaderlerini, geleceklerini, değerlerini kendileri yaratmak amacındadırlar. Böylelikle yeni bir kimlik, yeni bir benlik oluşturmayı, kendi potansiyellerini ortaya çıkartarak sürekli kendilerini aşmayı ve olabilecek en iyi “versiyonlarına” ulaşmayı hedeflerler. Buradaki söylemler, kişinin kendi olası en iyi formunda yeni bir benlik, yeni bir kimlik yaratmasına, içinde olduğu kabul edilen gücü ortaya çıkararak Nietzsche’nin “übermensch” (üstün insan)’ı (Nietzsche, 2017, s. 13-14) yaratmasına ortam hazırlamaktadır. Böylece sürekli daha iyiye ulaşmak isteyen insan, kendi kendinin bir “üst modelini” geliştirmek üzere emek sarf eder. Merter, farklı inançlarda ve öğretilerde de karşılık bulabilecek olan bu söylemin tasavvuf kültüründeki insan-ı kâmil’e benzetilebileceğini düşünür (Merter, 2012, s.31).

Bireyler bir yandan özgür ve özerk olma arzusu taşıırken bir yandan da bir topluluğa cemaate ait olmak, anlaşılacak, ortak değer ve görüşleri de paylaşmak isterler. Bu noktada bu eğitimler oldukça amaca uygun gözükmektedir. Günümüzde kimse verileni, dayatılanı kabul etmemekte; kendi özgürlüğünü, seçimlerini, tercihlerini ön plana almaktadır. Dolayısıyla kendisine ailesinden, çevresinden ve hatta gençlerinden gelen özellikleri bile değiştirip, kendi beğenisine uygun olarak yeniden oluşturma, düzenleme amacındadır. Tüm bu eğitimlerde ve gruplardaki kişilerde

mevcut düzenlerinden bir “bıkkınlık” ve bir arayış, yeniliğe bir özlem gözlemlenmektedir. Kişilerin arayışları sonucunda elde etmek istedikleri, öte dünyaya bir yatırım şeklinde değil bu dünyada kendi tercih ettikleri bir şekilde yaşamak, huzur bulmak, bolluk ve berekete ermek üstüne kuruludur. Kendilerine “yeni bir ben” yaratmak ve kendilerince doğru olduğunu düşündükleri dünya görüşüne uygun bir hayat yaratmak üzere yola çıkmış ve kimisi de bu amaçlarına ulaşmış gözükmektedirler. Bazıları hedefe yönelik hareket ederken bazılarının da bu süreçten, arayış hâinden hoşlandıkları gözlemlenebilmekte; bu arayış için çabalarken hayatlarına bir “anlam” kattıkları kendi ifadelerinden yola çıkarak söylenebilmektedir. Burada “yeni bir bilinçlilik hâli” aranmaktadır (Frankl, 2000, s.134), insan tamamen kendi belirlenimindedir, alelade bir şekilde var olmaz, her zaman varoluşuna ne olacağını ve bir sonraki anda neye dönüşeceğini seçer. Buradaki tehlike; ulaşılmak istenen, hedeflenen “ben”in gerçek “ben” olmamasında yatmaktadır. Toplum tarafından beğenilen, takdir edilen, övülen özelliklere sahip olmaya çalışırken kişi, kendisi dışında bir persona yaratmakta ve aslında kendi doğasına, kendi özüne daha fazla uzaklaşmaktadır (Twenge ve Campbell, 2010, s.164). Kimlik inşası, istenen özelliklerin mevcut olanın üzerine yansıtılması dolayısıyla “olanın” eksik ve yetersiz olduğunun onaylanmasıdır aynı zamanda (Bauman, 2014, s.117). Öte yandan bireyin kimliğini toplumsal olandan bağımsız düşünmek mümkün değildir, benliğimiz ve toplumsalın etkileşiminden toplumsal kimliklerimiz ortaya çıkmaktadır. Kimlik kavramı, bu anlamda bireysel ve sosyal olanın bir araya getirildiği bir anlam içeriğine sahiptir (Kurt, 2012, s.83). Güncel cemiyetin içerisinde cemaatsel yapılarda buluşan insanlardaki "kolektif benlik" duygusu, birlikte hareket etme hissi cemaatsel-kabilesele yapının temelini kurmaktadır. Bu oluşumların hedefinde insanları günümüz karmaşık yaşam durumlarından soyutlayıp onlara sığınabilecekleri cemaat duygusunu ve tatminini yaşatmak vardır denilebilir (Perşembe, 2004, s.35).

Sevgi Hanım (41): “...daha çok nası’ desem sanki kendini bulmaya çalışma gibi yani ben gerçekten kimim, eşimin karısı, çocuklarımin annesi falan olmadan ben neyim acaba veya kimim. Zannediyorum ki insanın içinde yıllarca bastırılmış olan veya sormaya aklımızın ermediği veya geçiştirdiğimiz sorular zamanla insanın içinde dayanılması zor bir ağırlık bir şişkinlik yapıyor”

Nur Hanım (38): “Ben kendimi buldum, kendimle tanıştım, kendimi seviyorum artık bundan daha kıymetli bişey olabilir mi? Meğerse bugüne kadar üstüme roller almışım onları oynuyormuşum. Neyse her şey için doğru bi zaman var demek ki en azından çok şükür girdim bu yola”.

Gözde Hanım (38): “Çok telaşlıyım, kaygılıyım, kendimi hep yorgun hissediyorum, hiçbir şeye yetişemiyor gibi hissediyorum, hep bir şeylere geç kalıyorum sanki, sürekli koşturduğumu hissediyorum sanki hiç dinlenmiyorum, bir girdabın içinde gibiyim hayatımı kendim kontrol edemiyorum, otopilotta gibi hissediyorum, çok az şeyden keyif alıyorum veya aslında keyif alıyormuş gibi yapıyorum. Bazen her şeyi bırakıp gidesim geliyor ama iş güç sorumluluk çocuklar nasıl olacak. Başkasının hayatını yaşıyor gibiyim. Sabah gözümü açıyorum ve koşturmaya başlıyorum. Hep bir tüketme daha fazlasına sahip olma gerekliliği, arabanın yeni modelini al, ev daha büyük olsa, çocuklar olan bütün kurslara gitsinler aman bir şeyden geri kalmasınlar, pahalı markalar için birbirimizle yarışalım falan falan hep bir daha fazlası daha fazlası ve hiç yetmeyen bir süreç”.

Bunların yanı sıra, eğitim ve iş dünyasının kısıtlamaları ve rutinliği ile modernleşme süreçlerinin ürünü olan sıkıcılık, yorgunluk ve anlam kaybı yüzünden kendilerini bürokratik toplumun dişlileri arasına sıkışmış hisseden bireylerin özgürlük arayışları da bu tür hareketlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Engin Bey (34): “Keşke ben de lisedeyken böyle şeyler olsaydı, biz kendimizi, yeteneklerimizi “aslında kim olduğumuzu çok geç keşfedebildik. Şu an içinde bulunduğumuz devir artık herkesten farkında olmasını, sorgulamasını ve dayatılanları olduğu gibi kabul edip kafa sallamayı değil anlamaya idrak etmeye çalışmayı gerektiriyor. Bence hepimiz bu süreçten etkileniyoruz, kimisi az kimisi çok ama herkes bir değişim halinde”.

Fatma Hanım (53): “Emekli sayılırım ben artık, para da biriktirdim çok şükür e artık vaktim de var. Dindarım ara ara namaz kılarım, Cuma akşamları yasin okurum bana çok iyi gelir ve ölmüş yakınlarımın ruhuna da iyi geldiğine inanırım. Ben oldukça içine kapanık ve çekingen bir insandım, her şeye hemen alınıp küsme huyum vardı. Birkaç sene evvel arkadaşımın tavsiyesi ile nefes terapisine gittim orası benim için bir dönüm noktası oldu. Aslında biraz da hazır olmakla alakalı, insan hazır olunca kapılar da ona göre açılıyor zaten. Nefes eğitimi boyunca herhalde üç gün müydü dört mü hiçkırı hiçkırı ağladım. Arındım resmen, Ondan sonra başka bir insan olduğumu fark

ettim ve artık başkaları için, o ne der, bu ne düşünür diye değil de kendim için yaşamaya başladım ve bir anda her şey çok güzel olmaya başladı. Önceleri etrafımdakiler sana noldu böyle sen böyle demezdin, gitme şu şeylere falan demeye başladılar. Çünkü baktılar ki artık yanlarında her şeye tamam diyen ezik Fatma (kod adı) yok işlerine gelmedi tabi. Ama sonra noldu, zamanla gitmesi gerekenler hayatımdan elendi, kalması gerekenler, gerçekten sevgiyle orda olanlar kaldı.

Aslında Fatma Hanım'ın da anlattıklarından çıkan sonuç, artık bireyselliğin de yükselişiyle birlikte insanların neyin yapılabilir, neyin yapılamaz, neyin doğru, neyin yanlış olduğu kararını başkalarının, toplumun, belli mercilerin vermesinden bıkmış olduklarının bir göstergesidir. İnsanlar kendi doğrularıyla, kendi diledikleri gibi hareket etmek istemekteler.

Tablo 13. Katılımcıların Kendilerine İlişkin Eğitim Öncesine Göre Değişim Bildirimleri

		N=76
YÇİ Eğitimlerinde Hissedilen Değişiklik	Olumlu değişimler oldu	73
	Olumsuz değişimler oldu	0
	Ne olumlu Ne olumsuz bir değişim hissettim	3

Tablo 13'te, katılımcıların YÇİ ile ilgili uygulamalarını takip ettikten sonra kendilerinde yaşadıkları değişim bildirimlerine yer verilmektedir. Tablo 13'e göre, çoğunlukla yani 73 kişi bu süreçten sonra kendilerinde olumlu değişimler hissettiklerini belirtmiş oldukları görülmektedir. Bu, yeni çağ inançları ve öğretilerinin katılımcıların yaşamlarında, belki de düşünce tarzları, duygusal durumları, kişisel ilişkileri veya genel yaşam kaliteleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Theodore Malloch, pratikleri uygulayan kişilerin elde ettikleri olumlu değişimleri "spiritüel sermaye" olarak tanımlar (Malloch, 2008). Ancak, 3 kişi ne olumlu ne de olumsuz bir değişimi "henüz" hissetmediklerini belirtmiştir. Bu, söylem aslında kişilerin olumlu bir değişim elde edecekleri konusunda umutlu oldukları olarak okunabilir. Bununla birlikte hiç kimse olumsuz bir değişiklik hissetmediğini belirtmiştir.

Tablo 14. Katılımcıların Aile ve Çevresi ile ilişkilerine Dair Değişim Görüşleri

		N=76
YÇİ Eğitimlerinin Aile, Çevre Üzerine Etkisi	Olumlu değişimler oldu	70
	Olumsuz değişimler oldu	0
	Ne olumlu ne olumsuz Bir değişim hissetmedim	6

Tablo 14’de katılımcıların yeni çağ inançları ve öğretilerinin kendileri, aileleri ve çevreleri üzerindeki etkisini göstermektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (70 kişi) bu öğretilerin ve uygulamaların kendilerini, ailelerini ve çevrelerini olumlu bir şekilde etkilediğini belirtmişlerdir. Bu, bu inançların ve uygulamaların insanların kişisel hayatlarına, aile dinamiklerine ve genel topluluklarına olumlu etkiler yapabileceğini gösterir.

Buna karşılık, 6 kişi ne olumlu ne de olumsuz bir değişim hissetmediğini belirtmiştir. Bu, yeni çağ inançları ve öğretilerinin bu kişilerin hayatları üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı anlamına gelebilirken hiç kimse olumsuz bir geri dönüş bildirmemiştir. Literatürde karşımıza çıkan “*yeni çağ bir “sevgi penceresi” olarak değerlendirilmekte, bu sevgi insanın kendisinden başlayıp dalga dalga önce yakınlarına, çevresine ardından tüm insanlığı ve Yaratana’ı kucakladığını belirtir*” (Uçuran Çiller, 2005, s.10) söylemleriyle uyum göstermektedir.

Tablo 15. Katılımcıların Yeni Çağ İnançları Eğitimlerini Tavsiye Etmesi

		N=76
YÇİ Tavsiye Etme	Evet	70
	Hayır	6

Tablo 15, katılımcıların yeni çağ öğretileri hakkında çevrelerindeki kişileri bilgilendirip bilgilendirmediklerini ve yönlendirip yönlendirmediklerini göstermektedir. 70 kişi ile katılımcıların büyük çoğunluğu, çevrelerindeki kişilere YÇİ hakkında bilgi verdiğini ve onları bu konuda yönlendirdiğini belirtmiştir. Bu, katılımcıların büyük bir kısmının bu öğretiler ve uygulamalar konusunda aktif bir rol almayı ve bunları çevrelerindeki kişilere aktarmayı seçtiğini göstermektedir. Bu, yeni çağ öğretilerinin yayılmasında önemli bir faktör olabileceğini ve bu öğretilerin ve

uygulamaların toplumda kabul görme derecesini artırabileceğini göstermektedir. Bu noktada önemli olan husus kişilerin etraflarını bilgilendirmeleriyle alanın sürekliliğini sağlamalarıdır zira Bourdieu'ye göre kültürel sermayenin aktarımıyla sistem yeniden üretilir (2006). Öte yandan 6 kişi, çevrelerindeki kişileri YÇİ hakkında bilgilendirmediğini veya yönlendirmediğini belirtmiştir. Bu, bu kişilerin yeni çağ öğretilerini kişisel bir seviyede tutmayı seçtiğini veya çevrelerindeki kişilere bu bilgileri aktarmak konusunda çekimser kaldığını göstermektedir. Bununla birlikte bu tutumlarının eğitimini aldıkları alana eleştirel yaklaştıkları veya bir faydasını görmedikleri için değil henüz tavsiye edecek kadar konuya hâkim olmadıkları veya etraflarındakilerin “bu konularla ilgilenebilecek kişiler” olmadıklarını düşündükleri için olduğunu gerçekleştirdiğim mülakatlar sırasında elde ettiğim bulgulardır.

Tablo 16. Katılımcıların Arayışlarını Sürdürmeye Yönelik Görüşleri

		N=76
Arayışın Devam Etmesi	Evet	60
	Hayır	16

Tablo 16, katılımcıların yeni çağ öğretileri (YÇİ) hakkında bilgi arayışının devam edip etmediğini göstermektedir. Katılımcıların 60 kişi ile büyük çoğunluğu bilgi, deneyim ve tecrübe arayışlarının devam ettiğini belirtmiştir. Bu, katılımcıların büyük bir kısmının bu öğretiler ve uygulamalar konusunda daha fazla bilgi edinmek istediğini ve bu konuda daha fazla öğrenme isteği olduğunu gösterir. Bu kişiler, aradıklarını bulsalar da bulmasalar da devamlı olarak farklı manevi yolları araştırırlar. Bu arayışın ardındaki motivasyon kişisel büyüme, tamamlanma veya kişisel tatmin olduğundan sık sık kendilerine özgü farklı pratikleri içeren yollara girerler (Roof, 2009, s.58-59). Bu, YÇİ'nin geniş ve sürekli gelişen bir alan olduğunu ve katılımcıların bu alanı daha fazla keşfetme ve anlama arzusu taşıdığını yansıtmaktadır. Öte yandan, katılımcıların 16'sı arayışlarının sona erdiğini belirtmiştir.

4.1.4.4. Sosyalleşme-Aidiyet

Çağımız hem bireyleşmeyi hem de ayrışmayı meydana getirirken bir yandan da her insanın doğal ihtiyacı olan bir topluluğa ait olma, anlaşıldığını hissetme, destek

mekanizması gibi ortamlar aramaktadırlar. Böyle zamanlarda bu eğitim merkezlerinin katılımcıların bu isteklerine cevap verdiği görülmektedir. Duygusal gruplar kolektif dayanışmanın mekânları olarak her günkü toplumda varlığını sürdürmüşlerdir. Bunlar, başka söylemle “emosyonel komüniteler”, “alternatif aile birlikleri” olarak isimlendirilebilirken aynı zamanda dışlanmışlığa karşı öz saygı, sosyal hareketlilik için alternatif yol, din tercihinde rasyonellik, eklektik ve senkretik oluşumların cazibeli hâle gelmesi olarak özetlenebilmektedir (Kurt, 2012, s.294-301).

Çağdaş insanın yalnızlaşma ve yabancılaşma duygularına karşılık dayanışma, ortak duygu ve düşüncelerle pekişen aidiyet hissi ile de cazibe kazanan oluşumlar, bünyesindeki bireyler arasında oluşan kişisel ilişkiler ile üyelerine “sosyal sermaye” de sağlamış olurlar (Stark ve Finke, 2000, s.119). Eric Hobsbawn’ın söylemiyle *“erkekler ve kadınlar, diğer her şeyin devindiği ve değiştiği, hiçbir şeyin kesin olmadığı bir dünyada, kesin ve daimî olarak ait olacakları gruplar aramaktadırlar”* (Hobsbawn, 2020, s. 102)

Wilson ve Dobbela’ye göre bu tür hareketlere katılan insanlar, bizim çalışmamızda eğitim merkezlerine devam eden kişiler, günlük hayatlarındaki monotonluktan veya sıkıcılıktan usanarak hayat dolu, sıcak, neşeli, açık, “welcoming” ortamlar aramaktadır (2004, s.119). Öte yandan bu yapılar, bireylere güven verme, kimlik sağlama gibi duygusal işlevler taşıırken aidiyet duygusu, dayanışma gibi toplumsal işlevler de üstlenir. Ortak inançlar ve kültürel değerler kurarak sosyal ve ahlaki normları telkin ederek, hızlı toplumsal değişim süreçlerinde anomi, yabancılaşma gibi sorunlarda önemli bir işlev gösterirken (Arweck, 2006, s.48) hayatta kalma, emniyet, saygı, aidiyet, sevgi ve kendini gerçekleştirme konularında da destek mekanizması oluştururlar. Kişinin bulunduğu ortamla bağlantı içinde olması, hayatın temel anlam unsurlarındandır. Henri Tajfel ve John Turner tarafından sistematikleştirilen Sosyal Kimlik Kuramı, belirli bir grup içinde birlikte olmayı, bir aidiyet geliştirmeyi ve bunlarla birlikte kişilerin algı, düşünce, tutum ve davranışlarında oluşan değişimleri incelemektedir. Kişi kendini ait hissettiği bir ortamla özdeşleştirerek bir sosyal kimlik oluşturur (Pennington, 1986, s.93), kendini tanımlama ve algılama şekli de grupla birlikte şekillenir (Tajfel, 1982, s.2).

Günümüz insanı bir yandan özgürlük ararken bir yandan da güvenlik ihtiyacı duymaktadır, yani hem özgürlük hem güvenlik istenmektedir (Bauman, 2016, s.11). Cemaat içindeyken gevşeriz çünkü tehlikelerden uzak ve güvendedeyizdir. Cemaatler kişilere kendi olma hakkını verirler, cemaat arayışı içinde olmak güvenlik arayışında olmak demektir. Benedict Anderson'ın "hayali cemaatler" olarak nitelendirdiği bu birlikteliklerin ne kadar gerçek olduğu tartışılabilir olsa da katılımcılar arasında bir topluluğa ait olma isteğini ve ihtiyacını karşılar gözükmektedir. Nitekim görece yoksunluk teorisine göre bazı bireyler, nispeten eğitilmiş olmalarına rağmen subjektif olarak algıladıkları bir yoksunluk duygusu içine girebilirler. Bunlar, kendilerini aşırı derecede materyalist ve gayrişahsi ilişkilerin egemen olduğu bir dünyada yalnız görerek ruhsal yönden yoksun oldukları hissine kapılırlar. Kendilerini böyle bir görece yoksunluk içinde hissedenler, muhtemelen çareyi aralarında rahat edebilecekleri sıcak ve samimi ilişkileri sağladığına inandıkları bir gruba girme de görebilirler (Bodur, 2003, s.17). İnsanların, çoğu zaman çevreleri, toplumları tarafından kabul edilen, onaylanan anlam öbeklerine ihtiyaçları vardır. Kişinin kendinden daha büyük, daha öte bir kavrama anlam atfetmesi gereklidir. Çocuklukta referans noktası ebeveynler, ilerleyen yaşlarda toplumken daha olgunlaştıkça birey kendi anlam arayışlarını oluşturmaktadır. "Like minded/ortak zihniyet" insanlarla çevrili olmak, insanın anlam ihtiyacını ve aidiyet duygusunu kuvvetlendirir. Bu durum, aynı zamanda bir bakıma bireyin hem kendini gerçekleştirme hem de bir topluluğa ait olma ihtiyacına da işaret eder (Fichter, 1996, s.120).

Demet Hanım (44): *"evet insan bir şekilde kendisine benzer veya aynı yollardan geçmiş insanlarla karşılaşabiliyor, birbirinin aynası oluyorsun bir nevi bu işin bir diğer güzelliği, yani aynı ihtiyaçları olan, aynı sorulara cevaplar arayan veya benzer sıkıntıları olan insanlar bir arayışa giriyorlar dolayısıyla ortak paydalarda buluşan insanların iletişim kurmaları ve birtakım paylaşımlarda buluşabilmeleri de kolay hale geliyor. Ama buraya kimsenin gidiyim de kendime arkadaş ediniyim mantığıyla geldiğini düşünmüyorum diyor. Ama öte yandan aynı "level" daki insanlar bir araya gelince çok keyifli dostluklar da doğuyor tabi."*

İrem Hanım (44): *"Aklıma gelen eğitimlerin çoğuna katıldım, artık vaktim ve imkânım da olduğu için daha fazla katılıyorum. Bir sürü dost edindim ve dünyam değişti. Sosyalleşiyor da insan hakikaten bu eğitimlerde. En güzeli de herkes çok açık*

kimse rol yapmadan, olduğu gibi geliyor buraya ve kendini ifade ediyor. Başka hangi ortamda bunları yaşayacaksınız ki.”

Gözlem yapılan tüm bu eğitim kurumlarında katılımcıların bağ kurabildikleri insanlarla bir arada olmaları, ortak referans noktalarına sahip olmaları gibi sebeplerle YÇİ’ye yönelmeleri ve ortak beklentilerinin olması ile bu merkezler katılımcıların sosyalleşmelerine, diyalog ve bağ kurmalarına vesile olmaktadır. Katılımcıların söylemiyle “aynı dili konuşan” insanlar bir araya geldiğinde doğal olarak bir uyum ve ahenk yakalanmakta; kişiler dış dünyada veya farklı ortamlarda hissettikleri yabancılık ve yalnızlık hislerini geride bırakabilecekleri, anlam stoklarının üretildiği küçük yaşam dünyaları oluşturmaktadırlar. Bu bağlamda bakıldığında bu “cemaatler”, katılımcılarına dış dünyadan uzaklaşarak barındırdığı birtakım tehlikelerden uzaklaşma, beklenmeyen durumlardan korunma, homojenite, daha iyi olma çabası ile uyum ve güven hissi veren bir yaşam tarzı sunmaktadırlar (Bauman, 2016, s.7). Çağdaş toplum, anlamın üretilmesi ve aktarılması için birçok özelleştirilmiş kuruma sahiptir; bunlar, insanların yeni yönelim kurumlarına doğru gitmekte olduğunun göstergesi olarak okunabilir. Durkheim’in “aracı kurumlar”, Arnold Gehlen’in “ikincil kurumlar” (Goffman, 2014a, s.58) olarak adlandırdığı, pseudo-gemeinschaft/ sahte cemaat söylemini hatırlatan bu merkezlerde gerçeklik payı olsa da olmasa da kişiler kendilerini oldukça iyi ve buraya ait hissettiklerini belirtmişlerdir. Mafesoli’nin modern dönemde çeşitli amaçlarla bir arada bulunan futbol taraftarları, işçi sınıfı çeteleri ve gündelik dünyadaki temel gruplar için kullandığı “neokabile” tanımlaması gibi modernleşme de hem bireyleşmeyi hem de ayrılığı meydana getirirken, duygusal gruplar kolektif dayanışmanın mekânları olarak her günkü toplumda varlığını sürdürmüşlerdir (Turner, 2017, s.139).

Eğitimlerin yapıldığı merkezlerde birden fazla eğitim alanı bulunmakta ve bu eğitimlerden birine katılmış olanlar çoğunlukla aynı merkezin bünyesindeki diğer eğitimlere de katılmaktadır ve böylece bir süreklilik sağlanmaktadır. Katılımcılar ilk eğitimden sonra genellikle birbirleriyle kaynaşarak bir sonrakine de beraber katılmaya karar vermekte ve böylece kendileriyle aynı yoldan ilerleyen, aynı beklenti, aynı hayat görüşü olan arkadaşlar edinmiş olmaktadır. Belki normal hayatta rahatlıkla ifade edemedikleri duygu ve düşüncelerinin daha rahat kabul gördüğü ve onları “gerçekten anlayan” insanlarla birlikte olmanın mutluluğunu yaşamakta olduklarını

belirtmektedirler. Özellikle daha küçük şehirlerde olanlar veya çok yoğun bir çalışma temposunda olup yeterince sosyal hayata vakit ayıramayanlar için buralarda kurulan arkadaşlıklar çok “kıymetli” olmaktadır, çünkü onların deyimiyle “gerçekten” sohbet edebilmektedirler.

4.1.4.5. Yeni Bir Meslek Edinmek/ Mesleklerine Katkı Sağlamak İsteyenler

Tablo 17. Katılımcıların Meslek Olarak Yeni Çağ Öğretileri ile İlgilenmeye İlişkin Değerlendirmeleri

		N=64
YÇİ ile Meslek Edinme	Evet	55
	Hayır	4
	Belki ileride	5

Tablo 17’de katılımcıların YÇİ konusundaki bilgilerini mesleğe dönüştürme niyetleri görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğu, edindikleri bilgileri bir mesleğe dönüştürme niyetinde olduklarını belirtmiştir. Bu, katılımcıların büyük bir kısmının yeni çağ inançları ve öğretileri ile ilgili beceri ve bilgilerini, bir kariyer veya profesyonel hizmet sunmak amacıyla kullanmayı planladığını göstermektedir. Bununla birlikte yalnızca 4 kişi hayır yanıtı vermiştir. Bu kişiler, yeni çağ inançları ve öğretileri ile ilgili bilgileri kişisel gelişim veya kişisel ilgi alanı olarak görmektedirler. 5 kişi “belki ileride” yanıtı ile bu alanda bir meslek sahibi olmaya sıcak yaklaştıklarını ifade etmişlerdir.

Hâlihazırda mesleği olan kişilerin büyük bir çoğunluğunun oldukça üst pozisyonlarda yer aldıkları, kurumsal şirketlerde çalıştıkları ve “başarılı” bir iş hayatına sahip oldukları görülmektedir. Mullins’e göre de eğitim ve iş dünyasının kısıtlamaları ve rutinliği ile modernleşme süreçlerinin ürünü olan sıkıcılık, yorgunluk ve anlam kaybı yüzünden kendilerini bürokratik toplumda sıkışmış hisseden bireylerin

özgürlük arayışları, YÇİ'nin de tabanını oluşturan yeni bir arayanlar dalgasının oluşmasına yol açmıştır. Böylece, birey merkeze alınmakta ve böylece kendini, şahsi varlığını anlama ve anlamlandırma konusunda kuramsal ve uygulamalı bir imkân bulmaktadır (Paker, 2011, s.64).

Katılımcıların büyük bir kısmının, 41 kez “koçluk eğitimi” ve 34 kez “iş” kavramlarını vurguladıkları görülmektedir. Bu, bu katılımcıların iş hayatlarında kullanabilecekleri stratejileri öğrenmeyi veya iş yaşamlarını geliştirmeyi hedeflediklerini göstermektedir. 23 kez tekrar edilen "ikna" teması ise ikna etme ve etkileme becerilerini geliştirmeyi umduklarına işaret etmektedir. Katılımcılar, koçluk eğitiminden bağımsız olarak "MYK" (Mesleki Yeterlilik Kurumu) temasına vurgu da yapmışlardır. Bu vurgunun katılımcılar tarafından 18 kez tekrarlanmış olduğu görülmektedir. Bu, katılımcıların belirli bir sertifika veya yeterlilik elde etme amacı taşıdıklarını, belki de eğitmen veya danışman olarak çalışma niyetinde olduklarını göstermesi yönünden koçluk eğitimi temasına olan ilginin de bir yönünü göstermektedir.

Koçluk eğitimi katılımcılarından Konya’da yaşayan başörtülü Sümeyra Hanım (37): *“ailem beni okutmadı ama ben dışardan liseyi bitirdim şimdi üniversitede okuycam Allah ın izniyle diyor. Çok içime kapanık, naif, ürkek bir insandım, herşeye hemen kırılırdım, bu eğitimler sayesinde açıldım kendimi tanımaya başladım diyor. Büyürken çok sosyal çevre, arkadaş falan bilmedik biz çok erken yaşta da evlenip hemen anne oldum zaten. Allah tan kocama okuma hevesimi söylediğimde kırmadı beni sağ olsun tabi ben de hiçbir şeyi aksatmadım ama çok çalıştım, liseyi bitirdim rabbime şükürler olsun diyor. Herkesin içinde bir cevher var bunlar ortaya çıkarılmalı. Ben kendi içimdekini gördüm başkalarının da bu fark etmelerine yardımcı olmak istiyorum. Ben heveslendim, niyet ettim, Allah da bana izin verir de ilim verirse inşallah başarılı olayım istiyorum. Benim de bir mesleğim olsun hem insanlara yardım edeyim hem para kazanayım. Küçükken de çok özenirdim eli ekmek tutan kadınlara, çok şükür her şeyimiz var ama bi kadın olarak bi mesleğinin olup da kararlarında özgür olmak ne güzel şey.”* Burada özellikle ilginç olan koçluk danışmanının Sümeyra Hanıma *“senin gibi kadınlara çok yardımcı olursun, seninle bağ kurarlar, kendilerini daha kolay açarlar, onlara örnek de olmuş olursun”* demiş olmasıdır. Burada danışmanların genel görünüşleri, arka plandaki hayatlarının danışmanlarla olan

etkileşimine önem verildiğini görmek mümkün. Özellikle “başörtülü kadınların” “kendileri gibi” bir duruşa sahip kadınlarla daha rahat iletişim kuracaklarını “sektörün de buna ihtiyacı olduğu” söylemi alanın ekonomik boyutuna da bir gönderme niteliğinde okunabilir.

Gizem Hanım 42 yaşında, nefes terapisti ve 8 yıldır bu işi yapıyor. “*Nefesle tanışınca hayatım değişti ve o günden sonra hiç bırakmadım ve bana sağladığı gibi insanlara da fayda sağlasın diye düşündüm ve nefes koçu oldum*” diyor.

Katılımcıların bir bölümü mevcut işlerine destek sağlaması amacıyla bu eğitimlere geldiklerini ve burada öğrendiklerini kendi meslekleriyle birleştirerek kendi alanlarına katkı sağlayacaklarını düşünmektedirler. Örneğin tıp doktoru olan Emel Hanım (41): “*Hastalarım destek sağlamak için bioenerji eğitimi alıyorum ben tamamlayıcı tıbbı inanan ve bunun faydaları olduğunu düşünen bir hekimim. Tüm alanlarda olduğu gibi özellikle benim uzmanlık alanımda (tüp bebek) olumlu düşünme, insanın psikolojisinin iyi olması çok önemli ve başarı oranımızı da çok yükseltiyor, enerjisi yüksek insanlardan daha verimli sonuçlar alıyoruz. Bazen aslında kişilerde fiziksel sorun olmasa dahi kendilerini bloke ettikleri için, bilinçaltılarında başka sorunlar olduğu için çocuk sahibi olamadıkları bizim bildiğimiz bir gerçek. Bu sayede onlara belki farklı şekilde destek de olabilirim diye düşünüyorum.*” Bu açıklama; meditasyon, dua, yoga gibi uygulamaların kişilerin manevi dünyalarına da iyi geldiğinin savunulduğu (Hunt ve Lightly, 2009, s.153) son yıllarda “ruhani tıp” veya “manevi tıp” olarak nitelendirilen ve duanın gücüne dayanan tedavi yöntemlerinin faydalı olduğu görüşünü destekler niteliktedir.

Ceyda Hanım psikolog, koçluk eğitiminde 34 yaşında: “*açıkçası ben bu işten çok para kazanmak istiyorum, o bu işe daha mesleki olarak bakıyorum, insanlara fayda sağlıyorum falan tabiki çok önemli ama çok danışanım olsun isim yapayım güzel bir ofisim olsun istiyorum. Psikoloji eğitimi almış olduğum için bana çok yakın geliyor, günümüzde insanlara koçluk psikoloğluktan daha sıcak geliyor.*” diyerek koçluğun popüler kültürdeki konumuna vurgu yapmıştır.

Aile işleri olan tekstil ile ilgilenen Elif Hanım (43) “*herhalde olan tüm eğitimleri almışımdır zaten benim hem astroloğum hem de tarot uzmanı arkadaşım benim bu dünyaya geliş amacımın şifacı olmak olduğunu söylüyorlar, ben de buna*

inanıyorum...amacının kendimi iyice geliştirip Etiler veya Nişantaşında çok şık bir merkez açıp enerji ile şifa çalışmaları yapmak, özellikle de insanların şımarık gibi gördüğü veya dışladıkları insanlara...". Bununla ne kastettiği sorulduğunda ise "zengin ailelerde büyümüş ama aile sevgisi alamamış veya sadece para verilip her istediği yapıldı zannedilen insanlar vardır ya, onlar mesela veya gayler, lezbiyenler falan onlarla ilgilenmek istiyorum ben, bence buna da ihtiyaç var..." Mevcutu işi ile ilgili de "ona da ara ara bakarım, öncelliğim enerji işleri olacak tabi ama diğeriyle de ilgilenirim" demektedir. Elif Hanım'ın bu söyleminde kişilerin belirli bir yaşa ve doyunluğa gelince kariyer değişikliği yapma arzusu olarak görmek mümkündür. Öte yandan kendisinin maddi durumunun el vermesi dolayısıyla belirttiği semtlerde, "şık" bir ofis açma arzusu ve hedef kitlesinin belirlemiş olması konunun popülerlik ve maddiyat tarafını da gözler önüne serer niteliktedir.

İpek Hanım (40): *"Kurumsal şirkette yöneticiydim çok sıkıldım her şey çok anlamsız gelmeye başladı. Bir arkadaşımın tavsiyesiyle reiki eğitimi aldım bana pek de bişey ifade etmedi derken aynı kurumda nefes terapisini gördüm bi de onu deniyim dedim ve nefes terapisine gittim, o kadar iyi geldi ki bana nefes terapisti oldum ve çok hızlı geri dönüşler aldım insanlardan, böyle olumlu dönüşler oldukça daha da motive oldum. Özellikle pandemi sürecinde inanılmaz yoğunum, online olarak yaptım ve böyle zor bir süreçte insanlara faydam dokunduğu için çok mutlu oldum, hem kendi ruh sağlığım yerine geldi hem insanlara yardımcı oldum e baktım ki para da kazanıyorum her açıdan çok mutlu olmaya başladım".* Şimdi kurumsal bir şirketin çalışanlarına mindfulness ve nefes eğitimleri vermek üzere anlaştığından bahsetmiştir. Bu koçluk eğitimine de kalabalık insanlarla "seans" düzenlerken ona faydası olsun diye ve sertifikanın da "bir çeşit diploma" olarak özellikle kurumlarla çalışırken daha faydalı olacağını düşündüğünü belirtmiştir. Bu, eğitimlerinin bir tür resmî onay veya tanınma aldığını göstermektedir. Bu sonuçlar, yeni çağ inanışları ve öğretilerine olan ilginin sadece kişisel bir hobi veya ilgi alanı olmanın ötesinde, resmî eğitim ve belgelendirme yoluyla daha profesyonel bir seviyeye taşınmasına ilişkin katılımcıların görüş bildirdiklerini göstermektedir. Öte yandan eğitimin sonunda alınan bu belgeler "simgesel sermaye" (Bourdieu, 2006) özelliği de taşımaktadır.

Tablo 18. Sertifika veya Kurs Belgesi Almanın Katılımcılar Tarafından Önemliliğine Dair Görüşleri

		N=76
Sertifikanın Önemi	Evet, önemli.	69
	Hayır, önemli değil.	7

Tablo 19. Katılımcıların Sertifika Almak İsteme Amaçlarının Değerlendirilmesi

		N=69 ¹⁴³
Sertifika Önem Nedeni	Meslek edinmek	55
	Kişisel gelişim	14

Tablo 19’da, katılımcıların neden sertifikanın önemli olduğuna dair görüşlerine yer verilmektedir. Tablo 19’da yer alan katılımcıların sertifika almak istemelerinde en yaygın sebep, sertifikanın meslek edinmek için önemli olduğu görüşüdür. Bu durum, YÇİ’nin bir profesyonel kapasitede uygulanmasını düşünen kişileri temsil etmektedir. Bu kişiler, belirli bir alanda yeterlilik belgesi almanın, kariyerlerini ilerletmelerine yardımcı olacağını düşünmektedirler. Kişisel gelişim amacıyla da olsa sertifikanın önemli olduğunu belirten katılımcılar, genellikle süreci kendileri için yapsalar da yine de bir belge olmasının hoşlarına gittiğini belirtmişlerdir.

Koçluk eğitiminde sıklıkla karşımıza çıkan MYK tarafından bir meslek olarak tanınmasının, bu eğitim kurumunun uluslararası geçerliliği olan bir sertifika vererek bu kişilerin yeterliğini “onaylamış” olmasının oldukça önemsendiğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Alınan sertifikalarla kişilerin kendilerini alanlarında daha ehil hissedeceklerine ve kabul görececeklerine dair inançlarıyla birlikte elde edilecek maddi kazanç boyutu da önem arz etmektedir. “İnsanlara yardımım dokunsun” fikrinden ziyade bunu meslek olarak yapacak ve para kazanacak insanların yeni bir mesleki bilgi şeklinde değerlendirmeleri ve dolayısıyla sertifikaya sıkça vurgu yapmaları karşımıza çıkmaktadır. “Sertifikalı” bir eğitmen/koç olmanın katılımcılarda

¹⁴³ Sertifika veya bir çeşit belge almak önemlidir diyen kişi sayısı 69 olduğundan onların değerlendirmeleri bu bölümde esas alınmıştır.

güven duygusu oluşturarak katılımı artıracığına, bunun tercih edileceğine ve ücretlere yansıtacağına dair vurgular konuşmalar arasında sıklıkla geçmiştir.

Bioenerji eğitmeni Nazan Hanım, eğitime ve diplomalara verdiği önemi daha sonra konuşmasında *“bizimki gibi Doğu toplumlarının belge, unvan, makam mevki gibi konulara çok önem verilir dolayısıyla Türkiye’de “ciddiye alınmak için” mutlaka geçerli belge”* almamızın önemine vurgu yaparak *“doğru yerde”* olduğumuzun altını çiziyor.

Başörtülü Kübra Hanım (39) imam hatipte okuduğunu, üniversiteye gidemediğini, ticaretle uğraştığını belirttikten sonra ekliyor: *“Üniversiteye gidemedim ama hep kendimi geliştirip eğitmek istedim, çok okudum, ne bulduysam okudum, hala da okurum. Yıllar önce nefes eğitimiyle tanıştım, o kadar rahatlattı ki beni sakinledim, stresim azaldı, peşini bırakmadım ve sertifikalarımı alarak nefes koçu oldum. Mindfulness eğitimlerine de katıldım hep, onun da çok faydasını gördüm, çocuklara da öğretmeye başladım. Zaten bu işlerin içine girince otomatikman halim, tavrın, konuşmaların, cümlelerin falan da değişiyor. Onlar da etkileniyorlar tabi. O sırada buralarda olmadığı için İstanbul’da yaşayan halamın kızının yanına gittim kaldım. Üşenmedim, hep takip ettim eğitimleri. Nefes eğitmeni olarak bir yer açamadığın için yaşam koçluğu eğitimini alıyorum ki belgeyi alınca bir yer açmaya hakkım olsun (...)* zamanla eve gelen eşe dosta yapmaya başladım sonra iyi dönüşler aldım, arkadaşlarım bundan para almam gerektiğini söylediler başta nasıl olur ki ama alınır mı ki dedim ama sonra yavaş yavaş cüzi miktarlarla başladım şimdi baya gelenim gidenim var. Zaten burası küçük yer, faydasını gören eşine dostuna söylüyor böyle böyle geliyor insanlar. Baya da gelen giden var. Özellikle buralarda çok olmaz sanki sadece büyük şehirlerde insanlar böyle şeylere ilgi duyar zannediyorlar ama öyle değil. Bir şekilde kişilerin kendilerine dönmelerine, içlerinde daha huzurlu hissetmelerine, hayatı daha mutlu yaşamalarını sağlayan her şeye ben açığım, aslında insanların çoğu da öyle, bir arayış var sanki, kendini daha iyi hissetmek için bir çaba... Birkaç arkadaş toplanıp online eğitimden haftada 2 yoga da yapıyoruz, bel ağrılarım geçti çok güzel oldu, daha çok enerjim var şimdi”

Başörtülü Beyhan Hanım (43), koçluk eğitimleri ve nefes terapisi almış, Theta healing yapıyormuş. “(...) oğlum üniversite sınavlarına hazırlanırken onunla birlikte oturdum ders çalıştım, açık öğretimi bitirdim bu sene üniversite sınavlarına çalışırken onunla birlikte çalıştım ve AÖF’yi bitirdim, benim hayatım değişti başkalarınınkini de değişsin hayatımda ilk defa mesleğim oldu elim ekmek tuttu bu nasıl bir duygu biliyor musun...” diyor gözleri parlayarak “nefesle tanışmasaydım bunların hangi birine cesaret edebilirdim” diye de ekliyor. YÇİ’nin genel olarak kadınlarda bir bireysel güçlenme ve kendini daha rahat ifade edebilme, dayatılmış rollere karşı çıkma imkânı sağladığı (Flanagan ve Jupp, 2007, s.6) görüşü araştırmamız katılımcıları açısından da geçerlidir.

YÇİ alanlarından birini meslek olarak sürdürmek isteyen katılımcılara bioenerji eğitmenin “daha fazla para kazanmakla” ilgili verdiği tavsiye konunun ekonomik boyutunun içerden bir bakış açısıyla anlaşılması açısından oldukça çarpıcıdır. Hangi hastalıklar karşısında hangi bölgelere ne tür uygulamalar yapılması gerektiğini uygulamalı olarak gösterdikten sonra şunları ilave etmiştir: “ (...)eğer size gelen kişinin birden fazla hastalığı varsa tek bir seansta hepsini çözmeye çalışmayın, farklı seanslarda sorunlarla sırayla ilgilenin ve enerji verin, böylece daha çok kazanırsınız, niye her şeyi bir anda çözeceksiniz ki” diyerek gülüyor “Bir hastalık durumuna ve ciddiyetine göre 6-8 seans gerektirir, o yüzden önce birini bitirin sonra diğerine geçin...”.

4.1.5. Moda-Popülerlik

Tablo 20. Yeni Çağ İnançlarının Moda ve Popülerlik Unsurlarını Cezbetmesi

Tema: Moda ve Popülerlik	Tekrarlanma Sayısı
Moda	21
Merak	32
Sosyal Medya	26
TV/İnternet	28
Popüler	12

Tablo 20’de katılımcıların yeni çağ akımlarına karşı yükselen ilgiyi neye bağladıklarına ait görüşlerine yer verilmektedir. Çalışma kapsamında katılımcılar, "moda" terimini 21 kez, "merak" kelimesi 32 kez dile getirmişlerdir. Bu da katılımcıların yeni çağ inançlarına olan merakının, popülaritesine ve kabulüne büyük ölçüde katkıda bulunduğuna işaretmektedir. İnternet, tv, sosyal medya ve popülerlik katılımcılar tarafından sıkça tekrarlanan kavramlar olmuştur. Televizyon programları ve diziler, genellikle toplumda geniş bir izleyici kitlesine ulaşır ve bu da belirli fikir ve konuların yayılmasını sağlamaya yardımcı olur. Görüşülen her bir katılımcının sosyal medyasının olması, bu uygulamaları aktif olarak kullanmaları, buradan takip ettikleri kişilerin veya “önlerine çıkan” sayfaların yönlendirmesiyle de çeşitli eğitimlerden haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Örneğin Gönül Hanım, takip ettiği bir “influencer” sayesinde Ho’oponopono yöntemini öğrenip araştırmaya başladığını söylemiştir. Öte yandan, aile dizimi, regresyon vb. birçok uygulamanın güncel program bilgileri sosyal medya üzerinden duyurulmaktadır. Tüm eğitim merkezlerinin web sayfaları haricinde mutlaka sosyal medya hesapları bulunmakta ve birçoğunun binlerce takipçisi olduğu görülmektedir. Buradan elde edilen bilgilerle sosyal medyanın rolünün YÇİ için oldukça önemli ve etkili olduğunu söylemek mümkün gözükmektedir.

Bruce’un (1999, s.103) “seyirci kültleri” olarak kategorilendirdiği YÇİ’nin bir kolu, seyirci ve okuyucuya hitap eden, kitap, dergi, konferans, seminer ve YouTube ile bireylere ulaşmaktadır. Özellikle tanıtım filmleri ve belgesel şeklinde hazırladıkları konu anlatımlı kısa filmlerde son teknolojinin kullanıldığı görüntü ve ses efektleri anlatılan konuyu daha gizemli, büyülü ve çekici hâle getirerek bir seyir zevki de sağlamaktadır. Ward (2006, s.18), bu durumu “tekno-mistisizm” kavramıyla ifade etmektedir (Turner, 2017, s.252). Ülkemizde yapılan çalışmalarda da YÇİ ve teknoloji arasındaki bağlantı incelenmiştir. Örneğin, “Dijitalleşen Dünyada Anlam Arayışı: Altın Çağ Şifa Teknikleri Örneği” (2021) isimli makalede Bahadır ve Çapcıoğlu, günümüzün vazgeçilmez unsuru olan internet ve sosyal medya üzerinden süren bu arayışları ele almış, internetin topluluk oluşturma açısından bütünleştirici niteliğine vurgu yapmışlardır. Gülenay Pınarbaşı da “Spiritüel Ağ” isimle yayımlanmış doktora tezinde günümüzde gelişen teknoloji ile yayılan iletişim mecraları ve dijital ortam sayesinde New Age’in yayılması çok daha hızlı ve kolay hâle geldiğinden bahsetmiştir.

Nihan Hanım (37), “o kadar çok sosyal medyada, televizyondaki sabah programlarında gördüm ki enerji, tamamlayıcı tıp şeylerini, o dönem de babamın rahatsızlıkları yeni başlamıştı o zaman dedim ki ben de bi araştırayım da bakıyım belki de işe yarar bu kadar çok konuşulduğuna göre mutlaka vardır bişey dedim (...) bizimkilere bahsettiğimde de (ailesini kastediyor) onlar oldukça dindar insanlardır, annem dedi ki bi bak bakalım neden olmasın bizim bi Ahmet hoca vardı nefesi çok kuvvetliydi, okuyarak siğilleri, egzamaları iyileştirirdi bunlar da onun gibi herhalde dedi. Yani doğru aslında sonuçta hepsi enerji işi.” değerlendirmesini yaparken hem sosyal medya hem de TV kanalı ifadesini kullandığından iki temada da yer bulmuştur.

YÇİ eğitimlerine katılan bazı kişiler “etraftan duydukları için merak ettiklerini”, “herkes yapıyor ben de bir deniyeyim” şeklinde ilk adımı attıklarını dile getirmişlerdir. Son dönemde birçok TV programı, dizi, film vb. yayınlarda YÇİ’nin işlendiği ve kişilerin farkında olsalar da olmasalar da konularla ilgili bilgilendikleri ve meraka kapıldıkları da görülmektedir. Postmodern söylemlerin yükselmeye başladığı zamanlardan önce maneviyattan bu denli bahseden kişiler değişik karşılanabilirdi, oysaki günümüzde bu “kültürel dalganın” bir parçasıdır” (Bridger, 2001: 7). Televizyon programlarına sıkça konuk olan astrologlar, astrolojinin günlük hayatımıza girmesini sağlamış; “ünlü” astrologlarla yapılan TV programları en çok izlenenler arasında girmiştir. Netflix’te son dönemlerde oldukça popüler olan Zeytinağacı dizisi, Aşkın Kıyameti isimli film, “How to change your mind”, Osho belgeseli, Meditation’a başlamak serisi; Gain TV’de “Bir Şifa Bağımlısının Öyküsü” vb. yüzlerce dizi ve filmde bu konular işlenmekte ve kişiler konuyla ilgili olmaksızın sadece bir dizi veya film seyretmek amacıyla bunları izleseler dahi bir şekilde bilgi sahibi olmakta ve belki de farkında olmadan etkilenmektedirler. Özellikle Zeytinağacı dizisinden sonra görüştüğüm tüm eğitmenler; (özellikle aile dizimi ve regresyon alanında) inanılmaz bir talep oluştuğunu hem bu talebe yetişmekte zorlandıklarını hem de aslında işin ehli olmayan insanların bundan faydalanabileceğini ve insanlara zarar verebilecekleri için de oldukça tehlikeli olabileceğini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Yusuf Bey (35), ticaretle uğraşıyor, üniversite mezunu, Tekirdağ’da yaşıyor ve yönetici olduğu için koçluk öğrenmek istiyor. “Ben aslında hep merak ederdim de pandemide iyice ilgilim arttı diyor. Okuyorum, araştırıyorum. O kadar çok duymaya başladım ki bende de bir merak uyandı. Çok kitap okudum, benim bu ilgilerim garip

gelirdi herkese tabi bi de ben küçük yerde büyüdüm çoğu zaman saçma buldular hatta arkadaşlarım okuya okuya kafası bulandı bunun derlerdi (gülüyor). Neyse zamanla fark ettim ki insan katman katman yani sanki bişeyler öğrendikçe kendi derinlerine de iniyosun aslında insan kendisiyle de tanışıyor.”

Serdar Bey (45): “eşim meraklıdır benim bu işlere başta bana çok saçma geldi ve oyalanıyor işte diye düşündüm şimdi de bu moda çıktı dedim. Yani nasıl ki kadınlar eskiden ahşap boyama seramik yapma kurslarına falan gidiyorlardı şimdi de bunlara gidiyorlar diye düşünüyordum ama eşime iyi geldiğini gördükçe fikrim değişti sonra ben de meditasyon yapmaya başladım, tam olarak yapabildiğim söylenemez ama deniyorum. Çok da inandığımı söyleyemiycem bu enerji işlerine ama bir yandan da denemek istedim. Bakalım görücez nasıl olacak. Daha önce yabancı bir kişi İstanbul’ a geldiğinde onun seminerine katılmışım 5 yıldızlı bir otelde oldukça da yüksek bir ücret vermişim. O ortam da tabi insan etkileniyor, karşıdaki kendi hayatında, tecrübelerinden bahsediyor, dolayısıyla onun yaşamış olduklarıyla aranda bir bağ kuruyorsun. Zamanla kendisini nasıl dönüştürdüğünü ve şu anda hayata nasıl baktığını anlattıkça, bunu belki ben de yapabilirim diye bir imrenme duygusu geçti içimden açıkçası çünkü baktığında karşıdaki senin benim gibi bir insan, öyle turuncular giymiş veya garip garip ritüellerden bahseden, kendini farklı bir alemden sanan fln bi insan değil, söyledikleri de mantıklı geldi yani öyle saçma hayal ürünü şeyler değil, zaten ben ondan sonra meditasyonla uğraşmaya başladım. Bunun aslında bir piyasa olduğunu düşünüyorum evet ama sanki isteseniz de istemeseniz de bir şekilde maruz kalıyorsunuz, filmlerden, reklamlardan, kitaplardan, tv programlarından hep etkileniyor insan aslında ve bu mesajlar çokça işleniyor (...) En basiti GDO diye bişey hayatımızda önemli bir yer almaya başladığından beri sağlık için herşeyin organik olanını koalamaya başladık, özellikle çocuklar için, yoganın mesela sağlığa omuriliğe çok iyi geldiği ispatlandı (bilimsel olarak) e zaten meditasyon, tefekkür fln iş bunlar da sürekli düşünen insana biraz huzur vermek için iyidir diye farklı inançlardan, ülkelerden insanlar sürekli söylüyor. Dolayısıyla aslında farkında olsan da olmasan da bunlardan etkileniyorsun ve bir şekilde bulunduğun ortamlarda da bu konulardan sıkça bahsedilir oluyor. Eskiden bi Ramazan’da tutulan orucu bilirdik şimdi türlü türlü oruç şeyleri çıktı. Yani aslında bunların hepsi sağlık için iyi şeyler mutlaka.”

Ceyda Hanım (34): “ben bir psikoloğum ama daha fazla sahada olmak ve ulaştığım kitleyi geliştirmek için koçluk eğitimi almaya karar verdim. İnsanlara psikolog diyince bazen soğuk ve mesafeli geliyor. Ben herkesin daha rahat iletişim kurabileceği bir insan olmak ve danışanlarımla birlikte pratik çözüm önerileri oluşturabileceğimiz bir ortam olsun istiyorum (...) evet koçluk çok popüler ve bence daha karlı, ben psikoloji eğitimimle koçluğu birleştirerek çok daha iyi yerlere geleceğimi düşünüyorum”. Ceyda Hanım’ın bu söylemi koçluğun ne denli popüler olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

4.1.6. Piyasa-Ekonomik Değerlendirmeler

Tablo 21. Yeni Çağ İnançlarının Piyasa ve Ekonomi ile İlişkisinin İncelenmesine Ait Bulgular

N=76	Kullanılan Tema: Piyasa ve Ekonomi	Geçen Sayı
	Tüketim- Alışveriş	29
	Pazar	26
	Para-Bütçe	35
	Talep	27

"Tüketim-alışveriş" konusu 29 kez tekrarlanmış görünmektedir. Yeni çağ inançlarının tüketim ve alışveriş alışkanlıkları üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik bu odak, bahsi geçen öğretilerin ekonomik yansımalarını göstermektedir.

"Pazar" kelimesi ise katılımcılar tarafından 26 kez kullanılmıştır. Konuşmalarda "para-bütçe" 35 kez, “talep” ise 27 kez geçmiştir.

Ezgi Hanım (31): “Bu alanlar bir pazara dönüştüyse demek ki talep var, talep olmasa insanlar 3-5 kitap yazar birkaç eğitim düzenlerle e kimse katılmadıktan sonra bunun devamı da gelmez, demek ki insanlar buna ihtiyaç duyuyorlar, ilgi gösteriyorlar.”

Özlem Hanım (38): Tüm bu öğretilerin insana farklı bir perspektif kazandırarak genel anlamda hayatın koşturmacasına, stresine iyi geldiğini, insanın sakinleşip kendisine de zaman ayırmasını ve hırslarının esiri olmamasını sağladığını düşünüyorum. Maddi açıdan evet az değil önemli rakamlar olduğunu söyleyebiliriz

ama bunu kendine yatırım olarak da düşünmek lazım biraz... Ne güzel şimdiki gençler farkındalıkları yüksek yetişiyorlar, hayatı ve doğruları sorguluyorlar bence bu iyi bişey nesi kötü olabilir ki. Ama insan herhangi bir durum karşısında kendisini çaresiz hissettiğinde her şeye sığınabilir bu da çok anlaşılır bir durum bence. Eğer bu açıdan insanlardan faydalanmayı kastediyorsanız maddi anlamda ona katılıyorum ama bunun ne kadar önüne geçilir onu da bilmiyorum. Bizden önceki nesiller hacılara hocalara az mı paralar kaptırdılar. Belki de onlara iyi geldi, bir şeylerin işe yaradığına insanın inanmaya ihtiyacı var çünkü. İnsan dengeyi kurabiliyorsa, elini kolunu kaptırmıyorsa bence her şeyle ilgilenebilir. Fazla bu işlere sarıp dünyadan kopuyorsa tabiki tehlikeli de öbür türlü iyi hissediyorsa çok da sorun değil bence”.

Aslı Hanım (33): “Sektör konusuna gelince evet baya sektör ve çok büyük paralar dönüyor. Mutlaka dolandırıcılar da vardır hakkıyla yapan da her işte olduğu gibi. Ben hiç kimsenin ay ne çok para kaptırdım, bana hiç iyi gelmedi falan dediğini duymadım, herkes bir şekilde memnun ve devam ediyor. E isteyerek giden ve bundan memnun olan insanlara ne diyeceksiniz ki. Bence kim ne istiyorsa, kime ne iyi geliyorsa onu yapsın, vakti parası da el veriyorsa kime ne. Sen bi AVM ye gidip ama nıptıyorsunuz siz bu kadar tüketmek doğru mu diyen veya bundan endişelenen birini gördün mü? Hacı hoca takımının din elden gidiyo kuruntusudur bunlar anca. Neymiş yoga yapmaymış iyi de insanın kalbinde vicdanındaki duyguyla yoga yapmanın ne alakası var hem sana ne be adam derler dimi ama”.

Aslı Hanım’ın da belirttiği gibi katılımcılar, genellikle ödenen miktarların yüksek olduğunu ve tüm bu uygulamaların bir pazar, bir sektör hâline geldiğini görmekte ve kabul etmektedir ancak hiçbirisinin bundan bir şikâyeti yoktur. Sıklıkla kullanılan “*alma verme dengesi*” sözü âdeta ödenen miktarları meşrulaştırmaktadır. Kişiler, kendi rızalarıyla bu eğitimlere katıldıkları ve bir şekilde memnun kalarak devam ettikleri için bunun bir şikâyet unsuru olmadığı gözlemlenmektedir. Katılımcıların hiçbirisinin maddi sıkıntıları olmadığı göz önüne alındığında “*birçok şeye zaten gereksiz harcamalar yapıldığı*” söyleminin yanı sıra en öne çıkan söylem bu eğitimlerin kişinin “kendisine yatırım” olarak değerlendirilmesidir. Burada sıklıkla vurgulanan “kendini geliştirme” söylemleri ve bu uğurda harcanan tutarların önemsenmemesi, benlik ve kimlik inşası sürecinin de piyasanın kontrolüne girdiğinin, sadece hayat tarzları değil kendini gerçekleştirme sürecinin de “piyasanın kriterlerine

göre ambalajlanıp dağıtıldığının” işaretidir (Giddens, 2010, s.246-248). Dolayısıyla tüketim kültüründe sadece nesnelerin değil, fikirlerin ve inanç sistemlerinin de değiş tokuş veya alım satım malzemesi olarak yer aldığı görülebilmektedir (Baudrillard, 2016, s.111). Tüketicinin, maddi olduğu kadar simgesel de bir süreç (Featherstone, 2013, s.210-211) olduğu göz önüne alındığında kişiselliği sergileme, tarz ve beğenileri anlatımsal bir koda çevirme hem toplumsal kimlikler hem de toplumsal ayrımlar yaratma açısından merkezî bir fenomen (Bauman ve Lyon, 2013, s.120) olarak karşımıza çıkmaktadır. Schulze’nin (2005) “bu dünyaya tapanlar” olarak tanımladığı günümüz bireyleri; hareketli, esnek, sosyal olarak değişken, sabitliğe ve uzun süreli bağlılıklara karşı çıkan, heyecan, deneyim ve gelişme peşinde koşan, anı yaşamaya meyilli yapılarıyla öne çıkmaktadırlar (Roubal, 2014, s.114-115).

Ela Başak Atakan’ın kendi tecrübesinden yola çıkarak kaleme aldığı “Bir Şifa Bağımlısının İtirafı” isimli eser aynı zamanda Gain isimli platformda mini bir belgesel olarak da yayımlanmaktadır. Burada çocuğunun rahatsızlığına tıpta çare bulamayan bir annenin çocuğuna yardım etmek maksadıyla farklı arayışlara girmesinden ve bir süre sonra “ipin ucunun kaçmasından” bahsedilmektedir. Kendi tecrübesini anlatan yazar; eğitimlere, seanslara, seminerlere, özel görüşmelere katılma, önerilen ürünleri alma ve tüketme konusunda âdeta bir bağımlıya dönüştüğünü belirterek bu yaklaşımların ekonomik ve tüketim boyutunu kişisel tecrübelerden yola çıkarak net bir şekilde ortaya koymaktadır. “Birkaç araba parası” harcamış olabileceğini belirten yazarın sözleri araştırmamızda “*en az 50 bin dolar harcamışımdır eğitimlere*” diyen regresyon danışmanının sözleri ile uyumludur.

Bireysel yolculuğun anlatıldığı eser, birçok kişinin yaşadıklarına da tercüman olmakta ve bu uğurda harcanan zaman ve paranın boyutları hakkında fikir vermektedir. Tüketim, çağdaş kültürde tatmin olmaktan çok arzunun bitimsizliği, durağanlıktan çok heyecan, bulmaktan çok aramak üzerine kuruludur (Bauman, 2012, s.87). Öte yandan bireyin akışkanlığını ve farklı kanallarda hareket edebilme yetisini de talep eden bir alandır. Nursel Hanım’ın (36) söyledikleri de bununla uyumlu gözükmektedir:

“Bence bu kesinlikle bir bağımlılık nerde dururum durur muyum onu ben de bilmiyorum” diyor gülerek “çünkü demin de dedim ya ne varsa öğrenmek istiyorum, müthiş bir açlık var bende ve iyi hissettikçe insan sanki sihirli birşey bulmuş gibi hissedip peşine gitmek istiyor. Bir ara feng shi ye kafayı taktım evi falan ona göre

düzenledim, belgeseller seyrettim, kitap okudum... Budist bir arkadaşım vardı ondan da bi sürü şey öğrendim. Dünyayla ilişkinin tamamen kesilip de git dağ başında yaşa bütün gün zikir çek falan onlara karşıyım ben sonuçta bu dünyada yaşıyoruz, bir hayatımız, ailemiz, sorumluluklarımız var ama bu demek değildir ki hayatı dolu dolu yaşamayalım.” Bitmek bilmeyen arayış ve doyumsuzluk halini belki şu anda içinde bulunduğumuz tüketim toplumunun sürekli al-tüket mantığının bu alandaki yansıması olarak da değerlendirmek mümkündür. Sıklıkla karşılaşılan bu tutum, Roof’un (1993) “aktif arayıcılar” ile Smith ve Denton (2009, s.73) “manevi tüketiciler” kavramlarını destekler nitelikte gözükmektedir.

Duygu Hanım (35): *“İnsanlar aslında bu tüketim dünyasıyla birlikte öyle bi kendilerinden uzaklaştılar ki her şeyi almak daha çok almak, her şeye sahip olmak istiyorlar ve bir türlü bedenlen ve ruhen doymayı bilmiyorlar” diyor. Obezitenin bu kadar yayılması, avm ler gençlik güzellik merakı hem daha pahalı markalar, üstünü boyuyoruz da içi çürüyor ama işte. Herkes plastik elma gibi dışardan bakınca kıpkırmızı, mükemmel ama plastik işte.”*

Buse Hanım (36): *“Tüm bu eğitimlere ciddi paralar verdim, kitaplarla başladım, youtube dan videolar seyretmeye başladım sonra seminer ve eğitimleri takip eder oldum. Bana sanki iyi geliyormuş gibi geldikçe daha da peşinde düştüm ve bi ara doyumsuz bir şekilde ne bulsam okuyor, dinliyor, uygulamaya çalışıyordum. Aklınıza ne geliyorsa meleklerden, meditasyona, yogadan NLP ye. Benim bu arayışımı boşanmam ve özellikle oğlumun durumu tetikledi. Başlardaki bu arayış hali zamanla edindiğiniz deneyimleri sindirmenizle bir sakinleyip yolunu buluyor. Aslına bakarsanız bunun ciddi bir sektör olduğunu düşünüyorum çünkü belli başlı eğitimler herkesin karşılayabileceğinin üstünde ama yine de insanın kendisi için bir şeyler yapması çok kıymetli. Zaten günümüzde her şey bir piyasaya, tüketime dönmüş durumda, bugün ekonomiyle daha fazla para kazanmakla alakası olmayan ne var Allah aşkına? Burada en azından insan kendisi için bir şey yapıyor ayrıca artık youtube falan her yerde her şey var illa bütün kitapları alıp böyle seminerlere katılmaya gerek yok ki. Yoga mı yapmak istiyorsun aç youtube u istemediğin kadar seviye seviye çeşit çeşit eğitimler var, yoga desen öyle, diğerleri desen aynı şekilde.”*

Tablo 22. Katılımcıların Yeni Çağ Öğretilerini Ekonomik Açıdan Değerlendirmeleri

		N=76
Ekonomik Değerlendirme	Pahalı	19
	Piyasa Değerinde/ Normal	55
	Diğer (Belirtiniz)	2

Tablo 22’de, katılımcıların yeni çağ inançları ve uygulamalarıyla ilgili ürünlerin ve hizmetlerin maliyetini nasıl değerlendirdiklerini göstermektedir. 55 katılımcının yeni çağ ürün ve hizmetlerinin piyasa değerinde olduğunu belirttiği görülmektedir. Bu, çoğunluğun yeni çağ inançları ve uygulamalarının maliyetini kabul edilebilir ve makul bulduğunu göstermektedir. Öte yandan, 15 katılımcı bu tür ürün ve hizmetleri pahalı olarak değerlendirmektedir. Tüm katılımcılarımızın orta ve orta üst gelir seviyesine sahip olduğu düşünüldüğünde yeni çağ inançları ve uygulamalarının herkes için erişilebilir olmadığını veya her bütçeye uygun olmadığını göstermektedir.

Tablo 23. Yeni Çağ Öğretileri Katılımcılarının Bütçe Bildirimlerine İlişkin Bulgular

		N=76
YÇİ için Bütçe Ayırma	Evet	67
	Hayır	9

Katılımcıların büyük çoğunluğu (67 kişi) yeni çağ öğretileri için belirli bir bütçe ayırdıklarını belirtmektedir. Katılımcı bildirimleri; yeni çağ öğretilerinin ve ilgili uygulamaların, katılımcıların yaşam tarzlarının önemli bir parçası olduğunu ve bu alana finansal bir yatırım yapmayı haklı gördüklerini göstermektedir. Öte yandan, 9 katılımcı yeni çağ öğretileri için belirli bir bütçe ayırmadığını belirtmiştir.

Tablo 24. Katılımcıların, Yeni Çağ İnançları Öğretilerine İlişkin Özel Ürün Gereksinimini Değerlendirmeleri

		N=76
YÇİ Özel Ürün Gereksinimi	Evet	66
	Hayır	10

Tablo 24'e göre çoğu katılımcı, yeni çağ inançlarına ilişkin bu alanla ilgili özel ürünler tercih ettiklerini ifade etmiştir (66 kişi). Bu ürünlerin, belirli bir alanla ilgili bilgi veya becerilerin geliştirilmesine yardımcı olabileceği düşünülmekte veya belki de bu alanla ilgili daha derin bir anlayış veya daha fazla bağlantı sağladığı görülmektedir. Diğer yandan, az sayıda katılımcı (10 kişi), "hayır" diyerek bu alanla ilgili özel ürünler tercih etmediklerini belirtmişlerdir.

Elif Hanım: *"43 yaşındayım. 3 kere boşandım. Tekstille uğraşıyorum, kendi tasarımlarımı da üretiyorum. Son 2 ayda heralde 20 bin tl den fazla para harcamışumdur enerji işlerine ve eğitimlere. Psikologlara falan çok gittim, iki senede çözemediğini valla NLP hocam tek seansta çözdü. Zaten o zaman iyice ilgim artmaya başladı. Bunların bir piyasa olduğunu düşünmüyorum. Psikologlar ne kadar pahalı farkında mısın? Bunlar gene ucuz valla. Her şeyde olduğu zamanla iyiler kalır kötüler silinir. Eskiden de insanlar hacılara hocalara gidiyormuş, yani insanlar böyle şeylere hep meraklıdırlar. İşe yaradığına da inanıyorsa ve ona iyi geliyorsa kim ne diyebilir ki? Herkesin belli bir bütçesi var kimisi alışveriş yaparak rahatlıyor, kimisi seyahate gidiyor, kimisi de bunlarla uğraşıyor."*

Sevda Hanım (34): *"Aman saçma sapan nelere para harcıyoruz bu eğitimler en azından insana faydalı bir sürü şey öğreniyoruz. Ben buraya yatırdığım parayı kendime yatırım olarak değerlendiriyorum. Şu an bana bunlar çok iyi geliyor, yarın ne düşünürüm, ne hissederim bilemem, hayat bir yolculuk ve sürekli bişeyler öğreniyoruz, deneyimliyoruz, ölene kadar da öyle devam edecek bence."*

Berger (2011, s.199-200), ekonomi alanındaki "laissez-faire" yaklaşımının çoğulculukla birlikte inanç ve uygulamalara da yayıldığını söyler. "Bana iyi geliyor" sözü âdeta bir meşrulaştırma cümlesi gibidir, kişinin iyi geldiğine dair bir kanısı varsa geriye kalan her şey önemsiz hâle gelmektedir:

Can Bey (37): *"Bir şeylerin işe yaradığına insanın inanmaya ihtiyacı var çünkü. İnsan dengeyi kurabiliyorsa, elini kolunu kaptırmıyorsa bence her şeyle ilgilenebilir. Fazla bu işlere sarıp dünyadan kopuyosa tabiki tehlikeli de öbür türlü iyi hissediyorsa çok da sorun değil bence"*.

Nursel Hanım (36): “(...) eğitimler aldıkları paraları hak ediyorlar. Bülent Hocam o kadar cüzi bir rakam aldı ki ve eğitim 7 ay sürdü, bunu gönülden yaptıklarına inanıyorum, daha fazla talep etse insanlar onu da verirler. Şimdiki koçluk eğitimi tabi daha pahalı çünkü onda uluslararası sertifika var diye ama sonuçta ben bunu isteyerek yapıyorum ve verdiğim paradan da rahatsızlık duymuyorum.”

Tablo 25. Katılımcıların Eğitimlere Nasıl Yönelindiklerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Eğitime Yönelme Süreçleri		N=76
	Araştırdım	12
	Tavsiye aldım	18
	Her ikisini gerçekleştirdim	46

Tablo 25, katılımcıların yeni çağ inançları ve öğretileri konusunda eğitim ve rehberlik alırken, neye dayanarak bu eğitimleri veya kişileri seçtiklerini göstermektedir. Çoğu katılımcı (46 kişi) hem araştırma yaptığını hem de tavsiye aldığını belirtmiştir. Bu, kişinin eğitim alacağı veya takip edeceği kişiyi belirlerken bilinçli bir seçim yapmayı tercih ettiğini göstermektedir. Aynı zamanda, bir başkasının deneyimlerini ve önerilerini güvenmeye değer bulduklarını da ifade etmektedir. Öte yandan 18 kişi sadece tavsiye üzerine eğitim aldıklarını belirtmiştir. Bu katılımcıların muhtemelen aile, arkadaşlar veya meslektaşlar gibi güvendikleri kişilere dayandıkları da görülmektedir. Sadece 12 kişi araştırma yaptıklarını ve bu temelde karar verdiklerini belirtmiştir. Bu grubun, öğretmenlerini veya eğitimlerini seçerken bilgiye dayalı bir yaklaşımı tercih ettikleri görülmektedir.

4.2.Gözlem

Bir önceki bölümde elde edilen bulgular ışığında katılımcıların paylaştıkları ve katıldıkları eğitimlerdeki gözlemlerimin derlenmesinde Goffman ve Bourdieu'nün kuramları ve kavramları bana rehberlik etmiştir. Eğitimlerin hepsi tıpkı bir tiyatro oyunu gibi aktör, izleyici, sahne önü, sahne arkası, performans takımı, vitrin (Goffman, 2009, 2014, 2016, 2017) şeklinde bir düzeneğe sahiptir. Tüm eğitimler sahnedeki aktörler gibi vitrinlerini son derece etkili kullanmakta, katılımcıların genel

sosyo-kültürel düzeyini anlayarak eğitimlerinde buna uygun bir dil kullanmaktadırlar. Eğitimcilerin tutumlarının, sahne önü olarak değerlendirilebilecek olan eğitim esnasında farklı, kahve molalarında (sahne arkası) farklı olduğunu gözlemledim. Öte yandan aynı kurumdaki tüm eğitimciler birbirlerine bir performans takımı oluştururcasına destek olmakta, birbirleriyle ilgili övgü dolu sözler sarfetmektedirler. Her eğitimin katılımcılarının kendi içlerinde ortak bir şekilde ifadeler kullandıklarını, vücut dillerinin, seçtikleri kelimelerin ve davranış kalıplarının benzerliğini gözlemlemek her eğitimin kendine göre bir alan yarattığını ve katılımcıların habituslarından bahsetmek mümkün gözükmektedir (Bourdieu, 1996, 2015, 2016). Katılımcıların eğitim merkezlerindeki eğitimlere, bir diğer ifadeyle “oyuna” dahil olmak istemeleri, kendilerine, maddi-manevi bir katkı sağlamayı hedeflemeleri, çoğunun ileride bu alanda bir meslek sahibi olma düşünceleri, oyundan elde edilecek bireysel faydalarının olması yani “illusio” kavramıyla açıklanabilir gözükmektedir (Bourdieu, 2006).

4.2.1. Transformatif Nefes Terapisi

Eğitim, 2 tam gün hafta sonu İstanbul Beşiktaş'ta, 5 yıldızlı bir otelde, 5'i erkek, 9'u kadın olmak üzere 14 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıları oldukça sade ve zarif bir toplantı salonunda yuvarlak şekilde dizilmiş sandalyeler beklemektedir. Salonun köşesinde üzerinde su şişeleri, kahve makinesi, kurabiye, kuru meyve şeklinde hazırlanmış atıştırmalıklar olan bir masa hazırlanmıştır. Tüm katılımcılara üzerinde eğitim kurumunun amblemi olan birer küçük not defteri ve kalem dağıtılmıştır.

Herkes yerlerini aldıktan sonra çok alımlı, şık giyinmiş, saçları, makyajı özenle yapılmış bir kadın olan başeğitmen salona gelmiştir. İçeri girdiği ilk andan itibaren genel havasıyla tüm katılımcıların ilgisini çektiğini, konuşmaya başladığında da oluşturduğu etkiyi sürdürdüğünü, katılımcılarda merak uyandırdığını belirtmek mümkündür. Goffman, kişisel vitrini oluşturan unsurları doğuştan sahip olduğumuz özellikler olan cinsiyet, boy, fiziksel yapı ile daha değişken olabilen konuşma şeklimiz, tavırlarımız vb. gibi sonradan edindiklerimiz olarak ikiye ayırmıştır (Goffman, 2009, s.35). Danışmanın kişisel vitrininin avantajlarına sahip olduğu ve etkili bir şekilde

kullandığı “seyircisinin” ona olan ilgisinden de okunabilmektedir. Kendisini tanıtarak varlıklı bir ailede doğup büyüdüğünden, okulda başarılı bir öğrencilikten sonra mezun olarak iyi bir iş hayatına atıldığından, “*toplumun beklediği gibi*” düzgün bir evlilik yaptığından ve ardından bir çocuğu olduğundan bahsetmiştir. Burada toplumun beklediği derken elleriyle tırnak işareti yaparak gözlerini devirmiştir. Zamanla iş hayatındaki başarıların, maddi gelirin ve hatta son derece düzgün ilerleyen aile hayatının bile kendisini artık mutlu etmediğinden, içinde sürekli bir boşluk hissi olduğundan ve bu boşluğu doldurmak için çeşitli arayışlara girdiğinden bahsetmiştir. Burada Goffman’ın belirttiği, toplumun beklentileri doğrultusunda oluşturulan “resmî benlik” ile kişinin kendi özel alanına ait olduğu düşünülen diğer benlik arasındaki uyumsuzluk sonucu oluşan sorunlar, “hadiseler” ortaya çıkmaktadır (Goffman, 2009).

Başegitmen, uzun araştırmalar ve “gereksiz denemelerden” sonra nefes teknikleriyle tanıştığını ve hayatının değiştiğini belirtmiştir. Bu sırada salondaki herkes oldukça hevesli ve heyecanlı gözükmektedir. Danışmanın iyi bir hatip olduğunu söylemek mümkündür. Ses tonunu, vücut dilini, göz temasını oldukça etkili kullanmaktadır. Goffman’ın belirttiği, izlenim yönetimi esnasında kişinin karşı tarafa alanında profesyonel ve güvenilir bir insan olduğu mesajını vererek oluşturmak istediği “havayı” yaratmaya yönelik tavır tüm danışmanlarda görülebilmektedir.

Tüm kadim öğretilerde, inançlarda nefesin önemine dair bilgiler verildikten sonra sırayla herkesin kendisini tanıtmayı ve burada bulunma amaçlarından bahsetmeleri istenmiştir. Ardından yardımcı danışman, başdanışmanın yanına bir sandalye çekerek sırayla herkesi buraya davet etmiş ve herkesin kendi normal şeklinde nefes alıp vermelerini istemiştir. Terapistler¹⁴⁴ katılımcıların nefes alışverişlerinden hayatı nasıl yaşadıklarıyla ilgili analizler yapmışlardır. Bu analizler; “*çok vericisiniz, telaşlısınız, kendinize vakit ayırmıyorsunuz çünkü nefesiniz karnınıza kadar inmiyor göğüste kalıyor veya aldığınızdan daha uzun süre veriyorsunuz demek ki almaya değil vermeye programlanmışsınız, yardım istemekten çekinmeyin, hep başkalarına sizin bir şeyler vermeniz lazım gibi düşünmeyin*” şeklinde genel olarak herkese uyabilecek olan ve çoğu insanın şikâyeti olan değerlendirmelerdir.

¹⁴⁴ Kendilerini danışman veya eğitmen değil nefes terapisti şeklinde tanımlamaktadırlar.

Sohbet ve konuyu anlatmayla geçen ilk sabahın ardından açık büfe olarak hazırlanmış zengin çeşitlere sahip yemek bölümüne geçilmiştir ve herkes tabaklarına yemeklerini alıp masalara oturarak sohbet etmeye başlamıştır. Birbirini tanımaya yönelik kısa sohbetlerin ardından büyük boş bir toplantı salonuna geçilmiştir. Yerlerde kişi başına bir tane düşecek şekilde yoga matları dizilmiş salonda herkes bir mata geçmiş ve eēitmenler huni gibi küçük plastik aparatlar daēıtmıřlardır. Bu aparatların amacının aēızdan nefes alma çalışmasında aēızların kapanmasını engellemek olduēu söylenmiştir. Plastik aparatı dişlerimizin arasına aldıēımızda aēzımız bir o harfi çizecek şekilde açık kalmıştır. 3 nefes terapisti, bunun nasıl yapılacaēını anlattıktan sonra uygulamalı olarak gösterip, sırayla herkesin başında belirli bir süre durarak kontrol etmişlerdir. Yer yer omuz başlarına, gövdelerin çeşitli yerlerine elleriyle baskılar uygulamışlardır. Bu sırada nefes alıp veren insanların içinden gözlerinden yaşlar szlenler, şiddetli bir şekilde aēlamaya başlayanlar, ellerini kollarını sallamaya başlayanlar, inilti gibi garip sesler çıkaranlar olmuştur. Nefes terapistleri onlara sakinleştirici konuşmalar yaparak, “*blokajlarının açılması*” için bunların gerekli olduēunu izah edip, onlara son derece şefkatli ve anlayışlı bir şekilde yaklaşarak devam etmelerini saēlamıřlardır. Bir araştırmacı için yetişkin insanları bu şekilde görmek oldukça ilginç ve merak uyandıran bir durumdur. Aslında bu terapiler vaadettikleri şeyleri gerçekleştirmektedir yani o sırada oradaki insanlar aēlamakta, gülmekte, travmalarını paylaşmakta, başka yerde kolaylıkla anlatamayacakları şeyleri anlatmaktadırlar. Katılımcılarda bir rahatlama yaratarak tekrar gelmelerini ve farklı deneyimler peşinde gitmelerini saēlamaktadır. Tüm katılımcılar, aynı yoēunlukta duygular hissetmeseler de şahit oldukları karşısında kolektif bir duygu hâlinin olduēunu söylemek mümkündür. Bu, ıştırabın tanınması, kamusal günah çıkartma, suçluluk, pişmanlık gibi duyguları dile getirerek holistik bir tedavi şeklinin katılımcılara sunulmasıdır (Turner, 2017, s.272). Bu çalışmaların insanların özellikle zayıf oldukları, ilgiye, şefkate, anlayışa ihtiyaç duydukları zamanlarda destek mekanizması oluřturduēu, en azından katılımcılarda o hissi uyandırdıkları görülmektedir. Kişiye farklı bir bilinç ve yüzleşme saēladıklarını savunduklarından, grup terapisi şeklinde ortak duygu yoēunluklarının, paylaşıma, ortak hedef ve arzulara ortam hazırlaması, deşarj olma imkânı sunması ile bir psikoterapötik yöntem olarak deēerlendirilmesi de mümkündür (Lasch, 1991, s.72).

Danışman bu sırada aralarda yürüyerek bir yandan konuşmakta ve “içimizdeki ben”in bizimle konuşmaya çalıştığını, “kendimizi hapsettiğimiz toplumsal baskılar ve olmaya çalıştığımız kişiden kurtulmaya çalıştığını” belirtmektedir. Bu söylemi, Goffman’ın (1982) “*Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*” adlı kitabında değindiği “insani benliklerimiz ile toplumsallaşmış benliklerimiz arasında bir uyumsuzluk, gerilim olduğu” saptamasına paralellik göstermektedir. Bu gerilim, etrafımızdaki insanların bizden ne yapmamızı bekledikleri ile o anda bizim ne yapabileceğimiz arasında ortaya çıkar. Böylelikle inişler ve çıkışlar içinde belirli bir benlik imgesiyle toplumsal izleyicilerimize yönelik performans sergileriz. Bu durumda gerçek benlik “ben kimim” sorusunu cevaplandırırken ideal benlik “ne olmak istiyorum” sorusuna yanıt aramaktadır. Sosyal benlik ise “ne olarak biliniyorum” sorusuyla ilgilenmektedir (Odabaşı, 2004, s.133). Çalışmalar esnasında günlük hayatta insanların çoğu zaman bunlar arasında “sıkışıp kaldığı” sıkça belirtilmektedir.

İkinci gün; burundan al, 4 say, 8 üfle, nefesi diyaframa çek, 4 al, 7 tut, 8 üfle gibi hepsi aslında farklı amaçlar hedeflese de özünde vücuda şifa getirmeye yönelik çeşitli nefes egzersizleri ile devam etmiştir. Eğitimin sonunda vücudu tamamen serbest bırakarak, elleri kolları her yeri sallayarak hiçbir şey düşünmeden hoplaya zıplaya dans edilmekte; böylece tüm kalıplar, ön yargılar bırakılıp özgürce enerjinin vücudun her yerinde gezmesine müsaade edilmekte; doğayla, doğal ritimle bir olunmaktadır. Bu sırada başta biraz çekimser gibi davranan herkes, zamanla açılmakta; 3 nefes eğitmeni sürekli motivasyon konuşmaları yapmakta ve belli bir süre sonra insanlar kahkaha atarak, çocuklar gibi oradan oraya zıplayarak dans etmektedirler. Bittikten sonra bunun onlara ne kadar iyi geldiğinden, çok özgür ve rahatlamış hissettiklerinden, zincirlerini kırmış gibi yıllardır ilk defa gerçekten bir şeyden keyif aldıklarından bahsetmişlerdir. Kalıplara ve “aa koca adam böyle dans mı eder, kadına bak yok artık¹⁴⁵” gibi düşüncelerin, tüm kalıpların, sınırlamaların zihnimizde olduğuna dair konuşmalar geçmiştir.

Zeynep Hanım (43): “Nefesin hem fiziksel boyutu çok önemli, vücuda oksijen giriyor, hücreler yenileniyor, bağışıklık sistem güçleniyor, daha berrak bir zihin, daha kaliteli uyku, daha rahat bir sindirim sistemi, parlak saçlar, cilt, gözler falan ohoo

¹⁴⁵ Ahmet Bey’in ifadesidir.

sayamayacağımız nimetlerin yanı sıra insanın ruhsal ve zihinsel olarak da bambaşka bir boyuta götürüyor. Binlerce yıldır her dinde her inançta nefes teknikleri vardır. Doğru nefes nefsinizi terbiye ediyor, özünüzle, içinizdeki tanrısal güçle birleşiyorsunuz, bir bebeğin huzuru gibi huzurlu hissediyorsunuz, kurduğumuz her şeyin zihinde olduğunu anlıyoruz. Doğru nefesle insan adeta evrenle uyumlanıyor; tüm canlılarla, doğayla bir oluyorsunuz, egonuzdan dünyanın merkezinde kendinizi zannetmekten vazgeçiyorsunuz.” Bu açıklama YÇİ’nin birçok uygulamasında kullanılan eklektik söylem şeklini yansıtır.

4.2.2. Mindfulness

Mindfulness eğitimi bir hafta sonu 2 tam günlük yüz yüze eğitimin ardından 4 hafta boyunca yalnızca hafta sonu 1 gün 19:00-22:00 saatleri arası online katılım şeklindedir. 12 kişilik katılımcının 4 erkek 8 kadın (1 başörtülü) ve 26 ile 64 arasında olmak üzere oldukça geniş bir yaş grubundan bahsetmek mümkündür.

Beşiktaş’ta bu kuruma ait olan bir villada eğitim verilmektedir. Burası, geniş koltuklar, hoş tablolar, kütüphane, şömine ile oldukça şık ve sıcak bir ev salonu gibidir. Önce tanışma, sohbet, buraya geliş sebepleri, beklentiler, katılımcıları buraya yönelten şeyin ne olduğu vb. üzerinde konuşulmuştur. Herkes kendini kısa kısa tanıtip burada bulunma amacını belirttikten sonra danışman kendini tanıtmaya başlamış, hayat hikâyesini anlatmıştır. Evli, 3 çocuklu, iyi eğitimler, okul başarıları ve mesleki başarılarla dolu yaşamını “*kariyer de yaparım çocuk da diyen insanların adeta temsilcisiydim*” diyerek tarif etmiştir. Aile olarak maddi durumlarının yerinde olduğunu eşiyle birlikte sürekli ve yoğun bir tempoda çalıştıklarını, çocuklarının iyi okullarda okuduğunu belirtmiştir. Eğitimci, günün birinde artık daha fazla böyle devam edemeyeceğine karar verip bir anda iş yerinden istifa etmiştir. Eşinin bir psikiyatra danışması konusunda ısrarcı olması ile psikiyatra gitmeye başlamıştır. Psikiyatra gittikten sonra bir süre kendini iyi hissettiğini ama içindeki boşluk hissinin geçmemesiyle farklı arayışlara yöneldiğini anlatmıştır. Bu sırada çeşitli psikoloji kitapları, kişisel gelişim kitapları, bilinçaltı teknikleri ile ilgili nörofizyolojik eserlerin yanı sıra çeşitli dinleri ve felsefeleri de araştırmıştır. Hepimizin enerjiden meydana geldiğini, anda kalmanın önemini, ruh, beden ve zihin bütünlüğünün önemini

anlamaya başladığını belirtmiştir. Bu dünyaya gelirken tüm ruhların belirli bir hayat seçtiklerini, yaşanan olayların ruhun tekâmülü için gerekli olduğunu, almamız gereken dersleri alıp gelişimimizi tamamladığımızı ifade etmiştir. “Tekâmül” kavramı, araştırmamızda hem danışanlar hem danışmanlar tarafından çeşitli vesilelerle tekrarlanan temel kavramlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aradan sonra bir yürüyüş egzersizi yaptırılmış, herkes öncelikle sırayla kendini rahat hissettiği bir şekilde sandalyesinde oturmuş, ardından kendi yürüme temposunda bir tur atmıştır ve eğitmen sınıfın önünde kişinin oturuş ve yürüyüşünden bir nevi analizini yapmıştır. Kişilerin yürüyüş tempolarından, omuzlarını tutuş şekillerinden, el, kol hareketlerinden nasıl bir karaktere ve hayat tarzına sahip olduklarına dair söylemlerde bulunulmuştur. Ardından herkes birlikte mümkün olduğunca ağır bir şekilde adımlar atmaya başlamıştır. Burada amaç herbir hareketimizin herbir kasımızın farkına vararak odağımızı ve bilincimizi tamamen anda ve bedenimizde tutmaktır. Bu aslında hepimizin tahmin ettiğinden daha zor bir alıştırma oldu. Çoğumuzun dengesi bozuldu ve düşmemek için birbirimize tutunduk. Burada hedeflenen, günlük hayatta hepimizin otomatik olarak yaptığı eylemlerin farkına varmamızı ve aslında herbirinin ne kadar büyük bir emek ve düzen gerektiğinin farkına varmaktır. Ardından sandalyelerimizde otururken gözlerimizi kapatmamız söylendi ve ellerimize küçük karton bardaklar verildi. Herkese dağıtıldıktan sonra elimizle içinde ne olduğunu tahmin etmeye çalıştık, içinde iki parça yuvarlak biri büyük biri daha küçük meyve olduğunu tahmin ettiğimiz şeyler vardı. Bunlardan önce büyük olanı alıp kokladık, iyice kokusunu aldık, bir üzümdü, boyutuna bakarak bir kımızı üzüm olduğunu varsaydık. Eğitmenin talimatlarıyla önce dokusunu hissettik, kokladık, ardında çok yavaşça minik bir parça ısırarak tadın dilimizden tüm ağzımıza yayılmasına tanıklık ettik, tüm bedenimiz, zihnimiz ve ruhumuz bir küçük lokmanın bizde yarattığı sansasyonlara odaklanmaktaydı. Bununla yavaşlamayı, her bir anın tadını çıkarmayı idrak etmek hedeflenmektedir.

İkinci gün birbirine daha fazla ısınmış olan grubun güne daha neşeli bir başlangıç yaptığını söylemek mümkündür. Güne herkesin hayatta en unutamadığı, onu en etkileyen olayların, kişilerin ve durumların anlatılmasıyla başladı. Danışman burada hiçbir şeyin hiçbir şekilde eleştirilemeyeceğini, herkesin en rahat ve doğal hâliyle anlatmasını ve rahatlamasını istediğini belirttikten sonra kişiler, oldukça rahat

bir şekilde kendilerini ifade etmeye başladılar. Diğer tüm çalışmalarda olduğu gibi kişilerin oldukça mahrem olarak kabul edilebilecek olayları, travmaları anlatabilmelerinin sağlandığı bir terapötik duruma değinmek gerekir. Kişiler belki düşünüp hatırlamaya bile çekindikleri bazı olayları yabancı insanların önünde anlatınca bir rahatlama hissetmektedirler ve bir şekilde bu kadar özeline paylaşılması o ortamda bulunan insanlar arasında da bir bağ ve yakınlık oluşturmaktadır. İlerleyen zamanda online olarak, bir araya gelindiğinde birçok kişi “tekrar bir arada olmanın” ne kadar iyi geldiğine dair söylemlerde bulunmuştur ve uzun zamandır birbirini görmeyen dostlar gibi rahatça sohbet edilmeye başlanmıştır.

4.2.3. Bioenerji

Kurumun merkezi, Bağdat Caddesi’nde bir binadaki geniş bir dairedir. Tüm eğitimlerde olduğu gibi ikramlık köşesi bulunmaktadır. Odalar cam bölmelerle birbirinden ayrılmış, genel olarak beyaz rengin hâkim olduğu eşyalarla döşenmiş bir doktor muayenehanesi havası vermektedir. Burada da büyük bir salonda dizilmiş sandalyeler ve üzerlerinde bilgi kitapçıkları katılımcıları karşılamaktadır. Sadece kadınlardan oluşan bir grupta karşılaşan eğitmen oldukça şaşırarak bunun ilk defa gerçekleştiğini genelde mutlaka birkaç erkek katılımcının olduğunu belirtmiştir. Grup içinde iki tıp doktoru, bir kimyager, bir biyolog, iki akademisyen, bir müzisyen, bir avukat olduğu göz önünde bulundurulduğunda buradaki katılımcıların mesleki dağılımı Arslan’ın “Paranormalizm ve Din” (2011) çalışmasında değindiği gibi YÇİ’ye olan ilginin “bilim adamları, sanatçılar, din bilginleri, akademisyenler, bürokratlar ve siyasetçiler arasında da görülmekte” olduğu söylemiyle uyum gösterdiği görülmektedir.

Öncelikle 53 yaşlarındaki kadın eğitmen kendisini tanıtmıştır. Yurt dışında doğmuş büyümüş, yıllarca Hindistan’da, Çin’de çeşitli eğitimler almış; manastırlarda kalmış, Rusya’da dört yıl tıp eğitimi almış, ardından tamamlayıcı tıp alanına yönelmiştir. “Şifacı diplomasını” 10 yıllık eğitimini tamamlayarak İsrail’den aldığını söylemiştir. Bunları bu denli uzun uzun ve vurgulayarak anlatması yukarıda bahsedildiği gibi eğitim seviyesi ve iş hayatındaki pozisyonların oldukça yüksek olan bir grup karşısında olması dolayısıyla “grupla uyumlu” olduğunun bir vurgusu olarak okunabilir. Bir kimsenin bir ortama girdiğinde uyandırmak istediği etki doğrultusunda

bir tavır takındığı, ortamdaki diğer insanlardan ne tür bir tavır talep ettiği ve onlara karşı nasıl bir tavır sergileyeceği konusunda etkileşimin başında bir tercih yaparak ona göre davranılması etkili bir yöntemdir (Goffman, 2014a, s.24). Oyuncu karşısındaki seyircisine göre “farklı vitrin bölgeleri oluşturur” ve “performansını ona göre sergiler”, performansları arasında farklı psikolojik ve fiziksel bir kişisel vitrini bırakıp diğerine geçer, karşısındakinin muhafazakâr olduğunu düşünüyorsa ona göre anlatır veya bilimsel bir dil kullanır. Goffman (2009, s.29)’ ın belirttiği gibi performans sergileyen “aktör”, içinde bulunduğu ortamı ve çevreyi göz önünde bulundurarak bir “çevre çözümlemesi” yapar ve izleyicinin genel profiline en uygun olan performans şeklini seçer zira karşı tarafı ikna etme arzusundadır.

Eğitmen: “*Bioenerji ve enerjiyle şifa tıbbın bittiği, yetemediği yerde başlar ve onu tamamlar*” demiştir. Şifacılarından “biz” diye bahsetmekte ve “*tıbbın yetersiz kalacağını hep söyledik şimdi artık haklı çıkmaya başladık, 20 sene önce özellikle Türkiye’de insanlar burun bükerdi ama şimdi kıymet anlaşılmaya başlandı, birçok ülkede tıp fakültelerinde ders olarak okutuluyor. Ben zaten ilk olarak tıp hekimlerine eğitim vererek başladım eğitmenliğe zaten yurt dışında hastanelerde çok sık uygulanır*” demektedir.

Eğitmen performansını sergilediği sahne önündeki vitrin bölgesini oldukça etkin kullanmaktadır. “*Ben size bunca yılın birikiminden çıkarttığım formülleri hap gibi vereceğim ve siz onları kullanacaksınız*” demektedir. Danışman kendisinden oldukça emin bir hava yayarak, “performansına inandığı” izlenimini vererek “içten” bir performans sergilemektedir (Goffman, 2009, s.39). Bu oluşturmuş olduğu tavır konuşmadığı zamanlarda bile etkisini sürdürmeye devam etmektedir. Goffman, bu durumu “oyuncular kendilerini ifade etmeyi bırakabilirler ama ifade yaymayı bırakamazlar” şeklinde dile getirmiştir (Goffman, 2014a, s.109).

İlk olarak insanlar genellikle o sırada sahnelemekte oldukları rutinin tek rutinleri veya en azından en önemli rutinleri olduğu izlenimini yaratırlar. Daha önce de bahsettiğimiz gibi genelde seyirciler de onlara yansıtılan kişiliğin o yansıtmayı sahneleyen kişi ile ilgili her şeyi kapsadığını varsayarlar. “*Oyuncular rutinlerinin mevcut performansının ve mevcut seyircileriyle ilişkilerinin özel ve kendine özgü bir yönü olduğu izlenimini yaratırlar. Performansın rutin yönü örtülür*” (Goffman, 2014a, s.57).

Eğitmen, bioenerjinin tamamen bir bilim olduğunu, kökeni çok eskilere dayansa da bugünkü teknoloji ile ispatlanabilen ve görüntülenebilen bir bilim olduğunu ısrarla vurgulamaktadır. Eğitmen, vücuda bir makine benzetmesi yapmakta ve enerjiyi de onun temel yakıtı olarak ifade etmektedir. Vakit dar olduğu için size püf noktaları ve hazır formüller vererek işinizi çok kolaylaştıracağım demektedir. Bilimsel ve teknolojik kavramlara bilgilere yer vermektedir: Atom altı parçacıkları, kuantum, frekans gibi terimler sıkça kullanılmaktadır. *“Hava nasıl ki gözle görülebilen bir şey değil ama onsuz da yaşayamayız işte enerji de aynen hava gibi”* demektedir.

“Meditasyon yapmak çok önemli, ruhumuzla, evrenle o şekilde bağlantıya geçebiliyoruz çünkü zihnimiz susuyor. Benim geliştirdiğim yöntem rahatla, gevşe ve iyileş sözcüklerinin tekrarlanması çünkü burada ruhunu rahatlamasını, zihnine gevşemesini ve bedenine de iyileşme komutlarını veriyorsun. Ama istersen AUM de istersen ya rahman ya rahim de. Sonuçta aynı işe yarayacaktır. Sana ne iyi geliyorsa.” Bu, postmodern çağ ile yükselen tüketim kültürünün sıkça vurgulanan mottosu *“whatever works for you”¹⁴⁶* ile uyumlu bir söylemdir. *“Bütün dinler birer öğretiler ve aynı kaynaktan çıkmıştır zamanla bulundukları coğrafyaya, siyasi olaylara göre şekillenip değişmiş, farklı yorumlar geliştirilmiştir ama tüm kadim bilgiler, öğretiler aynı kaynaktanır.”*

“Ben size şimdi en temel şeyleri çok basit bir şekilde öğreticem iyi dinleyin ve uygulayın, böylece bundan sonra başkalarına gidip boşuna para harcamanıza gerek yok iyice öğrenin ve kendi kendinize çevrenizdekilere uygulayın. Daha sonra zaten birlikte ileri eğitime devam edince artık başkalarına uzaktan da enerji gönderebileceksiniz ve hislerinizin, önsezilerinizin ne kadar açıldığını göreceksiniz ve hayretler içinde kalacaksınız. Güç sizde, kontrol sizde”. Burada eğitmen, kişileri yükseltip motive ederek onların ilgisini kendinde tutmayı başarmaktadır. Boşuna başkalarına para vermeyin, diyerek katılımcılara aynı tarafta olduğu izlenimini de vermekte; onların bu eğitmen ile neler başarabileceklerine dair heveslenmelerini sağlayarak, böylelikle bu eğitimden oldukça daha pahalı olan ikinci eğitime de katılacaklarının bir nevi teyidini almış olmaktadır.

¹⁴⁶ Sana ne iyi geliyorsa şeklinde çevrilebilecek söz kalıbı.

Bu eğitimi aldıktan sonra meslek olarak bu alanda ilerlemeyi düşünenler için eğitmen vergilendirme, iş yeri açma gibi konularda henüz bizim ülkemiz o aşamada olmadığı için yaşam koçu olarak bir yer açıp içinde bu hizmeti de vermenin daha doğru olacağını söylemekte ve yaşam koçluğu eğitimi almamış olan kişileri “Türkiye’de çok önemli işlere ve başarılarla imza atmış eğitmenler” eşliğinde kendi bünyelerinde verilen eğitimlere katılmaları için cesaretlendirmektedir. Goffman’ın “performans takımı” ifadesi kurumlardaki eğitmenlerin karşılıklı sergiledikleri tutuma uygunluk göstermektedir. Bu kavrama göre, takım arkadaşlarını birbirlerine bağlayan karşılıklı bağımlılık söz konusudur. Takım arkadaşları arasında aşinalık ayrıcalığının organik türden, birlikte geçirilen zaman süresince yavaş yavaş gelişen bir şey olması gerekmez; daha ziyade kişi takımdaki yerini aldığı anda otomatik olarak teklif ve kabul edilen bir ilişkidir (Goffman, 2014a, s.57).

Eğitmen, kahve molası verdiğimizde orada görevli kişilerin o eğitimlerle de ilgili bilgi verip, *“sınırlı yer olduğu için” “bizim katılımcılarımıza yer açmanı rica ediyorum tatlım ne de olsa onlar artık öncelikli, diğer talepleri bir sonraki sefere bırakırsın”* diyerek sevimli ve esprili bir şekilde katılımcıların şimdiden o eğitimler için kayıt yapmalarını sağlamaktadır. Goffman (2014a, s.156)’ın “misafir itfaiyeci kompleksi” olarak ifade ettiği, yani takım üyelerinin “yeni misafire” takımda olmanın her türlü ayrıcalığını gösterme, yaşatma durumuna atıfta bulunduğu söylemle uyum göstermektedir. Burada dikkat çekici tutum hem katılımcılara siz artık bizdensiniz, öncelik sizde diyerek bir takım ruhu vermesi hem de potansiyel müşteri olarak başka yere gitmelerini engelleyerek o kurumda kalmalarını sağlamaya çalışmalarıdır. Burada aynı merkezde eğitim veren danışmanların bir takım oluşturduklarını, ortak bir amaç için bir arada olduklarını ve “aktörün” oluşturduğu izlenimin devamını sağlamak üzere performans sürecine dâhil olduklarını görmek mümkündür (Waters, 2008, s.53). Diğer katılımcılarla sohbet ederken herkesin çok hevesli olduğunu, hocayı methettiklerini ve mutlaka devamına katılacaklarına dair sohbetlere şahit olunmuştur. Bu tavırdan anlaşılabileceği gibi danışmanın performansı gerçekten “izleyicisine” ulaşmıştır.

Bu arada eğitmen enerji uygulamaları boyunca gaz çıkarmak gibi tutumların son derece doğal olduğunu söyleyerek kendisi sık sık reflü gibi sesler çıkarmaktadır. Başka bir ortamda oldukça tuhaf karşılanacak olan bu söylem ve hareket burada son derece doğal algılanmaktadır. Bu durumu Goffman (2018, s.19), çoğu durumda

münasip olmayacak davranışların bazı durumlarda münasip olarak karşılanması olarak ifade eder. Böylece Geertz'in (1972, s.) belirttiği gibi herhangi bir hareketin dışarıdan yapılan gözlemlerle değerlendirilmesinin yanlış olduğu ve aynı hareketin farklı zaman ve ortamlarda farklı anlamlara gelebileceği söylemi karşılık bulmuş olmaktadır.

Sonraki aşamada eğitmen renklerden ve renklerin gücünden bahsetmeye başlamıştır. Burada renk terapisinde anlatılmış olan bilgilerden, renklerin özelliklerinden, frekanslarından ve yaydıkları enerjilerden bahsedilmiştir. *“Renklerimiz doğuşumuzdan itibaren var, ruhumuzun bir rengi var. Herkes bir renkle doğar, iki renkle doğanlar ise bir bozukluk, yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunun göstergesidir”*. Burada elimizdeki kitapçığa bakmamızı ve renklerle ilgili olan bölümü açmamızı isteyerek birçok rengi ve renklerin temsil ettiği özellikleri yazmakta ve herkesten bunları okuduktan sonra hangi renk olduğunu tahmin etmesini istemektedir. *“Ben zaten hepinizin ruhunun rengini görüyorum ama bakalım siz doğru bulabilecek misiniz?”* dedikten sonra herkes sırayla olduğunu düşündüğü rengi söylediğinde eğitmen düzelterek *“hayır senin rengin bu şimdi onun özelliklerini oku bakalım”* demiştir. Birkaç katılımcı kendi ruhlarının “asıl” renklerini “eğitmenden” öğrendikten sonra ağlamaya başlamışlardır. Bu noktada eğitmen: *“ağlıyorsun çünkü ruhun onunla iletişime geçtiğiniz için rahatladı, demek ki yıllardır onu göz ardı etmişsiniz ve şimdi fark edilmenin mutluluğunu yaşıyor.”* demiştir.

Ben bioenerjiye devam etmeyeceğimi, bunu bir mesleğe çevirmeyi planlamadığımı söylediğimde: *“Bu çok büyük bir hata olur, ruhunun rengi yeşil olanlar insanlara iyi gelmeye, vermeye programlıdır. Hızır peygamberin rengi olduğuna inanılır, dolayısıyla etraflarına hep yardım ederler. Sen istemesen de daha doğrusu istemediğini düşünsen de bu senin ruhunda var ve buraya gelişinin de aslında bir amacı var. Sen bilinçli olmasan da ruhun seni bu yola çekecek. En basiti neden bu tez konusunu seçtin de başka bir konu seçmedin? Bak aslında sistem mükemmel işleyerek herkesi olması gerektiği yere doğru araçlarla taşıyor. Senin kadar yüksek enerjisi olan bir insan mutlaka bu işleri yapmalı ve mutlaka ileri eğitime gelmelisin çünkü sende o potansiyel var. Zihinsel blokajların var, kendi kendini kısıtlıyorsun oysa bunları ortadan kaldırdığın zaman akacaksın. Enerji çalışmalarına devam edip bu blokajları kaldırmalı kendini kendinden özgürleştirmelisin.”* Özellikle inançlarla ilgili yapılan çalışmalarda araştırmacı birçok zaman “potansiyel üye” olarak görülerek

“içeri” dahil edilmeye çalışılır (Bromley, 2007, s.72). Buradaki yaklaşım bu görüşle uyum göstermektedir. Bu noktada eğitmenin daha önce söylemiş olduğu “*hazır olanları ve içinde o potansiyel olanları bir sonraki seviyeye geçebilecek olanları ben seçeceğim*” ifadelerinden sonra ilk açıkladığı isim ben olmuş oldum. Diğer katılımcılarda benim adıma abartılı bir sevinç ve kutlama hâli ile sınavı geçmiş bir öğrenci gibi bana tebriklerini iletiler. İlginç olan durum zaten bir şekilde zamanı ve özellikle maddi durumu uygun olan herkesin bir sonraki eğitime katılabileceğinin göz ardı edilmiş olmasıydı.

Eğitmen, “*benim size anlattığım bilgilerin bazıları gizli, belirli bir seviyedeki insanların bilgileri, halka göre değil ama artık sizin enerjiniz yükseldiği için bu önemli bilgileri sizinle paylaşıyorum...bu grup enerjisi çok yüksek ve özel bir grup bunu hissediyorum ve görüyorum, sizler de benim gibi bu iş için doğmuşsunuz, o yüzden bugün burada hepimiz bir aradayız.*” diyerek herkesin kendisini daha önemli, özel, azınlıktan oluşan bir gruba ait hissetmesini sağlamıştır. Goffman’ın (2014a, s.56) “*oyuncu genelde seyircisinde, aralarında gerçekte olduğundan daha ideal bir bağ bulunduğu inancını yerleştirir*” söylemiyle uyum göstermektedir. Öztürk’ün (2015, s.42) araştırmasında da belirtilmiş olduğu gibi “*zira eğer seçilmemiş olsalardı, bu enerjinin ve bilginin önemini anlayamazlardı ve bunu öğrenmek için çaba sarf etmezlerdi. Bu düşünce tarzı aynı zamanda oldukça başarılı bir savunma mekanizması da oluşturmaktadır. Yeni inanışları takip eden ve bu sebeple çevresinden eleştiri alan bireyler, kendilerini eleştirenlerin bunu seçilmiş olmadıkları için bu enerjiyi anlayamadıklarından böyle davrandıklarını düşünürler. Dolayısıyla bu şekilde yapılan eleştirileri, büyük resmi göremeyen bireylerin yorumları olarak değerlendirirler ve bu sayede kendi inanışlarını seçilmişlik bağlamıyla korurlar*”.

Öğle arasında katılımcıların çoğu birlikte yakınlardaki bir kafeye gitmeye karar verilmiş, orada gülüşmeler eşliğinde sohbet edilmiştir. Bu sohbette ilgi çekici olan henüz üç gündür bir arada olan insanların özel hayatlarıyla, cinsellikle ilgili bu kadar rahat ve açıkça konuşabilmeleridir. Longman’ın (2018, s.8) söylemiyle kadınların oluşturmuş oldukları ortak çember, kendi özleriyle uyum hâlinde olmalarını sağlayarak iyileşmelerine ve güçlenmelerine vesile olmaktadır. Öte yandan, bu eğitimlerde olduğu gibi küçük gruplarda bireylerin izlenim yönetimini daha az uyguladıkları görülmektedir (Goffman, 2014a, s.48).

Eğitim sona erdikten sonra ilerleyen günlerde oluşturulan WhatsApp grubu üzerinden kurulan iletişimlerde buluşmak için bir gün kararlaştırılmış ve Bağdat Caddesinde bir kafeye gidilmiştir. Uzun zamandır görüşmeyen lise arkadaşlarının bir araya gelmesi gibi sıcak, samimi ve neşe dolu bir ortam oluşmuştur. Bu, en uzun eğitimlerden biri olan bioenerji eğitiminde uzun süre birlikte vakit geçirmenin ve birçok özel bilgiyi paylaşmanın vermiş olduğu bir sıcaklık olarak değerlendirilebilir. Burada Gülay Hanım'ın “*şaka maka beraber güldük beraber ağladık aslına bakarsanız kim bilim kaç tane arkadaşım var şu üç günde sizinle paylaştığımı onlarla paylaşmamışım*” şeklindeki söylemini diğerlerinin de onaylaması, bu merkezlerde kurulan sosyal ilişkilere son derece net bir örnek olmuştur. Öte yandan burada oluşturulan bu yakınlığın diğer grup üyelerince bir beklenti doğurduğunu ve katılımcıların da buna uymadıkları zaman çok hoş karşılanmadıklarını gözlemlemek de mümkündür (Bromley, 2007, s.72). Benim gözlemci olarak katılmam dolayısıyla eğitimler bittikten ve birkaç kez bir araya geldikten sonra WhatsApp grubundan çıkmak istemem kimi katılımcılar tarafından hoş karşılanmasa da çalışmamda objektifliğimi koruyabilmek açısından bunun gerekli olduğunu açıkladığımda anlayışla karşılamışlardır. Bir anda oluşan bu “fazla yoğun ve sıcak ilişkilerin” sürdürülebilirliğinin ise bir tartışma konusu olarak değerlendirilebilir.

4.2.4. Theta Healing/ Temel Seviye Basic DNA

Nefes terapisindeki gibi İstanbul'da beş yıldızlı bir otelin toplantı salonunda gerçekleşmektedir. Çalışmaya online katılanlar da mevcuttur, özellikle yurt dışından oldukça fazla katılım vardır. Toplamda 23 kişi olduğu söylenmekteyse de salonda 12 katılımcı bulunmaktadır. ABC¹⁴⁷ akademinin kurucusu olan eğitmen, şık siyah bir takım elbise ve parlak rügan ayakkabılar giymiş; saçları özenle taranmış, bir aktör edasıyla salona girmiştir. Konuşmalar, ses tonu, hareketler çalışılmış durmaktadır. Bu tutum, Goffman (2014a, s.42-43)'ın belirttiği gibi: “*Belli statüdeki kişi rolünü dramatize etmek istediğinde bunu sağlamak için o işe büyük miktarda enerji yönlendirmek zorunda kalır...Kendini son derece uygun şekilde ifade etmekle uğraşanların içeriğe az zamanları kalacaktır. Sartre'ın dediği gibi “ilgili olmak isteyen öğrenci, gözleri sabit şekilde öğretmende, kulakları pür dikkat ilgili rolü oynarken kendini o denli tüketir ki sonunda hiçbir şey duyamaz olur.”*”

¹⁴⁷ Kod Adı kullanılmıştır.

Yöntemi geliştiren kişinin yaşadığı mucizelerden sıklıkla bahsedilmekte, bilimsel arka plana çok sık atıfta bulunulmaktadır. Sürekli “bu zaten artık bilimsel olarak ispatlanmış olan bişey” sözü geçmektedir. Uzun uzun beynin nasıl çalıştığı; amigdala, kortex, epifiz bezi, rem uykusu vb. hem beynin bölgeleriyle alakalı hem enerji, frekans, DNA ve beyin dalgaları ile alakalı bilgiler verilmektedir. “*Yeteri kadar bilimsel veri aktardıktan sonra artık mucizelere geçebiliriz*” diyerek bilinçaltı kodlarımızı yeniden oluşturup, “*yeni bir ben*” olarak “*yeniden doğacağımızı*” ve artık geçmişin yüklerinden kurtularak “*kuş gibi hafifleyeceğimizi*” anlatmaktadır. Salonda bulunan benim dışındaki tüm katılımcılar daha önce aynı eğitmenin farklı eğitimlerine katılmışlardır. Kahve molasında sohbet ettiğim bir katılımcı kendisinin bu alanlarda “bir duayen” olduğundan bahsederek benim daha önce kendisine bir TV programı veya YouTube’da denk gelmemiş olmama oldukça şaşırmıştır.

Diğer birçok uygulamada olduğu gibi imgelem çok önemli, gözlerimizi kapatıp kendimizi bize huzur veren bir ortamda hayal etmemiz istendi. Böylelikle öncelikle sakinleştikten ve uygun frekansa ulaştıktan sonra “temizliğe” başlayarak dönüştürmek istediğimiz duygu ve düşünceler yerine yenilerini ekmeye başladık. Kendimizi ilerde görmek istediğimiz yerde, birlikte olmak istediğimiz kişilerle ve ulaşmak istediğimiz hedeflere ulaşmış bir biçimde tahayyül ettik. Tüm dileklerimiz ve hayallerimiz zaten gerçekleşmiş gibi o anın içine girerek o duyguları içimizde hissetmemiz sağlanmak istenmekteydi. Bir dileğimiz olduğunda onu ileri atmak yerine sanki şu anda olmuş ve gerçekleşmiş gibi düşünmemiz ve “yaptım oldu” veya “oldu oldu oldu” gibi onay cümleleri söylememiz ile evrene bu hayalin gerçekleştirilmesi mesajı verdiğimiz, danışmanın deyimiyle “*e-mail yazdıktan sonra send düşmesine basmak gibi*” bir işlev görmektedir. Bu söz eski Türk-Altay yaratılış destanında Ak Ana ve Ülgen arasında geçen diyalogu hatırlatmaktadır. Diyalogda Ak Ana, Ülgen’e “ol” kelimesinin öneminden bahsederek “yaratmak istiyorsan yaptım oldu de” der (Ögel, 1971, s.433). Bu benzerliği eğitmene söylediğimde bunun tarih boyunca her millette her kültürde bilindiğini, uygulandığını söylemiş ve “*evrendeki doğru seslerle doğru frekansları yakalama bilgisinin hep var olduğunu ancak zamanla unutulduğunu*” belirtmiştir. “*İçinde bulunduğumuz uyanma çağı bize unutturulan özümüze, yaratıcı potansiyelimize, içimizdeki sonsuz sevgi ve neşe kaynağına geri dönme çağıdır*” diye eklemiştir.

4.2.5. Koçluk

Koçluk eğitimi temel koçluk ve ileri koçluk olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İlerleyen zamanlarda dileyen katılımcılar alt branşlardan birinde uzmanlaşmak için eğitimlere devam edebilmektedirler. 13 katılımcıların 4'ü erkek, 3'ü başörtülü olmak üzere 9'u kadındır.

Benim dışımda tüm katılımcılar, koçluğu meslek olarak yapmak niyetindeler ve bu kursu araştırarak ICF yani uluslararası geçerliliği olan bir sertifika vermesi sebebiyle burayı tercih etmişlerdir. Ayrıca koçluğun, MYK tarafından da tanınan bir meslek olmasının onlar için çok önemli olduğunu söylemişlerdir¹⁴⁸. Eğitimin temel bölümü 4 tam gün online şekilde gerçekleşmektedir, ardından 6 hafta, haftada 1 tam gün olmak üzere eğitmen gözetiminde karşılıklı koçluk, danışan denemeleri yapılmaktadır. Bu süreç de tamamlandıktan sonra eğitim koçluğu, ilişki koçluğu, mesleki koçluk, holistik-bütünsel koçluk gibi alt segmentlerde kişiler alanlarını seçerek eğitimlerini o yönde derinleştirebilmektedirler. İlk eğitimin sonunda mesleki yeterlilik belgesi alınsa da uzmanlaşmak için diğer eğitim programlarına da katılmak gerektiği, bunu uzun bir yol olduğu ve emek verilmesi gerektiği eğitmen tarafından belirtilmektedir. Uzun süren bu eğitimin önemine ve alınacak olan sertifikalara yapılan vurgu Goffman'ın (2014a, s.54) söylemiyle “*Oyuncuların genel olarak sergiledikleri*

¹⁴⁸ Sertifikayla ilgili teknik bilgiler vermektedir. Eğitmenin anlattığı şekliyle: Bizim alacağımız sertifika ICF tüm dünyada geçerli ACSTH (Icf approved coach specific training hours), daha sonra CCE (Icf continuing coach education), ACC (yüksek lisans), PCC (doktora), MCC (profesörlük) farklı seviyelerdeki sertifikalar için bu benzetmeleri yapmaktadır. MCC alabilmek için koçluk içinde en az 5-6 sene profesyonel yol almak gerektiğini ve bu sisteme dâhil olduğunuzda tüm dünyada geçerli olan sistemde adınızın yer aldığını belirtmektedir. Ünvanlı koç olmanın sizi diğerlerinden ayıracağını, bu işin ilmini aldığınızı ve profesyonel olarak yaptığınızı bir göstergesi olacağını belirtmektedir. Sertifikayı onaylayan bu merkez, sertifika vermeye yetki verdiği kursları düzenli olarak takip ediyormuş. Şikâyet merkezleri de varmış, danışan koçtan bir şeyden dolayı şikâyet ederse bu merkeze yazabiliyormuş ve onlar da bu şikâyeti değerlendirmeye alıyorlarmış. Koça kendini savunma hakkı veriliyormuş, eğer savunma yetersiz görülürse koçun belgesi elinden alınıyormuş. ACC için 100 saat koçluk yapılması gerekiyormuş, ICF'ye kayıtlı mentor denetliyormuş ve sonra bir sınav yapılyormuş. PCC için 500 saat koçluk ve supervizyon gerekiymiş. İlk seviye için 6 ay gibi bir sürenin gerekli olduğunu belirtmiştir. ICF sürekli yönetmelikler düzenliyormuş, 2020 ICF'nin 25. yılıymış. Pandemiden dolayı işlemleri durdurmuşlar ama şimdi sertifikayı elde etme şartlarını daha da zorlaştıracaklarmış çünkü dünya çapında çok büyük talep varmış. Bu sisteme kayıtlı olan, Türkçe konuşan 150 koç varmış şu anda. MYK'ya bağlı, ICF onaylı sertifikalar uluslararası geçerliliği olduğu için diğerlerinden daha pahalı oluyormuş. Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de yükselen bir ilgiyle karşılaşıldığından Devlet “koçluğu” bir meslek olarak kabul edip denetim altında tutmayı uygun görmüş, yazılı ve sözlü sınav ile MYK yer açma izni veriyor. Özellikle okul ve devlet kurumlarıyla çalışılacağı zaman MYK belgesinin büyük avantaj olduğunu belirtmektedir. Şu anda zorunlu değilmiş ama büyük ihtimalle yakında zorunlu yapabilirlermiş. Tüm sertifikalar 3 yılda bir yenileniyormuş. Mentör ile haftada bir veya 2 haftada bir görüşülüyormuş, o süreçte gerçekleştirilen seansları anlatılarak, danışanın izni oldukça yer yer ses kaydı dinletilerek uygulamaların uygunluğuna dair onay alınıyormuş.

role ideal amaçlar için soyundukları, o rol için ideal niteliklere sahip olduklarını pekiştiren bir çeşit “eğitim retoriğı” söz konusudur. Bu sayede sendikalar, üniversiteler, ticaret odaları ve diğler lisanslama kurumları o meslekleri icra edenlerin, kapsamı ve süresi açısından gizemli bir eğitim almalarını şart koşar. Bu kısmen o alanda tekelliklerini devam ettirmek içindir, ama kısmen de lisanslı meslek üyesinin o eğitim sayesinde baştan yaratılmış ve diğler insanlardan apayrı bir kimse haline gelmiş olduğı izlenimini yaratmak içindir.” görüşünü tasdikler niteliktedir.

Eğitmen kendisini tanıtmış, bu yola nasıl girdiğini anlatmıştır. Hikayesi, eğitimi, maddi durumu hemen hemen tüm danışmanlarla aynıdır. “*Burada öğrendiklerinizle önce kendi içinizdeki dönüşümü fark edeceksiniz yani bir nevi önce kendi yolunuzu aydınlatıp ardından çevrenizdekilere ve danışanlarınıza ışıık olacaksınız*” demektedir. Koluğın temelini Sokrates’e dayandırmış ve bunun doğru sorular sorma sanatı olduğunu, nerede nasıl sorular soracağınızı bilerek kişiye çözüm önerileri veya tavsiyeler vermek değıl; ona doğru sorular yönelterek kendi sorularının cevaplarını ve sıkıntısının kaynağını bulmasını sağlamak olduğunu söylemiştir. Psikolog gibi olmaya çalışılmaması gerektiğini, bilinçaltı ve travma ile ilgili konular, geçmiş, neden terapi ve danışmanlık psikologların konuları iken; gelecek ve nasıl ile ilgili konular koluğın konularına girmektedir. Bir başka ifadeyle koluğın hayatında değışiklik yapmak isteyen, ilerlemek isteyen insana yardımcı olmak amaçlı olduğı ifade edilebilir. Psikolojik rahatsızlığı olan kişiye koçluk yapılmaz, mutlaka bir psikoloğa yönlendirilmelidir. Gelen kişinin kültürel, ailevi durumunu vb. bilmek aynı dilde, ortak paydada buluşabilmek için önemlidir. İnsanların ülkeleri, coğrafiyaları, kültürlerinin hayata ve olaylara bakışlarını çok etkilediğı göz önünde bulundurulmalıdır. Eğitmen, psikiyatru veriyorsa ilaca karşı olunmaması gerektiğini çünkü her işin bir bileni olduğunu sözlerine eklemektedir. Beden dili, ses tonu, nerde konuşup nerde sustuğın, söylediklerin kadar söylemediklerin de önemli diyerek tavsiye ve akıl vermenin bir koçun işi olmadığını, kişinin cevaplarını kendisinin bulmasını sağlamanın önemini belirtmektedir.

Koçluk eğitiminde diğlerlerinde olduğı kadar enerji, frekans, yaratıcı güç vb. söylemler geçmemekte, daha pragmatik söylemler kullanılmaktadır. Koçluk eğitimi aslında bir mesleki eğitim olarak değıerlendirilebilir. Katılımcıların önce kendilerine sonra çevrelerine yardımcı olmaları, ardından yeni bir meslek edinmeleri ve maddi

kazanç sağlamaları hedeflenirken, danışanların mevcut sıkıntılarından “hızlıca” kurtulmalarını amaçlanmaktadır.

Merve Hanım (35): *“Ben koçluğa kendimi geliştirmek için girdim, ben kendimle ilgili sorunlarımı çözmeye başladıkça hafiflediğimi ve ben değiştikçe etrafımdaki herkesin de değiştiğini farkettim sonra bu işin peşini bırakmamaya karar verdim. Bu programı çok araştırdım, çok iyi olduğu için bunu tercih ettim. Benim kadar kaygılı bir insan bile bunu yapabildiyse herkes yapabilir ve ben bu alandan insanlara yardımcı olmak istiyorum e tabi bir ofisim olsa oraya danışanlarım gelse ne güzel olur”* değerlendirmesinde bulunmaktadır.

Engin Bey (41): *“4 yıl önce işi gücü bıraktım”* diyor, İstanbul dan da taşınmış, Ayvalıkta ailesinden kalma küçük bir yerleri varmış, *“toprakla ilgilendim, sakin sade hayat ve toprak beni iyileştirmeye başladı diyor, ben bir arayıştayım, benimki bitmeyen bir arayış ve bu koçluk da benim arayışımın bir parçası diyor. İnsanlarla ilişki kurmak ve tecrübelerimi aktarmak istiyorum.”*

İleri Koçluk: Temel koçluk eğitimi tamamlandıktan sonra yine online olarak devam eden bir eğitim sürecidir. Bu bölümde ilk koçluk eğitimine göre yaş grubu daha yüksek ve önceden genel koçluk eğitimini almış, çoğu da zaten hâlihazırda koçluk mesleğini icra eden kişilerden oluşmaktadır. Temel koçluk eğitimine göre katılım biraz daha azdır. Bu bölümde kişiler, temel koçluk eğitimini aldıktan sonra alanlara göre ayrılarak seçtikleri alanda ilerlemek üzere devam etmektedirler. Genellikle iş yaşamında olanlar liderlik, takım çalışması, insanları motive edebilmek gibi konulara yoğunlaşmaktadırlar. Kurumsal iş hayatına devam edenlerin çoğunun İK veya yönetici pozisyonunda oldukları gözlemlenmiştir. Bu kişiler doğrudan koçluk yapmayı planlamasalar da birlikte çalıştıkları ekip arkadaşlarına buradan öğrendiklerini uygulamayı planladıklarını anlatmaktadırlar.

Ayten Hanım (49) *“önce kendimi anlamak, geliştirmek için daha sonra da başkalarına faydam dokunsun diye girdim, kendi tecrübelerinden oluşan bir kitap yazdım başkalarının da belki işine yarar diye düşündüm... Ben çok zor zamanlar geçirdim, çok bocaladım, çok genç evlendirildim ve anne oldum. Allah’tan kocamla mutlu olabildik ama yine de çok zor eğitilmiş olmayan genç bir kadın için bu süreci atlatmayı başarabilmek. İçinizde hep bir öfke ve boşluk duygusu oluyor. Ben okuya*

okuya kendimce bazı şeyleri hallettim ama bu uzun ve zor bir yolculuk. Benim durumumda olan kadınlara yardımcı olmak istiyorum. Keşke benim zamanımda da bana böyle el uzatabilecek birisi olsaydı...psikolog fln öyle herkesin ulaşabileceği ve herkese yardımcı olabilecek kişiler değil. Eğitimli, varlıklı bir kadın benim sıkıntılarımı ne kadar anlayabilir ki? Anlayamaz, anca kitabına uygun öneriler verir. Ama benim amacım muhafazakâr çevrelerde olan kız kardeşlerimin sorunlarına yardımcı olabilmek bana baktıkları anda zaten onlarla bağ kurabileceğimi anlıyorlar ve daha rahat içlerini açıyorlar” diye de eklemiştir. Burada kişilerin dış görünüşleri ile oluşturulan vitrine uygun olarak bir takım hâlinde hareket edilebileceğinin vurgusunu görüyoruz. Goffman’ın belirttiği gibi ve kişilerin sorunlarını paylaşabilmeleri için “bu kişi beni anlayabilir” yaklaşımında olduklarında rollerini bir kenara bırakarak kendi içlerini açtıklarına dair bir vurgu vardır. Özellikle koçluk eğitiminde sürekli vurgulanan, danışanların kendilerini yakın hissetmelerini ve “açılmalarını” sağlamaktır. İlişkisinde sorun yaşayan kadın bir danışan, bir erkek koça gitmek yerine kendisini daha iyi anlayabileceğini düşündüğü bir kadını koça gitmeyi tercih eder veya danışan bir anne ise koçun da bir anne olması ona bir sıcaklık sağlamaktadır.

Yıllarca eğitim alan psikologların eğitimlerini ve uzmanlık alanlarını takdir etmekle birlikte kendileri onlara denk görmekte, sadece ulaşmak istediklerinin ve yöntemlerinin farklı olduğunu söylemektedirler. Özellikle psikolog olan Ceyda Hanım’ın mesleki alanını genişletmek ve daha fazla insana hitap edebilmek için koçluk eğitimi alması bu işin ne ölçüde bir popülerlik kazandığını ve dönüştüğü pazar hakkında bilgi vermektedir. Katılımcılardan birisi ise gençliğinde psikoloji okumayı çok istediğini ve buna imkân olmadığı için bu alana yöneldiğini belirtmiştir. Kişiler, koçluk ve psikologluğu ayırsalar da aslında aynı şemsiye altında değerlendirmektedirler. Yaratılan genel intiba, kişide eğer bir ruhsal veya zihinsel sorun olduğu anlaşılırsa mutlaka bir psikoloğa veya psikiyatra yönlendirilmesi yönündedir; orada bilinçli davrandıklarını söylemek mümkündür. Ancak burada bu sorunların sınırlarını ayırt edebilmek için de belli bir birikim ve eğitimin gerekliliği göz ardı edilemez. Bir kişinin, “danışanın” “daha üst düzeyde” bir yardıma ihtiyacı olup olmadığının anlaşılması bile alanla ilgili bir uzmanlık gerektirmektedir. Görüştüğümüz bazı koçlar ise onların danışanlara daha “günlük ve pratik” konularda yardımcı olduklarını ve bazı kararları alma süreçlerini kolaylaştırdıklarını belirtmektedirler.

4.2.6. Reiki

Bağdat Caddesi'ndeki eğitim merkezinde 3 kadın, 2 erkek toplam beş katılımcı ile gerçekleşmiştir; danışman Onur Bey 48 yaşındadır. Reiki eğitiminden 1 gün önce kurumdan bir mesaj gelmiş ve ertesi günkü eğitime kadar kırmızı et, alkol tüketilmemesi gerektiği, kadınların da regl olma durumunda katılmamaları gerektiği belirtilmiştir.

Bir bankada uzun yıllar üst düzey yöneticilik yaptıktan sonra *“bi noktada o kadar bunaldım ki hayat bana çok boş ve amaçsız gelmeye başladı, sanki hiçbir şeyin anlamı yok da öylesine yaşıyoruz işte diye düşündüğüm dönemler oldu. O süreçte sürekli hastalanıyor, yataktan kalkmak istemiyordum”* diyen eğitmen diğer tüm eğitmenlerle ortak söylemleri paylaşmıştır. Diğer tüm danışmanlar gibi iyi eğitilmiş, kendi deyimiyle iyi bir pozisyonda iyi bir gelire sahip bir kişidir.

Yöntemin nasıl geliştiğinden kurucusu tıp doktoru Usui'nin hayatından, uzun yıllar süren arayışından ve tam vazgeçecekken dağ başında inzivadayken Reiki enerjisinin mucizevi bir şekilde belirmesinden bahsetmiştir. Tüm eğitimlerde olduğu gibi burada da arayışta olan bir insan, inziva vb. ardından geçen uzun zaman ve pes etme sürecinde birden bir şeylerin belirivermesi gibi ortak hikâye örüntülerini görmek mümkündür. Bu sırada katılımcılar masal dinler gibi zevkle dinlemekte ve arada “aaa”, “ooo” gibi sesler çıkararak hem hikâyenin hoşlarına gittiğini belirtmekte hem katılımlarını paylaşmaktadırlar. Goffman, bu genel tutumu “olayın havasına girmek” (Goffman, 2014a, s.94) şeklinde ifade etmektedir. NLP ve Reiki eğitimini veren aynı eğitmendir. Bu kadar dönüşme potansiyelinden ruhsal, zihinsel ve bedensel sağlıktan bahseden insanların görüntülerinin daha sağlıklı olması beklenmektedir. Eğitmen oldukça kilolu ve yorgun görünmekte, genel yapısına bakıldığında sağlıklı yaşam önerilerine kendisinin uymadığı anlaşılabilmektedir. Söylemlerle genel görüntü arasında gözlemlenebilen bu uyumsuzluk, Goffman'ın (2014a, s.35) *“Tabi ki genelde görünüş ile tutum arasında, vitrin ve performans arasında karşılıklı olarak birbirini onaylayan bir tutarlılık olmasını bekleriz, aksi halde seyirci üzerindeki intiba kolay dağılır”* söylemini çağrıştırmaktadır. Bireyin vitrinde ortaya koyduğu performansla iddia ettiği performans arasında bir farklılık söz konusu olmaması gerekir.

Diğer tüm eğitimlerde olduğu gibi gelecekte olacak eğitimlere karşı bir merak ve heyecan ile asıl o eğitimlerden sonra bu işleri tam olarak yapabileceğimize dair bir beklenti, heves ve devam etme arzusu uyandırılmaktadır. Pazarlama teknikleri gibi gittikçe daha iyi olacağını söylemekte ve asıl “mucizelerin” ilerleyen zamanlarda gerçekleşeceğine dair kişilerde bir beklenti oluşturmakta ve daha sonraki eğitimlere de katılma dolayısıyla para verme isteği uyandırmaktadır. Eğitimci, *“ustalaştıkça karşındakinin iç organlarını bile görüyorsun, dolayısıyla iç organlarda bir sorun, hastalık varsa bunu anlayabiliyorsun, başlarda ilk zamanlarda egon biraz yükselir gibi olsa da bunu terbiye etmeyi öğreniyorsun çünkü aslında biz sadece aracıyız...Özellikle eskiden enerji ilmi yayılsın istenmiyor çünkü insanları bu şekilde yönetiyorlar”* ifadelerini kullanmaktadır.

Bizlere dağıtılmış olan kitapçıklarda çakralardan, ne işe yaradıklarından ve bunların Sanskritçe isimlerinden bahsedilmektedir. Eğitimci, çakraların tasavvufta letaif olarak geçtiğine değinerek tepe çakranın Muhammedi bilinci, boğaz çakrasının Hz. İsa’yı, mide çakrasının da Hz. Musa’yı sembolize ettiğini anlatmaktadır. Bu açıklamalarda yine yukarıda bahsedildiği gibi hem YÇİ’deki eklektik ve senkretik yapı hem de tüm inanç ve öğretilerin ortak yönlerine yapılan vurgunun izlerini görmek mümkündür.

Konuyla ilgili ön bilgileri verdikten sonra sıra hepimizin inisiye olmasına gelmiştir. Eğitimci öncelikle hepimizi sırayla içeride bir odaya alacağını söylemiş ve içerdeki odanın enerjisinin temizlenip hazır hâle gelmesi için hazırlamaya gitmiştir. Birkaç dakika sonra eğitim kurumundaki görevli genç hanımlardan birisi sırayla ismimizi söyleyerek içeri çağırmıştır. İlk katılımcının gidip geri gelmesi ortalama 7-8 dakika sürdükten sonra *“müthiş bir sıcaklık ve karıncalanma hissettim sanki vücuduma hafif bir elektrik akımı verilmiş gibi oldu çok acayip bir şeymiş bu”* söyleminin ardından herkes daha da heyecanlanıp meraklandığını gözlemlemek mümkündür. Sıra bana geldiğinde koridorun ilerisinde küçük sayılabilecek bir odaya geçtim. Danışman beni orada bekliyordu ve yerde Japon alfabesinin harflerine benzeyen bir sembolün üzerinde bir sandalye vardı. Sembol billboarda benzer bir şekilde büyükçe basılmış ve sandalyenin 4 ayağı tam onun ortasına denk gelecek şekilde yerleştirilmişti. Sembolün ne anlama geldiğini sorduğumda eğitimci, onun kuvvetli bir sembol olduğunu ve uzun süre bakmamam gerektiğini söyledi. Eğitimci sandalyeye oturmamı ve sakın sakın

nefes almamı, avuçlarımı parmak uçlarım yukarı bakacak şekilde birleştirerek durmamı ve gözlerimi kapatmamı istedi. Sandalyeye oturup dediklerini yaptıktan sonra tepemde el kol hareketleri hissettim, birkaç dakika sonra uyumlanmış olarak kalkıp ellerimi duvara dayıp topraklanmış¹⁴⁹ oldum. Ne hissettiğimi sorduğunda pek bir şey hissetmiyorum, diye cevap verdiğimde zaman içinde fark edeceğimi söyledi ve içeri geçerek benden sonraki katılımcıyı içeri çağırmamı istedi. Her katılımcı arası 1-2 dakika süre isteyerek odanın enerjisini temizlediğini ve bir önceki katılımcı ile yeni katılımcının enerjilerinin birbirine karışmaması gerektiğini belirtti. Tüm inisiyasyonlar tamamlanıp salonda tekrar toplandığımızda danışman, salona geri gelerek hepimizden neler hissettiğimizi paylaşmamızı istedi. “*Bir sıcaklık, ellerimde karıncalanma, elektrik dalgası geçti sanki*” vb. söylemler herkesin ortak paydada bulunduğu söylemler olmuştur. Tüm katılımcıların gözlerinde büyük bir heves ve parıltının olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada pek bir şey hissedememiş bir insan olarak kişilerin, ortamın “havası bozulmasın” ve danışmana ayıp olmasın diye bu sözleri nezaketen mi sarf ettikleri yoksa gerçekten böyle mi düşündükleri benim için bir soru işareti olarak kaldı. Kahve molası verdiğimizde bu sorumu diğer katılımcılara iletteğimde bir kişinin benimle aynı durumu paylaştığını ancak diğerlerinin uzun uzun yaşadıkları hisleri ve bu “inanılmaz bir şey” şeklindeki paylaşımlarda bulunmuşlardır.

4.2.7. Access Conciousness

Bir tam gün yüz yüze yapılan bir eğitimidir. Eğitim, daha önce bulunmuş olduğum Bağdat Caddesi’ndeki eğitim merkezinde daha önce girmemiş olduğum bir odada gerçekleşmiştir. Odada kıyafet mağazalarında bulunan plastik mankenlere benzeyen orta boylu bir cansız manken vardı ve hem kafasının hem vücudunun çeşitli bölgeleri işaretlenmişti. İlerleyen saatlerde eğitmen bize Access için önemli olan noktaları bu manken üzerinden anlatmıştır.

¹⁴⁹ Evrenden aldığımız enerji vücudumuza yayıldıktan sonra tekrar bu dünyayla bağlantılı olmak için topraklanmanın önemi tüm enerji şifa yöntemlerinde vurgulanmaktadır.

Eğitmen¹⁵⁰ 44 yaşında, kadın, evli ve 2 çocuğu var, diğer danışmanlar gibi varlıklı ve eğitimli tek fark iflas ettikten sonra “*enerji işlerine merak sarması*”. Çok sıcak kanlı, sempatik ve hep iltifatlar eden bir insan. Sürekli iltifat etmekte, toplumsal hayat içerisinde yer alan birey; diğer bireylere karşı övgü, iltifat yoluyla memnuniyetini dile getirerek veya yapılanları onaylayarak kendince bir benlik sunumu gerçekleştirmektedir (Türköz, 2010, s.32).

Tüm YÇİ’lerde görülen “bir kere dene bak gör” şeklindeki motto diyebileceğimiz söylem burada da karşımıza çıkmakta ve kanaatimce en “tuhaf” yöntemlerin başında gelmektedir. Access’te konu her ne ise kendi kendimize “Bundan daha iyi nasıl olur?” cümlesini sormamız gerektiği ve böylelikle her konuda farklı bir perspektif kazanmaya ve olumluya götürmeye yönelik bir bakış açısı kazanarak yöntemin âdeta mottosu olan “*Hayatın tümü bana kolaylıkla, neşeyle ve ihtişamla gelir*” cümlesi oldukça sık tekrarlanmaktadır. Bir diğer sürekli söylenen cümle ise “*Right and wrong, good and bad, POD and POC, all 9, shorts, boys, POVADs and beyonds*”tur. O kadar ki okuyunca ben gülmeye başlayınca eğitmen, “*olsun olsun gül hiç sorun yok haklısın garip geldi değil mi birden ama sen sadece söyle kelimeler adeta sihir gibi yapmaları gerekeni yapacaklar*” diye karşılık vermiştir. Eğitmen kalıp, ön yargı veya öğrenilmiş bir düşünce, duygu içerdiğine inanılan bir cümle söylendiğinde bunun “*ilginç bir bakış açısı*” olduğunu söylemektedir. Oldukça değişik gelen bu cümle aslında söylediğimiz sözlerin bizim gerçekliğimiz hâline dönüşmesini engelleyerek diğer öğretilerde özellikle düşünce gücü ve olumlamalarla ilgili yaklaşımlardaki “iptal” sözcüğü ile paralel bir anlamda kullanılmaktadır. Dolayısıyla gün içinde oldukça sık bir şekilde bu söylemi de duyduk ve ara ara biz bir şey söyledimizde de eğitmen bizim yerimize söyleyerek tekrarlamamızı istedi.

Eğitimin nasıl oluşturulduğu vb. ile ilgili bilgileri verdikten sonra önceki eğitimlerle neredeyse birebir benzer bir kurgu ile yöntemi oluşturan kişinin yaşam öyküsü anlatılmıştır. Eğitmen, yöntemin kurucusundan çok büyük bir saygı ile bahsetmektedir.¹⁵¹

¹⁵⁰ Access Bars uygulayıcıları kendilerine “kolaylaştırıcı” demektirler.

¹⁵¹ Yöntemin kurucusu, tüm yasal hakları elinde bulundurmakta ve Acces Bars eğitmeni olmak için kendisine ait olan merkez tarafından belirlenen kurumlarca verilen eğitimleri alıp onlar tarafından

“Aslında kesinlikle paylaşmamam lazım ama küçük ve çok özel bir grup olduğunuzu hissettiğim için bize özel olan (ABD’de merkeze bağlı üst düzey eğitimcileri kastediyor) *metinleri videoları göndericem onları bi inceleyin ama sakın ve sakın kimseyle paylaşmayın olur mu çünkü bunlar özel.*” Genel olarak sanki gizli tutulmuş bir bilgiyi almaya hak kazanmış olan seçilmiş bir azınlıkmışız gibi bir hava oluşturulmuştur. Bu yaklaşım, Goffman’ın (2014a, s.73-76) sır ve gizemleştirme tanımının yanı sıra “dramaturgical loyalty” olarak ifade ettiği bir takım ruhunun olması, takım içinde ortak bir sırrın paylaşılması ve karşılıklı sadakatin yüksek olması şeklinde yorumladığı tutumla uyum göstermektedir. İçerik olarak herhangi bir web sayfasında veya YouTube kanalında olan ve kolaylıkla ulaşılabilecek bilgilerden çok da farklı bir şey değildir.

Access Bars eğitimi aldıktan sonra isimlerimiz ve mail adreslerimiz sisteme kaydedilmiş ve o günden sonra düzenli aralıklarla ABD’deki merkezden mailler gelmeye başlamıştır. Bunlar “bu mucizevi yöntemin bir parçası olduğumuz” için tebrik mesajları, dünyanın farklı yerlerinde yakın zamanda olacak eğitimlerin duyuruları ve hatta ABD başkanlık seçimleri için bağış kampanyaları bile içermektedir. Yöntemin kurucusu ve yardımcısı ABD’de bir eyalette tamamen doğal yaşam üzerine kurulması planlanan “kasaba” benzeri bir oluşuma yatırım yaparak yer satın alma veya bünyesinde bulunacak olan otelde konaklama imkânı ile ilgili sık sık “bilgilendirme” reklamları gönderilmektedir. Bu dünyada bir ütopyayı gerçekleştirme arzusu gibi gözüken bu oluşum Osho’nun Oregon’da kurduğu ve kendi kurallarının geçerli olduğu kasabayı anımsatmaktadır.¹⁵²

verilen sertifikalar elde edilmektedir. Üç ana eğitimden sonra eğitmen olunmakta ve bunun akredite olması için merkeze 250 dolar gönderilmektedir. Üst düzey Access eğitmeni olmak için her yıl bir eğitime katılmak gerektiği ve yıllık ABD’deki merkeze 8350 TL’ye denk gelen rakamın ödenmesi gerektiği belirtilmektedir (Temmuz 2022). Alanda ilerlemek isteyenler için üst düzey eğitimler de vardır ve ödenen miktarlar gittikçe artmaktadır. Kişiler üst aşamalara geçtikçe kendi merkezlerindeki kişiler tarafından belirli bir ücret karşılığında ara ara denetlenmekte ve burada da merkeze aidat benzeri bir ödeme yapılmaktadır. Böylece ekonomik bir çark dönmekte ve en büyük bölüm de sürekli kurucusuna gitmektedir.

¹⁵² Netflix’de “Vahşi Kızlar” isimli belgesel.

4.2.8. Kas Testi/ Kinesiyoloji

Genellikle bir yan uygulama olarak öğretilerin içinde bulunan kas testini Access Bars eğitmeni bizlere uygulamıştır. Bu, kişinin kendi kendine uygulayabilmesi ve karar veremediği konularda vücudunun onu yönlendirmesi amacıyla geliştirilmiş bir yöntemdir. Kişi cevabının “evet” olduğundan emin olduğu bir soru sorar ve vücudunun hafifçe öne, bazen sağa doğru eğildiğini fark eder. Bunun üzerine aynı soruyu birkaç kez tekrarlayarak vücudunun aynı şekilde tepki verdiğini gözlemler. Daha sonra cevabının hayır olduğuna emin olduğu bir soruyu sorar, örneğin ismini yanlış söyler ve vücudunun bu sefer “hayır” demek için hafifçe geriye veya sola doğru eğildiğini hisseder. Böylece kişi vücudunun, onun sorularına ne zaman “evet”, ne zaman “hayır” dediğini test edebilir hâle gelir. Sonraki aşamada kişi, kararsız kaldığı herhangi bir konuyu kendisine, diğer bir ifadeyle bedenine, kaslarına sorduğunda vücudunun “istemsizce” eğim gösterdiği yöne göre sorusunun cevabını almış olur.

Eğitmen’e göre karar almaya çalıştığımız bir durum bizde bir ağırlık hissi yaratıyorsa bu onun bizim için doğru bir eylem olmadığının göstergesidir, bizim için iyi olacak şeyi yapmaya niyetlendiğimizde hafif hissetmemiz gerekir. Kişiler çok sabit dursalar bile danışman “*bak gördün mü çok hafif sağa kaykıldın*” gibi cümleler kurmakta, katılımcılar da “*aa aslında evet*” gibi karşılık vermektedir ancak bunu gerçekten öyle hissettikleri için mi nezaketen mi söylediklerini kestirmek çok zordur. Goffman’ın belirttiği gibi “*Güdülenme, kişinin dış çevreden aldığı düşünceler ekseninden belirli izlenimleri oluşturma arzusuyla ilişki vuku bulmaktadır. Çevre izlenimlerin yöntemini motivasyonunla sağlar*” (Tam, 2015, s.42). Araya çıktığımızda bu sorumu yönelttiğim katılımcılar gerçekten de öyle hissettiklerini söylemiştir.

4.2.9. NLP

Online olarak gerçekleştirilen eğitimde katılımcıların 3 erkek, 3’ü başörtülü 9 kadın olmak üzere toplam 12 kişidir. Buradaki hiçbir katılımcının ilk eğitimi değil; hepsi daha önceden nefes, koçluk, reiki, mindfulness vb. eğitimlere katıldıklarını belirtmişlerdir. Bazıları bunu meslek olarak da yapmak istediklerini söylerken bir bölümü kendilerine ve çevrelerine faydalı olmayı amaçladığını belirtmiştir. Özlem Hanım (47) “*NLP’yi çok araştırdım okudum ve yurt dışında şirketlerde*

faydalandıklarını gördüm ben de bu yüzden ilgileniyorum” diyerek eğitime katılma sebebini ifade etmiştir. Kendisi daha önce nefes terapisi aldığını; kristallerle, renklerle ve sayılarla çok ilgili olduğunu belirtmiştir. Serhat Bey (39) Maraş’ta yaşamaktadır ve bir şirkette yönetici pozisyonunda çalışmaktadır: *“Enerjiye çok inanıyorum, hayatta her şeyin enerjiden kaynaklandığını ve beynimizin sınırsız bir güce sahip olduğunu düşünüyorum”*. Melis Hanım Almanya’da yaşamaktadır ve *“aklınıza gelen tüm eğitimleri aldım ve almaya devam edeceğim, öğrenmenin sonu yok ve tüm öğrendiklerim bana çok iyi geliyor”* diyerek kendi bakış açısını ifade etmiştir. Manisa’dan katılan Beyhan Hanım (51) tesettürlü, koçluk eğitimleri ve nefes terapisi almış biridir. Theta healing yapıyormuş, oğlu üniversite sınavlarına çalışırken onunla birlikte çalışıp üniversiteyi kazanmış ve bu sene AÖF’yi bitirmiş. Çalışmıyor ama eşe dosta oldukça faydası dokunduğunu, kendime gittikçe güveninin arttığını ve bunu meslek olarak yapmak istediğini belirterek *“hayatımda ilk defa bir mesleğim olacak”* diyor.

NLP’nin temelleri hümanistik psikolojiye dayandırılmaktadır. Eğitimci, bilimsel açıklamalar yaparak insan beyninin nasıl çalıştığı, sinir uçları, beynin vücutla iletişimi gibi konular üzerinde durmuştur. Burada amacın kişinin ne istediğini bilmesi olarak belirtmiş ve şu sözlerle devam etmiştir: *“genelde baktığınız zaman insanlar daha çok ne istemediklerini bilirler yani mesela borç istemiyorum, hayatımda kavga gürültü istemiyorum falan falan ama gerçekten ne istiyorsun diye sorunca insanlar bi’ kalakalıyor...işte o yüzden ben kendi adıma artık kafayı değiştirdim sadece olumlu ve istediğim konulara şartlanıyorum ve evrene bırakıyorum. “Ama” yerine “buna rağmen” demeyi tercih ediyorum.”*.

Eğitimci, bu durumun “kendini gerçekleştiren kehanet” olduğunu, kişinin söylediği sözleri, inandığı şeyleri hayatına çektiğine değinmiştir. Bu söylem; enerji, frekans, düşünce gücü kapsamında tüm YÇİ’de sıklıkla kullanılan bir söylemdir. Kişi, herhangi bir durum ile ilgili yaptığı yoruma göre hareketlerini belirleyeceğinden olayın da o yönde gelişmesi oldukça muhtemeldir. Eğitimci bu noktada Mevlana’ya atıfta bulunarak *“sen düşünceden ibaretsin, geriye kalan et ve kemiksin. Gül düşünür gülistan olur, diken düşünür dikenlik olursun.”* diyerek coğrafyamız ve tasavvuf inancı ile bu sözlerini desteklemektedir. Aynı söz literatüre bakıldığında, ufak farklar olsa da Budist gelenekte de söylenmektedir.

Eğitmen uzak doğu öğretilerinden, kutsal kabul edilen metinlerden, çeşitli tek tanrılı dinlerin söylemlerinden alıntılar yapmaktadır ve araya Kuran'dan ayetleri ve hadislerde geçen yorumlardan eklemeyi ihmal etmemektedir. Böylece aslında başlangıçta yaptığı ve süreç boyunca sık sık tekrarladığı bilimsel literatürün yanına bunları da ekleyince konu hem bilimsel hem kadim hem mistik hem de dinlere uygun bir hâle bürünmüş olmaktadır. Popülerleşmiş bilimsel bilginin, bir dinî diskurun kollarıyla birleştirilerek (Turner, 2017, s.23) kullanıldığı sıklıkla görülmektedir.

NLP'de de zihin diğer öğretilerde olduğu gibi sanki “düşmanmış” gibi algılanmaktadır. Yani insan zihninin geçmişte kalarak depresyona yol açması veya fazlasıyla geleceğe giderek kaygı yaratması çoğu sorunun kaynağıdır. Zihin dışarıdan içeriye kötülüğü taşıyan ve alt edilmesi gereken unsurken kalp ruh temizliği, bilgeliği, huzuru ve saflığı temsil eder (Baydar, 2016, s.141).

Katılımcıların çoğunun pragmatik ve rayonel sebeplerle katıldıklarını söylemek mümkündür. Başka bir ifadeyle en çok ortaya çıkan amaç iş yerlerinde bu uygulamalarla iletişim ve etki güçlerini artırmak, bu öğrendiklerini mesleğe çevirmek ve bunun üzerinden kazanç sağlamaktır. Eğitmen, NLP'nin artık dünya çapında kabul edilmiş bir sistem olduğundan ve kendisinin birçok kurumsal şirkette düzenli olarak eğitimlere gittiğinden de bahsetmiştir. Araştırmacı dışında sadece bir kişinin bu süreci kendi “iyilikleri” için yaptıklarını ifade etmişlerdir.

NLP'nin özellikle çabuk etki etmesi ve kolay olması üzerinde sıkça durulmaktadır ve sürekli “*bu kadar kolay*”, “*işte aslında bu kadar basit*”, “*deneyin ve görün şaşıracaksınız*”, “*nasıl olduğunu anlamaya gerek yok, her gün elektrik kullanıyorsunuz değil mi? Bir düğmeye basıyorsunuz ve ışık yanıyor. Elektriğin nasıl çalıştığını, kabloların nasıl dizildiğini, elektrik akımının ne olduğunu, nötron, proton vesaire bunları biliyor musunuz veya düşünüyor musunuz? Tabiki hayır. Sadece çalıştığını biliyorsunuz ve bir düğmeye basıyorsunuz işte o kadar. Veya mikro dalga fırın anlatın desek kaç kişi nasıl işlediğini anlatabilir ki? Bu yöntemi de öyle düşüneceksiniz siz sadece bilin ki çalışıyor. Nasıllarla uğraşmayın, baktınız ki olumsuz duygulara, düşüncelere kapıldınız, ağzınızdan size yanlış dönüşü olabilecek sözler çıktı hemen “iptal” deyin ve böylece düğmeyi kapatın*” diye belirtilmektedir. Bu yaklaşım çağımızın hızlı, çabuk ve tüketmek üzere oluşan kültürü göz önüne

alındığında, oldukça cazip bir yöntemdir; bu yöntemle insanlara bir nevi fast-food reçeteler sunulmaktadır (Turner, 2017, s.274).

Sistem kelimesinin birçok öğretide genellikle kader yerine kullanıldığını görmek mümkündür. Aslında sürekli vurgulanan hayattaki her şeyi yaratma ve her şeyin bizim elimizde olması söylemlerinin yanı sıra bizim anlayışımızın, algımızın ötesinde “*mükemmel bir şekilde işleyen bir sistem*” olduğu görüşü de mevcuttur. Burada kişiler bazı noktalarda sanki üstlerinden yük almak gibi bazı şeyleri adına kader demeseler de kadere bırakmakta ve ilahi planda, yüksek benlikte, üst akılda, evrensel zekâda gibi çeşitli şekilde isimlendirdikleri “sistemde” biz düzenin ve bir anlamın olduğunu belirtmektedirler. Diğer çalışmalarda görüldüğü üzere burada da İslam felsefesindeki “önce tedbir sonra tevekkül” yaklaşımı karşımıza çıkmaktadır öyle ki eğitmen “*akışta kalmak lazım, olumlu düşüncelerle niyet edip, gönülden isteyip sonra hayatın akışına güvenip teslim olmak lazım*” sözleriyle konuşmasını sürdürmüştür.

Her eğitim ve çalışmada karşılaşılan bir diğer konu ise motivasyonun sağlanması açısından başka insanların, çoğu zaman “ünlü” kişilerin hayatlarındaki kırılma noktalarına ve müthiş başarı öykülerine yer verilmesidir. Burada en sık görülen döngü, bir dibe vuruş anından sonra pes etmeye yakın bir tutumdayken bir arayış hâline geçiş ve hızlı bir yükselmedir. Goffman’ın (2014a, s.76) “bir performansın başarılı olması için ona şahit olanların büyük ölçüde oyuncuların içtenliğine inanabilmeleri gerekir” sözlerinde olduğu gibi burada “gerçek yaşam öyküleri” olması dolayısıyla katılımcıların gözünde konunun daha içten ve anlamlı olmasını sağlamaktadır.

Eğitmen danışanlarımızın hayatında hangi sorunların olduğunu anlamamız için “yaşam çarkı” denen bir uygulama yapmamızı önermiştir. Burada çeşitli konularla ilgili ne durumda olduğumuza, kendimizi nasıl hissettiğimize dair alanlara puanlar verilmektedir. Böylece listedeki tüm kalemler tamamlandığında bir çark şeklini almaktadır. Çıkan görüntüye göre çarkın bazı bölümlerinin diğerlerine göre daha geride kaldığını dolayısıyla “çarkın dönmesini engellediğini” belirterek üzerinde yoğunlaşılması gereken alanların belirlenmesi sağlanmaktadır. Katılımcılardan biri bu eğitimin kendisinin üçüncü NLP eğitimi olduğunu ve ilk yaptığı zaman “*yamuk yamuk*

kör topal” olan çarkın şimdi artık neredeyse tam bir çarka benzediğini ve gerçekten hayatında birçok alanda oldukça önemli ilerlemeler kaydederek çok daha “keyifli ve huzurlu” bir hayatı olduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine “maşallah maşallah” diyerek, kulağını çekip, tahtaya vurarak dudaklarıyla da öpücük gibi bir hareket yapmaktadır. Postmodern dönemde sıkça üzerinde durulan hatların silikleşmesi, gri alanların çoğalması, ilahi-profani iç içe geçmesi, inançların, bilimin net bir şekilde ayrılması, farklı felsefe, görüş ve inançların aynı potada eritilmesi gibi tüm yaklaşımlar sanki bir anda insanın karşısında gerçekleşmektedir. Dikkatimi çeken bu durumla ilgili düşüncemi söyleyip onun görüşlerini merak ettiğimde ise “doğru hakkaten bak hiç öyle düşünmemiştim” diyerek kahkaha atıyor ve devam ediyor: “ne fark eder ki aslında sonuçta hepimiz bir şeylere inanıyoruz kiminki doğru nerden bilicez, öyle yapmak daha iyi hissettiriyorsa öyle yapsın insanlar. Kimin kime karışmaya ne hakkı var ki. Ben her şeyi, tüm insanları, canlıları, bilimi, dini bence sonuçta hepsi aynı ister tahtaya vur ister mum yak ne biliyim kim diyebilir ki o doğru bu değil diye. Millet alışmış illa bir otorite olacak ondan icazet alacaklar, kendin karar versene, niye başkaları onaylasın istiyorsun dimi ama...İnsan kendini iyi hissediyorsa, kendi içinde mutluysa etrafına da güzel bakıyor ve ona göre de güzellik yayıyor zaten herkes bıkmış bence artık o öyle olmaz bu böyle yapılmaz falan herkes her şeyi en iyi kendileri biliyor sanıyor oysaki herkes kendi üstünde çalışsa dünya da daha güzel olur (...) Mutlu insandan kimseye zarar gelmez herkese fayda gelir o yüzden ben herkes kendisine iyi geleni yapsın isterim” sözleriyle karşılık vermiştir. Katılımcının yorumunda bir diğer dikkat çeken husus ise aslında alt metin olarak okunabilecek bir otorite karşıtlığıdır; neyin yapılabileceğini neyin yapılamayacağını, neyin uygun olup neyin uygun olmadığını söyleyebilecek kişi veya mercilere karşı bir tepki, âdeta bir “bıkkınlık” söz konusudur. Bu yaklaşım, YÇİ’nin 1960’larda karşı kültür olarak da adlandırılan dönem gençlerinin otoriteye karşı duydukları tepki neticesinde daha barışçıl ve kucaklayıcı olan uzak doğu felsefe ve öğretilerine yönelmeleri ile paralellik göstermektedir.

Hepsi gibi oldukça iyi bir hatip olan NLP eğitmeni motivasyon konuşmalarına devam etmiştir: *“Hayatınızın kontrolü sizin elinizde, neye nasıl tepki vereceğiniz sizin kontrolünüzde dolayısıyla dünyayı nasıl algılıyor ve nasıl tepki veriyorsanız dünya da ona göre şekilleniyor. Önemli olan kendi hayatınızın dizginlerini elinize alarak*

hayatınızın lideri olmak”. Burada Platon’un hatipleri doktorlara benzetmesi akla gelebilir, zira ona göre şifa sanatının yöntemi neredeyse retorik ile aynıdır, her ikisi de problemi teşhis eder, çare önerir ve dinleyicinin yararına gerekli terapiyi uygular yani insanlara duymak istedikleri şeyleri söylerler (Whitenton, 2012, s.16).

Ekosistem, kuantum vb. birçok kavramın konuşmalar esnasında kullanılması ancak kullanılan kavramların genellikle kastedilen anlama gelmiyor olması oldukça dikkat çekicidir. Neyi anlatmak istedikleri veya neden bahsedildikleri anlaşılrsa da özellikle yabancı kökenli kelimelerin yanlış yerde veya anlamda kullanılıyor olması, bu kavramlarla ilgili bir açıklama istediğimde ise yaptıkları açıklamalarda kavramı tamamen kendi algılamak istedikleri şekilde ifade ettikleri görülmüştür. Belki de bu tarz yabancı kökenli daha “bilimsel” olduğu düşünülen kelimelerle konuşmanın daha “inandırıcı” olması ve güve verici olması ile ilgili olabilir.

NLP’nin temel uygulamalarından olan “çapa atma” yöntemini anlatmış ve denemeler, uygulamalar yaptırmıştır. İlk uygulamada katılımcı gözlerini kapatmış; kendisini rahatsız eden bir olayı, durumu veya kişiyi gözünde canlandırarak o duyguya girmiş; ardından kendisini çok mutlu hissettiği bir anı tekrardan hatırlayarak o duyguyu en yoğun hissettiği anda tercihen el parmaklarının arasında seçtiği bir noktaya bastırmıştır. Böylece o olumlu duyguyu oraya “çapalamıştır”. NLP’de imgeleme, duygu ve hislere renk, koku, doku vermek vb. teknikleri sıkça kullanılmaktadır. Hayalinde bir ekran açmak, filmi oynatmak, durdurmak, resmini çekmek, slow motion veya hızlı oynatmak gibi sinematografik kavramlar kullanılmaktadır.

Çapalama yöntemiyle kişilerin kolayca kilo verebilecekleri, çok sevdikleri ve zararlı olan bir gıda ile sevmedikleri gıdanın âdeta zihinlerinde yer değiştirmesini sağlayabileceklerini anlatmıştır. Bu noktada ben, danışmana tüm alışkanlıklardan kurtulmanın bu kadar kolay olamayacağını; öyle olsa hiç kimsenin en ufak, zararlı bir alışkanlığının kalmayacağını; herkesin ince, fit, sağlıklı ve tüm travmalardan kurtulmuş olmaları gerektiğini; bunun biraz abartılı bir söylem olduğunu düşündüğümü belirttim. Bu noktada eğitmenin bana “*dilinle damağına bastırırsan zihnin biraz susar daha az düşünüp rahat edersin*” cevabını vermesi üzerine hep beraber güldük. Tüm bunları uygulamanın bu kadar kolay ve etkili olduğunu savunan,

“yıllarını bu işe vermiş” birinin her kahve molasında bu kadar sigara tüketmesi ve bu denli kilolu olması bende soru işaretleri uyandırmaktadır ve bu konuda kişilerin benimle aynı düşünceleri paylaşmadıklarını görmek bana daha da ilginç gelmektedir.

Ertesi gün derse başlarken eğitmen “uçuşa hazır mıyız” diyerek kahkaha atmıştır, katılımcılar da “eveet” diye karşılık vermiştir. Bu durum bir gözlemci olarak bana çok fazla abartılı, yapay gelmiştir. Böylece izleyicinin geri bildirimi aktörün motivasyonunu pekiştirmiştir (Goffman, 2014a, s.58). Evde kendimizi daha iyi hissetmemiz için neler yapabileceğimizi soran bir katılımcıya eğitmen şu cevabı vermiştir:

“Adaçayı yak, üzerlik otu yakılabilir, ama hepsi mutlaka organik olacak aksi halde doğru frekans olmaz. Elma sirkesi ile temizlik yapmak çok iyidir, negatif insanlardan etkilenmemek için suya elma sirkesi koyup iç. Lale yağı al, onun kokusunun frekansı yüksektir, ayaklarını tuzlu suya bas biriken negatif enerjiler gitsin, lavanta yağı iyi gelir, gül kokusu kalp çakrayla ilişkilidir, ocaliptus boğaz çakrasına iyi gelir. Önce adaçayı yak ve bir ortamı temizle daha sonra diğerleri. Bu esnada duaları okumak da çok tesirlidir, duanın frekansı da yüksektir. Hem kutsallık açısından hem de seslerin çıkardığı frekanslar açısından hem mesela namazdan önce alınan abdest insanın topraklanmasını sağlar”. Şamanik ritüellerden, ayhuaskadan bahsedilmiştir. Herkes bu söylemleri dikkatlice not etmiş ve tanıdıkları aktarlarla ilgili sohbetler yapmıştır. Bu sırada katılımcılardan birisi çeşitli kristallerle ilgili bilgi vererek bunu danışmana da sormuştur ve danışman bunu onaylayarak kristallerin de çok güçlü şifa etkileri olduğundan bahsetmiştir.

Özlem Hanım (38), ilk gün benimle mülakata sıcak bakmamış, beraber geçirdiğimiz 3. günde kendisi bana teklifim hâlâ geçerliyse benimle konuşmak istediğini söylemiştir. “Bu eğitimler sayesinde kendime güvenim artıyor, daha sosyal oluyorum aslında ben kendimi bildim bileli kaçırım insanlardan, annemle babam ben çok küçükken ayrılmışlar, ben annemle büyüdüm, tek çocuğum zaten, annemle ben kendimize küçük bi dünya kurduk. Öyle çok arkadaşım da olmadı büyürken. Üniversiteyi de bitirdikten sonra birkaç iş denemem oldu ama pek de sevedim iş hayatını, zaten tutunamadım da (...) maddi sıkıntımız olmadı hiç, rahmetli dedemden dolayı hep rahat yaşadık hala da öyle çok şükür. Annem de insanlara hele erkeklere

hiç güvenmezdi beni de öyle yetiştirdi. Ben hep bunu doğru bildim ama şimdi farklı bakıyorum ben artık hayatımda birisi olsun onunla mutlu olayım istiyorum hem de bi mesleğim olsun, insanlara yardım edeyim özellikle de benim gibilere”. Bu sözünden neyi kastettiğini sorduğumda ise buruk bir gülümsemeyle “35 yaşına gelene kadar bitki gibi yaşamış sonra belki ben de çiçek açabilirim diyenleri” kastettiğini söylemiştir.

Eğitmen, “bundan sonra alacağınız master class da çok daha inanılmaz şeylere tanıklık edeceksiniz ve hayatınızdaki değişimlere inanamayacaksınız” diyerek daha pahalı olan bir üst eğitimin reklamı yapılmış olmaktadır ve katılımcılar arasında benim dışımda herkes, mutlaka o eğitime de katılacağını belirtmiştir.

4.2.10. Yeni Ay Ritüeli

Aslında çok eski bir pagan ritüeli olan yeni ay ritüelinin günümüzde tekrar popülerlik kazandığı gözlemlenmektedir. Diğer uygulamaların ve YÇİ’nin birçoğunda olduğu gibi pagan öğeler sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bilindiği üzere ayın dünya ve insanlar üzerinde etkileri olduğu binlerce yıldır dile getirilmektedir. Denizlerdeki gelgitlerden, Nil nehrinin taşmasından, kadınların âdet dönemlerine ve hatta kurt adam efsanelerine kadar ay yüzlerce efsaneye de konu olmuştur. Yeni ay ritüelindeki amaç, yeni ay oluşumuyla birlikte hayatımızda yeniliklere, yeni başlangıçlara yer açmak ve hayatımızda görevini tamamlamış duygu, düşünce ve insanlara veda etmektir. Yeni ay, burada bir sembol olarak kullanılmaktadır. Konfüçyanizm ve Daoizm’deki yaygın yin (kadın) ve yang (erkek) inancı, erkeklerin ve kadınların ontolojik bakımdan ayrı doğalara sahip olduğu bir ideolojiyi de devam ettirmektedir. Kadınlar zayıf, soğuk ve pasif olarak ayla özdeşleştirilirken erkekler sıcak ve güçlü olarak güneşle özdeşleştirilmiştir (Turner, 2017, s.104).

Katılımcı profili oldukça geniş olmakla birlikte hepsi en az üniversite mezunu ve aktif olarak çalışan kadınlardır. Biri ressam diğeri tiyatrocu olmak üzere iki sanatçı, iki akademisyen, bir veteriner, bir öğretmen, biri serbest meslek sahibi diğer ikisi kurumsal şirketlerde çalışan toplam dokuz kadın katılımcı vardır. Herkes kendisini kısaca tanıttıktan sonra yeni ay ile birlikte hayatlarına katmak istediklerinden ve değiştirmek istediklerinden bahsetmişlerdir. Eğitmen bir gün öncesinden mesaj atarak

rahat edeceğimiz bir ortamda bulunmamızı; yanımızda kâğıt, kalem, tütsü vb. hoşumuza gidecek bir koku, bizi mutlu eden bir resim veya fotoğraf, su ve bir mum bulundurmamızı istemiştir. Öncelikle evrenden güzel dileklerde ve enerji çağrısında bulunmuş ve herkesin kendisinde öfke, kırgınlık, kırkınlık gibi olumsuz duygular uyandıran olayları ve bu olaylar karşısında aslında neler söylemek istediklerini ifade eden yazılar yazmalarını istemiştir. Bu vesileyle o olaylar, anlar ve/veya kişiler ile bağlantımızın kopartılmasına niyet edilmiştir. Ardından hayallerimiz, isteklerimiz bir ritüel eşliğinde tekrar kâğıda yazdırılmış veya dileyenlerin resim yapabilecekleri söylenmiş ve ertesi gün bunu kişinin tercihine göre saklaması, akan bir suya atması, güzel niyetler eşliğinde yakması öğütlenmiştir. Bu uygulama, bana Hıdrellez zamanı yapılan dilek tutma, toprağa gömme ve sabah gün doğumunda genellikle uygulanan suya bırakma işlemini hatırlatmıştır. Sevgi, açık yüreklilik, bereket, ilahi aşk, öz şefkat sıkça tekrarlanan kavramlar olmuş ve yeni ayın karanlığın ardından doğan ışığı temsil ettiği eğitmen tarafında belirtilmiştir.

Seans boyunca katılımcıların erkek egemen toplumdan, doğruların dikte edilmesinden bunaldıklarını ve âdeta bunlara bir başkaldırı modu taşıdıklarını gözlemlemek mümkündür. Rutinler ve genel geçer kabuller yerine gerçekte kim olduklarını tanıma; kendi benlikleriyle, özleriyle iletişim kurma istekleri sıklıkla dile getirilmiştir. Dişil enerjinin önemine değinilmiş ardından 15 dakikalık meditasyonla “içimizdeki tanrıça” ile bağlantıya geçmemiz istenmiştir. Fuller (2001, s.95), YÇİ’nin kadın-erkek ayırmaksızın insan özüne değinmeleri, “doğa ana, tanrıça gibi kavramlara sıklıkla atıfta bulunmaları nedeniyle feminist yaklaşımlarla yakından ilişkili” olduğunu belirtmiştir.

Eğitmen diğer tüm eğitimlerde duymuş olduğum şekilde “*Bu grubun bugün burada birlikte olmasının bir sebebi var. Demek ki enerji alanlarımız birbirini çekti ve birbirimize katacaklarımız var. Sadece kadınların bir arada olması enerji alanını da oldukça yükselten bir durum...*” diyerek katılan kişilerin birbirlerine daha yakın hissetmelerini sağlamıştır. Bu grupta farklı olan benim dışındaki herkesin, eğitmen dahil olmak üzere bekâr kadınlar olmalarıdır. Yeni ay ile dişiliğin temsiline ve yeni oluşumlara yapılan vurgu ile grubun profili oldukça uyumlu gözükmektedir ve katılımcıların biri hariç hepsi hayatlarına romantik bir ilişki çekmeye niyet etmişlerdir.

Diğer tüm grup çalışmalarında olduğu gibi son derece sıcak ve dostane bir hava eşliğinde kişiler “mahrem” olduğu düşünülebilecek konuları rahatlıkla dile getirmişlerdir.

Beauvoir, erkeklerin olmadığı seyirci ortamında kadınları anlatırken şunları dile getirmiştir: *“Kadınlar arası böyle ilişkileri değerli kılan ima ettikleri dürüstlüktür. Erkeğin karşısında kadın sürekli rol yapar...kocasını veya sevgilisiyle birlikteyken her kadın bir ölçüye kadar “kendim olamıyorum” düşüncesinin farkındadır...bir kadın başka kadınlarla birlikteyken sahne arkasındadır, donanımını hazırlıyordur ama savaşa değildir. Kimi kadınlar için bu sıcak ve uçarı yakınlık erkeklerle ilişkinin ciddi havasından daha tatlıdır ...kadınlar, kendi kadınsal ortamlarında bir tür doğal suç ortaklığıyla birbirlerine bağlanırlar. Kendi aralarında aradıkları ilk şey evrenlerinin onaylanmasıdır. Görüşler ve genel düşünceler yerine sırlar ve tariflerden bahsederler. Değerleri erkeksi değerlere ağır basacak bir tür karşı evren yaratmak için birlik halindedirler. Kolektif olarak zincirlerinden kurtulacak gücü bulurlar...deneyimlerini karşılaştırırlar, hamilelikler, doğumlar, rahatsızlıklar...bunu sözel geleneğe dayalı gizli bir bilimin mağrurluğu içinde yaparlar.”* (Beauvoir, 1953, s.542-43).

İlerleyen süreçte eğitmen hepimiz için birer melek kartı çekmiş ve neyi temsil ettiğini okumuştur. Bunun evrenin bizimle iletişim kurma şekli olduğuna değinmiştir. Eğitmen melek kartlarının da eğitimini almış ve onun da eğitimini vermekteymiş, *“onu da tavsiye ederim çok keyifli bir eğitim oluyor”* diyerek katılımcıları teşvik etmiştir. Kartı çekmeden önce gözlerini kapatarak dudaklarıyla sessizce dua etme hareketi gibi bir şeyler yapmıştır. Kişinin niyetine çektiği kartı okuduğunda katılımcıya bunun mutlaka onun hayatıyla ve yaşadıklarıyla ilgili bir bağlantısı olması gerektiğinin ve bu kartların ona bir şeyler anlatmaya çalıştığının altını çizmişse de kartlardan okudukları bir şekilde herkese uyum sağlayabilecek son derece yuvarlak sözlerden oluşmaktadır.

4.2.11. Aile Dizimi/Aile Konstelasyonu

Eğitim diğer birçoğu gibi, Taksim’de 5 yıldızlı bir otelin toplantı salonunda gerçekleşmiştir. Öncekilerle benzer bir set-up olmakla birlikte burada hazırlanan ikram köşesinin büyüklüğü ve şıklığının oldukça farklı gözüktüğünü söylemek mümkündür. Salonda birbirine bakacak şekilde yuvarlak düzenleniş sandalyelerden

birine oturduktan sonra dikkatimi çeken, ikramlarla başlayan lüks ortamın yansımalarının gelen kişilerin kıyafet, takı ve tavırlarında da görmek olmuştur.

Eğitmen Şeyda Hanım, 60 yaşlarında oldukça şık ve renkli giyinmiş hoş bir kişi. Kendisini neredeyse hiç tanıtmadı ve zaten hemen hepiniz beni tanıyorsunuz diyerek sohbete başlamıştır. Daha önceki eğitmenlerin kendilerini uzun uzun anlatmalarından sonra değişik gelen bu durumun sebebini kahve molasında sohbet ettiğim kişilerden öğrendim. Şeyda Hanım'ın tüm eğitimleri haftalar öncesinden ön rezervasyonla ve ödemeye dolarmış ve ilk olarak önceden eğitim almış olan kişilere bilgi gidermiş, ardından müsaitlik durumuna göre “dışarıdan” insanlar gelirlermiş. Her alanda öne çıkan isimler olduğu gibi Şeyda Hanım'ın da bu alanda bir “ünlü kişi” olduğunu ve burada olan insanların bir şekilde kendilerini “özel ve ayrıcalıklı bir gruba ait” hissettiklerini anladım.

Aile konstelasyonu olarak isimlendirdikleri bu yöntemde kişinin “*atalarından kalma ve/veya anne karnına düştüğü andan itibaren hatırlayamayacağı zamanlardan kalma yüklerden, travmalardan ve tıkanıklıklardan kurtulmak hedeflenmektedir. Kişi hayatında tecrübe ettiği birçok şeyin tohumları geçmişte atılmıştır. Çoğu zaman atalarımızdan bize miras kalan döngüleri tekrarlar dururuz. Hayatımızda belli başlı noktalarda hep bir tıkanıklık yaşadığımızı, bazen ne kadar istesek de birtakım değişiklikleri hayata geçiremeyip olduğumuz yerde saydığımızı hissederiz.*”

İlk defa katılacak olanlar için sürecin nasıl işleyeceğini anlatılmış ve seansa başlanmıştır. İlk katılımcı Seda Hanım çok kaygılı olduğunu, her şeyi “aşırı” kafasına taktığını, hep huzursuz olduğunu, içinde hep bir korku, bir suçluluk duygusu, bir yetersizlik ve boşluk hissi taşıdığını söylemiştir. Danışman, kendisinden diğer katılımcılar arasından annesini, anneannesini ve hissettiği kaygı duygusunu temsil etmek üzere 3 katılımcı seçmesini istemiştir. Seda Hanım söyleneni yaparak katılımcılar arasından kendince uygun gördüğü kişileri seçmiştir. Katılımcılardan birisi ne yapması gerektiğini bilmediğini aile dizimine ilk defa katıldığını belirttiğinde danışman ona hiçbir şey yapması gerekmediğini nasıl olsa hissedeceğini söylemiştir. Derken danışman ayaktaki katılımcılara sanki temsil ettikleri kişilermiş gibi sorular sormaya başlamıştır. Bu sırada gerçekten bir tiyatro oyunu seyrederek gibi temsilcilerin role girdiklerini ve “o kişilermiş” gibi davranmaya başladıklarını görülmüştür. Kaygı duygusunu temsil eden katılımcı bir anda kendisini yere atıp değişik sesler çıkartarak

yeri elleri ve ayaklarıyla dövmeye başlamış, Seda Hanım'ın annesini temsil eden katılımcı çok sert ve agresif bir tavra bürünerek kırıncı sözler söylemeye başlamış, anneannesini rolündeki katılımcı ise onu sakinleştirmeye çalışmıştır. Anneannesini rolündeki katılımcı göğsünde bir ağrı hissettiğini söylediğinde Seda Hanım anneannesinin kalp krizinden vefat ettiğini söylemiş ve bu durum izleyen tüm katılımcılara oldukça çarpıcı gelmiştir. Ağlamaya başlayan Seda Hanım annesinin aynen böyle davrandığını ve anneannesinin de hep ikisi arasında köprü vazifesi gördüğünü anlatmıştır. Danışman ayağa kalkarak Seda Hanım'a annesine sarılmasını ve ona *“senin yükünü artık taşımak istemiyorum ben kendi hayatımı ve özgür olmayı seçiyorum”* cümlesini birkaç kez söylemesini telkin ettikten sonra ayaktaki üç katılımcı kadın birbirlerine sarılarak ağlamaya başlamışlardır. Yerde inleyen *“kaygı duygusunu”* temsil eden kadın, bir anda susarak sakinleşmiştir. Bu olayları izlemenin çok ilginç bir tecrübe olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Eğitmen burada kolektif bilinçle hepimizin birbirimize bağlı olduğumuzu dolayısıyla katılımcının büründüğü roldeki kişiyle doğrudan bir bağ oluştuğunu ve onun hissettiklerini hissedebildiğini anlatmıştır. Bir tam gün süren bu eğitimde çok yoğun bir duygusal atmosfer olduğundan sık sık ara verilmesi gerekmiştir. İnsanın karşısında tanınması dahi ağlayan, üzülen, kendini yere atan insanları görmesi oldukça ağır gelebilmektedir.

Diğer tüm eğitimlerin aksine buradaki katılımcıların hiçbiri bu alanda eğitim alarak ilerlemek ve bunu meslek edinmek için değil sadece kendileri için, şifalanmak için yapmaktadırlar. Katılımcıların genel şikâyetleri kaygı, endişe, yoğun stres, boşluk, sıkılmışlık ve anlamsızlık duyguları, kendisi olamama, ailevi travmalar ve kendisini tekrar eden döngülerden oluşmaktadır. Tüm gün süren seans boyunca kişilerin *“aa yaa demek ki dedemin çocukken yaşadıklarından dolayı ben bugün bunları yaşıyorum...”* vb. çeşitli söylemleri sıkça duyulmuştur. Kişiler bir nevi *“sorunun kaynağına”* ulaştıklarına ikna olmuş ve sorumluluğu üstlerinden atmışlardır. Karmik bağlarımızı çözmeye, aile bireylerimizi *“duymaya”* yönelik bu çalışmalarla hoşumuza gitmeyen özelliklerimizin, yaşam döngülerimizin müsebbibi olmaktan da sanki kurtulmuş olmaktadır. Öte yandan bu uygulama modelinin; hayatımızda kırgınlık, kızgınlık duyduğumuz kişilere, belki şu anda artık hayatta olmayan kişilere yüzlerine söyleyemediğimiz duygularımızı ifade ederek bir rahatlama sağladığını da söylemek mümkündür.

4.2.12. Yoga

Yoga eğitimi, 4'ü erkek olmak üzere, ikisi başörtülü 7 kadın katılmış ve bir kadın eğitmen eşliğinde 3 hafta boyunca cumartesi-pazar günleri katılımlı, çarşamba akşamları da online 2 saate yakın süren teorik eğitimler şeklinde gerçekleştirilmiştir. Eğitimler, Etiler'de spor salonu olarak kullanılan bahçe içinde müstakil bir villada, villanın arka bahçesinde ana binadan bağımsız olan ayrı bir stüdyoda gerçekleştirilmiştir.

İki erkek katılımcı, birlikte bir yoga stüdyosu açmayı planladıklarından bahsederken başörtülü olan kadın katılımcılar, kız kardeş olduklarından ve yogayı tamamen fiziksel amaçlarla uyguladıklarından bahsetmişlerdir. Yoganın felsefesini de sevdiklerini, insana “*kendisini iyi hissettirdiğini*” öte yandan dinî inançlarıyla hiçbir çelişki görmediklerini, bunu spor amaçlı değerlendirdiklerini anlatmışlardır. Nefes terapisi ve öz saygı eğitimlerine katıldıklarından ve kendi çevrelerinin de “bu olaylara” sıcak baktığından bahsetmişlerdir. Katıldıkları eğitimler sayesinde düzenli olarak görüştükleri birçok yeni arkadaş edindiklerini belirtmişlerdir. Bundan sonrasında da hem yogaya hem YÇİ'nin farklı alanlarında çeşitli eğitim ve seminerleri de takip etmeyi sürdüreceklerini anlatmışlardır.

Kadın katılımcıların üçü yogayı meslek olarak sürdürmek istediklerini belirtmişlerdir. Bir kadın katılımcı, yogaya sadece spor amacıyla başladığını, ardından içindeki felsefeyi çok sevdiğini ve yogaya başladıktan sonra YÇİ ile ilgili çeşitli eğitimlere katıldığını, nefes terapisti olduğunu ve tüm bu öğretilerin birbirini destekleyen unsurlar olduğunu “*insanın hayatına renk kattıklarını*” vurgulamıştır.

4.2.13. Tasavvuf Yaz Okulu

İnternette araştırma yaparken bulduğum, ABC Üniversitesinin düzenlediği Uluslararası Tasavvuf yaz eğitimi, tasavvuf alanına ilgi duyan, araştırma yapan kişiler veya kredi almak, not yükseltmek isteyen üniversite, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinden oluşmaktadır. Üniversitenin bir konferans salonunda düzenlenen eğitim kayıt işlemlerinin ardından ikramlar ve kayıtlardan sonra Hülya Hanım'ın konuşmasıyla başlamıştır. Dua ile konuşmasına başlayan Hülya Hanım, müracaatın çok fazla olmasına rağmen en uygun buldukları 110 kişinin talebini kabul ettiklerini,

çok yoğun olacak 9 günlük bir eğitim süreci olacağını belirterek eğitimin içeriğini ve katılımcıları anlatmıştır.

Hülya Hanım Goffman'ın deyimiyle “yönetmen” konumundadır. Konuşma süreleri ayarlamakta, tercümanları kontrol etmekte, “seyircilere” ne zaman ve nasıl soru sorabileceklerini, katılımcılara sarılmamaları gerektiğini, resim çekmek için müsaade alınması gerektiğini belirterek ve “*çıkın kahve için bir şeyler yiyin, salonun daha önüne doğru oturun, mikrofonsuz konuşmayın*” gibi şeyler söylemektedir. “*Arkadaşlar bana yardım edin, bana destek olun, katılımcılar çok uzaklardan geldiler... aman dikkat edin covid var...sizin yardımlarınızla çok güzel geçeceğine inanıyorum...*”. Bir yandan da “seyircilere” çok sıcak ve dostane davranarak sanki biz onunla aynı taraftayız da katılımcı konuşmacıları rahat ettirmemiz lazım gibisi konuşmaktadır. Goffmann'ın (2014a, s.100-101) belirttiği gibi “*böylece bir yönetmen işin başında takımın bir üyesiyken kendini yavaş yavaş seyirciler ve oyuncular arasında, her iki tarafın da yarı içinde yarı dışında bir ara bölgede, araçların normalde sahip olduğu dokunulmazlığa sahip olmayan marjinal bir role itilmiş bulabilir...elbette genellikle yönetmen uygunsuz davranışları bastırmaktan çok duygusal katılımı yansıtan bir gösteriyi tetiklemekle yükümlü olacaktır. Rotaryanlar bunun için kimi zaman “gösteriyi ateşlemek” terimini kullanır.*” Bu ifadeler Hülya Hanım'ın söz ve davranışlarında karşılık bulmaktadır.

ABD, Kanada, Hindistan gibi çeşitli ülkelerden katılan konuşmacıların hepsi “*Bismillahirrahmanirrahim, derslerimiz hayırla başlasın hayırla devam etsin*” diyerek konuşmalarına başlamışlardır. Tasavvufa gönül vermiş bu kişilerin buluşmaları, Hervieu-Leger'in (2006, s.10) ifade ettiği eski köy, mahalle, aile gibi paylaşılmış devamlılığın yer değiştirmesi olarak açıkladığı “gönüllü dini gruplar” kavramını çağrıştırmaktadır. Tüm konuşmacıların davranış ve konuşma şekillerinin ortak noktalarını görmek mümkündür. Her Hz. Mevlâna dediklerinde sağ ellerini göğüslerinin üzerine koyarak İngilizce “Allah'ın selamı üzerine olsun”a denk düşen bir cümle kurmakta, başlarını saygı ifadesi olarak hafif öne eğmekte, sakin, tane tane konuşmakta ve sürekli gülümsemekteler. Bu noktada kişilerin “*belli bir durumda yapılması gerekli olan şeye ilişkin bir tür pratik kavrayış*” (Bourdieu, 2015, s.42) elde

ettikleri göze çarpmaktadır. *Tecelli, tevekkül, teslimiyet, eyvallah, aşk olsun*¹⁵³, *sır olmak, erimek, ölmeden ölmek, fena hali, nasip, hiç, hiçlik* vb. Türk konuşmacıların ve katılımcıların sıklıkla kullandıkları kelimelerdir. Tüm konuşmalarda metaforlara oldukça sık yer verilmektedir, *ayna, yol, görmek, aramak, bulmak, yolculuk, uyanmak, sarhoşluk, ham-olgun meyve* vb. Katılımcılar da benzer şekilde *Allah bilir biz bilemeyiz, estağfurullah, ben bir garibim, ben bir fakirim, bu garip kul*, söylemlerini tekrarlamaktadırlar. Konuşmacıların ve katılımcıların bu tavrı Goffman'ın “törenselleşmiş roller” (2014a, s.104) tanımlamasını çağrıştırmaktadır. Ortama yoğun bir sükûnet, saygı ve tevazu halinin hâkim olduğunu söylemek mümkündür. “Tevazu, ileri gelenlerce bir çeşit kendini gizleme aracı olarak kullanılır ve bu kendini gizlemenin yararlarından biri sofistike olmayanların karşısında bir tür üstünlük sağlamaktır” (Cooley, t.y., 351 Akt. Goffmann, 2014a, s.74). Hem katılımcıların hem konuşmacıların konuşma, tavır, duruşlarında ortak bir habitustan bahsetmek ve buna bağlı olarak kendi alanlarını yarattıklarını gözlemlemek mümkündür. Oluşmuş olan bu alana giren bir araştırmacı kendisini “dışardan” birisi olarak alanın dışında kalmış ve “yabancı” gibi hissetmektedir. Daha önceden benzer ortamları, sohbetleri ve fikirleri paylaşmış olan insanların yarattıkları ortak kalıplar burada çok net adeta elle tutulabilecek derecede somut bir şekilde görülmektedir. Kişilerin karşılıklı sohbetleri izlendiğinde vücut dillerinin uyumu uzaktan bile gözükebilecek niteliktedir.

Bir katılımcının “*İlahi düzen zaten mükemmel işler, olan ve olmakta olan her şeyde bir hayır vardır, teslimiyet insanı rahatlatır, güven verir ve anda kalmamızı sağlar*” sözleri mindfulness ile tamamen örtüşmektedir. Bu durumu kendisiyle paylaştığımda, bu “*zamane*” öğretilerinin zaten tasavvufî çok şey aldığını ama çoğunlukla yüzeyde görünenleri alarak içini boşalttıklarını belirtmiştir. Kendisi “*bu tür şeylerle hiç ilgilenmediğini*” belirtse de ilerleyen günlerdeki sohbetlerimizde astroloji ve nümerolojiye ilgi duyduğunu, çakraların doğru çalışmasının önemini anlatmıştır. Bunun daha evvel söyledikleriyle çeliştiğini düşünüp düşünmediğini sorduğumda ise nümerolojinin ebced hesabı olarak zaten dinen de var olduğunu, astrolojinin ise astronomiden geldiğini, yıldızlara bakmanın, onları yorumlamanın bir

¹⁵³ Günlük dilde kullanılan anlamından farklı olarak her şeyin “aşk” olması “aşk” ile olması anlamında kullanılan kalıp.

sorun olmadığını düşündüğünü, zaten eski İslam âlimlerinin de yıldıznameler yazdıklarının bilindiğini, çakraların tasavvufta da letaif olarak bulunduğunu söylemiştir. Buradan kişilerin ilgilerini çeken konular olduğunda kendilerince uygun bir şekilde dinî veya bilimsel bir açıklama getirmekte oldukları görülebilmektedir.

Ders verenlerden biri olan Teoloji Profesörü, ABD’li, John Bey, aksanından da anlaşılacağı üzere Texas’tan katılmaktadır. Diğerlerine oranla yaşı daha ileri; kovboy şapkası, kotu ve kovboy botlarıyla western filminden çıkmış gibi gözüken bir kişinin dersine başlamadan önce “bismillahirrahmanirrahim” diyerek İngilizce “*rahman ve rahim olan Allah’ın adıyla dersimize başlayalım, hayırlara vesile olsun*” şeklinde devam etmesi inanç, inanışların bireylerin yetiştikleri kültürden bağımsız olarak mekanların ve sınırların ötesine yayıldığının bir göstergesi olarak okunabilir. Katılımcılar arasında kadın sayısının daha fazla olduğuna dikkat çekerek “*genelde böyle ortamlarda kadınlar daha fazla olur, spiritüel konuları kadınlarla konuşmak daha kolay erkekler pek anlayamıyorlar, hem erkekler çalışıp para kazansınlar böyle daha iyi*” diyerek kakhaha atmış ve katılımcılar da bu espriye aynı şekilde gülerek karşılık vermişlerdir. Aktörün kişiye göre uygun araç ve taktikleri seçmesi (izleyicinin genel durumuna uygun olarak kullanılan dilin benimsenmesi), izleyiciye has özelliklerin tanınması, durum tanımlamasının yapılması ve en uygun izlenimi bırakacak yöntemin belirlenmesi ile gerçekleşir (Tam, 2015, s.43-47).

John Bey devamında Ibn Arabi’yi anlatmaya başlamış ve: “*Her insan bir hikayedir, kendi hikâyesinin en iyisi ol ve böylece senin hikayen başkalarına ders olsun*” sözlerini dile getirmiştir. “*Hiçbir şey tesadüfen olmaz, her şeyin bir sebebi vardır ve bize bir şeyler öğretir*” diyerek konuşmasına devam etmiştir. Tüm YÇİ’lerde merkezî önemde olan kişinin kendi potansiyelini ortaya çıkartması ve olabileceğinin en iyi olması, kendi hikayesini kendisinin yazması ile sıkça karşılaştığımız “tesadüfün olmaması” Ibn Arabi’nin bu sözlerinde de karşılık bularak tasavvuf ile YÇİ’lerin uyumuna işaret eden söylemlere örnek gösterilebilecek niteliktedir. Öte yandan vahdet-i vücud ile panteizm görüşünün, vahdet-i şühud ile panenteizm görüşünün birebir uyuşmasının haricinde her şeyin tek bir özden tek bir kaynaktan çıkmasına vurgu yapan monizm inancının tasavvufta da olması, Hallac’ın “*ene’l hak*” diyerek içimizdeki tanrıya, tanrısal güce atıfta bulunması, Hülya Hanım’ın “*Kainat boşluk kaldıramaz derhal doldurur*”, “*Elif harfi düz çizgi, 7 nokta, her şey noktalardan ibaret*

tıpkı kuantum fiziği gibi” sözlerinin YÇİ’lerde de sıkça kullanılan söylemler ve kuantum fiziği bilgileri ile paralellik gösterdiği görülmektedir.

Ardından sahneye çıkan Seher Hanım konuşmasının ilerleyen bölümünde sahnede masada duran kitaplardan birini alarak öpüp alnının üstüne koymuş, *“bu eser çok önemli bir sufinin kaleminden çıkma ve şimdi size içinden bir şiir okuyacağım”* demiştir. Bir tiyatrocunun gibi çok profesyonel bir edayla şiiri okumaya başladığında yer yer ağlamış, gözlerini silmiş, yer yer gülümsemiş, hüzünlenmiş, gözyaşları artmıştır. İzleyenlerin tepkisini merak ederek etrafına baktığımda salondaki birçok kişinin ağladığını, bazılarının gözlerini kapatarak âdeta transa geçmiş veya meditatif bir hâlde dinlemede olduklarını gördüm. Ara ara sessizce “Allah”, “ya Hu” diyen sesler ve usul usul ağlama sesleri birbirine karışmıştır. Oldukça uzun süren şiir bittikten sonra konuşmacı kitabı kapatarak sanki bir sevdiğine sarılır, onu kalbine sokmak ister gibi göğsüne sımsıkı bastırarak ardından kitabı tekrar öpüp alnına koyup masadaki yerine bırakmıştır. Peçeteyle gözyaşlarını ve burnunu sildikten sonra fotoğrafını çeken görevliye *“aman yandan çekme şişman çıkarım sonra”* diyerek kahkaha atmış ve izleyiciler de onunla birlikte gülmüşlerdir. Konuşmacı, *“eveet esprimizi de yaptığımıza göre şimdi dersimize geri dönelim”* diyerek ellerini birbirine ovuşturup kaldığı yerden anlatmaya devam etmiştir. Schimmel, tasavvuf ve sufiler üzerine yaptığı araştırmada Mevlana’nın sohbetlerinde dinleyicilerin ilgisini de canlı tutmak için yer yer günlük konulara, esprilere ve şakalara yer verdiğinden bahsetmiştir (Schimmel, 2012, s.336-337). Bu kadar hızlı değişen ruh hâli ve tutumun ve ona aynı hızla eşlik eden katılımcıların bir gözlemci için oldukça şaşırtıcı olduğunu söylemek mümkündür. Konuşmasının devamında düşüncelerin gücünden, düşüncelerin gerçeğe dönüşeceğinden bahsetmiş ve bu yüzden dikkatli olunması gerektiğini belirtmiştir ki bu da YÇİ’nin en temel öğretilerinden biridir.

Tasavvuf eğitimindeki katılımcılar ve diğer YÇİ eğitimlerindeki en büyük fark burada süregelen bir arayış halinin olmaması, kişilerin “aradıklarını buldukları” ve sadece bu alanda kendilerini geliştirmek istedikleri gözlemlenmiştir. Birçok katılımcı daha evvel farklı nefes terapisi, Reiki, mindfulness gibi eğitimlere katılmış olduklarını ancak *“tasavvufla tanışınca”* arayışlarının sona erdiğini, *“huzurla dolduklarını”* dile getirmişlerdir.

SONUÇ

Araştırma boyunca görüştüğüm katılımcıların YÇİ eğitimlerine yönelmeleri farklı sebeplerden dolayı ve farklı amaçlarla olsa da hepsini buluşturan ortak paydalar olduğunu ve eğitmenlerin de kendi içlerinde benzer özellikler taşıdıklarını belirtmek mümkündür. Öte yandan farklı konularda düzenlenen eğitimlerin de kendi içlerinde ortak bir örüntüyü tekrar ettikleri gözlemlenebilmektedir. Goffman'ın kişinin benlik sunumunu, grup içi etkileşim ve iletişimi incelediği ve bunları bir tiyatro oyununa benzeterek Dramatürji kuramı ile bizlere aktardıklarını, performans, aktör, sahne, vitrin gibi kavramlarının yansımaları tüm bu eğitim merkezlerinde açıkça gözükmemektedir. Araştırma süreci başlamadan önce kararlaştırmış olduğum en az bir yıldır YÇİ ile ilgili eğitimlere katılım beklentisi, kişilerin belirli bir zamanı, belirli bir ortamda geçirdiklerinde Bourdieu'nün vurguladığı şekilde, bir alanda, belirli bir "dil" ile konuşmaya başladıklarını, kelime seçimleri, beden dilleri, kendilerini ifade etme biçimlerinin habitusu ortaya koyduğunu gözler önüne sermektedir. Katılımcılar, eğitimlere Bourdieu'nün ifade ettiği gibi kurallarını bildikleri, kabul ettikleri, çeşitli kişisel fayda beklentileri ile bir oyuna girmektedirler ki bu durum *illusio*'ya karşılık gelmektedir. Görüştüğüm kişilerin birçoğunun çeşitli eğitimleri beraber almış olmaları ve buradan hareketle aralarında bir arkadaşlık oluşmuş olması alanda sosyal sermaye oluşumu olarak okunabilirken eğitimlerin sonunda verilen sertifikaların simgesel bir sermaye sağladığı ifade edilebilir.

Araştırma süresince tüm derinlemesine mülakatlar ve katılımlı gözlemlerde elde ettiğim bulgular doğrultusunda Türkiye'de en fazla ilgi gören YÇİ başlıkları: koçluk, mindfulness, nefes terapisi, Tetha Healing, Access Bars, EFT, Reiki, Biyoenerji, NLP, aile dizimi, regresyon ve tasavvuf eğitimleridir. 76 kişi ile gerçekleştirdiğim derinlemesine mülakatlar sonucunda YÇİ ile ilgilenen kişilerin çoğunluğunu (54 kişi) ile kadınların oluşturduğu ortaya çıkmaktadır. Yaş aralığı eğitimlere göre farklılık göstermekle birlikte 35-45 yaş aralığı en geniş bölümü oluşturmaktadır. Katılımcıların 52'si kendisini orta, 24'ü ise orta üstü gelir seviyesine sahip olarak tanımlamıştır. Katılımcıların 69'u üniversite ve üstü eğitim almış kişilerden oluşmaktadır. Medeni durumlarına bakıldığında evli katılımcılar 45 kişi ile çoğunluktadır. Onları, sırasıyla bekar (17) ve boşanmış (14) kişiler takip etmektedir. YÇİ ile ilgili literatür tarandığında kadın katılımcıların oranının yüksek olması, iyi bir

eğitim almış olan orta/orta-üst gelir seviyesine sahip bireylerin ilgisini çektiğinin belirtilmesi bizim araştırmamızla uyum gösterirken daha ziyade gençlerin ve bekarların alana yöneldiği söylemi bizim araştırmamızda karşılık bulmamıştır.

Yine literatürde YÇİ ile ilgilenen kişilerin büyük çoğunluğunun kurumsal dinlerle bağlantısı olmayan hatta bunlara mesafeli ve eleştirel yaklaşan kişiler olduğu belirtilmiştir. Bizim çalışmamızda 40 katılımcı kendilerini dindar/muhafazakâr olarak tanımlamış, 22 kişi her zaman dinin “kural ve kaidelerine” göre yaşamasalar dahi inançlı ve manevi olduklarını belirtmiş yalnızca 4 kişi herhangi kurumsal bir dine bağlı hissetmediklerini ancak “bir enerjiye” inandıklarını belirtmişlerdir. Herhangi bir inanma şekli olmayan, kendisini tamamen inançsız olarak tanımlayan, maneviyata önem vermeyen hiç kimse çıkmamıştır. Bu durum, içinde yaşanan döneme, kültüre, coğrafyaya bakmaksızın her insan için maneviyatın bir ihtiyaç olduğu ve maneviyatın kurumsal dinlerin öğretilerinden bağımsız olarak da değerlendirilip yaşanabileceği söylemini akla getirmektedir. Başörtülü katılımcıların kadın katılımcıların yaklaşık 5’te birini oluşturması bu görüşleri destekler niteliktedir. Ülkemizde yapılan önceki çalışmaların aksine ne başörtülü katılımcılar kendilerini bu ortamlarda rahatsız hissetmekte ne de “diğer” kişiler başörtülü katılımcılara karşı herhangi bir önyargı ile yaklaşmaktadırlar. 72 katılımcı YÇİ ile kendi dinlerinin uyumlu olduğuna inandıklarını söylerken aynı kişiler başka inançlara ait pratikleri uygulayabileceklerini, bunda bir sakınca görmediklerini belirtmişlerdir. Hiçbir katılımcı YÇİ’yi inanç/din başlığı altına koymazken en yüksek oran “öğreti-uygulama” şeklindeki tanımlamalar olarak karşımıza çıkmıştır. Bunu “felsefe” ve “bir düşünce şekli” olarak tanımlayanlar takip etmiştir. Bu bulgulardan hareketle YÇİ’nin bir din, din benzeri bir oluşum, pseudo-din şeklinde değerlendirilemeyeceği ve kişilerin kurumsal dinlerle aralarına bir mesafe koymak veya eleştirel yaklaşmak gibi bir tutumlarının olmadığı görülmektedir. Katılımcıların açıklamalarından yola çıkarak YÇİ’yi, “dini söylemleri olmayan hareketler” şeklinde çevirilebilecek olan “non religious movements/NRM” şeklinde tanımlamak daha doğru gözükmemektedir. Alanla ilgili literatürde sıklıkla vurgulandığı şekilde YÇİ’ye olan ilginin artmasını çağdaş insanın hayatında dinin önemini kaybetmesine bağlamak doğru gözükmemektedir. Günümüzde dinin, inançların ve inanışların yok olmadığını sadece artan bilgi birikimi ve imkanlar sonucunda bireyin yaşamında ihtiyaç duyduğu biçimde şekil değiştirdiğini, aradığı

yanıtlara ulaşmasının farklı yollarını sunan yeni oluşumlara ve destek mekanizmalarına daha açık hale geldiğini söylemek mümkündür. YÇİ'ye ilgi duyan bireyler genellikle kendi yetiştikleri kültür ve coğrafya ile uyumlu olan, onlara daha “tanıdık” gelen öğretilere ilgi göstermekte ve kendilerini ait hissettikleri kurumsal inançları ile bu öğretileri harmanlama, uyumlandırma eğilimi sergilemektedirler.

Derinlemesine görüşme yaptığım eğitmenlerin hepsi 45 yaş üstü ve en az üniversite mezunudur, toplam 12 eğitmenin 10'u eğitmen olmadan önce kurumsal şirketlerde üst düzey yönetici olarak görev aldıklarını belirtmişlerdir. Şu anda hepsi önceki mesleklerini bırakarak geçimlerini YÇİ alanında düzenledikleri eğitim, kurs, seminer ve seanslarla sağlamaktadırlar. Eğitmenlerin çoğunluğu, 8'i, kadındır. Tüm eğitmenler, Goffman'ın belirttiği gibi etkili performanslar sergilemekte, ses tonlarını, mimiklerini, beden dillerini kullanma şekillerine özen göstermektedirler. Eğitmenler, katılımcıların genel profiline uygun bir dil kullanmakta ve ifadelerini o yönde oluşturmaktadırlar. Eğitim ve faaliyetlerin düzenlendiği mekanlardaki dekorasyon ve ikramlık gibi detaylar alana uygun bir atmosfer sağlayarak performansa uygun vitrinler oluşturmaktadır.

Tüm YÇİ eğitimlerinde katılımcıların kendilerini ifade etme biçimlerinden, seçtikleri sözcüklere, hayata bakış açılarından, giyim tarzlarına ortak özellikler sergilediklerini söylemek mümkündür. Özellikle tasavvuf eğitiminde kişilerin oluşturduğu ortak dil ve davranış kalıpları gözden kaçmayacak derecede somut bir hal almaktadır. Burada Bourdieu'nün belirttiği habitus çok belirgin bir şekilde karşılık bulmaktadır. Aynı habitusa sahip insanların paylaştıkları ortak deneyimler sonucunda alanların oluşumu ve devamlılığı sağlanmaktadır. Aynı alandaki insanlar o alanın kurallarını kabul ederek ona göre davranmaktadırlar. Bir alanın devamlılığının olması için o alanda bulunmak isteyen, o alana önem ve değer atfeden habituslara sahip kişilerin olması gerekmektedir ki bu merkezlerde bunun varlığından bahsetmek mümkündür. Kişiler YÇİ eğitimlerine kendilerine bir fayda sağlama amacıyla katılmakta ve bunun için eğitimlerin gerekliliklerini yerine getirmektedirler. Bu durum, Bourdieu'nün oyun benzetmesi ile açıklanabilmektedir. Kendilerini fiziksel, ruhsal ve zihinsel açıdan geliştirmek isteyenlerin yanı sıra bu YÇİ alanında meslek sahibi olmak isteyen kişiler için illusio kavramı da uygun gözükmektedir.

Tüm eğitimlerde uygulamaların birbirleriyle bağlantılı olduğu, birbirini destekler ve tamamlar nitelikte olduğunu gözlemlemek mümkündür. Örneğin biyoenerji eğitiminde renk terapisi de uygulanmakta, koçluk eğitiminin bir günü NLP'ye ayrılmakta, mindfulness eğitiminde nefes tekniklerinden yararlanılmakta, EFT ve Access Bars'da vücuttaki belirli noktalar öne çıkmakta, hepsinde düşüncenin gücünden, anda kalmanın öneminden, konuşulan ve söylenen sözlerin hayatımızdaki etkisinden, bilinçaltından, enerjiden, ilahi kaynaktan, tüm canlıların birliğinden sıkça bahsedilmektedir.

Her türlü değişimin hızla yaşandığı günümüzde özellikle pandemi sonrası oluşan belirsizlik ve güvensizlik ortamıyla birlikte bilgi çeşitlerinin sert hatlarla ayrışmasından ziyade esneyerek birleşmesine, farklı alanların birbirini tamamlayarak kişilerin farklı ihtiyaçlarına cevap verir nitelikte olması beklenmektedir. Bu noktada YÇİ'yi ve içinde barındırdığı öğretileri doğru veya yanlış olarak değerlendirmenin olanaksızlığı ile birlikte esas meselenin “kişiye iyi gelmesi” olarak okunması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Eğitimler boyunca eğitmenler tarafında yöntemlerin kolaylığı, başarısı sıkça vurgulanmakta, “*inanmanıza gerek yok yapın ve görün*” gibi söylemlerin yanı sıra yöntemi uygulayan kişilerin hayatlarındaki “mucizevi” değişim ve dönüşümler detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Eğitimlerde bilimsel kavramlara sıklıkla yer verilmekte, enerji, frekans, titreşim gibi kavramların yanı sıra insan beyninin işleyiş şekli, iç organların çalışması ve psikoloji alanlarında da veriler paylaşılmaktadır. “*Yapılan araştırmalara, elde edilen verilere göre*” oldukça sık kullanılan ifadelerdendir. Dini kavramlara, söylemlere de yer verilmekte, katılımcı profiline göre eğitmenlerin konuşmalarında dini veya bilimsel söylemler ön plana çıkmaktadır. Burada, eğitimi verilen alanın dinle, bilimle, kadim öğretilerle çelişmediği tam tersine hepsinin birbirini tamamlayarak bir uyum halinde olduğuna dikkat çekilmesi, katılımcıların varsa kafalarındaki soru işaretlerinin giderilme çabası olarak değerlendirilebilir.

Katılımcılara, YÇİ ile ilgili alanları ekonomik olarak nasıl değerlendirdikleri, bir piyasa olarak görüp görmediklerine dair görüşleri sorulduğunda çoğunun bunu bir sektör olarak değerlendirmelerine karşın yaptıkları harcamalardan şikâyetçi olmadıkları ve verilen rakamların makul olduğunu değerlendirdikleri görülmüştür. Eğitimciler ise aldıkları ücreti emeklerinin ve zamanlarının karşılığı olarak gördükleri ve bunun bir “alma verme dengesi” şeklinde değerlendirdikleri anlaşılmıştır. Dolayısıyla hem eğitimcilerin hem katılımcıların verilen paralardan herhangi bir rahatsızlık duymadıkları ortaya çıkmaktadır. Öte yandan tüm eğitim merkezleri kurumsal birer şirket gibi web sayfalarından, sekretaryalarına, idari işlerinden eğitimcilerine kadar hiyerarşik bir yapıda karşımıza çıkmaktadır.

Katıldığım tüm eğitimler sürecinde gerçekleştirdiğim katılımlı gözlemler ve derinlemesine mülakatlar sonucunda katılımcıların neredeyse tamamının bir meslek sahibi olmaları dolayısıyla bu eğitimlere katılırken bir hobi veya “boş vakit” doldurmak gayesi gütmediklerini, belirli hedef ve amaçlarla eğitimlere katıldıklarını söylemek mümkündür. Hepsi özellikle vakit ve para ayırarak, çoğu zaman programlarını ve günlük işlerini eğitimin olduğu tarih ve saatlere göre ayarlamak için belirli bir çaba içine girmektedirler. Elde ettiğim bulgulara göre katılımcıları YÇİ’ye yönlendiren ve eğitimlerini sürdürmelerini sağlayan başlıca sebepler ortaya çıkmıştır. Buna göre katılımcı profilleri:

- Hayatlarında anlam eksikliği olduğunu düşünerek anlam arayanlar:

Katılımcıların söylemleriyle “*her şeyleri olmasına rağmen hep bir şeylerin eksik olduğu duygusu*” ön plana çıkmaktadır. Bu noktada hayatlarına daha anlamlı unsurlar katma arayışından bahsedilebileceği gibi yaşadıklarına, çevrelerinde gördükleri olumsuz durum ve olaylara, hastalıklara, felaketlere bir anlam yükleme çabası da görülmektedir. Anlam arayışı ile yola çıkan kişiler, genel olarak maddi refah içinde yaşayan insanlardır. Dolayısıyla hiçbirisinde maddi bir endişe olmamakla beraber hayatın getirdiklerine, insanların durmadan koşturmalarına, hep daha ileri gitme zorunluluğuna ve sürekli tüketime bir tepkilerinin olduğunu söylemek mümkündür. Bazıları hedefe yönelik hareket ederken bazılarının da bu süreçten, arayış hâinden hoşlandıkları gözlemlenebilmekte; bu arayış için çabalarken hayatlarına bir “anlam” kattıkları kendi ifadelerinden yola çıkılarak söylenebilmektedir.

- **Beğenmedikleri fiziki, zihinsel, ruhsal özelliklerinde değişiklik yapmak isteyenler:** Burada özellikle fazla kilo, kötü alışkanlıklar ve stresten kurtulma isteğinin yanı sıra daha pozitif, neşeli, rahat, sakin ve esnek olmak gibi istenen özellikler öne çıkmaktadır. Özellikle Tetha Healing, Access Bars, Biyoenerji, Reiki, NLP ve yoga gibi tekniklerde bireylerin fiziksel, ruhsal ve zihinsel iyi oluşlarına katkı sağlanmasının yanı sıra sıklıkla zindeliğe, gençliğe ve sağlıklı bir bedene vurgu yapıldığı da görülmektedir. Saçların beyazlamasını geriletmekten, yüzde oluşan kırışıklıkları durdurmaya ve hatta gidermeye, fazla kilolardan kurtularak daha ince bir bedene sahip olmaya, “yılların oluşturduğu izlerden kurtulmaya” yönelik birçok söylem ve çabanın olduğunu da belirtmek mümkündür. Tüm bu söylemlerde kapitalist toplumlarda özellikle de genç ve sağlıklı bedene yapılan vurgu ve bunun sağlanması için insanların tüketime yönlendirilmeleri gün yüzüne çıkmaktadır. Hayatta mutlu ve keyifli olmak ile ruhsal dünyanın oluşturulmuş olan modele uygunluk göstermesinin yanı sıra bedeninin de her zaman genç ve zinde olması gerekliliği öne çıkmakta, beden bir külte dönüşmektedir. Kişilerin yaşlanmasının bir kusur ve kaçınılması gereken bir durum olarak değerlendirilmesi neticesinde bu söylemler kendilerine karşılık bulmakta ve kişilerin hayatın gerçeklerine karşı bir “meydan okuma” isteği ile kendi gerçekliklerini yaratma arzusu olarak görülebilmektedir. Kişinin hayatıyla ilgili her şeyden sorumlu olması onun yaşlanmaya, hastalanmaya karşı durarak kendi seçtiği yolda kendi seçtiği şekilde yürümesinin, bireyselliğin vurgusunun görülmesi mümkündür.

- **Yeni bir kimlik/benlik arayışı:** Katılımcıların bir bölümü “*yeni bir ben*” ve bu anlama gelen cümleleri tekrarlamışlardır. Belirli bir yaşa kadar olageldikleri “kişinin” dışında bir benlik yaratma amacıyla oldukları gözlemlenmiştir. Katılımcıların hemen hepsindeki ortak motivasyonların başında bulunan “kendisini değiştirmek ve dönüştürmek”, kimliklerini verilmiş değil inşa edilebilen, değiştirilebilen bir unsur olarak görmelerinin yansıması olarak değerlendirilebilir. Geçmişten, çocukluklarından, ailelerinden gelen her türlü dayatmaya karşı çıkarak özgürleşmek ve kendi kaderlerini, geleceklerini, değerlerini kendileri yaratmak amacındadırlar. Böylelikle yeni bir kimlik, yeni bir benlik oluşturmayı; kendi potansiyellerini ortaya çıkartarak sürekli kendilerini aşmayı ve olabilecek en iyi “versiyonlarına” ulaşmayı, hayatlarını dolu dolu yaşamayı hedeflemektedirler.

Modernlik tarihinin bir bakıma belli bir tür benlik hâlinin tarihi olduğu da söylenebilir. Modern olmak; geleneklere, âdetlere, alışkanlıklara, ritüellere, beklentilere ve inançlara bağlı olmayan bir dünyada yaşamak olarak algılanmıştır. Çağdaş insanın kendine bir benlik, bir kimlik oluşturma çabası olarak da değerlendirilebilecek olan bu süreçte kişiler; çeşitli eğitimlerle kendilerini bulmaya, geliştirmeye, yeniden oluşturmaya, kişiliklerine “format atmaya”, idealize ettikleri özelliklere ulaşp beğenmediklerini bir kenara bırakmaya, “onlara hizmet etmeyen” duygu, düşünce, anı ve travmalardan kurtulmaya niyet etmektedirler. Âdeta bir heykeltıraşın eserini oluşturma gibi burada da kişinin iç dünyasında, ruh âleminde bir değişim, farklılaşma, içsel bir yapılanma, bir “iç estetik” sürecinden bahsetmek mümkündür. Günümüz insanı “kendini yaratma” konusunda takıntılı bir hâle gelmiştir. Katılımcılar böylelikle “çağa uygun” olduğunu düşündükleri düşünme ve hissetme şekillerine, yaşam tarzına ve bu çağın insanına yakışır özellikler için bir yola çıkmaktadırlar.

Günümüzde kimse verileni, dayatılanı kabul etmemektedir; herkes kendi özgürlüğünü, seçimlerini, tercihlerini ön plana almaktadır. Dolayısıyla kişi; kendisine ailesinden, çevresinden ve hatta genlerinden gelen özellikleri bile değiştirip, kendi beğenisine uygun olarak yeniden oluşturma, düzenleme amacındadır. Tüm bu eğitimlerdeki ve gruplardaki kişilerde mevcut düzenlerinden bir “bıkkınlık” ve bir arayış, yeniliğe bir özlem gözlemlenmektedir. Kişilerin arayışları sonucunda elde etmek istedikleri, öte dünyaya bir yatırım değil; bu dünyada kendi tercih ettikleri bir şekilde yaşamak, huzur bulmak, bolluk ve berekete ermek üstüne kuruludur.

- Yeni bir meslek edinmek isteyenler: Katılımcıların çok büyük bir bölümü (64 kişiden 59’u), eğitim aldıkları alanlarda uzmanlaşarak profesyonel bir şekilde bu eğitimleri mesleğe çevirme arzularından bahsetmişlerdir, 5’i “belki ileride” diyerek bu duruma sıcak baktıklarını ifade etmişler sadece 4 kişi eğitim aldıkları alanı mesleğe çevirme niyetleri olmadığını belirtmişlerdir. Hâlihazırda bazıları eğitim aldıkları alanın dışında, YÇİ içindeki bir alanda zaten danışmanlık/eğitmenlik hizmeti vermektedirler. Katılımcıların büyük çoğunluğunun bu alanda bir meslek sahibi olmayı düşünmesi kendilerine maddi olarak da bir fayda sağlaması beklentisini gözler önüne sermektedir. Bu noktada eğitimler tamamlanınca alınan sertifika ve belgelerin önemi ortaya çıkmaktadır. Özellikle koçluk eğitiminde katılımcıların eğitim kurumunu

araştırdıkları ve yurt dışı onaylı bir sertifika olması dolayısıyla tercih ettikleri anlaşılmıştır. Bu yaklaşımlarda kişilerde oluşan ilginin Bourdieu'nün ifade ettiği “illusio” kavramı uygun görülmektedir. Bu kavram ile kastedilen kişileri alana yönlendiren orada olmaları gerektiğini düşündüren, “oyuna katılmalarına ikna eden” şeylerdir.

- **Sosyal çevre, aidiyet duygusu arayanlar:** Bireyler bir yandan özgür ve özerk olma arzusu taşıırken bir yandan da bir topluluğa cemaate ait olmak, anlaşılmak, ortak değer ve görüşleri de paylaşmak istemektedirler. Katılımcılar sıklıkla eğitim aldıkları ortamın onlara ne kadar iyi geldiğinden, buralarda kendilerini rahatlıkla ifade edebildiklerinden ve “*ruhsal aileler*” oluşturduklarından bahsetmişlerdir. Tüm eğitim merkezlerinde sıcak, samimi bir ortamın olduğu, kişilerin kendilerini oldukça rahat ifade ettikleri ve herhangi bir eleştiri ile karşılaşmadıklarını söylemek mümkündür. “*Güvenli ve güçlü bir çemberdeyiz içimizi açabiliriz*” gibi cümleler eğitimler boyunca sıkça tekrarlanarak herkesin içindekileri rahatça anlatmasına fırsat vermektedir. Böylece katılımcıların “dışardaki dünyadan” bir mola aldıkları, orada bulamadıkları güvenliği, anlayış, iletişim, etkileşim ve toleransı bulup korku ve endişelerini askıya asabilecekleri “*askı cemaatler*” ile oluşturulan “*sıcak daireler*” içinde buldukları söylenebilir. Her insan topluluğunun “bir dünya kurma girişimi” olduğu varsayıldığında gönüllülüğe dayanan bu merkezler; katılımcılarına eskiden ailenin, köyün, mahallenin, cemaatin görevlerini üstlenerek sosyalleşme ve aidiyet duygusu sunduklarını söylemek mümkün gözükmektedir. Öte yandan çağdaş insanın yalnızlaşma ve yabancılaşma duygularına karşılık dayanışma, ortak duygu ve düşüncelerle pekişen aidiyet hissi ile de cazibe kazanan oluşumlar bünyesindeki bireyler arasında oluşan kişisel ilişkiler ile üyelerine “sosyal sermaye” de sağlamış olmaktadır. YÇİ eğitimlerinde, bu merkezlerde kişiler kendilerini güvende, kabul görmüş ve destekleniyor hissetmektedirler. Katılımcıların bu eğitimlerle hem “kendi özlere kavuşma” hem de “ait olma ve bir ekiple birlikte olma arzusunu” taşıdıkları görülmektedir. Sosyal hayatında “umduğunu bir türlü bulamayan”, sınırlı bir sosyal çevreye sahip olan, yoğun iş hayatı dolayısıyla sosyalleşemeyen veya görüş ve düşünceleri ile mevcut sosyal çevresinden ayrışan insanlar için oldukça cazip ve çekici bir durum olduğunu söylemek mümkündür. Bu sayede kişiler, dış dünyadaki karşılaşmalar ile elde edilebilecek tanışıklık sonrası arkadaşlığa evrilme sürecinin çok

daha “hızlandırılmış” hâlini yaşayabilmektedirler. Dışarda kısa bir sohbet sonrası “gel bir kahve içelim” dendiğinde çok uygun olmayabilecek bu teklif bu ortamlarda son derece doğal ve sıradan karşılandığı gibi genel olarak olumlu karşılık bulmaktadır. Başka durumlar için sıra dışı görülen davranışlar belirli alanlarda sıradan davranışlar olarak kabul görmeye başlar. Kişiler bu merkezlerde diledikleri her konuyu içlerinden geldiği gibi paylaşabilmekte ve diğerlerinin onları eleştirmeden “gerçekten” dinlediklerini düşünmekte ve kendilerini çok rahat ifade edebilmektedirler. Hayatlarında kendilerini etkileyen durumları, olayları, travmalarını, üzüntülerini, acılarını açık yüreklilikle dile getirebilmektedirler. Diğer katılımcılarla birlikte ağlamakta, birlikte gülmekte, özel hayatlarında belki en yakınlarıyla bile paylaşamayacakları anlar yaşamaktadırlar. Bu paylaşımlar kişiler arası yoğun duyguların gelişmesine, aralarında gönül bağlarının oluşmasına ve kendilerini güven içinde hissetmelerine de olanak sağlamaktadır. Eğitimler sona erdiğinde kişiler bir boşluğa düşülebileceğinden sosyal çevresi kısıtlı olan, meşguliyetleri sınırlı olan insanların farklı eğitimlere devam etme arzusu doğal görülebilmektedir. Birçok katılımcı çeşitli eğitimlere katılmakta tek bir konu ve alanla sınırlı kalmamaktadır. Eğitimler boyunca çoğu kişinin daha önceden aldıkları eğitimlerde tanışarak arkadaş oldukları ve sonrasında birçok eğitimi birlikte almaya karar verdikleri ve sosyal hayatlarında da sık sık bir araya geldikleri görülmüştür.

-Şifa arayanlar: Katılımcıların hiçbirisi konvansiyonel tıbbı karşı çıkmamakta, hepsi fiziksel, zihinsel veya ruhsal bir rahatsızlıkları olduğunda öncelikli olarak alanında uzman tıp doktorlarına danışılması gerektiğini savunmaktadırlar. Enerji ile şifa vb. diğer tüm yöntemleri tamamlayıcı ve destek birer unsur olarak görmektedirler.

-Fiziki: kendilerinin ve yakınlarının fiziksel rahatsızlıklarına şifa bulma amacıyla olanlar bu gruba dahil edilmiştir. Migren, mide sorunları, kalp rahatsızlıkları, tikler ve kanser hastalıkları katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bunların yanı sıra daha sağlıklı, zinde, genç bir bedene sahip olmak isteyenler de fiziki şifa başlığı içinde yer almaktadırlar.

-Ruhsal-zihinsel: Katılımcıların özellikle vurguladıkları sorunlar; kaygı, panik atak, endişe, depresyon, keyifsizlik ve mutsuzluk olmuştur.

-**İlişkilerinde şifa arayanlar:** Eşler/ partnerler, ebeveynler, aile bireyleri, çocuklar ve iş yaşamlarındaki ilişkileri dönüştürme, onarma, iyiye götürme amacı öne çıkmaktadır.

-**Hayatlarına bolluk, bereket katmak isteyenler:** Özellikle maddi konularla ilgili olarak sahip olduklarından daha fazlasını isteyenler bu gruba dahil edilebilmektedir.

-**Meraktan, çevrenin/medyanın/popülerliğin etkisiyle gelenler:** Bu başlıkta özellikle popüler kültürün yansımalarını ve sosyal medya paylaşımlarının etkisini görmek mümkündür.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, YÇİ eklektik ve senkretik yapısıyla, değişime, gelişime ve farklı yorumlama şekillerine açık doğasıyla Türk toplumunda kendine yer edinmişe benzetilmektedir. Her kesimden, her inançtan insanın kendi ihtiyaçları doğrultusunda yönelebileceği bir YÇİ alanı olduğundan bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla kişiler hayatlarındaki büyük sorulara cevap aramak, hayatlarına bir anlam katmak, fiziksel, ruhsal veya zihinsel bir problemi çözmeye çalışmak, bolluk bereket, doğru ilişkiler çekmek, yeni bir meslek edinmek veya mevcut mesleğine destek olmayı amaçlamak gibi çoğaltılabilecek şekilde her türlü talebe cevap verecek, kişiye istediği yönde fayda sağlayacak bir YÇİ bulunabilmektedir. YÇİ’de “başarısız olmak” diye bir şey olmadığını söylemek mümkün gözükmemektedir. İstekler gerçekleşmezse bireyin yeteri kadar istememesi, uygulamaları doğru uygulayamaması, bilinçaltını, frekansını doğru ayarlayamaması, henüz hazır olmaması gibi sebeplerin yanı sıra ilahi ve/veya evrensel “daha hayırlı bir planın” olması dolayısıyla dileklerin gerçekleşmemiş olabilmesi de söz konusudur. Böylece kişiler sürekli denemeye devam etmekte, kolaylıkla kendilerine daha “uygun” olacağını düşündükleri farklı bir uygulamaya geçebilmektedirler.

Tüm katılımcıların YÇİ ile ilgili süreçlerinin bundan sonrasında da devam edeceğini belirtmeleri, 60 kişinin farklı eğitimlere de katılma niyetlerinden bahsetmeleri, 76 kişinin 70’inin kendi çevrelerine YÇİ eğitimlerine katılmalarını tavsiye ettikleri ve onları yönlendirdikleri, hiçbir katılımcının YÇİ ve eğitimleriyle ilgili bir konuda şüpheci, sorgulayıcı veya eleştirel bir tutumunun olmaması göz önünde bulundurulduğunda alana olan ilginin ve eğitimlere katılım sayılarının artmaya devam edeceği söylenebilir.

Sayısı gittikçe artan YÇİ merkezlerinde katılımcıların hiç tanımadıkları insanlara hayatlarında son derece özel ve “gizli” olabilecek konu ve olayları paylaşmaktadırlar. Bu durum bir yandan kişilerin birilerine “gerçekten” güvenmeye ne kadar ihtiyaçları olduğunu gösterirken bir yandan da bir güvenlik sorunu oluşturabilecek nitelikte gözükmektedir. Eğitim kurumlarının, eğitmenlerin, verilen bilgilerin, gerçekleştirilen uygulamaların güvenilirliğinin denetlenmesi gerekli gözükmektedir. Uygulama ve pratiklerin, aktarılan bilgilerin etkili ve faydalı olabileceği gibi suistimale yatkın olabileceği, farklı sorunlara yol açabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle bazı ruhsal ve fiziksel rahatsızlıklarda uzman hekimlerin gözetiminin önemi göz ardı edilmemelidir. Bu konuda önemli bir denetim açığının olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Alanın geniş yelpazesi göz önüne alındığında farklı disiplinlerden karşılaştırmalı araştırmaların da yapılması gerekliliği oluşmaktadır. Holistik ve organik beslenme, homeopati, ayurveda gibi fiziksel şifa alanları, tıp, sosyolojinin birçok alt kolu (sağlık sosyolojisi, din sosyolojisi vb.), psikoloji, ilahiyat, turizm, dizi-sinema, edebiyat, sosyal medya, tüketim vb. gibi YÇİ’nin tesir ettiği birçok alanın incelenerek konuyla ilgili farklı perspektif ve yaklaşımların geliştirilebilmesi mümkündür. Bunun yanı sıra Türkiye ve başka ülkeler arası karşılaştırmalı çalışmaların yapılması alanın farklı toplumlarda ne şekilde karşılık bulduğunun anlaşılması açısından aydınlatıcı olabileceği düşünülmektedir. Bundan dolayı konuyla ilgili detaylı çalışmaların yapılması hem bireysel hem toplumsal değişim ve dönüşüm sürecini anlamak açısından önemli gözükmektedir.

KAYNAKÇA

- Abby, W. (2017). *Enerji şifası* (1. baskı) (Çev. E. Boyacıoğlu). Ganj Yayıncılık.
- Acar, R. (2019). *New age hareketi* [Yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Adorno, T. (2009). *Kültür endüstrisi, kültür yönetimi* (Çev. N. Ülner, M. Tüzel ve E. Gen). İletişim Yayınları.
- Adorno, W. T. (2002). *The stars down to earth and other essays on the irrational culture* S. Crook (Ed.). Routledge.
- Ahıska, M. ve Zafer Y. (2006). *Aradığınız kişiye şu an ulaşamıyor: Türkiye'de hayat tarzı temsilleri 1980-2005*. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.
- Ak, S. (2008). *Yeni dini akımlar bağlamında Dünya Kardeşlik Birliği Mevlana Yüce Vakfı örneği* [Yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Akarsu, B. ve Akarsu, B. (2019). *Bilimsel araştırma tasarımı nicel, nitel ve karma araştırma yaklaşımları*. Cinius Yayınları.
- Akın, H. ve Karamuk, G. (2020). *Avrupa'da Antikçağ'dan Yeniçağ'a beden sağlığı ve sağlık kültüründe yaşanan değişim*. Hacettepe Üniversitesi.
- Aktay, Y. (2015). Postmodern kavşakta din ve sivil toplum. *Milel ve Nihal*, 12(2), 197-203.
- Albanese, C. L. (2000). The aura of wellness: Subtle-energy healing and new age religion. *Religion and American Culture*, 10(1), 29-55.
- Albasan, M. (2006). *Yeniçağda içsel kıyamet ve değişim zamanı*. New Age Yayınları.
- Altun, R. ve Özden A. (2004). Tamamlayıcı ve alternatif tıp. *Güncel Gastroenteroloji Dergisi*, 38.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı* (6. Baskı). Sakarya Yayıncılık.

- Arı, H. (2017). *Yoga yapmanın hükmü nedir?* 2 Nisan 2023 tarihinde <https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/34/yoga-yapmanin-hukmu-nedir> adresinden edinilmiştir.
- Arıcan, M. K. (2013). Panteizm ve panenteizm tartışmaları arasında spinoza. *Beytulhikme an International Journal of Philosophy*, 3(1), 17-32.
- Arıcı, H. Y. (2021). Modern şifacılık yönelimleri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19, 291-324.
- Arslan, A. (2008). *Reenkarnasyon*. Nesil Yayınları.
- Arslan, M. (2003). Popüler dindarlık ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 3(4), 97-116.
- Arslan, M. (2004). *Türk popüler dindarlığı*. Dem Yayınları.
- Arslan, M. (2006). Değişim sürecinde yeni dindarlık formları: “Yeni çağ” inanışları örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(11), 9-25.
- Arslan, M. (2015). Postmodern yeni dinsel kimlik ve paranormal inançlar. *Milel ve Nihal*, 12(2), 55-72.
- Arweck, E. (2006). *Researching new religious movements: Responses and redefinitions*. Routledge.
- Asad, T. (1983). Anthropological conceptions of religion: Reflections on geertz. *Man*, 237-259.
- Askehave, I. (2004). If language is a game-these are the rules: A search into the rhetoric of the spiritual self-help book if life is a game – these are the rules. *Discourse & Society*, 15(1), 5-31.
- Atack, J. (1990). *A piece of blue sky: Scientology, dianetics and L. Ron Hubbard exposed*. Carol Publ. Group.
- Ateş, E. ve Ateş, R. (2003). *Geleceğimiz ellerimizin arasında: Reiki ile Türkiye’de büyük dönüşüm* (2. Baskı). Dharma Yayınları.
- Aubyn, L. S. (1998). *New age: Yeniçağ akımı* (Çev. N. Mines ve E. Arısoy Ç). Ege Meta Yayınları.

- Aupers, S. ve Dick, H. (2006). Beyond the spiritual supermarket: The social and public significance of new age spirituality. *Journal of Contemporary Religion*, 21(2), 201-222.
- Aupers, S. ve Houtman, D. (2014). Beyond the spiritual supermarket: The social and public significance of new age spirituality. *New age spirituality* içinde (s. 180-202). Routledge.
- Aydemir, F. (2017). *Popüler kültürde mistik motifler: Bir anlatı, tüketim ve gösteri alanı olarak tasavvuf* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Aydemir, F. (2020). Postmodern tüketim kültürü ve kutsallık biçimleri üzerine metateorik ve kavramsal bir tartışma: Deneyim, yaşam tarzı ve bireysellik alanı olarak spiritüellik. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 36, 53-76.
- Aydın, C. (2008). *Dinsel fundamentalizm ile yeniçağ inançlarına yönelik tutumlar arasındaki ilişkiler* [Yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Aydın, C. (2015). *İnsanın anlam arayışı ile yeniçağ inanışları arasındaki ilişki* [Doktora tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Aydın, M. (2005). Yoga, reiki ve meditasyon ne kadar masum. *Zaman Ailem*, 127.
- Aysoy, M. (2013). *Şifa bu değil: Modernliğin ara yüzü: Alternatif tıp*. Kaknüs Yayınları.
- Aytaç, S. (1999). Performansı arttırmanın bir yolu olarak NLP tekniği. *Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*, 17(1-2).
- Bahadır, A. (2002). *İnsanın anlam arayışı ve din: Logoterapik bir araştırma*. İnsan Yayınları.
- Bahadır, M. ve Çapcıoğlu, İ. (2021). Dijitalleşen dünyada anlam arayışı: Altın çağ şifa teknikleri örneği. *Turkish Academic Research Review*, 6(4), 147-177.
- Barker, C. (2008). Men, Buddhism and the discontent of western modernity. *Journal of Men, Masculinities and Spirituality*, 2, 29-46.
- Barker, E. (2012). New religious movements: Their incidence and significance. *New religious movements* içinde (s. 15-32). Routledge.

- Barnes, L. L. ve Sered, S. S. (Ed.). (2004). *Religion and healing in America*. Oxford University Press.
- Barrett, D. V. (2001). *The new believers: A survey of sects, cults, and alternative religions*. Sterling Publishing Company.
- Başkaya, Ş. (2006). *New age hareketi: Modern bir dinselilik biçiminin sosyokültürel analizi*. [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Başokçu, E. K. (2003). Yeni dini hareketler. K. Emiroğlu ve S. Aydın (Ed.), *Antropoloji sözlüğü içinde* (s. 902-905). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bauman, Z. (1998). *Postmodern etik* (Çev. A. Türker). Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2011). *Yaşam sanatı* (Çev. A. Sarı). Versus Kitap Yayınları.
- Bauman, Z. (2013). *Postmodernizm ve hoşnutsuzlukları* (Çev. İ. Türkmen). Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2014). *Parçalanmış hayat postmodern ahlak denemeleri* (2. Baskı) (Çev. İ. Türkmen). Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2016). *Cemaatler: Güvenli olmayan bir dünyada güvenlik arayışı* (Çev. N. Soysal). Say Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). *Akışkan hayat* (Çev. A. E. Pilgir). Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). *Retrotopya* (Çev. A. Karatay). Sel Yayıncılık.
- Bauman, Z. ve Raud, R. (2018). *Benlik pratikleri* (Çev. M. Ekinci). Ayrıntı Yayınları.
- Bayat, A. H. (2016). *Tıp tarihi*. Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği.
- Baydar, G. (2016). Manevi kişisel gelişimde öznellikler ve duygulanımsal bilgelik: Allah de ötesini bırak. *Moment Dergi*, 3(1), 133-149.
- Bayer, A. (2006). *Sosyolojik perspektiften sekülerleşme ve din ilişkisine yeniden bakış* [Yüksek lisans tezi]. Sütçü İmam Üniversitesi.
- Bayraktaroğlu, K. (2017). *Bırak gitsin*. Doğan Yayıncılık.
- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity* (Cilt 17). Sage.

- Bellah, R. N., Madsen, R., Sullivan, W. M., Swidler, A. ve Tipton, S. M. (2007). *Habits of the heart, with a new preface: Individualism and commitment in American life*. Univ of California Press.
- Bender, C. (2011). *Heaven's kitchen: Living religion at God's love we deliver*. University of Chicago Press.
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Eğitim Yayınevi.
- Berger, P. (2002). *Dini ve toplumsal kurumların değişimi* (Çev. A. Çiftçi). Ankara Okulu Yayınları.
- Berger, P. L. (2011). *The sacred canopy: Elements of a sociological theory of religion*. Open Road Media.
- Berger, P. L. (2012). *Melekler hakkında söylenti: Modern toplumda tabiatüstünün yeniden keşfi*. Rağbet Yayınları.
- Berger, P. L. ve Luckmann, T. (2015). *Modernite, çoğulculuk ve anlam krizi. Modern insanın yönelimi*. Albaraka Yayınları.
- Berger, P. L., Berger, B. ve Kellner, H. (1973). *The homeless mind: Modernization and consciousness*. Penguin.
- Berger, P. ve Luckmann, T. (2023). *The social construction of reality: Social theory re-wired*. Routledge.
- Best, S. ve Kellner, D. (1998). *Postmodern teori* (Çev. M. Küçük). Ayrıntı Yayınları.
- Biçer, İ. ve Balçık, P. Y. (2019). Geleneksel ve tamamlayıcı tıp: Türkiye ve seçilen ülkelerinin incelenmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 22(1), 245-257.
- Blavatsky, H. P. (2012). *Isis unveiled: A master-key to the mysteries of ancient and modern science and theology* (Cilt 2). Cambridge University Press.
- Blavatsky, H. P. (2020). *The secret doctrine* (Cilt 1). BoD–Books on Demand.
- Bodur, H. E. (2000). Küreselleşme bağlamında batıda ortaya çıkan yeni dinî hareketler ve Türk toplumuna etkileri. *Uluslararası Avrupa Birliği Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*, 305-311.

- Bodur, H. E. (2003). Moonculuk hareketi ve Türkiye'de benzer bir cemaat yapılanmasının sosyolojik analizi. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 13-39.
- Bourdieu, P. (1996). *A social critique of the judgement of taste* (8. Baskı) (Çev. R. Nice). President and Fellows of Harvard College and Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Bourdieu, P. (2006). *Sanatın kuralları: Yazınsal alanın oluşumu ve yapısı* (Çev. N. Kamil Sevil). Yapı Kredi Yayınları.
- Bourdieu, P. (2015). *Pratik nedenler* (2. Baskı) (Çev. H. Uğur Tanrıöver). Hil Yayınları.
- Bourdieu, P. (2016). *Sosyoloji meseleleri* (Çev. F. Öztürk, B. Uçar, M. Gültekin ve A. Sümer). Heretik Yayınları.
- Bourdieu, P. ve Wacquant, L. (2014). *Düşünümsel bir antropoloji için cevaplar* (7. Baskı) (Çev. N. Ökten). İletişim Yayınları.
- Bozkurt, V. (1999). Yıkıcı Gemeinschaft' tan öteki siz postmodern kabilelere: Sanal cemaatler. *Birikim Dergisi*, 127, 65-72.
- Brennan, B. A. (1988). *Hands of light: A guide to healing through the human energy field*. Random House.
- Bridger, F. (2001). Desperately seeking what? Engaging with the new spiritual quest. *Journal of Christian Education*, 44(1), 7-14.
- Bromley, D. (2007). Methodological issues in the study of new religious movements. D. Bromley (Ed.), *Teaching new religious movements* içinde (s. 65-89). Oxford University Press.
- Brown, W. (2018). *Halkın çözülüşü: Neoliberalizmin sinsî devrimi*. Metis Yayınları.
- Bruce, S. (1999). *Choice and religion: A critique of rational choice theory*. Oxford University Press.
- Bruinsman, W. (2007). *The new age movement and entertainment*. 4 Şubat 2023 tarihinde http://www.rsglh.org/new_age_movement.htm adresinden edinilmiştir.
- Bulut, A. A. (2021). *Rengine yolculuk*. HS Yayıncılık.

- Caton, D. (1985). The secularization of pain. *The Journal of the American Society of Anesthesiologists*, 62(4), 493-501.
- Cengiz, F. Ç. (2020). Sekülerleşme kavramını Türkiye üzerinden sorgulamak. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 34-66.
- Cengiz, K., Küçükural, Ö. ve Gür, H. (2021). *Türkiye'de spiritüel arayışlar: Deizm, yoga, Budizm, meditasyon, reiki, vb.* İletişim Yayınları.
- Cox, H. G. (1977). *Turning east: The promise and peril of the new orientalism*. Simon & Schuster.
- Çınar, H. G., Karabacak, B. G. ve Alpar, Ş. (2014). *Reiki: Hemşirelik uygulamalarını tamamlayıcı terapi yöntemi* [Bildiri sunumu]. 3. Temel Hemşirelik Bakımı Kongresi, Antalya.
- Çoban, H. (2005). *Transandantal meditasyon* [Yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Çürük, G. (2015). *Enerji temelli tedavileri terapötik dokunma reiki biyoenerji* [Bildiri sunumu]. 17. Ulusal İç Hastalıkları Kongresi, Antalya.
- Dağıstanlı, Ş. (2010). *Biyoenerji*. Dharma Yayınları.
- Davie, G. (2005). Believing without belonging: Is this the future of religion in Britain? *Social Compass*, 37(4), 455-469.
- Dawson, L. (1998). *Comprehending cults: The sociology of new religious movements*. Oxford Press.
- Debord, G. (1992). *The society of the spectacle*. Les Éditions Gallimard.
- Demirbilek, Z. E. (2015). Erving Goffman'ın benlik kuramı çerçevesinde izlenim yönetimi ve kişiler arası iletişime etkisi üzerine bir değerlendirme. *Anasay*, 16, 65-80.
- Demirci, K. (2021). *Dinler tarihinin meseleleri*. İnsan Yayınları.
- Derin, S. (2016). *Tasavvuf ve Budizm klasiklerinin kavramlar üzerinden karşılaştırılması* [Doktora tezi]. Ardahan Üniversitesi.

- Develi, H. (2019). *Modern toplumda batıl inançlar ve new age akımı* [Yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Dobbelaere, K. (1999). Towards an integrated perspective of the processes related to the descriptive concept of secularization. *Sociology of Religion*, 60(3), 229-247.
- Doğan, E. (2020). *Türkiye’de new age hareketi: Şifacı grupların sosyo-ekonomik ve kültürel tabanı üzerine sosyolojik bir inceleme* [Yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi.
- Dokur, A. S., Duran, M. E. ve Meydan, H. (2021). Türkiye’de dindarlığın görünümü: Dünya değerler araştırması verileri üzerine boylamsal bir analiz. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 21(2), 733-768.
- Douglas, M. ve Isherwood, B. (1999). *Tüketim antropolojisi* (Çev. E. A. Aytekin). Dost Yayınları.
- Durkheim, E. (2010). *Dinsel yaşamın ilk biçimleri*. Cem Yayınevi.
- Dwoskin, H. ve Levenson, L. (2011). *The sedona method: Your key to lasting happiness, success, peace and emotional well-being*. SCB Distributors.
- Eagleton, T. (2022). *Hayatın anlamı* (Çev. K. Tunca). Ayrıntı Yayınları.
- Eden, D. ve Feinstein, D. (2014). *Enerji tıbbı* (Çev. M. Duygun). Butik Yayıncılık.
- Effing, M. M. (2009). The origin and development of self-help literature in the united states: The concept of success and happiness, an overview/El origen y desarrollo de la literatura de auto-ayuda en los estados unidos: El concepto de éxito y felicidad, vision general. *Atlantis*, 31(2), 125-141.
- Einstein, M. (2008). *Brands of faith: Marketing religion in a commercial age*. Routledge.
- Elçi, I. (2011). *Esma-ül Hüsnâ ve melek kartları kılavuz kitapçık*. Lady Bird Yayınevi.
- Eliade, M. (2016). *Okültizm, büyüculük ve kültürel modalar*. Doğubatı Yayınları.
- Eliade, M. (2017). *Arayış: Tarih ve dinde anlam* (Çev. C. Soydemir). Doğu Batı Yayınları.

- Emir, D. ve Mutlu, B. (2022). Çocuklarda reiki uygulaması ve etkileri. *Journal of TOGU Health Sciences*, 2(2), 177-186.
- Emiroğlu, K. ve Aydın, S. (2009). “Panteizm”, *antropoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Engler, S. ve Isaia, Ê. (2017). Afro-Brazilian and indigenous-influenced religions. *Handbook of contemporary religions in Brazil* içinde (s. 142-169). Brill.
- Enroth, R. M. (Ed.). (2005). *A guide to new religious movements*. InterVarsity Press.
- Erdoğan, Z. ve Çınar, S. (2011). Reiki: Eski bir iyileştirme sanatı—modern hemşirelik uygulaması. *Kafkas J. Med. Sci.*, 1(2), 86-91.
- Erten, R. (2020). Hristiyanlık’ta, İslamiyet’te şifa ve bu dine inananların sağlık konusuna bakışları. *Kalemname*, 5(10), 387-443.
- Ertit, V. (2019). *Sekülerleşme teorisi*. Liberte.
- Esmez, Z. (2009). *Duygusal Özgürleşme Tekniği’ni (Emotional Freedom Technique-EFT) öğrenen uygulayıcıların tekniği algılayışları* [Yüksek lisans tezi]. Yedi Tepe Üniversitesi.
- Faludi, S. (1999). The betrayal of the American man. *Newsweek American Edition*, 134, 48-58.
- Featherstone, M. (2013). *Postmodernizm ve tüketim kültürü* (Çev. M. Küçük). Ayrıntı Yayınları.
- Fichter, J. (1996). *Sosyoloji nedir?* (8. Baskı) (Çev. N. Çelebi). Attila Kitapevi (Orijinal eserin basım tarihi 1971).
- Field, J. (2008). *Sosyal sermaye*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Flanagan, K. (2016). *Visual spirituality: An eye for religion. A sociology of spirituality*. Routledge.
- Flanagan, K. ve Jupp, P. C. (2016). *A sociology of spirituality*. Routledge.
- Forbes, D. (2009). *Kaderin pin kodu* (Çev. C. Şen). Zer Yayınevi.
- Foster, G. M. ve Anderson, B. G. (1978). *Medical anthropology* (3. Baskı). John Wiley & Sons.

- Foucault, M. (2015). *Biyopolitikanın doğuşu* (Çev. A. Tayla). İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Foucault, M. (2019). *Histoire de la sexualité: La volonté de savoir*. Publications de la Sorbonne.
- Frankl, V. E. (1966). Self-transcendence as a human phenomenon. *Journal of Humanistic Psychology*, 6(2), 97-106.
- Frankl, V. E. (1996). *Duyulmayan anlam çılgılığı: Psikoterapi ve hümanizm*. Öteki Yayıncılık.
- Frankl, V. E. (2014). *Psikoterapi ve din: Bilinçdışındaki tanrı* (Çev. Z. Taşkın). Say Yayınları.
- Frankl, V. E. (2021). *Psikoterapi ve hayatın anlamı*. Say Yayıncılık.
- Frankl, V. E. (2022). *İnsanın anlam arayışı* (Çev. Ö. Yılmaz). Okuyan Us Yayınları.
- Fromm, E. (2016). *Sahip olmak ya da olmak iki varoluş biçimi üzerine bir inceleme* (Çev. A. Arıtan). Say Yayıncılık.
- Fromm, E. (2023). *Psikanaliz ve zen Budizm'i* (Çev. İ. Güngören). Say Yayıncılık.
- Fuller, R. C. (2001). *Spiritual, but not religious: Understanding unchurched America*. Oxford University Press.
- Funk, R. (2013). *Ben ve biz: Postmodern insanın psikanalizi* (3. Baskı) (Çev. Ç. Tanyeri). Yapı Kredi Yayınları.
- Garnoussi, N. (2013). Des glissements du spirituel au «psy». Entre quête de sens et quête de santé dans le contexte de la sécularisation avancée. *Archives de Sciences Sociales des Religions*, 163, 63-82.
- Gauchet, M. (1985). *Le désenchantement du monde. Une histoire politique de la religion*. Gallimard.
- Geertz, C. (Ed.). (1972). *Myth, symbol, and culture*. Norton.
- Gener, C. (2022). *Jung ve ezoterizm*. Hermes Yayınları.
- Gerçeksever, S. (2009). *Dünden bugüne şifacılık ve ruhsal şifa*. Onbir Yayınları.

- Giddens, A. (1984). *The constitution of society: Outline of a theory of structuration*. University of California Press.
- Giddens, A. (2010a). *Modernliğin sonuçları* (4. Baskı) (Çev. E. Kuşdil). Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2010b). *Modernite ve bireysel kimlik*. Say Yayınları.
- Glock, C. Y. (1976). *Consciousness among contemporary youth*. The New Religious Consciousness.
- Glynn, P. (2004). *Kanıt post-seküler bir dünyada inanç ve bilimin uzlaşması* (Çev. A. Ayten, Y. Ünlütürk ve Z. Şahin). Gelenek.
- Goffman, E. (2009). *Günlük hayatta benliğin sunumu*. Metis Yayıncılık.
- Goffman, E. (2014). *Damga* (Çev. Ş. Geniş, L. Ünsaldı ve S. N. Ağırnaslı). Heretik Yayınları.
- Goffman, E. (2016). *Tımarhaneler* (Çev. E. Arıcan). Heretik Yayınları.
- Goffman, E. (2017a). *Kamusal alanda ilişkiler* (Çev. M. F. Karakaya). Heretik Yayınları.
- Goffman, E. (2017b). *Etkileşim ritüelleri: Yüz yüze davranış üzerine denemeler* (Çev. A. Bölükbaşı). Heretik Yayınları.
- Goffman, E. (2018). *Toplum içinde davranmak: Etkileşimlerin sosyal düzenine dair açıklamalar*. Heretik Basın Yayın.
- Goulding, C., Shankar, A. ve Elliott, R. (2002). Working weeks, rave weekends: Identity fragmentation and the emergence of new communities. *Consumption, Markets and Culture*, 5(4), 261-284.
- Göle, N. (2012). *Seküler ve dinsel: Aşınan sınırlar*. Metis.
- Gölpınarlı, A. (1999). *Mevlana Celaleddin: Hayatı, felsefesi, eserleri*. İnkılap Kitapevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- Grüber, İ. (2013). *Bilinçaltını açan anahtar* (Çev. D. Kökter). Kuraldışı Yayınları.
- Guenon, R. (1996). *Ruhçu yanılgı*. İz Yayınları.

- Guest, D., Parker, J. ve Williams, S. L. (2019). Development of modern bioenergetic analysis. *Body, Movement and Dance in Psychotherapy*, 14(4), 264-276.
- Güler, M. (2010). *Yoga egzersizlerinin çalışanlarda esenlik ve yaşam kalitesi üzerine etkisi* [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Gün, N. (2005). *NLP zihnini kullanma kılavuzu*. Kuraldışı Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti.
- Gün, N. (2007). *Çekim yasası*. Kuraldışı Yayıncılık.
- Gün, N. (2014). *İçimizdeki şaman: Duyguların simyası*. Kuraldışı Yayıncılık.
- Günay, N. (2011). *Türkiye’de yeniçağ inançları* (1. Baskı). Manas Yayınevi.
- Günay, Ü. (2011). *Din sosyolojisi*. İnsan Yayınları.
- Gündüz, Ş. (2001). *Din ve inanç sözlüğü* (5. Baskı). Ankara Vadi Yayınları.
- Gür, H. (2018). *Contemporary Mevleviye in Turkey from the perspective of new religious movements: “New Mevlevis” of İstanbul and Konya* [Yüksek lisans tezi]. Middle East Technical University.
- Gürbilek, N. (1992). *Vitrinde yaşamak*. Metis.
- Gürbüz, A. (2003). *Harabede define: Tasavvuf felsefesinde temel vurgular*. İnsan Yayınları.
- Gürbüz, G. ve Aygöl, H. H. (2021). Arayıştan uyanışa, şifadan estetiğe yeniçağ inançları. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(43), 19-51.
- Gürsoy, S. Ş. (2019). *Tüketim toplumu ve ontolojik güvenlik erozyonu dahilinde yükselen akım “Yoga”* [Doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Hançerlioğlu, O. (2010). *Feslefe sözlüğü*. Remzi Kitabevi.
- Hanegraaff, W. J. (1996). *New age religion and western culture: Esotericism in the mirror of secular thought* (Cilt 72). State University of New York Press.
- Hanegraaff, W. J. (2000). New age religion and secularization. *Numen*, 47(3), 288-312.
- Harris, S. (2014). *Waking up: A guide to spirituality without religion*. Simon and Schuster.

- Hartmann, S. (2016). *Enerji EFT yeni nesil duygusal özgürleşme teknikleri* (Çev. E. Duru). Pegasus.
- Harvey, D. (1989). *The condition of postmodernity* (Cilt 14). Oxford.
- Hay, L. L. (2018). *Düşünce gücüyle tedavi*. Altın Kitaplar Yayınevi.
- Heelas, P. (1996). *The new age movement: The celebration of the self and the sacralization of modernity*. Blackwell.
- Hendrich, B. (2011). Introduction–beyond state Islam: Religiosity and spirituality in contemporary Turkey. *European Journal of Turkish Studies. Social Sciences on Contemporary Turkey*, 13, 1-17.
- Herring, M. A. ve Roberts, M. M. (2002). *Complementary and alternative medicine: Fast facts for medical practice*. A Blackwell Publishing Company.
- Hervieu Leger, D. (2006). Sekülerleşme, gelenek ve dindarlığın yeni şekilleri: Bazı teorik öneriler. B. Solmaz ve İ. Çapcıoğlu (Ed.), *Din sosyolojisi/ Klasik ve çağdaş yaklaşımlar içinde*. Çizgi Kitabevi.
- Hobsbawm, E. (2020). *The age of extremes: 1914-1991*. Hachette UK.
- Höllinger, F. (2004). Does the counter-cultural character of new age persist? Investigating social and political attitudes of new age followers. *Journal of Contemporary Religion*, 19(3), 289-309.
- Höllinger, F. ve Smith, T. B. (2002). Religion and esotericism among students: A cross-cultural comparative study. *Journal of Contemporary Religion*, 17(2), 229-249.
- Hunt, S. ve Lightly, N. (2009). Tamamlayıcı tıp sosyolojisi: Alternatif tıp sağlıklı bir alternatif sunuyor mu? A. Giddens (Ed.), *Sosyoloji: Başlangıç okumaları* (Çev. G. Altaylar) içinde (s. 147-157). Say Yayınları.
- İndigo. (2022). 2022 numeroloji hesaplama. 2 Nisan 2023 tarihinde <https://indigodergisi.com/2022/02/2022-numeroloji-hesaplama-dogum-sayisi-analizi/> adresinden edinilmiştir.
- Jung, C. G. (2012). *Man and his symbols*. Bantam.

- Kahraman, S. (2010). *Türkiye’de sekülerleşme pers-pektifinden dinî pratiklerdeki değişmeler: DİB din şu-rası kararları örneği* [Yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Kara, H. (2017). Örgütlerde Yeniçağ Değerleri’nin din ve maneviyat kavramlarının oluşturduğu anlam kayması üzerinden araştırılması. *Researcher*, 5(2), 122-141.
- Kara, M. (2006). *Metinlerle günümüz tasavvuf*. Dergah Yayınları.
- Kara, M. (2021). *Tasavvuf ve tarikatlar tarihi*. Dergah Yayınları.
- Karagöz, İ. (2015). *Dinî kavramlar sözlüğü*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karaman, F. (2017). Tenasuh veya reenkarnasyon üzerine bir değerlendirme. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 9-34.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kaya, F. (2019). Yorumsamacı yaklaşımda anlama kavramının önemi ve pozitivism eleştirisi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 271-280.
- Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1996). *Açıklamalı sosyoloji sözlüğü*. Saray Kitabevleri.
- Kirman, M. A. (2003). Yeni dinî hareketleri tanımlama problemi ve tipolojik yaklaşımlar. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 3(1), 27-43.
- Kirman, M. A. (2010). *Yeni dini hareketler sosyolojisi*. Birleşik Dağıtım Kitabevi.
- Kirman, M. A. (2011). *Din sosyolojisi terimleri sözlüğü*. Rağbet Yayınları.
- Konyalıoğlu, E. ve Aksoylu, C. (1990). *Kader-karma ve tekrar doğuş*. Ruh ve Madde Yayınları.
- Koruk, Z. (2017). *Farklı eğitim düzeyleri bakımından paranormal inançların karşılaştırmalı olarak incelenmesi: Adana örnekleme* [Yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Kozanoğlu, C. (1997). *İnternet dolunay cemaat*. İletişim.
- Kozanoğlu, H., Gür, N. ve Özden, B. A. (2008). *Neoliberalizmin gerçek 100’ü*. İletişim Yayınları.

- Köktaş, M. E. (1993). *Türkiye’de dini hayat*. İşaret Yayınları.
- Köse, A. (2006). *Milenyum tarikatları*. Truva Yayınları.
- Köse, A. (2011). *Milenyum tarikatları: Batı’da yeni dini akımlar*. Timaş Yayınları.
- Köse, A. (2014). *Kutsalın dönüşü: 21. yüzyılda dinin geleceği*. Timaş Yayınları.
- Kurt, A. (2012). *Din sosyolojisi*. Sentez Yayıncılık.
- Kutlu, M. (2012). Şamanizmden modern zamanların neo-şamanizmine. *Folklor ve Edebiyat Dergisi*, 7, 23-30.
- Kutlubay, Z., Engin, B., Serdaroğlu, S. ve Tüzün, Y. (2010). Dermatoloji’de ozon tedavisi. *Dermatoz Dergisi*, 4(1), 208-216.
- Kümbetoğlu, B. (2019). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Bağlam Yayınları.
- Lambert, Y. (1999). Religion in modernity as a new axial age: Secularization or new religious forms? *Sociology of Religion*, 60(3), 303-333.
- Lasch, C. (1991). *The culture of narcissism American life in an age of diminishing expectations*. W.W. Norton & Company, Inc.
- Layder, D. (2006). *Sosyal teoriye giriş* (5. Baskı) (Çev. Ü. Tatlıcan). Küre Yayınları.
- Letcher, N. (2020). *Holism in ancient Egypt and Greece*. 14 Eylül 2020 tarihinde <https://sacredaesthetic.wordpress.com/about/about-natalie/> adresinden edinilmiştir.
- Levine, S. (2003). *The joiners. Cults and new religious movements: A reader*. Blackwell.
- Lewis, F. D. (2014). *Rumi: Past and present, east and west, the life, teachings, and poetry of jalâl al-din rumi (ebook ed.)*. Oneworld Publications.
- Lipton, B. H. (2007). *İnancın biyolojisi*. Kuraldışı Yayıncılık.
- Longman, C. (2018). Women’s circles and the rise of the new feminine: Reclaiming sisterhood, spirituality, and wellbeing. *Religions*, 9(1), 9.
- Luckman, T. (2003). *The invisible religion*. Mac-Millan.

- MacLaine, S. (2008). *Dışarıda hiçbir şey var*. Akaşa Yayınları.
- Malloch, T. R. (2008). *Spiritual enterprise: Doing virtuous business*. Encounter Books.
- Manaf, A. (2018). *Yoga nedir, ne değildir?* (7. Baskı). Dahi Yayıncılık.
- Mashael, F. (2020). *An exploratory study of women's involvement in new age spirituality in Turkey* [Yüksek lisans tezi]. İbn Haldun Üniversitesi.
- Matthews, C. S. (2005). *New religions*. Chelsea House Publishers.
- May, T. (2014). *Yeni girişimciler: Foucault ve tüketim toplumu* (Çev. M. Mandalinci). Cogito.
- McClafferty, H. (2017). *Integrative pediatrics: Art, science, and clinical application*. CRC Press.
- Mercer, J. A. (2006). *Capitalizing on children's spirituality*. Routledge.
- Mert, N. (1994). *Laiklik tartışmasına kavramsal bir bakış: Cumhuriyet kurulurken laik düşünce*. Bağlam Publications.
- Merter, M. (2012). *Dokuz yüz katlı insan* (10. Baskı). Kaknüs Yayınları.
- Millman, D. (2021). *Ruhun yasaları* (Çev. N. Gün). Ötesi Yayıncılık.
- Mirza, G. A. (2014). *Yeni dinselleşme eğilimleri ve maneviyat arayışları*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Monnier, C. (2010). *Dimensions of globalization*. 24 Aralık 2022 tarihinde <https://globalsociology.pbworks.com/w/page/14711172/Dimensions%20of%20Globalization?> adresinden edinilmiştir.
- Muslu, G. K. ve Öztürk, C. (2008). Tamamlayıcı ve alternatif tedaviler ve çocuklarda kullanımı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 51(1), 62-7.
- Mutlu, K. (1989). Bir dindarlık ölçeği (Sosyolojide yöntem üzerine bir tartışma). *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 3(4), 194-199.
- Naisbitt, J. ve Abordene, P. (1990). *Megatrends 2000-büyük yönelimler* (Çev. E. Güven). Form Yayınları.
- Naranjo, C. ve Ornstein, R. E. (1972). *On the psychology of meditation*.

- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel yaklaşımlar* (Cilt 1-2). (Çev. S. Özge). Yayın Odası.
- Niedzwieck, H. (2011). *Ben özelim: Bireysellik nasıl yeni konformizm haline geldi* (Çev. Erduman). Ayrıntı.
- Nietzsche, F. (2017). *İşte böyle buyurdu Zerdüşt*. Kabalcı Yayınevi.
- Oğuz, M. (2017). *Hastalıkların duygusal sebepleri ve mental tedavi*. Hayat Yayınları.
- Oldnall, A. (1996). A critical analysis of nursing: Meeting the spiritual needs of patients. *Journal of Advanced Nursing*, 23(1), 138-144.
- Onay, A. (2002). Dini yönelim ölçeği. *İslamiyet Dergisi*, 5(4), 181-192.
- Orenstein, A. (2002). Religion and paranormal belief. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 41(2), 301-311.
- Oskay, Ü. (1993). *Kitle iletişiminin kültürel işlevleri*. Der Yayınları.
- Ögel, B. (t.y.). *Türk mitolojisi* (4. Baskı). Türk Tarih Kurumu.
- Özbolat, A. (2017). Postmodern dünyada din: Yaygınlaşan dinsel, yüzeyselleşen dindarlık. *Journal of Islamic Research*, 28(3), 265-278.
- Özkan, A. R. (1996). Teosofi ve yeni çağ hareketi. *Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu* içinde. Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları.
- Özkan, A. R. (2014). *Kıyamet tarikatları: Yeni dini hareketler*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Öztürk Türkmen, H. (2011). Tarihsel olarak kadın şifacılık ve tıbbın değerler. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 1(2), 21-27.
- Öztürk, D. (2015). *Türkiye'de yeniçağ ruhaniliği ve pratikleri: Evren tasarımı, birey ve olumlama* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Paker, K. (2011). Postmodern bilgelik: Yeniçağ söyleminde kişisel gelişim ve ruhsal alıştırmalar. *Psikoloji Çalışmaları*, 31, 65-104.
- Parsons, T. ve Mayhew, L. H. (1982). *Talcott parsons on institutions and social evolution: Selected writings* (3. Baskı.). The University of Chicago Press.

- Patton, M. Q. (2018). *Qualitative research and evaluation methods [Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri]*. Sage.
- Pennington, D. C. (1986). *Essential social psychology*. Edvard Arnold.
- Perez, M. E., Castaño, R. ve Quintanilla, C. (2010). Constructing identity through the consumption of counterfeit luxury goods. *Qualitative Market Research: An International Journal*, 13(3), 219-235.
- Perşembe, E. (2004). Enformasyon toplumunda cemaatler: Sanal mı, gerçek mi? *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 1(2), 33-44.
- Phillips, D. A. (2005). *The complete book of numerology: Discovering the inner self*. Hay House, Inc.
- Pınarbaşı, G. (2021). *Spiritüel ağlar: Sosyal medya ve yön değiştiren inançlar*. Okur Akademi.
- Polanyi, K. (1986). *Büyük dönüşüm* (Çev. A. Buğra). Alan Yayınları.
- Possamai, A. (2002). Cultural consumption of history and popular culture in alternative spiritualities. *Journal of Consumer Culture*, 2(2), 197-218.
- Possamai, A. (2003). *Alternative spiritualities and the cultural logic of state capitalism*. Routledge Informa Ltd.
- Possamai, A. (2019). *In search of new age spiritualities*. Routledge.
- Puttick, E. (2003) Women in new religious movements. L. L. Dawson (Ed.), *Cults and new religious movements: A reader* içinde (s. 230-244). Blackwell.
- Rajnessh, B. S. (Osho). (2003). *Ben dini değil dindarlığı öğretiyorum* (Çev. N. Yener). Okyanus Yayıncılık.
- Rice, T. W. (2003). Believe it or not: Religious and other paranormal beliefs in the United States. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 42(1), 95-106.
- Ritchie, H. ve Roser, M. (2018). *Mental health*. 2 Nisan 2023 tarihinde <https://ourworldindata.org/mental-health> adresinden edinilmiştir.
- Ritzer, G. (2011). *Toplunun McDonalddlaştırılması* (Çev. Ş. S. Kaya). Ayrıntı Yayınları.

- Robertson, R. (1992). *Globalisation: Social theory and global culture*. Sage.
- Roof, W. C. (1993). *A generation of seekers: The spiritual journeys of the baby boom generation*. Harper.
- Rose, N. S. (1999). *Governing the soul: The shaping of the private self*. Free Association Books.
- Roubal, O. (2014). The cult of the moment as a new postmodern religion. *European Journal of Science and Theology*, 10(1), 111-120.
- Sargut, C. (2017). *Tasavvufun günümüzde uygulanması*. 2 Nisan 2023 tarihinde <http://cemalnur.org/contents/detail/tasavvufun-gunumuzde-uygulanmasi/621> adresinden edinilmiştir.
- Schimmel, A. (2012). *İslamın mistik boyutları* (2. Baskı). Kabalcı Yayınevi.
- Schlitz, M. (2005). Meditation, prayer and spiritual healing: The evidence. *The Permanente Journal*, 9(3), 63.
- Schnell, T. (2009). The sources of meaning and meaning in life questionnaire (SoMe): Relations to demographics and well-being. *The Journal of Positive Psychology*, 4(6), 483-499.
- Schulze, G. (2005). *Deneyim toplumu: Günümüzün kültürel sosyolojisi*. Kampüs Yayıncısı.
- Schüle, C. (2008). İnsan neden inanır. Dinler ritüeller maneviyat bilim inancın köklerine iniyor. *GEO Dergisi*, 7(12), 43-57.
- Sennett, R. (2017). *The fall of public man*. WW Norton & Company.
- Sevgi, A. (2011). *Yeni dini akımların temel görüşleri ve İslam*. Madve Yayınları.
- Sevinç, B. (2014). Türkiye’de dini rekabet ve spiritüel özün seküler form üzerinden mücadelesi: Sahaja yoga örneği. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 105-158.
- Sharpe, E. (1983). *Understanding religion*. St. Martin Press.
- Shift. (2016, 29 Nisan). *Infographic: The growing yoga industry-our insights and conclusions*. 27 Eylül 2022 tarihinde

<https://www.shift.is/2016/04/infographicgrowing-yoga-industry-insights-conc> adresinden edinilmiştir.

- Simmel, G. (2011). *Georg Simmel on individuality and social forms*. University of Chicago Press.
- Singer, M. T. ve Lalich, J. (1995). *Cults in our midst the hidden menace in our everyday lives*. Jossey-Bass/Wiley.
- Smith, C. ve Denton, M. L. (2009). *Soul searching: The religious and spiritual lives of American teenagers*. Oxford University Press.
- Smuts, J. C. (2013). *Holism and evolution*. The Gestalt Journal Press.
- Sorokin, P. A. ve Tunçay, M. (2008). *Bir bunalım çağında toplum felsefeleri*. Salyangoz Yayınları.
- Soyubol, K. (2021). In search of perfection: Neo-spiritualism, Islamic mysticism, and secularism in Turkey. *Modern Intellectual History*, 18(1), 70-94.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Stace, W. T. (2004). *Mistisizm ve felsefe* (Çev. A. Tüzer). İstanbul.
- Stark, R. (1996). Why religious movements succeed or fail: A revised general model. *Journal of Contemporary Religion*, 11(2), 133-146.
- Stark, R. (1999). Secularization, rip. *Sociology of Religion*, 60(3), 249-273.
- Stark, R. ve Bainbridge, W. S (1996). *A theory of religion*. Rutgers University Press.
- Stark, R. ve Finke, R. (2000). *Acts of faith: Explaining the human side of religion*. University of California Press.
- Stein, D. (2019). *Bir şifa sanatı kılavuzu reiki esasları* (Çev. S. Ertüzün). Arıtan Yayınları.
- Stibal, V. (2017). *İleri theta healing: Var olan her şeyin gücünü kullanmak* (Çev. B. Karace). Nemesis Kitap.
- Stibal, V. (2018). *Theta healing sıra dışı enerji yaklaşımına giriş* (Çev. B. Karace). Nemesis.

- Swartz, D. (2015). *Kültür ve iktidar Pierre Bourdieu'nun sosyolojisi* (3. Baskı) (Çev. E. Gen). İletişim Yayınları.
- Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik düşüncenin kısa tarihi* (Çev. O. Akınhay). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Syman, S. (2010). *The subtle body: The story of yoga in America*. Farrar, Straus and Giroux.
- Şahinoğlu, S. (2021). Holism as a contemporary educational approach: A conceptual, the oretical and philosophical justification in the context of historical development. *Kafkas Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 15(8), 418-441.
- Şar, S. (1988). Halk hekimliğinin dünü ve bugünü. *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Şengül, S. ve Acar, O. K. (2021). Türkiye’de kişisel gelişim alanının tarihçesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 219-235.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology*, 33(1), 1-39.
- Tam, M. S. (2015). *Erving Goffman'ın dramaturjik kuramı çerçevesinde sosyal medya selfie (özçekim) paylaşımları* [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Taslaman, C. (2011). *Küreselleşme sürecinde Türkiye’de İslam*. İstanbul Yayınevi.
- Taslaman, C. (2022). *Kuantum teorisi felsefe ve tanrı*. İstanbul Yayınevi.
- Taşdelen, M. (2022). Âyetler ışığında inanç açısından reenkarnasyon. *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 19, 155-187.
- Taylor, C. (2010). *Benliğin kaynakları: Modern kimliğin inşası* (Çev. S. Aygül ve B. Baş). Küre Yayınları.
- Tekin, H. H. (2006). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116.

- Thio, A. (1996). *Sociology*. Harper Collins Publishers.
- Tiryakian, E. A. (1972). Toward the sociology of esoteric culture. *American Journal of Sociology*, 78(3), 491-512.
- Tokur, B. (2006). *Kişisel gelişim (NLP)-din ilişkisi üzerine bir araştırma* [Yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Touraine, A. (2007). *Bugünün dünyasını anlamak için yeni bir paradigma* (Çev. O. Kunal). Yapı Kredi Yayınları.
- Tucker, J. (2002). New age religion and the cult of the self. *Society-New Brunswick*, 39(2), 46-51.
- Tuğal, C. (2010). *Pasif devrim, İslâmi muhalefetin düzenle bütünleşmesi* (Çev. F. B. Aydar). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Turner, B. S. (2017). *Din ve modern toplum* (Çev. A. Tüfekçi). Sentez Yayıncılık.
- Türkdoğan, O. (1996). Sosyal hareketler olarak celali ayaklanmaları. *Belleten*, 60(228), 421-442.
- Türkdoğan, O. (1997). *Sosyal hareketler sosyolojisi*. Birleşik Yayınları.
- Türkmen, H. Ö. (2011). Tarihsel olarak kadın şifacılık ve tıbbın değerleri. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 1(2), 21-27.
- Uçuran Çiller, Ö. (2005). *Yeniçağda düşünce gücü ve holistik sağlığa açılan pencere*. Truva Yayınları.
- Uğurlu, İ. (2011). *Batı'dan gelen doğu kökenli akımlar ve Türkiye'deki faaliyetleri* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Uslu, A. (2013). *Packaging new age culture in Turkish media* [Yüksek lisans tezi]. İzmir Ekonomi Üniversitesi.
- Uysal, E. (2015). *20. Yüzyıl new age akımı üzerine karşılaştırmalı bir analiz* [Yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Uysal, V. (1995). İslâmî dindarlık ölçeği üzerine bir pilot çalışma. *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 8(4), 263-271.

- Uyulan, F. E. (2012). *Okültizm ve enerji*. Lotus Yayınevi.
- Vitale, J. (2010). *The awakening course: The secret to solving all problems*. John Wiley & Sons.
- Wacquant, L. (2016). Pierre Bourdieu: Hayatı, eserleri ve entelektüel gelişimi. G. Çeğin (Ed.), *Ocak ve zanaat içinde* (s. 53-76). İletişim Yayınları.
- Walker, J. K. (2007). *The concise guide to today's religions and spirituality: Includes hundreds of definitions of sects, cults, and occult organizations alternative spiritual beliefs christian denominations leaders, teachings, and practices*. Harvest House Publishers.
- Wallerstein, I. (2018). *Her şeyin metalaştırılması: Tarihsel kapitalizm ve kapitalist uygarlık*. Metis Yayınları.
- Wallis, R. (1984). *The elementary forms of new religious life*. Routledge and Paul.
- Weber, M. (2012). *The sociology of religion*. Beacon Press.
- Wharff, J. L. (1997). *UFO cults*. 2 Nisan 2023 tarihinde <http://religiousmovements.lib.virginia.edu/nrms/UFOs.html> adresinden edinilmiştir.
- Whitehead, A. N. (2019). *Oluşan din* (Çev. M. Albayrak). Fol Kitap.
- Whitenton, M. R. (2012). Figuring joy: Gratitude as medicine in 1 thessalonians 2: 1–20. *Perspectives in Religious Studies*, 39(1), 15-24.
- Wikizer. (t.y.). *Monizm*. 2 Nisan 2023 tarihinde <https://www.wikizero.com/tr/Monizm> adresinden edinilmiştir.
- Williams, P. D. (2008). *The chakra systems and ancient wisdom traditions worldwide*. Patricia Day Williams.
- Wilson, B. (1979). *Contemporary transformations of religion* (Cilt 45). Clarendon Press.
- Wilson, B. ve Dobbelaere, K. (2004). *Dini mezhepler: Sosyolojik bir araştırma* (Çev. A. İ. Yitik ve A. B. Ünal). İz Yayıncılık.

- Woodhead, L. ve Heelas, P. (Ed.). (2005). *Religion in modern times: An interpretive anthology* (s. 307-341). Oxford: Blackwell.
- Woodhead, L., Flanagan, K. ve Jupp, P. (2007). *A sociology of spirituality*. Ashgate.
- Woodward, I. (2016). *Maddi kültürü anlamak* (Çev. F. B. Aydar). İş Bankası ve Kültür Yayınları.
- Wright, S. (2007). *The dynamics of movement membership: Joining and leaving new religious movements, teaching new religious movements* (Çev. D. Broomley). Oxford University Press.
- Yalvaç Arıcı, H. (2021). Modern şifacılık yönelimlerinden enerji şifacılığı uygulamaları. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 11, 233-267.
- Yates, G. C. ve Chandler, M. (2000). Where have all the skeptics gone?: Patterns of new age beliefs and anti-scientific attitudes in preservice primary teachers. *Research in Science Education*, 30(4), 377-387.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Seçkin.
- Yılmaz, D. (2013). Zodyak: Burçlar kuşağının fonksiyonu. *Ruh ve Madde Dergisi*, 54, 643.
- Yitik, A. İ. (2005). Hint menşeli dinlerin Türkiye'deki faaliyetleri. *Journal of Islamic Research*, 20(3), 340-348.
- Yitik, A. İ. (2009). Doğu kökenli batılı akımlar. *Diyanet Aylık Dergisi*.
- Yitik, A. İ. (2012). İslam dini ve Hint karma-tenasüh inancı. *TDV-İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 16, 46-51.
- Young, J. (1999). *The exclusive society: Social exclusion, crime and difference in late modernity*. Sage.
- Yüceer, Y. E. (2018). *Sinema ve toplumsal etkileşim bağlamında, Erving Goffman & dramaturji* [Yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Yücel, D. (2007). *Reikinın oluşumu, gelişimi ve Türkiye'deki yansımaları* [Yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Zengin, S. Z. (2019). *Medreseden darülfünûna: Türkiye'de yüksek din eğitimi*. Maarif Mektepleri.

EKLER

EK 1. Görüşme Onam Formu

Merhaba,

Beykent Üniversitesi Sosyoloji Doktora Programı bitirme tezim için Yeni Çağ İnançları ile ilgili "**Anlam Arayışı, Alternatif Kutsallıklar, İhtiyaca Uyarlanmış İtikatlar: Türkiye'de Yeni Çağ İnanışları ve Pratikleri**" isimli bir çalışma yürütüyorum. Yeni Çağ hareketleri olarak değerlendirilebilecek çeşitli inanç, düşünce biçimi, felsefe, öğreti ve uygulamalardan herhangi birine ilgi duyan, araştıran, fEetikçeşitli eğitimlere katılan ve/veya yazılı, görsel medya aracılığıyla bunları takip eden, hayatına alan kişilerin değerlendirmelerinden yararlanmak isterim. Araştırmamda hem alana ilgi duyanlar hem de bahsi geçen konulardan herhangi birinde uzmanlaşmış olan, danışmanlık, yol göstericilik, uygulamacı, şifacı vb. olarak kendini konumlandıran kişilere yer vermek istemekteyim. Bu doğrultuda iki farklı soru seti hazırladım. Belirtmek isterim ki araştırma akademik amaçlara hizmet etmek için hazırlanmakta ve katılımcı gizliliği esas alınmaktadır. Hiçbir şekilde bir önyargı, yönlendirme vb. amacı taşımamaktadır. İsminiz paylaşılmayacak, mümkün olduğu kadar değerlendirmeleriniz kendi cümlelerinizle aktarılmaya çalışılacaktır. Dilediğiniz soruya cevap vermeme ve görüşmeyi istediğiniz zaman sonlandırma, görüşmeden sonra paylamış olduğunu bilgilerin kullanılmamasını isteme haklarınız mevcuttur.

Araştırmada esas olan sorulara içinizden geldiği gibi cevap vermenizdir. Katılımınız için çok teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Burcu Doğan Koçak

Görüşmecinin Adı Soyadı:

Görüşülen kişi (Kod adı ile):

Görüşme Tarihi:

Görüşme Süresi:

EK 2. Sorular

1. Bölüm: Demografik Sorular: Yaşınız nedir? Medeni Durumunuz nedir? Çocuk Sayınız nedir? Eğitim düzeyiniz nedir? Mesleğiniz nedir? Gelir düzeyiniz nedir?

2. Bölüm: Din, İnanç ve YÇİ ile İlgili Görüşleri

1. Yetiştığınız aile yapısını nasıl tanımlarsınız? Ailenizin din ve inançla ilgili yaklaşımları nasıldı?

2. Kendinizi inançlı görüyor musunuz? Evet ise dini inancınızı veya inançlarınızı nasıl tanımlarsınız? Dini inancınızı dışında benimsediğiniz başka inançlar ve onlarla ilintili pratikler var mı?

3. Sizi YÇİ ile ilgili çeken, sizi yönlendiren konu ve durumlardan bahseder misiniz?

4. Uyguladığınız, ilgi duyduğunuz alanı, inanç, felsefe, düşünce, öğreti, uygulama vb. nasıl tanımlarsınız? Bu hayatınızda ne kadar yer kaplıyor?

5. Bu uygulamaların kişilik, benlik, kimlik üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirirsiniz?

6. Grup seminerlerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce grup halinde yapılan eğitim, workshop, seminerler daha mı çok tercih ediliyor? Bunlar bir sosyal paylaşım, aidiyet sağlıyor mu?

3. Bölüm: Şifa

1. YÇİ ile ilgilenme süreciniz sağlıkla ilgili konulardan ötürü mü yoksa ruhsal, zihinsel, manevi vb. kaynaklı mı?

2. Şifayı, şifalanmayı nasıl tanımlarsınız? Geleneksel tıp, bütünsel tıp/ alternatif tıp ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

3. Hangi yöntemleri ne amaçla uyguluyorsunuz? Faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?

4. Tercih ettiğiniz özel ürünler var mı bu alanla ilgili?

4. Bölüm: Piyasa-Ekonomi

1. Bu akımlara karşı genel olarak yükselen ilgiyi neye bağlarsınız?

2. Hangi kanallar üzerinden takipte bulunuyorsunuz? Kitap, youtube, online üyelikler, seminer, eğitim, kurs, sosyal medya vb?

3. Uygulamalarınız doğrultusunda almakta olduğunuz ürünler, özel bir beslenme, giyim, tüketim malzemeleri vb. var mı?

4. Genel olarak bahsettiğimiz bu alanları ekonomik açıdan nasıl değerlendiriyorsunuz? Siz belirli bir bütçe ayırıyor musunuz?

4. Eğitim aldığınız, takip ettiğiniz kişilerin alanlarında uzman, güvenilir, yetkili olduğuna nasıl karar verdiniz, eğitimlerini geçmişlerini araştırdınız mı yoksa tavsiye üzerine mi gittiniz?

5. Katıldığınız eğitim, seminer vb. sonunda bir sertifika, diploma benzeri bir belge alıyor musunuz? Bunun geçerliliği nasıl belirleniyor? Bu sizin için önemli mi? Evetse neden?

6. Bu bilgilerinizi mesleğe dönüştürmeyi planlıyor musunuz? (Zaten danışmansa eğer talep ettikleri ücret ve çalışma şekilleri ile ilgili bilgi alalım).

5. Bölüm: Yorum ve Değerlendirmeleri

1. Bu sürece başladığınızdan beri kendinizde değişimler hissediyor musunuz? Sizi, ailenizi, çevrenizi nasıl etkiledi?

2. Çevrenizdeki kişileri YÇİ ile ilgili bilgilendiriyor onları yönlendiriyor musunuz?

3. Arayışınız sürüyor mu?

4. YÇİ ile veya eğitimlerle ilgili eleştirileriniz var mı?

Katılımınız için teşekkür ederim...